

Rejtő Jenő

Csontbrigád

Első fejezet

A tábori pap hátrahőkölt, amikor meglátta a halálraítéltet néhány perccel a kivégzés előtt a katonai ügyészség fogházának egyik cellájában.

Ilyent még nem látott a világ!

Ott ül a halálraítélt talpig frakkban! Kissé részeg is, ezenfelül egy fehér virágot hord a gomblyukában, és vastag havanna szivart füstöl, miközben bóbiskoló szemmel füttyörészik.

Ez egy furcsa halálraítélt!

Délután például kísértelt a városba, gőzfürdőbe ment, ahol fürdött. Később egy jó polgári kávéházban meguzsonnázott, aztán elolvasta a lapokat, estig römit játszott, és mert a kivégzésig még néhány órányi ideje volt, elnézett az Ambassadeur néven közismert, előkelő mulatóba.

A halálraítélt itt nyolcfogásos vacsorát evett, és melléje Ibéria vérsmaragdszínű, súlyos borai közül választott egy palackot, abból a történeti múltnak megfelelő évjáratból, amely talán az inkvizíció menekülő eretnekeivel érkezett Afrikába.

Mivel a halálraítéltek - különösen a kivégzést megelőző napon - nem kapnak eltávozásra engedélyt, hogy römit játsszanak, és felkeressék valamelyik jó hírű mulatót, tehát úgy érzem, hogy az eset magyarázatra szorul.

Az esemény elsősorban Hausier vicomte felületességére vezethető vissza, aki fiatal kora ellenére a Titkos Szolgálatba beosztott hadnagy volt.

A halálraítélt Henry Fécamp kivégzése előtti napon Poncet ezredes magához kérte a vicomteot:

- Ön megbízást kap, hogy Fécampot mint egy kémszervezet tagja látszólag elszöktesse. Hitesse el, hogy osztozni akar vele az eldugott irattáska árában. Ugyanis ez az ember igen fontos iratokat elrejtett. Azt hiszem, ismeri az esetét?

- Hogyne, Fécamp megölt egy századost és a sofőrjét, elrabolta táskájukat, és nem tudják, hol dugta el.

- Nos, ha Fécampot agyonlövik, akkor nem tudjuk meg soha, hogy a táskát hová rejtette. Fontos hát, hogy kivégzése előtt még egy kísérletet tegyünk. Ön majd mint kém látszólag elszökteti.

- Értem, mon colonel...

Az ezredes elmagyarázta a gondosan elkészített tervet. A Titkos Szolgálatnak igazán nem túlságosan nehéz feladat egy fogoly elszöktetése a katonai fogházból.

Másnap az ezredes bevezetett Fécamp cellájába egy polgári ruhás egyént. A polgári ruhás egyén Hausier vicomte, a Szolgálat tisztje volt.

- Ez az úr ügyvéd - mondta Poncet. - Párizsban élő nagybátyja, André Fécamp kérvényére engedélyeztük, hogy a család nevében feljegyezze az ön végső rendelkezéseit vagyontárgyairól, ha bír ilyenekkel.

- Köszönöm, ezredes úr - felelte a 63-as.

Az ezredes elment.

- Hát kérem - kezdte a látogató -, én egy üzleti ügyben jövök... Megbízom Európa első hírszerzője. Pénzünk, összeköttetésünk szinte korlátlan.

- Igazán?

- Szavamra. Közlöm önnel, hogy kegyelmi kérvényét elutasították. Ezt holnap kihirdetik maga előtt, és holnapután...

- Főbe lönek. Nem is vártam mást - felelte Fécamp, és megállapította, hogy az ügyvéd fehér kesztyűjén, a jobbon, amelyik az aktatáskán hever, *fekete csík vonul a belső oldalán, a tenyérrészen. Ez a kard markolatától van!* A Titkos Szolgálat tisztje elfelejtett civil kesztyűt beszerezni. Most már a fogoly is tudta, hogy ez, aki szemben ül vele, *nem hírszerző, hanem a Szolgálat embere.*

- Ha ön megígéri, hogy az ellopott iratok vételárát ötven százalékban elfejezi... akkor én megmentem.

„Ez nem valami ügyes tiszt” - gondolta Fécamp.

Nyomban tudta, hogy ha szökése után a táskát kiszolgáltatja, akkor azonnal elfogják, és főbe lövik... Ami így is megtörténik.

- Hogyan? - kérdezte látszólag kíváncsian.

- Amikor felvezetik, hogy az elnök határozatát kihirdessék, az emeleti folyosón, ahol a lépcsőház előtt fordul, füstbombát dobunk el. Maga ugorjon be a 171-es tárgyalóba. Embereim ott kibontották a falat az iratszekrény mögött, és a résen keresztül egy kisudvarra ér. Itt várom én...

Fécamp gondolkozott.

- Ötven százalék sok. Mi marad nekem az árból?

- Hát... legyen harminc...

- Hát jó.

Másnap délelőtt minden előírászerűen történt. Fécampot felvezették a tárgyalóba, ahol egy hadbíró kihirdette a köztársaság elnökének elutasító határozatát.

- Megértette, amit olvastam?

- Si, Monsieur general! - felelte katonásan.

Elvezették.

A többi már simán ment.

Forduló... füstbomba... tárgyaló... kisudvar... A kisudvarban két ember várt rá, és a csatornán át, valahol a villanegyednél feljöttek vele az útestre. „Szabad” volt, és nagy, csukott autóba ültek.

Úriasan berendezett villába vezették, ahol az „ügyvéd” várta.

- Nos? Intézkedjék - mondta hűvösen. - Korlátlan eszközökkel rendelkezünk.

- Nagyon helyes.

- Elsősorban mi a teendő?

- Polgári ruhára van szükségem. Találkoznom kell valakivel.

Délután Fécamp a Regent Kávéházban uzsonnázott, elolvasta a lapokat, és ebben az sem zavarta, hogy előzőleg parókát és bajuszt tettek rá. Mintha attól tartanának, hogy üldözik a szökött foglyot. Távolabb ült az „ügyvéd”. A ház körül minden lépésre polgári ruhás rendőrök cirkáltak. Két órákor az elítélt, akinek bőven adtak pénzt, amennyit csak kért, ellátta magát Lucky Strike cigarettákkal, és Maraschino likört ivott. Később a pincér odalépett hozzá, és azt mondta:

- Van itt egy vendég, aki szeretne römizni... Ha ön is játszana, Monsieur...

- De mennyire játszanék.

„Megvan” - gondolta Hausier vicomte, az „ügyvéd”.

„Megvan!” - gondolta a ház előtt sétálgató néhány szakasz detektív. Ez volt a jel! Römizni hívják! És játék örve alatt beszélnek.

Fécampot egy vörös hajú, pápaszemes gyorsfényképészhez vezették, bizonyos Egon Jörgenshez, aki Svédországból származott.

- Nevem Egon Jörgens, tízlapos rőmit szeretnék játszani. Hárommal kopogunk.

A takarítónő, aki ha nem járt női ruhában, akkor főfelügyelő volt a kapitányságon, e rejtélyes szavaknak nagy jelentőséget tulajdonított. Mindenesetre továbbra is a közelben sepregetett.

- Alap? - kérdezte a vörös fényképész, amikor már játszottak.

- Ahogy parancsolja.

Fécampnak jó lapja volt.

- Nem játszom túl magasan, kicsi a jövedelmem, csak keveset veszíthetek.

- Nekem sincs sok vesztenivalóm - felelte Fécamp, és látta, hogy römi, de miért ne kapjon némi állami segélyt a fényképész. Eldobott egy jó lapot.

- Römi vagyok - szólt igen izgatottan Jörgens.

- Érdekes! Két zsoli ellen.

- Érdekes.

Este hétig játszottak. Közben a főfelügyelő ötször telefonált felettesének. Négy órákor megjött a kapitányságra a sürgős válasz Stockholmból: „Egon Jörgenst húsz év előtt bigámiáért körözték. Ügye elévült. Anyja neve Marie Jörgens.”

A vörös fényképésznek kipirult az arca. Zilált hajjal és félrecsúszott nyakkendővel játszott, lihegve, izgatottan...

Folyton nyert. Fécamp százéves olasz vermutot ivott, és veszített. Este hét órára járt.

- Uram! Most mennem kell - szólt Fécamp. - Dupla vagy semmi. Háromszáz frankot veszíték.

„Egy játszma hatszáz frankban! Nagy szó, ha valaki fényképész. De a pasas nem tud játszani” - gondolta Jörgens, és vörös, kuszált haját rendezgette.

- Hát jó.

Fécampnak ritka szerencsés lapja volt. Kiosztáskor nyert! Csak le kellett teríteni. Azonban ő lassan eldobálta legjobb kártyáit.

A fényképész kigombolta a gallérját. Közben a szemüvege eltűnt, és nem találta. Időnként felkavarta a kávéját egy kiflivel, de nem ivott és nem evett, majd a kiflit a felső zsebében helyezte el, a töltőtolla szomszédságában. A cipőjébe morzsa hullhatott fentről, mert fájt a lába... szúrta valami, de nem bánta... Most...

- Römi! - kiáltotta rekedten, és feldöntötte a kávéját.

- Uram, nyert - szólt Fécamp, és átadta a háromszáz frankot. A vörös fényképész fixírsótól sárgult ujjai remegtek, amikor elvette, de mosolygott erőltetett tréfával:

- Kivégeztem magát.

- Igen!... Hm... Ilyesmiben is jó egy kis tréning.

Odament az „ügyvédhez”, és a fülébe súgta:

- Mehetünk.

- Hová? - kérdezte türelmetlenül.

- Este a Planéta étteremben lesz az, akit ide vártam. Ott kell találkozunk.

Elsősorban elmentek frakkot szerezni. A vörös fényképész ezalatt hozzálátott, hogy a cipőjét lehúzza mert nagyon fájt a lába. De ebben megakadályozták.

- Azonnal kövessen! - mondta erélyesen a takarítónő, és egy revolvert fogott rá. Mire felocsúdott, a főpincér megbilincselte, és vitték! A katonai ügyészségen őrizetbe vették. A zárkában először sírt, később elájult, végül levette a cipőjét, és ekkor kiderült, hogy a törött szemüvegén tiport eddig. Az üvegszilánkok összevagdalták a lábát.

Közben Fécamp végigszívta a szivart. Körülnézett a vidáman zsongó Ambassadeur mulatóban, aztán ásított, és megnézte az óráját. Fél öt volt.

Sietve felállt, és odament Hausier-hez.

- Uram! Hajnali fél öt.

- Igen? - kérdezte a civilnek álcázott tiszt. - Hol késik az ön embere?

- Nem tudom, de öt órakor kezdődik a kivégzésem, és nem szeretném, ha elkésnék - nagyot szippantott a szivarjából. Azután odaintette a pincért.

- Menjen le a kapuba, szólítsa meg az első járókelőt, és közölje a felügyelő úrral, hogy az autó álljon elő. Álmos vagyok. Itt az idő, hogy örök nyugalomra térjek. Ez a magáé, fiam.

És odadobta a zsebóráját.

Két perc múlva, egy üveg pezsgővel és egy doboz havanna szivarral felszerelve robogott a rabautón a katonai fogház felé. Halkan dúdolt.

Virrad, és idehallatszik egy hajótülök bűgása. Csörgő bakancsléptek közelednek egyforma ütemmel.

Klipp-klapp. Klipp-klapp.

Jönnek! Az elítélt feláll, lehúzza ráncolódó mellényét, és megigazítja a fehér nyakkendőcsokrot. A feje szórakozottan fordul, mintha tükröt keresne a cellában. Ezen mosolyog.

Klapp!

A cella előtt ledobban az escorte utolsó lépése. Nyílik az ajtó, és belép egy főhadnagy.

- Egzekúcióhoz! En avante!

A frakkos egy nagy lépéssel az őrző közepére áll. Elindulnak.

Klipp-klapp. Klipp-klapp.

Krémszínű derengés terjed lassan a nap érkezését jelentve, és egy lélekharang szomorú csilingelése muzsikál. Mennek.

Klipp-klapp. Klipp-klapp.

A boltozatos folyosó homályából a forduló végén egy ajtó bukkan elő. Mintha képkeret lenne: mögötte, az első napsugarak kékjében, fekete asztalnál komoly tiszték ülnek, mozdulatlanul várakozva a fegyház udvarán.

A lélekharang szól...

Második fejezet

1.

A kapitány hajnali négy óráig kitűnő hangulatban mulatott a 63-as fogoly társaságában, azután lekiáltott az ablakon:

- Halló, káplár, ezt az embert kikötni!

Biron káplárt, aki már este tíz órától hordta a bort, és hallgatta a mulatozást, igen meglepte ez a váratlan fordulat. Miért mulat reggelig Sirone kapitány, a büntetőtábor parancsnoka, egy rabbal, ha azután kikötteti? De már közeledik a delikvens fűtyörészve, kissé részegen, azért katonás kiállással:

- A hatvanhármast fogoly büntetésre jelentkezik!

- Mit vigyorog, maga idióta?! És ne leheljen rám, mert széthasítom! Miért kötteti ki a kapitány? Mi?!

- Mert bemutatkoztam, sergent-major!

És úgy vigyorog, mint egy dakszli.

Kedves arca van, ám az mit sem számít a travaux forcés őrsemélyzeténél. Külső vagy belső jó tulajdonság nem tehetik szeretetre méltóvá az elítéltet itt, Bahr El Szudánban, ahol közel ötven esztendeje kétezer ember tartózkodik állandóan, és még senkit sem szerettek. A Compagnie Discipline jellegzetesen az a hely, ahol a szeretet vagy más hasonló lelkiállapotok kezdettől fogva ismeretlenek. A francia idegenlégió büntetőszázadának egyetlen célja az elrettentés. És az intézmény e hivatás tekintetében csúcsteljesítményeket produkál.

Ezért úgy is nevezték egyesek az erődöt, hogy Coin de l'Enfer. A Pokol Sarka...

Aki itt élt, az bűnhődött. Fegyőrtől a parancsnokkapitányig ide csak megtorlásképpen vezényelték a katonát szolgálattételre.

Ezért itt mindenki mindenkit gyűlöl.

Az örök gyűlölnek a rabokat és egymást, a rabok gyűlölnek mindent és mindenkit. Az altiszteket általában csak az a beteges vágy fűti, hogy kint okozzanak, amelyhez képest viszonylag jobbnak érezhetik szörnyű sorsukat. A tisztek lélektelenül rágódnak letört egzisztenciájuk képzelhető lehetőségein, és közömbösek mindennel szemben.

Ezek még önmagukat is gyűlölnek.

Párizsról ritkán beszélnek. Gramofonoznak, nyelveket tanulnak, esetleg intrikálnak, vagy gyűjtenek valamit, és négyszer-ötször napjában végigdőlnek sóhajtván a fekhelyükön, azzal a tuskószerű, ernyedtt zuhanással, ahogy némely ember itt a trópuson úgy fekszik le egy keserű pillanatában, mint aki hirtelen meghal.

Ez a Coin de l'Enfer, a Bahr El Szudán-i büntetőszázad erődje.

Sirone kapitány, a parancsnok, aki párizsi beosztása idején szívesen látott vendége volt az úri társaságnak, bőkezű műpártoló, kitűnő úrlovas, bolond kedvű szerelmese az életnek; kedélyében olasznak, természetében franciának született, az édes, langyos, savoyai paron. Örök szenvedéllyel szerette Itáliát. Mint a római francia követség katonai attaséja, megismerkedett egy leánnyal, és halálosan beleszeretett.

A kapitány a barokk férfiábránd tökéletes típusa volt, akit egy nyughatatlan vérű, de érzelmes asszonyfajta különböző olvasmányai közben ugyanolyannak képzel; valószínűtlenül bőkezűnek, szellemes és bátor bolondnak, amilyenek Lord Byron álmodta a szerelem szerencsés ördögét.

De éppen mert ördög volt ez a kapitány, nem tette helyesen, amikor jó útra tért, és elhatározta, hogy felhagy a kalandokkal, boldoggá teszi a leányt, akit szeret. A leány egy igen magas rangú tiszt gyermeke volt.

Mi történt? Ennyi: Egy ismert színésznő Giuseppe di Ferrano gróf estélyén Velencében, a Palazzo Girolamóban nyilvánosan arcul ütötte a kapitányt.

Az események ezután a katonai karrierdrámák tömör sorrendjében követték egymást. Másnap visszahívták az ezredéhez, egy hét múltán sürgős parancs jött, és repült a Bl. St. Honoré-i úriházból a Coin de l'Enfer parancsnoki kriptájába.

Don Juan a pokolra jutott...

Fini!

Szépasszonyok, fényes parkettek, szenzációs turfesemények, úri cimborák, ragyogó Champs Elysées és rozsdaszínű, őszbe vedlő Bois de Boulogne, romantikus találkáiddal, isten veled! Továbbá jó éjszakát, kobaltkék Itália, árkaos márványpaloták, cipruszegélyű tengerpartok; ez most már nem lesz többé, talán soha!

Fini!

És az előkelő párizsi társaságok népszerű gavallérja e pillanatban kigombolt zubbonyal ül a bagószagú irodában, lelógó, nagy harcsabajusza gondozatlan, erősen őszül és sárga színű, mintha hervadozó növényzet volna. Ruháját belepi a hamu, a haja szerteáll, ahogy idegességében néha markolászik benne a nagy, lapos végű, barnult ujjaival, s cigarettát sodor. Az arca egy haldokló, bohém arkádiai isten titokzatosan vidám, bölcsen gúnyos kifejezésébe ernyed. Félelmetesen kirajzolódó sasorra, sárgás, halottszínű bőre, zavaros, bóbiskoló szemei, a szája szélére beidegződött, lekicsinylő ajkbiggyesztés, mintha az egykor szép arc viaszlevonata lenne, a sivatag forróságától torzulttá olvadt állapotban. Két éve hogy az erődben van.

Az első napon úgy érezte: néhány óráig bírja csak, és meghal. Az első hónap után ijedt gyanakvással megsejtette, hogy itt esetleg soká élhet az ember. Ma már nem sejt és nem hisz semmit.

Bizonytalan ujjai révetegen kapirgálnak némi maradék dohány után a bádogdobozában. Többször és ámultan figyel, hogy nem oda nyúl, ahová néz. Mintha szemei és a keze elveszítették volna ősi kapcsolatukat egymással.

Ki érti ezt ilyen melegben, amikor a szem lüktet, és mintha dinamó zúgna a nyakában, olyan monoton áramlással tódul valami a torkából a koponyájába?

Az ingét széthúzogatja, mintha láthatatlan súlyokat kívánna eltávolítani a mellkasáról. Nagyot sóhajt közben, de egy kettős csuklás félbeszakítja e készülődésben lomhán emelkedő tüdejét.

Merően nézi a horpadt kis dobozt. Apró csíkokban folydogál róla a verejték, és sok-sok légy döng egyetlen fűrtszerű, sűrű rajban körülötte és a pálinka körül. Végighúzza nyelve hegyén a cigarettát, és rágyújt. Nyirkosan fénylő, puffedt arca közönyös, de kielégült vonásokra omlik a szippantás élvezetétől. Nézi a doboz feliratát:

SIMON ARTZ

Hol vásárolta ezt a cigarettát?... Párizsban, a Bl. St. Honorén?... A Claridge halljában?

A mellkasa alatt, a jobb oldalán, időnként szagatott szúrást érez.

A máj...

Jól tudja, hogy ott valami kezdődik. Általában a máj felől indul el a vég itt, az Egyenlítőnél. A halál csenget ilyen enyhe, elszórtan jelentkező tűszúrásokkal a szervezet ajtaján.

Rekedten, vaktában belekiált a fülledt csendbe:

- Pálinka!

Félhomály van. Az ablakra terített párologó, vizes pokróc dohos szaggal súlyosodik a fülledt irodára. Iszonyú a hőség.

Egy ingaóra ketyeg a falon. Azután a káplár pálinkát hoz. Leteszi az üveget, de habozva megáll, mint aki mondana valamit. A kapitány iszik, azután hosszút szippant a lazán sodort cigarettából. Felparázsló fénye és elszenesedő papír hullik szerte.

- Akarsz valamit, te disznó? - kérdezi bágyadtan.

- Si, mon capitaine! Nem lenne jó visszatérni a vörösborra? A vörösborral sokáig élhet itt az ember.

- Ki akar itt sokáig élni? Na, ülj csak le.

A káplár zavartan leült. A kapitány kissé bizonytalanul felemelkedik. Széttérpesztett lábakkal, mint akinél bomlófélben az egyensúlyérzék, néhány nehézkes lépést tesz. Hatalmas alakja kissé elhízott, ami errefelé nem a jóltápláltságtól van, hanem az emésztőszervek pangásának a jele.

- Most én mesélek neked a vörösborról meg a pálinkáról, ami nem mindegy - kezdi csendesen.

- Figyelj, káplár! Franciaországban, egyszerű étkezéstől a legfényesebb lakodalomig, szomjukat, örömeiket, ünnepeiket vörösborral édesítik az emberek. A vörösbor nem tűri a magányos ivót. Cimbora kell hozzá, vidám történetek, régi nóták, asszonyokra emlékeztetőek, kártya és muzsika...

- Szegény Screbin főhadnagy úr igen szépen hegedült...

- De meghalt. Tehát fogd be a szádat, kérlek. Annyiban igazad van, hogy vörösbort Screbin nélkül nem lehet inni. De nem is szabad. Én azt mondom: hazaárulás! A vörösbor Franciaország nagy hagyományainak egyike, és bizonyos hazafias szertartással egyenrangúnak kell tekinteni, amikor iszzák. De ha olasz őseimre gondolok, akik megszokták, hogy a quarto rossót minden étkezésnél rendelés nélkül felszolgálja a pincér, akkor szintén kötelez a tisztelet ez itallal szemben, mert Olaszországban is több, mint egyszerű iszákosság a vörösbor élvezete. Ezért csak pálinkát szabad inni. A pálinka mámora fenséges közönyt prédikál. Megveted a halált, és jó az élet is úgy, ahogy éppen van, illetve, ahogy nincs. A vörösbortól eszedbe jut, hogy novemberben Rómában a Borghese park fakoronái között, növekvő mahagóniszínű foltokban terjed az ősz, és alkonyatkor sok-sok harang zúg. Ilyenkor a Piazza de Popolón felrebbennek a galambok esetlen szárnyalással... Fáj a szíved, de képes vagy vágyódni, sőt

remélni is, hogy egyszer majd eljutsz innen az Örök Városba, miután ilyen céllal búcsúzáskor bedobtál néhány centesimót a Fontana di Trevi nevű mesterséges vízesés roppant medencéjébe, s ezért viszontlátással kecsegtet a babona némi készpénz ellenében. Hiszed a hihetlent; ez a vörösbor...

Megtörő füttyszóval egy melódiára emlékezett és közben a két pohárba pálinkát töltött, de vizenyős tekintete a szomszédos szoba ajtaját bámulta, amelyen tábla volt:

SCREBIN FŐHADNAGY
Parancsnokhelyettes

Búsan folytatta:

- A vörösbor elhozta Rómát a sok haranggal. De éppúgy mondhattam volna a firenzei Ponte Vecchio zsvajos környékét vagy akár a genuai temető alig szomorú és mégis fenséges látványát, mozdulatlan szobortömegével. Ha hiszed ha nem: ott nagyon boldog voltam, az olvadó viasz és a gyászosan nehéz szagú virágok párolgásában... Akadt például egy orosz nő, aki csak itt vált beszédessé, ahol általában örök hallgatás céljából tartózkodnak az emberek, és júliusban a hervadásra készülő, érett virágok utolsó, nagy illatbacchanáliáikat lelkendezik, mint bizonyos asszonyok az úgynevezett balzaci korban, kiszéplülve és sokszoros szenvedélytől kábultan, hajukban az első ősz szálakkal. Akarsz cigarettázni? Mi? Megengedem. Tessék.

A kapitány annyira szórakozott volt, hogy tüzet adott az altisztnek, amire ez felpattant ültéből, és összevissza szipakolt, de reszkető kezében nem gyulladt meg a cigaretta.

- A vörösbor a francia és az olasz nép hatalmas történelmi katasztrófái idején táplálta a lankadó hitet, azzal az ösztönzéssel, hogy élni vagy remélni ugyanaz, mert nagy nemzetek nemegyszer feltámadtak ismét tartós elhalálózásukból, és ebben mindig jelentékeny része volt a vörösbornak. A pálinka mámora nagystílusú belenyugvás. Meggyőz arról, hogy semmi sem fontos. Földi bajaidra feleletül megajándékoz az idő és a tér fogalmaival. Ilyen roppant átlók között, jelentőségében eltörpülve, boldog lehetsz megalázottan is, miután úgy érzed, hogy felesleges a világ, és a semmi is fontos, ha szereted. Ilyen egy közönyös, cseppfolyós Tolsztoj ez a pálinka. A vörösbor fáj, de azt mondja: „Jó lenne élni!” Ha többet iszol, így szól: „Élni kell!” Ha igen sokat iszol, ezt kiáltja: „Élni fogsz!” És ez akkor is szép, ha nem igaz. Menj a fenébe, fiam.

Felhajtotta a pálinkát, és végighúzta fanyar arckifejezéssel alsóajkát a lompos, nagy bajusz lelógó szálain.

A káplár elmegy, Sirone a padlóra bámul, és lassan visszasüpped a székbe.

Eh bien! Egyszer úgyis vége lesz mindennek! Az ablak felső üvegén át látszik, hogy egészségtelenül fehérés az ég. Nem ibolyaárnyalatú, mint Párizs felett, derült időben, és nem változatos, mint Itáliából nézve.

Felállt. Ingerelte ez az izzó, vastag, mozdulatlan bűdösség itt, az irodában. Szörnyű! Lehajtott egy pohár pálinkát, és elindult, hogy hozzáfogjon értelmetlen ellenőrző körútjainak egyikéhez.

Hirtelen megtorpant. Mi ez?!

Valami halk pengés hallatszik a szomszéd szobából! A fene! Egy hegedűhúr pengett ott! Mintha a halott Screbin gazdátlan hangszere lenne. Hallucinál?

Tétován az ajtó felé lép, de nem megy, hogy megnézzze.

Eh bien... Egyszer úgyis vége lesz mindennek! És kimegy az irodából, végig a folyosón.

Időnként a falat súrolja a vállával, és ettől a közép-re tántorodik. Az egyik szoba előtt megáll, és kopogtat:

VICTOR GOUILLAUME <i>Szolgálatvezető főhadnagy</i>

Ez áll az ajtón függő táblán. Benyit.

Gouillaume főhadnagy az ágyon feküdt. Két tenyere a tarkója alatt, lábai keresztbe vetve az ágy végében, magasan a vaskereten. Az ablak fölé néz, ahol egy rombold alakú kopás van a falon, és néhány meztelen, rózsaszínű téglalátszik. Amikor belép Sirone, feláll, nehézkesen, kínos mosollyal.

- Csak maradj - mondja a kapitány, és a rövid úttól kimerülten egy székre roskad lihegve.

Rossz bőrben van ez a Gouillaume... A szeme fakó, mint az ólom, és barna, hosszú haja ziláltan szerteáll. Nagyon gyűrött, elkínzott, árnyékos arc, mélyült barázdákkal. A parancsnok intésére dörög valamit, megvakarja a tarkóját, azután egy lassú dőléssel visszafekszik.

- Kérlek - dühöngte a kapitány. - Az elkülönítő barakk mégiscsak szükséges. Két tízfuszest volt.

- Intézkedem - kezdi kissé tagolva, erőtlenséggel a nyelvmozgástól egybeolvadó szavakkal -, hogy kiürítsék a mosókonyhát.

- Miért vonulsz vissza annyira? - kérdi kissé idegesen Sirone.

- Tartalékolom az energiámat, kapitány úr - feleli vontatott hangon, mintha megfontolna minden szót. - Rövidesen visszarendelnek Toulonba... az... ez... ez... redemhez... és... azt... akarom..., hogy regenerálódjon a... szervezet, ha ebből a présből kiszabadul. Friss energiák bekapcsolása szükséges... kérlek... kapitány úr... Alaposan... tönkrementem... itt... első sorban.

Sok mássalhangzót elsikkasztott, lomhán forgó nyelvvel, felületeseleg lélegzéssel. Ez elég szokatlannak tűnt Sirone előtt.

- Honnan veszed azt, hogy visszarendelnek innen?

- Hó... ónaan?... Hogy... hó... ón... óonan? - kérdezte mosolyogva, és a szavak szelíd, lehalkuló szétmállással folynak a szájából, mintha beszédtechnikája gyerekesen tájékozatlan lenne. - Egy... szerű... dolog... Ez egy hipotetikus... biztonság, hogy úgy mondjam: a lelki egyensúly helyreállított vastraverze. A hit, kérlek, és igen... Hol is?...

Szünetet tartott. Elfelejtette a kapitány kérdését, és utánakúszott emlékezetével agyának egy homályos zugába, ahol a társalgás kiindulási fonálának végét kiejtette, mert ha egyszer úgy adódik, hogy ezt a fonalat nem találja, akkor örökre bebörtönözve bolyonghat a sötét agydúcokat összekötő nyirkos korridoron, végképp bezárul a rohamosan szűkülő kijárási elzáródás, ellobban a külvilág alkonyuló fénye, amely ködös sugárzással beszüremlik még pillanatnyilag. De ni! Ott fekszik az elveszett fonal, a kapitány kérdése! Megvan! Felkapja, és a keskeny résen át visszapréseli magát vele a társadalom napvilágára.

- Hogy... honnan tudom... a szabadulást? Volt egy pillanat, amikor a lelki alvilág... mert ilyen is van. Nem altudat, kérlek, erre vigyázzunk, mert... általában a tudományos... kutatás sablonképzésre törekszik, sohasem az ember egyéniségének szintéziséből merít... mint ahogy a cipőgyárak sem dolgoznak túl kicsi vagy túl nagy lábakra... hanem... a tömegesen előforduló, leg-

általánosabb lábméret a fontos... No, mármost... Szóval... Igen! Megvan!... Az egyéniség manapság mostohagyereke a tudományos megállapításnak... Önmagára utalja a sablonképzés... a közepesre méretezett teóriák Prokrusztész-ágya.

Sirone, kissé ijedten a latin kifejezések sokaságától, csak most bírt szólni:

- Nem beszélnél világosabban?

- Háát... jó, világosan... Tessék! Jelentem neked, kapitány úr - kiáltja torzan felhangosodó vidámságban, elmálló szavakkal -, sikerült a... koporsó fedelét... felfeszíteni!... A halott előállott! Akárhogy rám csukták a koporsót... Mert rám csukták!... Az apám vére... kártya... váltó... mert volt egypár váltó, és Evelyn, aki... kérlek, úgyszólván berobbant az életembe, mert ez berobbanás volt, kérlek... Juan-les-Pins-ben... ott volt a berobbanás... Ne hidd, hogy lázas vagyok... Vagy hidd... Ez mindegy... ez úgyszólván... nem fontos. Megszabadulok...

A fáradt, csontos ujjak mint halódó bogár csápjai lomha érintéssel tapintgatják a homlokát. Beteges arcán bibliai szelídségű, de mégis gúnyos mosoly vonaglik át, kissé megvető göggel.

- Miért nézed állandóan a falat?

- Pa...rancsolsz, kérlek?... - szinte kavarja a szavakat, fáradt nyelvvel... - A... falat?... Ez a nézés úgyszólván az energiacirkuláció megóvása... Ez olyan, mint a napi svéd torna. Az erős lelki izomzat... a direkciót nem hagyja... kihunyni... mögöttes... ugyanis ez a nagy probléma itt, mögöttes maradt a direkció, pedig előtted kell lenni. És... aki elveszti a direkciót itt... Szudánban... az lelkileg szomjan... pusztul... éppúgy, mint a beduin, ha... eltéved...

A kapitány most már attól ijedt meg, hogy érti, amit a főhadnagy mond... Egy lépést tett az ajtó felé.

- Várj... kérlek... ez neked is fontos... Rendszeres... akaratkoncentráció nélkül... a lélek... hullá lesz! Szétesik a fogalmak laza komplexuma, mert az akarás egy foglalat, és amíg intakt marad, addig... keményen szorítja az emlékezés harapófogója az... elhagyott... direkciót... mögöttes... Az akaraterő... úgyszólván egy motor... amihez napi olajozás kell... Ha egy pontot nézel... Első nap öt percig nézed... második napon félóráig... És azután már olyan, mint a svéd torna... Érted?... Ez egy poszt a lélekvartán, rendületlenül!... Na!... Ez legyőzi... hiába... itt meg kell hajolni...

Elhalkult, lihegett.

- Mondd, kérlek - kiáltotta hirtelen a kapitány, és keze a kilincsen volt már -, a barakkal mi lesz?

- Majd holnap... Intézkedem... Ez, kérlek, így van... Én most így fekszem, és holnap már intéz...kedem... Ez a megújuló energiák titka... az olajozás... a direkció... Ez, kérlek, egy... géppuska védőövezet akcióradiusza felett... Várj, kérlek...

De Sirone ment... Lázás ez? Vagy... ennyire meglazult benne a lélek szerkezete? Az orvosnak kell szólni... Nehézkesen csoszogva ment a következő ajtóig.

JEAN BERLAC
Adjutant-chef

Belépett a tiszthelyetteshez. Csodálkozva megállt a küszöbön.

Berlac nincs itt. Ha tudná, hogy a kapitány benyitott hozzá, talán elsüllyedne a szégyentől. A tiszthelyettes a saját szobájában nem törődött a legegyszerűbb renddel sem. Vetetlen ágy, piszkos mosdóvíz, zubbony, szappan, törülköző a földre dobva, szivarhamu, papírok szerteszét a padlón.

Az asztalon könyvek.

Valamennyi könyv életrajz, Dzsingisz kán, Nagy Sándor, Napóleon... Hadvezérek története. Sirone felnyitotta az egyiket.

Hát ez mi?!

A tiszthelyettes széljegyzetekkel kísérte Napóleon történetét!! Ezt írta például egy helyütt a lap oldalára: *Miért folytatta N. az előnyomulást Moszkva felé? A megszállott részek pacifikálása biztosította volna az utánpótlást egy lassú, de kockázatmentes felvonulási tervhez.*

Később:

A törökökkel szövetségbe N. meghódította volna a világot. Az értelmetlen egyiptomi kaland ezt lehetetlenné tette...

No lám! Ki hinné erről a szófukar tiszthelyettesről, hogy ilyesmikkel rontja az egészségét. Olcsó illatszer szaga érződik a levegőbe vegyülten. Hajlekötő fekszik a tükrös asztalon és egy gyógytorna rendszer, amely a légzésgyakorlatok útján megőrzött örök ifjúság tanát hirdeti.

Elég!

Visszaimbolygott az irodába. Hiszen ez... lidércnyomás!

Eh bien! Egyszer úgymint mindennek vége lesz! Elmúlik az egész, mint Screebin főhadnagy hegedűjén az utolsó vidám melódia, azon az estén, amikor vállat vont, és föbe lőtte magát.

És bevesz néhány kinint.

Rőt sugárzással özönlik be a sivatag halódó nappali világa. Ebben a zsibbadt, vérszínű csendben az iroda magánya hangokat rezdít a semmiből. Egy nő kacagva kiabál néhány év távlatából:

„August!” Körülnéz a félhomályos, bűdös szobában, és ettől elnémul a gazdátlan, csengő, női kiáltás, de az utolsó foszlánya még ott rezeg a levegőben.

Zümmög a csend.

Az alkony árnyaiba mosódó bútorok dermedten figyelik. Van valami fenyegető ebben a permanens mozdulatlanságban, amellyel szekrény, asztal, szék némán körülveszi az embert. A tárgyak várakozása halálos titkot őriz. Talán, mert ösztönében már régóta sejti, hogy a valóság csak szimbólum. Érzés, fogalom, szekrény és bánat: ez mind csak a jelképe valaminek, ami állandóan kifejeződik, de mi nem érthetjük meg soha.

A csend ilyenkor provokálja a kapitányt, hogy hallucináljon.

Aki fél egyedül, különösen alkonyatkor vagy éjszaka, az voltaképpen attól tart, hogy a tárgyak fellázadnak a dolgok okszerű, helyes rendje ellen. Ha e mozdulatlan bútorok most másképpen viselkednének, mint eddig, akkor megingatnák a kapitány önnön létezésébe vetett hitét, és a szörnyű vég bekövetkezne...

Eh bien! Egyszer úgymint vége lesz mindennek! Elmúlik az egész, mint Screebin főhadnagy hegedűjén az utolsó vidám melódia.

Hökkenten felfigyel!

A másik szobából hegedűszó hangzik fel! Finom, halk melódia ömlik a húrokból...

A halott Screbin hegedül!

3.

Olyan kísérteties volt ez a felcsengő muzsika Screbin emlékével párhuzamosan, hogy egy pillanatig tátott szájjal meredt a pálinkásüveg nyílása körül zsongó legyekre... Azután felállt, a szomszéd szobához ment, és nagyot rúgott az ajtóba, hogy kitárult.

Ki merészkedett Screbin hangszeréhez nyúlni?! A mindenit.

Lihegve állt. Nézd csak... Egy rab!

Elmélyülten, félig behunyt szemmel hegedül, és ahogy meglátja a kapitányt, befejezi egy rántással.

- Ki vagy... te disznó?...

- A hatvanhármass fogoly, mon commandant.

Liheg. Azután csuklik. Végignézi a rabot. Hm... Nem az a halálfejű, tébolyult arcvonású alak, mint a többi. Tömött, barna haja még fényes és rugalmas. Ez az ember él. Nemcsak a szónak abban a pusztán vegytani összefüggéseket jelentő, gépies értelmében, amelyet talán a „létezés” szóval jelölhetünk meg a legtalálóbban; ez a rab még él, külsején a lélek jelképeinek kifejezésével, ahogy az élet összetett fogalma, érzés, tudat, test és becsvágy együttesen jelent csak valamit. Kerek, barna, csinos arca némi vidámságot is elárul.

- Mióta vagy itt?

- Öt hónapja.

Ez a Magiron úgy látszik, kivételez vele, azért ilyen egészséges! Az őrmester egy korrump fráter. Valami sikkasztás miatt került ide, és a sikkasztó mindig korrump marad.

- Te disznó! Már régen figyellek! Te mindig a raktárban lógsz!

- A kőtőrőknél dolgozom, mon commandant!

- Ne hazudj, mert összetörlek! Miért vagy ilyen egészséges?!

- Jó szervezetem van.

- És... hogy kerülsz most az irodába, mi? He?! Erre felelj, te... Te mindentudó! Mi?!

És egészen eléje állt a legénynek, derékban meghajolva, alulról felfelé a fiú arcába nézett, mintha e különleges látószög síkjából is tanulmányozni szeretné.

- Nem kaptam pihenőt, kapitány úr. Pedig ma július tizenegyedik van!

Szóval a Bastille ostromának évfordulója van! Ez a Magiron nagy kutya, hogy még ilyenkor is nyúzza ezeket a koporsószőkevényeket.

- Miért nem adott ma pihenőt az őrmester?!

- Mert a teljes vízadagot kértem. Három nap előtt fél vízadag elvonással büntettek.

- Csak azért, mert... külön vízadagot kértél? Mi?! Te, ne hazudj, mert széttöröm a koponyádat, a mindenségít az ilyenek!! Phú!!

- És... Visszafeleltem. Az őrmester megtagadta a vízadagot, azzal az indokolással, hogy semmi köze egy magamfajta alaknak július tizennegyedikéhez. Azt feleltem, hogy: „Maga sem a Bastille ostrománál sikkasztott, sergent...”

A kapitány kurtán nevetett. Ez jó.

Elképzelte Magiront amint kisebb törléseket eszközöl a zsoldkönyvben, miközben a forradalmárok tarackokkal lövik a Bastille-t.

Újra széthúzta az ingét, de csak nem szűnt a préselő súly. Itt nincs levegő, vagy mi?... Émelygett, mert érezte a szájából kirezgő, átható alkoholpárát.

- És hogy merészeltél te itt... hegedülni?! Mi?!

- A kapitány úr előadása lelkesített. Hallottam a nagyszerű összefüggést, amelyet a vörösbor és a történelem között felismert!

- Mi? Ezt... megértetted?

- A szakmámba vág.

- Te történelemmel foglalkoztál valaha?

- Nem, csak vörösborral, kapitány úr, de igen intenzíven.

Sirone ismét elnevette magát, de ezt megbánta, és rárivallt:

- Takarodj!

Nagyokat fújt. Ilyen egy fráter!

Azzal a nyakig begombolt zubbonyával. Átödögött az irodába. Itt a félhomály, a pálinkafoltok körül zsongó legyek és a puffedt, vastag csend úgy feszül, mintha egy kioltott gyertya duzzadt, füstölve izzó kanócában lenne mindaz, ami történik, illetve, ami történés nélkül, egyszerűen van. Csak van! El innen! Újra kimegy. A másik ajtón.

A folyosón dohos iratok lehelete nehezül a porízú, langyos félhomályra, és a léptek reccsenésétől felriadt egerek fűgén szétfutnak a padlósarok zugai felé. Mennyi egér! Megpróbálhatná irtani őket az a piszok Magiron.

Mintha belülről feszítenék a koponyáját, olyan nyomással jelentkezett az elmúlt alkoholmámor visszahatása, ahogy lassanként elvértelenedő agya lehült ismét. Jeges veríték csurgott a bőrén, és keze-lába elhaló bizsergéssel, érzéketlen művétagokként tartoztak hozzá, csak azért, mert tudta, hogy vannak.

Gouillaume-mal baj van. Ez kétségtelen... Itt a másik tisztje, a parancsnokhelyettes:

GASTON LIBOURNE FŐHADNAGY <i>Számvevőség</i> <i>Tessék kopogni!</i>
--

Kopog.

- Ki az?! - kérdezi belülről egy csengő, kellemes férfihang.

A kapitány kinyitotta az ajtót. Libourne cigarettát töltött és a rádió szólt előtte az asztalán. Dús haját oroszosan hátrafésülte, nagy homloka mellett két besüppedő halánték lüktetett nyugtalan ritmussal, fiatalos arca, élénk szeme értelmet, tetterőt és jókedvet manifesztált, szokatlanul lelkes mértékben.

A szobában kínos, nagy csend. A falon egy hatalmas rajzlapra elkészített táblázat, a zsoldnapok, a létszám és egyéb fontos adat megjelölésével.

Az asztalon szamovár és cigarettadohány, töltéshez szétteregve.

- Azt hiszem, te - kezdi a kapitány -, ezzel a Gouillaume-mal valami nincs rendben.

- Bogaras lett szegény - bólogat Libourne, és koppan a töltőfa, azután lehullik az asztalra egy kész cigaretta. - Parancsolsz teát, kapitány úr?

- Nem kérek, de azt rummal szeretném.

A tiszt jóízűt nevet, és rumot tesz a felettese élé. Koppan a töltőfa. Lehullik egy cigaretta.

- Mi újság?

- Kérlek, kapitány úr - magyarázza Libourne -, most új módszert kezdtem a zsoldszámvitelben, ahogy legutóbb jeleztem előterjesztésemben.

- Én nem értek a könyveléshez. Pfü!

- Új eljárás. A legkisebb hibafelületet adja, és áttekinthetőség dolgában csodálatosan egyszerű! Feleslegessé teszi az ellenőrzést, mert hűtlen vagy hibás kezelés lehetetlen.

- Eh! Akárhogy számolsz, ez mégiscsak Szudán fészkes közepe!

- Azt hittem, kérlek, kapitány uram, hogy számíthatok rád Bahr El Szudán reorganizációjáért végzett munkámban - szólt kissé hidegen. - Néhány elgondolásom a katonai büntetőrendszerek terén nagy horderejű lesz.

- Istencsudát! Mit akarsz itt reorganizálni?

Csuklott, és tenyerébe hajtotta jéghideg homlokát. Úgy érezte, hogy ha egy baltával a koponyájára csapnának, nem is fájna. Ezt a jégdarabot csak úgy a nyakára tették. Nem lehet a feje...

Kínos csend.

Sirone kiténfergett a folyosóra, és ment... Hopp... A falhoz ütődött...

Vissza az irodába.

Zsongnak a legyek, és pálinkabűz.

Leül a korhadt, verejtékes, vén íróasztalhoz.

Eh bien! Oly mindegy. Hisz ez disznónak való... Dühösen ellöki cipőhegyével a négyzetméternyi kókuszszőnyeget lábai előtt. Csak épp jelezte a rúgást, mert túlon túl fáradt ilyesmihez most. És végeredményben a kókuszszőnyeg sem volt maga a valóságos örömmel teli élet, hogy érdemes legyen szívből, őszintén belerúgni!

Kinyitja ismét a pléhdobozát, amely valami csodálatos módon elkísérte ezen az úttalan életbolyongáson, Párizsból a Szaharába, és csak itt fedezte fel, hogy e jelentéktelen holmi annyi kedves és szükséges tárgy között egyedül maradt meg neki. Aránylag közömbös kis párizsi midinette-tel van így az ember, akit sommás szívügyeivel együtt úgyszólván személytelennek vél, és amikor alámerül a felületen nyüzsgő jóbarátok dús moszatja közül a magány iszapjába, egyszerre meghökken a felfedezéstől, hogy egy ilyen kis cseléd kitart mellette. Ez a látszólag

olcsó emberanyag, ki tudja, miért, elnyűhetetlenül és hűségesen, de az úrinők félelmetes heroizmusa nélkül meglapult valahol élete szivarzsebében, észrevétlenül, de úgy, hogy íme ráakadt, miután ruhájának egyéb zsebei kiürültek. És most már más szemmel néz rá, kissé megkésve, de hát ki hitte volna, hogy eme bádogdoboz aránylag tartósabb az ötvösremekbe készült aranyszelencénél...

No lám. És nézi. Ez meg folyton ugyanezt feleli, piros betűkkel kiáltva:

SIMON ARTZ
Kairo

Eh! Hát meg kell örülni! Valahol takarodót fűznek. Rövidesen itt lesz a nyomasztó, halálosan hosszú éjszaka, és felvonulnak a kivilágított, zsibongó boulevard-ok, a harangszótól zúgó római terek zavaros látomásai.

Nem! Nem egyedül...

- A hatvanhármasszámú elítélt jöjjön fel! - kiáltotta a telefonkagylóba. És lecsapta...

Az istencsudát. Jópofa fiú, majd mulatnak, és kész!

Talán, ha tudja, hogy milyen döntően új, megdöbbentő események, tragédiák és komédiák pergőtüzét indította el rövid parancsával, akkor sietve visszavonja az intézkedését.

- A hatvanhármasszámú kapitány - jelentette koccanó bokával a fogoly.

A kapitány fáradtan legyintett, és kedvetlenül mondta:

- Csend, csend... Disznó, disznó... Te mit hegedültél itt?! Mi?!

- Mendelssohntól a *Velencei gondolás dalá*-t, mon capitaine.

- Micsoda dal? Velence... Gondola?? - És tűnődött. Hohó! Hát persze! A Campanile! Az Arzenál... Nézd csak! Velence!

És egészen a fiú arcához tolva az orrát, hogy pálinkagőzbe burkolt fejjel nézték egymást, rárivallt:

- Ezért, te pizok, most ki kellene köttetni téged! Érted? És addig korbácsolni, amíg a bőröd lerongyolódik csontig. És tudod, hogy miért? Mi?

- Tudom, kapitány úr - felelte sóhajtva. - Tudom... Mert sajnos én is voltam Velencében.

A kapitány úgy nézte a 63-ast, mintha ez a körülmény gyanakvásra készítetné.

- Úgy? Szóval voltál... Velencében? Hm... Ez... mindenesetre érdekes. És mit csináltál te ott... Mi?! - kérdezte továbbra is vallató modorban Sirone kapitány.

- Őszinte leszek kapitány úr - lihegte. - A Lidón történt. Egy fiatal leánnyal sétáltam az Excelsior előtt, és a tenger... tessék kiköttetni, de nem hallgathatom el tovább, kék volt! - és feltremolázó, lelkes, kiáltó hangon ismételte. - Kapitány úr, ölessen meg, de a tenger olyan kék volt, mint tejszőke bakfiskák szeméi, ha barnára égette arcuk bőrét a nap!!

- Gazember!! - kiáltotta a kapitány. Azután odaténfergett az íróasztal elé, és szájához emelte a pálinkásüveget.

Utálkozó grimasszal visszaejtette, és lassan széthúzogatta az ingét egy marcangoló mozdulattal, amilyen megmérgezetten halódó embereknél is lehetséges, ha kínjukban a testüket szeretnék feltépni pusztá kézzel. Azután két ököllel dörömbölt az asztalon.

- Káplár! Káplár! - kiáltotta nekivörösödött arccal.

- Present, mon capitaine - jelentkezett a rémült altiszt.

Sirone visszaernyedten a fellobbanó erőfeszítéstől, lecsuklott állal bámult. Azután elővette a dobozát és cigarettát pödört, tétova, nyirkos ujjakkal. Közben csuklott egyet.

- Küldj vörösbort... te disznó.

Harmadik fejezet

1.

- Hát... mi volt... ott Velencében? - kérdezte a fiútól csendesen, de nem minden fenyegetés nélkül.

- Tavasz... - felelte a 63-as megtörtén, mint aki beismerő vallomást tesz.

A kapitány lehorgasztott fejvel bólogatott. Nem találta készületlenül a kijelentés, de mégis... azért megdöbbenő hír, így ezt a nyers igazságot hallani:

Velencében tavasz volt!...

Eddig csak azért nem követett el öngyilkosságot, mert úgy tett, mintha nem tudná.

A sivatagban soha sincs tavasz. Se ősz, se tél.

Nyár sincs.

Csak homok és forróság.

- Azután... mi volt!

- Kapitány úr - mondta halk beismeréssel. - A Flórián terasza körül ott tipegett néhány galamb a Szent Márk téri sétálóknál lábai alatt, és az Orologio előtt fehér ruhás intézeti leánykák bámészkodtak áhítattal, egy apácát hallgatva.

- Ne titkolj semmit, fiam. Mondj el őszintén mindent. Most már úgyis hiába.

- Nápoly... - súgta a fiú, és a kapitány mélységesen megértő bólogatással jelezte közös gyászukat e szóban.

- Nápoly... - ismételte ő is, szinte hangtalanul a kétségbeesett csodálkozástól ilyen egyszerű emlék felett, amely annyira elmúlhatott, pedig olyan örökkévaló benyomásnak tűnt egykor.

És dúdolt:

*...Oh Santa Lucia
Barchetta mi...i...a...
Oh Santa Lucia...*

Nincs melódia, ami gyönyörűbb, felemelőbb és meghatóbb, mint egy nagyszerű giccs, ha időszerű lesz bennünk valamiért.

A kapitánynak fájt minden hang, és hallgatta, mint aki nézi, hogy csorog a vére, de beteges örömeiben nem köti el a sebet. Lihegve bámult a bortócsára, amit ujjával szétrajzolt az íróasztalon.

- Igyál, te disznó - mondta búsan, s feje apró rezdülésekkel jelezte szívdobbanásainak sűrű ütemét.

- A Corso Vittorio Emmanuelén, a Vomero nevű domboldalon Beatrice Cenci szobrát mintáztam. Szemben a Sorrento lámpái ragyogtak, az öböl túloldalán, Pompei és Capri szigete között...

- Ebben lehet valami - dűnnyögte. - Magam is tapasztaltam ilyesféle... furcsaságokat egykor... no mindegy... folytasd.

- És a Vezúv! - folytatta a 63-as diadalmasan. - Volt egy éjszaka, amikor egészen vörös színű köd áramlott a tűzhányó kráteréből. Felkeltettem Ágnest, hogy ő is lássa. Mert nem tudtuk, hogy örülhet-e bárminek is egyikünk a másik nélkül. És néztük a lávaszínű fényt. Néha furcsa villanások fenyegetőztek az ég felé, vörös köd gomolygott, és azóta valami különös kapcsolat van ezzel a bolondos Ágnessel, akit úgy szerettem.

A kapitány az ablakhoz ment, és a pálinkamámorban eltávozott lélek halottas zománca fénylett két szemén. Ezzel a befelé fordult, üveges tekintettel meredt az ablakon keresztül valahová a tónustalanul sötét, éjszakai sivatagba, és Sorrento lámpáinak apró fényét vélte látni a távolban. Pedig lehet, sőt valószínű, hogy néhány búsan lopakodó hiéna pillantása foszforeszkált csak arrafelé...

- Most hegedülj!

Screbin hegedűje tovább mesélt Nápolyról, és amikor a káplár harmadszor hozott vörösbort a kantinból, tátva maradt a szája.

A kapitány egy bortócsában rajzolgatott valamit, és a 63-as fogoly cigarettával a szájában, nevetgélve mesélt valami tréfás történetet.

Ki hallott még ilyent?!

- Ilyen senkiházi - mondta odakint az őrparancsnoknak -, itt behízelgi magát, és jobb dolga lesz, mint nekünk. Kicsoda ez az alak?

- A hatvanhármas. Mást itt nem tudnak az emberekről.

Ez igaz volt. Mi lehet itt még egy fogoly azonfelül, hogy száma van?

A hegedűszó azonban hirtelen félbeszakadt.

- Hé! Káplár! - kiáltotta az ablakból Sirone. - Ezt a gazembert... kikötni...! Érted? De úgy... hogy... a csontja törjön!

2.

Mi történt?

Mindössze annyi, hogy a fiatalember bemutatkozott. Egy perccel előbb még semmi sem jelezte a hirtelen bekövetkező változást.

A 63-as valami csintalan slágert hegedült.

És közben egy fehér csík húzódott az ég és a sivatag közé, körben, a látóhatár alatt.

- Mennyi időre ítélték téged... te hatvanhármas?

- Életfogytiglani kényszermunkára.

- És miért ítélték el életfogytiglanra?

- Kétszeres gyilkosság, rablás, hazaárulás és kémkedés miatt.

A kapitány elfehéredett, felállt, és nagy szemekkel nézett rá. Minden átmenet nélkül egy dráma indult itt, ahogy szinte érezhetően összesűrűsödött a hajnali irodában valami megnevezhetetlen, lecsapásra kész, feszült irtózat.

- Hát... hogy hívnak téged... te izé... Mi?

- Henry Fécamp a nevem, mon capitaine!

A drámai fordulat ezzel lecsapott.

- Te kutya! Te le mertél ülni velem bort inni?! Te egy becsületes katonatiszttel koccintottál?! Egy hazaáruló?! Mi?!

Úgy állt a fogoly előtt, ökölbe szorított kézzel, egész testében remegve, olyan fehéren és kidülledő szemmel, hogy az ökölcsapás puffanó hangja szinte ott rezonált már a levegőben. De mégsem.

Odament az ablakhoz, hogy lekiáltson az altisztnak.

Később hallotta lentről a rozsdás csigák és karikák csikorgását, ahogy kötelet fűznek a gerendára.

Mintha kivégzésre készülnének a hajnalban.

3.

Lihegve, ernyedten ült az íróasztal előtt. Micsoda ostobaságot követett el!

Az még itt a fenében, Szudán mélyén sem számít, ha egy tiszt valamelyik fogollyal a nótáját húztatja, vagy adomákat meséltet... Mon Dieu!... Hiába írja elő a tiszti kódex, hogy *rangjához nem illő társaságban mulatozó tiszt vétsége súlyos elbírálás alá esik.*

Miféle rangjához illő társaságot keressen itt, a homokbuckák között?

De Henry Fécamp hazaáruló! Ezzel koccintani nem vétség, hanem bűn! Erre nincs mentség. Ez csakugyan méltatlanná tesz egy tisztet a kardbojtra.

Odaállt az ablakhoz. A derékig mezítelen 63-ast éppen felhúzták az oszlopra, hátrakötött csuklóinál fogva, amíg csak a lábhegye ért a földhöz. Sirone kapitány határozott mozdulattal felvette a telefonkagylót.

- A marokkói fővonalat kérem!

Izgatottan dobolt az asztalon. Múltak a percek. Az udvarról kiáltás hallatszott.

- Debout!

Most kötik fel másodszor. Ha elájul a delikvens, végigöntik vízzel, és amikor magához tért, újra felhúzzák, a csuklójánál fogva.

- A vezérkar D-osztályát adja... a travaux parancsnoka kéri.

Dobol az íróasztalon. Nézi az ujjait. Azután a füléhez szorítja vállal a hallgatót, és cigarettát sodor. A nap már 45 fokos szögbe emelkedett. Phú! Izzik a dohos iroda. Az udvarról rövid kiáltás süvít:

- La bas!

Valami nyikorog. Berozsdásodott csiga vagy kampó. Test zuhan, vödör csördül, víz ömlik.

A vonal zúgó mélyéről jelentkezik Marokkó!

- Larmantier ezredes urat kérem!

Nyikorgás, rövid zaj hangzik az udvarról. Egyre feszül a forróság, úgy feszül, mint lábujjhegyre merevülő emberi test az oszlop hosszában.

- Larmantier... Szervusz... Mi van?

- Szervusz. Jelentést teszek egy vállalkozásról, amire nem volt utasításom. Emlékszel még bizonyára a szörnyű esetre, Ulogi-oázisban, amikor egy bizonyos Henry Fécamp nevű közlegény megölt két embert, és elrabolt egy irattáskát.

- Emlékszem...

- Akkor bizonyára tudod, hogy mi lett Fécamp további sorsra...

- Hogyne. Kivégezték.

- Mi?

- Halló... fűjj a kagylóba! Fécampot halálra ítélték, és kivégezték.

Szünet. A kapitány csodálkozva meredt maga elé. Egy homlokára lógó tincsről verejtékcseppek hullanak le.

- Ez biztos, kérelek? - kérdezi a telefonba elhúlten a kapitány.

- Biztos.

4.

Zsibbadtan áll. Mi ez? A 63-as hazudott?

- Ligert!

Semmi válasz. A fene ezt az írnot! Hol a csodában van? Átsiet az irattárba, és sietve matat a rabok aktái között. Sok-sok szürke mappa, címkével. A címkén egy szám... 59, 61... Itt van! 63!

Kis híján elejti. A mindenségit!... Ez áll a mappán:

<p style="text-align: center;">Prisonier NO. 63. <i>(Travaux Forcés)</i> <i>193.. XI. 20-án meghalt. Vérhasban.</i></p>

Szóval 63-as fogoly egyáltalán nincsen? Részint kivégezték, részint régebben meghalt vérhasban. Hát akkor ki ez, akit éppen felocsolnak az udvaron?

- Ligert!

Ezt a gazembert becsukatja! Visszamegy az irodába, de még az ajtón kívül van, amikor cseng a telefon. Felveszi:

- Itt a Szolgálat őrnagyparancsnoka Marokkóból. Larmantier ezredesnek jelentett valamit a kapitány úr. Kérem, ismételje a jelentést.

- A hatvanhármas jelzésű fogoly, aki Henry Fécampnak nevezte magát, véletlenül elém került az éjszaka. Úgy tettem, mintha nem ismerném a nevét, és reggelig jól tartottam, itallal is kínáltam, mert azt reméltem, hogy talán beszélni fog.

- És?

- Semmi sem történt, de nem merem továbbfolytatni az ügyet. Kissé kockázatos egy árulóval szórakozni felsőbb utasítás nélkül.

- Értem. Legrövidebb időn belül parancsot kap a továbbiakra nézve.

Kattanás. A kapitány is letette a kagylót.

Az ablakhoz ment. Fécamp éppen akkor zuhant negyedszer, mint valami rongyhalom, élet-telenül a földre, és végigöntötték vízzel.

A kapitány lekiáltott:

- Fini! Vigyék a gyengélkedőbe!

Gyorsan visszabocsátotta a pokrócot, mert a szemébe csapó sárga izzástól elviselhetetlenül kínlódott.

- Ligert!

Most jött az írnok. Szemüveges, szőke, sörtehajú katona. Cvikkere mögött két engedelmes, közömbös szem pislogott sűrűn. Ligert szögletes alak volt. Nem tudott megfelelő „ént” produkálni a külvilág számára, ezért minden tettét, szavát, hangulatát bizonytalanul váltakozó kedélyállapot tette szögletessé. Általában szinte személytelenül közönyös volt; egy dolgozó és mosolygó gép. Ligertről azt is feltételezhette az ember, hogy munka után, amikor visszatér a szobájába, nem fekszik ágyba, hanem tokba teszi magát, és megszűnik éjszakára.

Kénszínű, sűrű, gondozott, szőke bajusza vastagon fedte hosszú felső ajkát. Az arca parasztosan piros volt, kissé zömök termete, ha felettes előtt állt, laza, de tiszteletteljes testtartásba süppedt, amint hátratette a kezét.

Különös szokása volt, hogy időnként valamelyik zsebéből egy-egy darab kenyeret húzott elő, marokra fogta, beleharapott, és fogainak egy erőteljes rántásával szakított belőle. Zubbonyszobájában előfordultak ilyen titokzatos kenyérdarabok. Talán e puritán táplálék iránti tisztelet folytán, de az is lehet, hogy falánksága miatt, Ligert szenvedélyes kenyérevő volt, mint ahogy mások a morfinizmus rabjai vagy szokatlanul lelkes nőbarátok. Talán ez a szokása is hozzájárult ahhoz, hogy örömeik és szenvedések iránti tompasággal s ilyen paraszti jó egészségben maradt az inferioris környezet ellenére.

- Oui, mon capitaine - mondja egy dobbanással, és leragad a küszöbön.

Szelíd szemekkel kutatva körülpillant, fényesre mosott arcára kirajzolódik a lehangolóan bárgyú mosoly, és a szája szélén egy nagy kenyérmorzsa ragad.

Szabályszerű pihenjbe veti az egyik lábát, mintha egzecírozna.

- Maga kezeli az irattárat? - kérdezi Sirone.

- Oui, mon capitaine.

- Miféle izé ez... a halott hatvanhármassal, aki él?

Ligert állt és pislogott.

- Nem érti? - rivallt rá a kapitány. - Hogy kerülhet itt a szemem elé ma délelőtt egy katona, aki már régen meghalt?

- Az apai nagybátyám egyszer olyan részeg volt, hogy saját magával találkozott egyszer az előszobában. Ez a nagybátyám azóta mindennap reggelig ül a kávéházban.

- Hülye!

- Nem hiszem, mon capitaine, csak szintén roppant iszákos...

- Ide hallgasson! A hatvanhármas dossziéján az áll, hogy meghalt. És a hatvanhármas jelzésű közlegény itt állt előttem, ahol maga!

- A szekrénynél?

A kapitány hosszan gondolkozott. Az asztalról egy lovaglópalcát vett fel, amelynek bőrdarab fityegett a végén.

- Ligert - mondta azután fáradtan. - Errefelé ritkán látni azt a sanyarú városi lovat, amilyen régimódi társzekerek előtt a járda mellett vesztegel, és súlyos fejét az aszfaltig lógatja, világ-talan, ónszínű, bús szemével... Egy ilyen ló jut az eszembe magáról, ahogy itt áll.

Ligert jobb lába helyett a balt teszi előre, és áthelyezi testsúlyát a hátrahúzott lábára. Lyontey marsall képére néz, és rágóizmai megmozdulnak a bőr alatt, mert ellennyomást gyakorol ásí-tásra feszülő állkapcsára, miközben megrezdül néhányszor mindkét orrcimpája.

- Most pedig gondolkozzék, maga disznó, mert összetöröm a fejét! Hogy kerül a valóságos állomány irattárába egy halott mappája?

Először megvakarja az orrhegyét, miáltal lehullik arcáról a kenyérmorzsa. Majd búsan tűnődik, végül felderül kissé.

- Azt hiszem tudom, mon capitaine. Néhány mappát a páncélszekrény írásai között kell őrizni. Ezeket helyettesítjük egy megfelelő halott irataival. A halott mappája azt jelzi, hogy a helyére illő írásokat titkos okiratként keze...likkk!

Az írnok nagyot csuklott az utolsó szónál. Sirone most felemelt karral rázta a palcát, és a fityegő bőrt figyelte mereven, mintha gyanakodna erre a holmira. Lusta légyecsomók döngtek körülöttük, és egy aznap befestett szekrényen a forróságban olvadozó máz terpentines odórt párolgott az iroda dögizű melegébe.

- Ligert!... Hozasson italt!

Mialatt az írnok a kantinba megy, kikeresi a páncélszekrényből a 63-as mappát. Az írnok eltalálta.

Szigorúan bizalmas!

A fedőlapon ez állt a címkén:

A gyilkosság, kémkedés, rablás és hazaárulás büntette miatt életfogytiglani kényszermunkára ítélt 63-as közl. III. zászj. 2. száz. ügyének iratai. Az ezred páncélszekrényében őrzendő!

Ligert rövidesen visszatért. Letette Sirone kapitány elé a pálinkát, és hatalmasat csuklott. Nyomban utána ijedt vigyázzba rándult megdermedve. De bárhogy igyekezett uralkodni magán, ismét csuklott, méghozzá egy csodálkozó hördülés kíséretében.

- Ha nem hagyja abba ezt a folytonos kenyérzabálást - mondta sóhajtva Sirone -, akkor lecsukatom, hogy belezöldül.

Ligert akkorát csuklik, hogy szinte sikoltásnak hat.

- Igyál vizet! Eredj az ezredorvoshoz, vagy zabálj kenyeret, de csinálj valamit, az isten szerelmére kérek, mert ha még egyet csuklasz, széthasítalak! - Lihegve kaparászott a pléhdobozában, hogy cigarettát sodorjon.

- Mióta szolgál itt?

- Tizenkét éve. Pallér voltam.

- Micsoda?! Hány éves maga?! Mi?!

- Még csak ötvenegy, mon capitaine.

Különös csodája a természetnek! Egy pallér, akiben megállt az élet.

Eh bien! Mit törődik ezzel?!

- Pokrócot az ablakra! Ha nem mondom, hát elfelejtitek. Disznók!

Egy másodpercre beözönlik a nap irtózatosan, és felzsonganak a legyek, amíg az ablakra vizes pokrócot tesz az írnök. Ezalatt elgondolkozva nézi a mappát.

- Mondja... Szokták itt... azelőtt a parancsnokok... az érkező rabok kísérő aktáit olvasni?

- Előfordult már. Privert kapitány például mindig gondosan átnézte a mappákat.

- Miért érdekelték az iratok annyira Privert-t?

- Grafológus volt. Az olyan régi iratokat tanulmányozó kedvtelés. Semmi értelme... Volt egy unokahúgom, az mindég kirándult. Szintén érthetetlen.

- Úgy? Hm. Na jó. Most menjen kissé a fenébe.

Felnyitotta a poros akták keménypapír födelét, hogy belenézzen a 63-as hadbírószobai ítélettel lezárt ügyének iratai közé.

...És ebben a pillanatban már elindult mindent elsöprő hatalmával az igazság, hogy élők, holtak, kicsinyek és hatalmasok akaratán túl diadalmaskodják.

Azonban Sirone kapitánynak erről sejtelve sem volt. Ásított, és hozzáfogott az olvasáshoz.

Negyedik fejezet

Gyarm. hads. idegl.
Kát. törzsk. sz.:144/IG 193...

III. zszlj. 2. szd.
Másolat
hadbírószági ítélethez

TÖRZSLAP

Név: *Henry Fécamp*
Születési hely: *Bayonne*
Születési év: *1910. hó: ápr. nap: 7*
Toborozták: *Brest, 193... máj. 9.*
Fegyvernem: *gyalogos*
Minősítés: *közlegény*
Személyi szám: *63.*
Azonossági szám: *171-5004*

Haja barna, arca kerek, szeme kék, orra rendes, szája rendes, fogai épek. 1,87 magasságú, jól táplált, mindenféle katonai szolgálatra alkalmas egyén. Feltűnő ismertetőjele: jobb tenyérének belső felületén mintegy tízcentiméteres, szabálytalan forradás, amely a közepén kiszélesedve, a hüvelykujj alatt végződik. Újonc, szobrásznak mondja magát, és azt állítja, hogy szobrászmunka közben a kalapács fokával véletlenül megsebezte a kezét. Iskolai végzettség: a gimnázium hat osztálya. Anyanyelve: francia. Törve beszél az angol nyelvet. Katonai szolgálatot még nem teljesített, utolsó polgári foglalkozása: szobrászművész. Büntetve, saját állítása szerint nem volt, és bűnüggyel kapcsolatban körözvény nincs kibocsátva ellene. Négyéves szolgálatra kötelezte magát.

Aláírások

*Ezredparancsnokság
ORAN
Fort St. Therèse*

FELÜLVIZSGÁLATI LELET

63-as gyalogos közlegény. III. zszlj. 2. kiképz. sz. Idegenlg.

A mai napon orani ezredéhez bevonult és a vegyes orvosbizottság vizsgálata katonai szolgálatra alkalmasnak találta.

Megjegyzés: Kissé erőteljes szív működés.

Beoltották: himlő, tifusz és kolera ellen.

Oran, 4. XII/193...

Aláírások

Parancsnok s. k.

Sorozó orvos s.k.

Törzsorvos s.k.

III. zászj. 2. szd. 63. sz. gyal.

Henry Fécamp, 25 éves francia állampolgár.

MINŐSÍTÉSI LAP

Másolat

193... VII/-ön kiképzőszázadától Agadir helyőrségébe kerül. Ugyanez év IX. 20-án részt vesz a Dzsebel Szagró-i lázadás leverésében, és hősiei magatartásáért megkapja a becsületrendet. 193... X. 18-án Aut Taurinnál súlyos sebesülést szenved, megemlíti a nevét a napiparancs. A kórházi napló adatai szerint két hónap múltán gyógyultán elbocsátották. Hathetes lábadozó szabadsága helyett kéri, hogy visszatérhessen századához és 193... I/9-én bevonult Cobrienbe, a 18-as helyőrség állomáshelyére.

Kéthetes sivatagi járőrszolgálatát I/27-én (bátor, egyéni vállalkozásért) elsőosztályú katonának minősítik. II/26-án (beduin túlerővel szemben hősieien ellenállt járőrével) aranyérmét kap. A büntetési lajstrom kivonata szerint különböző kisebb vétségekért tizenkét alkalommal fegyelmi úton megbüntették. A katonai törvények szerint büntetlennek számít. Betöltött szolgálati ideje 26 hónap.

A másolatot egyeztette:

Aláírás: A. Foucolt kapitány s. k.

NYOMOZATI JEGYZŐKÖNYV

A 27-es, John Carew nevű, angol származású légionárius (III. zászl. 2. száz.), aki Hurshomban (Anglia) született, 1908. III. hó 7-én, és Toulonban toborozták, (193... X/30) feljeleníti Henry Fécamp 63-as sz. közlegényt, aki szerinte Philippe Villiers kapitány, továbbá Peter Blanchard közlegénysofőr meggyilkolásával és kirablásával alaposan gyanúsítható.

Villiers kapitányt, valamint Blanchard gépjárművezetőt, folyó hó 9-én, Ulogi-oázis közvetlen közelében, miután az erődből autón útra keltek, több revolverlövessel megölték. A tettes egy katonai irattáskát elrabolt. Elrabolta még Villiers kapitány úti készletének bőrtokját is, bizonyára azért, mert hirtelenében a két hasonló bőrtáskát nem tudta megkülönböztetni, és idővesztéseket okozott volna, ha helyben vizsgálja meg a tartalmukat.

A lefolytatott vizsgálat, amelyről fényképfelvételeket készítettem, és a bűnjelekkel együtt plombált irattáskában mellékelten elküldtem, a gyilkosság lefolyását pontosan rekonstruálta.

Az I. számú képen X-el jelzett homokhalom mögött rejtőzött a gyilkos, és amikor kb. harminc méterről közelített az autó, leadta a gyilkos lövéseket egy 9,5 milliméteres kincstári revolverből.

II. sz. képen megállapítható a domb mögött a gyilkos lábnyomának elmosódó körvonala és az ismétlőből kivetett hét töltényhüvely. A nyomok szerint tettének elkövetése után visszatért Ulogiba. Néhány tevés ember azt állítja, hogy futva menekült előlük, és egészen az oázis elejéig üldözték, amíg el nem tűnt a tolongásban. Ekkor már megszólalt az alarm.

A gyilkos hét lövése közül öt célba talált. A kocs (VII. sz. kép) felborult, és hűtőjével a homokba fúródott.

A sofőrt két halálos lövés érte. 1. Bemeneti nyílás a jobb szem alatt. A golyó megállt a forgócsontban, és súrolta az agyvelőt. 2. A bal járomcsont alatt behatolt golyó átjárta az agyvelőt, és keresztülítve a koponyatetőt, eltávozott. Villiers százados mindhárom sérülése ugyancsak azonnali halált okozott. 1. Az állkapocsnál szokatlanul széles bemeneti nyílás. A golyó irányt változtatva, a gégefőt szétroncsolva, a nyaki fonatnál szinte tenyéryi sebet szakítva távozott a testből. 2. A bal tüdőlebens irányában, a 6. és 7. borda között érintve a szívburkot, távozott a testből, a bal lapockacsont alatt. 3. Jobb szemöldök közepénél bemeneti nyílás. A golyó az agyvelőn keresztül a forgócsontig hatolt.

Boncolási jegyzőkönyv kivonata:

Causa mortalis: agyonlövetés, mindkét esetben kétségtelen.

John Carew 27-es közlegény szóbeli feljelentése:

A 63-assal két éve jó barátok vagyunk. A bűntény napján kettős járőrben cirkáltunk, és végül Bochur kávéházban megpihentünk kissé. Én elaludtam. Arra ébredtem fel, hogy a 63-as visszatér. Azt mondta, hogy légyotton volt. Nem gondoltam egy percig sem bűnösségére, ezért igazoltam alibijét az első vizsgálatnál. Ma reggel megláttam, amint egy kő alól bőrtokot húz elő, majd visszateszi. Miután elment, magamhoz vettem a tokot. Kétségtelen, hogy ez a bőrtáska a gyilkoságnál eltűnt úti készlettel azonos. Valószínűnek tartom, hogy mialatt aludtam, addig a 63-as Bochur kávéházából a sivatagba osont.

Más mondanivalóm nincs. Vallomásomat saját elhatározásomból tettem, arra sem feletteseim befolyása, sem más külső körülmény nem kényszerített.

Az elmondottakat tanúk előtt, aláírással hitelesítem.

John Carew s. k.

Nevezett Henry Fécamp közlegény bűnösségéhez nem fér kétség, beismerését az első kérdésekre, önként, erőszaktól vagy befolyástól mentesen tette:

A 63-as közlegény vallomása:

Beismerem, hogy én öltem meg Villiers századost és a katonai autó sofőrijét. Az irattáskát, továbbá a százados útikészletét elraboltam. Carew közlegény vallomása helytálló. Miután Bochur kávéházában elaludt, én kiosontam. A sivatag elején meglestem az autót, és több lövéssel, lesből megöltem az áldozatokat. A pisztolyt menekülés közben eldobtam. A helyet nem tudom megmutatni. Az úti készletet elástam. Tettemet egy hírszerző felbízgatására, nyolcszázezer frank reményében követtem el. Ennyit ígértek. A táska elrejtésére nézve minden felvilágosítást megtagadok.

*Olvastam és aláírással hitelesítettem
Henry Fécamp, a 63-as közlegény*

A gyanúsítottat letartóztattam, és elrendeltem, hogy megfelelő fedezettel Oranba szállítsák, a katonai ügyészségre. Csatoltan átszármaztatom a lefoglalt bűnjelek jegyzékét.

*A nyomozást vezető őrnagy aláírása
Delives s.k.*

*A katonai ügyészség
fogháza
Oran Másolat*

ŐRIZETES ÁTVÉTELE

Az Ulogi-oázis 72-es számú erődjéből a III. zászlj. 2. szzd. altisztje, Timeaut káplár és két kísérő előállították Henry Fécampot, a III. zászlj. 2. százd. 63-as közlegényét, az Orani Katonai Ügyészségre. A fogoly számára kijelöltem a 108-as őrizetes cellát, és a fogház létszámába a mai napon felvettem.

A kísérő által kézbesített nyomozati jegyzőkönyvet (sérült, de felbontatlan, négy pecséttel ellátott, szürke, hivatalos borítékban), továbbá egy ólompecséttel lezárt barna irattáskát, „bűnjelek” megjelöléssel, a vádbiztos úr számára nyomban továbbítottam.

Oran, IV. 26. 193...

Aláírás:

Du Biron gondnok

Az aláírás lepecsételve:

*Az Orani Katonai Ügyészség Fogháza
Oran*

A Legfelsőbb Katonai Törvényszéktől

Másolat

VÉGZÉS

A katonai vádbiztos I. L. 127/193... számú indítványára elrendelem, hogy a két rendbeli gyilkosság, rablás és kémkedés büntetével vádolt Henry Fécamp, 81. sz. III. zászl. 2. száz. 63-as közlegénynek a 72-es erőd (Ulogi-oázis) parancsnoka által foganatosított előzetes letartóztatása a főtárgyaláson hozandó végítélet kihirdetéséig fenntartassék.

Aláírás
Joseph Vilmont
hadbíró s.k.

Fenti végzést a vádlott előtt kihirdettem, és abban megnyugodott.

A Legfelsőbb Katonai Törvényszéktől

A FRANCIA KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN

Az Orani Legfelsőbb Katonai Törvényszék a hazaárulás, kémkedés, kétszeres rablógyilkosság büntetével vádolt Henry Fécamp, 25 éves, nőtlen, 63. szám. III. zászl. 2. század, közlegény bűnügyében a mai napon megtartott zárt tárgyaláson meghozta és kihirdette a következő

VÉGÍTÉLETET

A vádlott részére hivatalból kirendelt katonai védő által beadott semmisségi panaszt elutasítja, és az orani haditörvényszék 193... VIII/17-én meghozott 1026/193... számú, halálbüntetést kiszabó ítéletét helybenhagyja.

INDOK

Az Orani Legfelsőbb Katonai Törvényszék a hadbíróóság ítéletében felhozott indoklást helytállónak fogadja el azzal, hogy a vádlott javára szóló enyhítő körülményeket a maga részéről sem látott, és a rendkívül nagyszámú súlyosbító körülmény a rendelkező részben foglalt büntetés kiszabását mindenképpen indokolttá teszi.

Előadó:

Gaston Joubert

őrnagy s.k.

A főtárgyalás elnöke:

De La Roziér-Strass

maréchal s.k.

Ezt az ítéletet a törvényszék a vádlott előtt kihirdette, és a kegyelmi eljárás lefolytatása végett felterjesztette a köztársaság elnökéhez.

193... VIII/27-én

De La Roziér s.k.

A Legfelsőbb Katonai Törvényszék fogháza

Gazdasági Hivatal

Oran, 193... VII. 18.

LETÉTI JEGY

A III. zászl. 2. száz. 63-as közlegénye, Henry Fécamp, életf. ít. fogoly, a mai napon átadott megőrzésre egy barna színű utazótáskát.

Tartalma: két db pokróc, egy borotválókészlet, egy db fenőszíj, hat db könyv. Egy termoszkulacs, egy db karóra, egy db zsebkönyv.

A G. H. fenti bőröndöt a leltárba vett tárgyakkal I.N.193... 27918. II.193.. megjelöléssel átvette.

A raktárban átvette:

*Bertrum Houbegin adjutant
számvevő altiszt*

Az írnok helyett:

P. Gorlieu, őrzető

NYÍLT PARANCS

Emil Larnac káplár és két közlegény a 63-as elítéltet megvasalva (úgy, hogy a csuklóláncát a bal boka köré kovácsolt acélkarikához rögzítve lelakatolják) a Bahr El Szudán-i 32-es erődben állomásozó 11. zszl. 1. százd. ideiglenes compagnie discipline-hez kísérik.

Indulás: 193... IX/...-án 14.20 órakor Oran, főp.-udv.

Az escort számára előírt fülkében a nyílt paranccsal indított kísérőkön és a rabon kívül senki sem utazhat!

A fülke ajtaja zárva tartandó!

Az elítélt senkihez sem szólhat, és nem tartózkodhat az ablak közelében. Az altiszt kötelessége megakadályozni, hogy bárkivel is jelet válthasson.

Megérkezésük után nyomban jelentkeznek a büntetőtábor parancsnokánál, előállítják a foglyot, és a parancshoz mellékelt kísérő iratokat átadják.

A parancsot kiállította: 193... IX/8-án 9.40 órakor

az orani katonai fogházban:

*Ballonin őrnagy
vábiztos s.k.*

Érkezés: 193... IX. 14-én 23.30 órakor

Fort 32. Bahr El Szudán II/l. C. Dis.

A parancsnok helyettese:

Screbin főhadnagy s.k.

Államtitkár

SZIGORÚAN BIZALMAS

Az Orani Legfelsőbb Katonai Törvényszék Elnökének

Monsieur Le Maréchal!

Különösen fontos katonai érdekekre való tekintettel a hadügyminiszter úr és Gobieaux altábornagy úr indítványára a kiszabott halálos ítéletet az Elnök úr megváltoztatta. A tettes százszorosan is rászolgált a halálra, de amíg él, addig remélhetjük, hogy megtöri a kényszermunka, és jobb bánásmód ígéretével vallomásra bírjuk. Felkérem, hogy mindkét levél másolatát, valamint e szigorúan bizalmas instrukciót csatoltassa Maréchal úr a Bahr El Szudánba vezényelt rabszállító transzport kísérő irataihoz.

A Bahr el Szudán-i compagnie discipline parancsnokának kötelességévé teszem, hogy az életfogytiglani travaux forcés-ra ítélt 63-as foglyot minden rendelkezésre álló eszközzel, amelyet alkalmasnak talál erre, beismerésre bírja az Ulogi-oázisban eltűnt irattáska rejtekhelyére nézve.

Kötelességévé teszem a parancsnoknak, hogy a 63-as rab bűnügyét katonai titokként kezelje, a kísérő iratokat az erőd páncélszekerényében őrizze, hogy azokba avatatlan személynek betekintésre ne legyen lehetősége.

A parancsnok vagy helyettesének belátására bízunk bármilyen szigorítást, engedményt, fenyítést, amely a felbecsülhetetlenül fontos vallomást kiveheti a 63-asból, és tekintet nélkül arra, hogy általános esetben a szolgálati szabályzat vagy a katonai büntetőtörvénykönyv az alkalmazott eljárást hogyan bírálná el, intézkedhetnek.

Fentiek végrehajtásáról, illetve szorgalmazásáról bizonyos időközökben jelentést várunk a C. D.-től.

*A Hadügyminisztérium
kémelhárító osztálya:*

*H. Bourden tábornok s. k.
Helyettes államtitkár*

...Idáig szól az akta. Ellenőrzött, kivizsgált és hitelesített adatok, a tévedés lehetőségének szabályszerű kizárásával.

Vagy lehet, hogy mégis tévedtek valamiben ezek az akták?

Nem sokban.

Csak éppen a lényegben.

De valami hibája egy aktacsomónak is lehet, ha már az Úr úgy akarta, hogy a papír ne változtassa színét a rávezetett szöveg tartalmától...

Ötödik fejezet

1.

Az első, elég lényeges hiba, hogy a bűnösként elítélt Fécamp teljesen ártatlan volt.

Ez elég kínos tévedés, amiről senki sem tud. A második hiány: a tettest meg sem említik az iratok között.

Ugyanis a tettes egy ötsous értékű aprópénz.

Szép, nem?

Most vegyük sorjában:

Az aktában szereplő Ulogi-oázis, amelynek a hivatalos írásban csak forma szerint adtak helyet, az ügy egyik főszereplője. Másik főszereplője, akit az akta nem is említ, egy Szaidzsa nevű arab leány, voltaképpen Fécamp bűnösségének az oka; és a harmadik, leglényegesebb szereplő - mint felbújtó és tettestárs - a sűrű, megbokrosodott férfitörzs és a langyos, nehéz, afrikai éjszaka, amikor a sivatagban ijesztő a csend, és a katonák lihegve kínlódnak álmukban.

Először nézzük Ulogit, a titokzatos oázist.

Ulogi aránylag modern helység, délnyugatra az Atlasztól, mélyen bent a Szaharában, és arról ismeretes, hogy sok-sok zarándok látogatja, mert itt helyezték nyugalomra a csodatevő Hagir nevű szent marabu földi maradványait.

Kétszáznegyven éve pihen Hagir, a szent orvos, Ulogi-oázis mecsetjében. Ramazán ünnepén kibontják csákánnyal a követ, amely alatt a koporsója van, és a mecset szentélyében közszemlére teszik ki. Messze földről érkeznek ilyenkor a hívők, akik csodálatos varázserőt tulajdonítanak ennek a koporsónak. Állítólag, aki a csodatevő cédrusládát kezével illette, azt nem érheti baj.

És ez csakugyan így is volt.

Száz meg száz hívő érintette a koporsót reggeltől hajnalig, anélkül hogy a legcsekélyebb baj érte volna őket.

De mit árthat az embernek egy ilyen érintés?

Itt állomásozott egy rozzant erődben Henry Fécamp százada, és itt találkoztak John Carew-val. Carew angol volt, és az utolsó orvosi vizsgák előtt otthagyta az egyetemet, hogy felcsapjon a Riviérán bárzongoristának. Később díjat nyert Stockholmban a szabadstílusú birkózásból, majd egy praktikus találmánya révén emlegetik, amely lehetővé tette a rizshántolásnál nyert értéktelen pelyva felhasználását. Miután egy folytatásos regénye a *Paris Soir* hasábjain általános feltűnést keltett, kitiltották Franciaország területéről, mert fogadásból felmászott az Eiffel-torony tetejére.

Ilyen előzmények után került Afrikába, az idegenlégióba, és egyévi szolgálat elteltével az Ulogi-oázis 72-es erődjébe, ahol ketten, rokonlelkek Fécamppal, nyomban egymásra találtak.

A két szilaj, bolondságokra hajlamos fiatalember hamarosan elválaszthatatlan jó barát lett. Szerettek verekedni, énekelni és tréfálni.

Ulogiban a jó kedély nagy szó, mert egy rossz ízű, sós mocsár közelsége igen komisz tartózkodási helyé tette az oázist. De ezeknek nem ártott semmi! Vasból voltak!

És hogy végeredményben ők is Ulogi áldozatai lettek, annak nem a por, a közeli mocsár, a forrás vagy más kifejezetten szaharai oka volt.

A bajt, amitől ez a két színarany kedély oxidálódott, Európában is jól ismerik váratlan bonyodalmakkal kapcsolatban.

A neve mindenhol más, a neme mindenhol nő. Ulogiban az említett bonyodalmat Szaidzsának hívták, és legfeljebb tizennyolc éves lehetett.

Szaidzsa két szemöldöke egy-egy szabályos, hosszú boltív volt, és misztikusan szép arcát különös mosoly tette vonzóvá. A vak Bochur nevű nagyapja nevelte.

Az öreg Bochurnak kávéháza volt Ulogiban. Naphosszat a parázzsal telt kosár előtt ült, főzte a kávé, és egyik cigarettát a másik után sodorta. A két legionárius pedig Szaidzsával suttogott az egyik gyékényen, a sarokban.

Szóval amit nem bírt elvégezni a harc, a sivatag, a gyilkos éghajlat, azt elintézte egy nyavalya, ami az óhazában éppolyan elterjedt, mint itt:

A szerelem!

Mint szövödmény fellépett a féltékenység és a hiúság is.

A két katona szerelmes lett Szaidzsába. Odalett a jó barátság és a jókedv.

Kissé lefogytak mindketten, nem tréfáltak, elmúlt az ének, a harsány kacagás, és épp úgy ödöngtek a kaszárnnyában szótlánul, komoran, mint a többiek.

Már úgy látszott, hogy Fécampnak kedvez a szerencse. Szaidzsa kedvesebb volt hozzá. Azután Carew remélhetett, végül a leány óvakodott attól, hogy érzelmeit kimutassa.

Így történt, hogy egy napon Jakab, az öreg kecske csodálatos halála elhozta a végkifejlést.

Jakab, a kecske fél szemére vak volt, és Bochur háztartását tejjel látta el. A jámbor állatnak sejtelve sem volt szenzációs bűnügyi jövőjéről.

Ugyanakkor megérkezett Villiers százados, és talán még kevésbé sejtette, hogy itt temetik el két nap múlva mint Henry Fécamp áldozatát...

2.

Ramazán ünnep előtt megelevenedett az oázis. Sorra érkeznek a karavánok. Délben befut egy poros, terepszínű autó három tiszttel. Villiers százados továbbmegy. Ő csak egy napra száll meg, átutazóban Timbuktu felé.

Az oázis egyre tömöttebb csoportok ácsorgásától zsúfolódik. Két nap múltán megindul a ramazáni ordítás, zűrzavar, tömeges imák a szabadban és életveszélyes, hisztérikus tolongás, lökdösés a mecset előtt, hogy bejussanak az emelvényhez, ahol Hagir napvilágra került koporsóját megérintheik. Ez tipikus keleti felfordulás, amely azonban végül is nyom nélkül elmúlik, mint egy gyors nyári zápor, ijesztő külsőségei dacára ártalmatlanul, hirtelen.

A katonákat kettős őrszemekben cirkáltatják a városban, hogy fenntartsák a rendet. Egy ilyen páros őrszemet alkotnak ketten: Carew és Fécamp.

Csak mennek tülekedve a zajongásban. Természetesen Bochur kávéházába.

- Hej, Bochur, lepihennénk Carew-val, valami odú kellene!

- Gyertek, légionista urak - mondja a világtalan arab, és egy benyíló felé indul.

Az üzlethelyiség mögött egy kis agyagfalú szoba volt. Ablaka nincs, és egyetlen ajtaja a kávéház felé nyílik. A földön két gyékény fekhely. A két fekhely mellett a csodálatos kecske, amelyet Jakabnak hívtak.

Az arab megbecsüli a kecskét, és közös fedél alatt hál vele. Olykor a tevét is megbecsüli, és ezzel már automatikusan igen sokféle bogár és különböző apró meg egészen nagy féregfajta iránti megbecsülését is kifejezi.

Carew mint katona is megőrizte dandy szokásait. Előhúzta bardájából a kölniszórót, és bepermetezte a gyékényt. Ő már ilyen volt. Például borotvátlanul nem ment ütközetbe. Az egyetlen legionárius volt, aki vasalta a nadrágját. Az ezredorvos sűrűn foglalkoztatta az egykori medikust a katonai kórházban, és azt szokta mondani, hogy elsőrangú szanatóriumi vagy fürdőorvos veszett el Carew-ban.

A kecskét régen ismerték, hiszen a kitűnő háziállat az üzletbe is bejáratos volt. Itt nevezték el Jakabnak, és az állat ezt bölcsen tűrte.

Szúnyog természetesen itt is bőségesen döngött, de ez nem baj, mert minden legionárius ott hordja a sűrű szövésű moszkítóhálót a táskájában.

Eleinte a kecske zavarja Fécampot, mert a zöld hálót takarmánynak nézi, lógatja felette a fejét, döfködi és nyalogatja. A katona időnként belerúg.

- Eredj innen, Jakab.

Amikor látja, hogy ez nem használ, elalszik.

Nem is tudták, hogy lefekvésük óta mennyi idő telt el. Arra ébredtek, hogy az öreg Bochur, Szaidzsa vak nagyapja rázza őket.

- Alarm!... Katona urak!... Felkelni!

Felugrottak.

Mi ez? Valami verekedés?! Sietnek.

- Hú, de fáj a fejem - mondja Fécamp.

- Az enyém is.

A légtelen kis fülkében a kecske fojtogató, átható bűze, vegyítve Carew parfümjével, fullasztóvá tette az amúgy is romlott levegőt.

- Mi történt? - kérdezte Carew.

- Nem tudom... - feleli a kávé. - Nagy felfordulás van!

- Gyerünk!

Már menetkészek. Szuronyt fel!

- Ó!... A kecske! - kiáltja Bochur, és letérdel az állat mellé, amely ott hever a földön, és olykor megrezdül a patája.

Mi történt Jakabbal? Ez bizony elvégezte, úgy látszik. Vén kecskékkal előfordul. Ez a Jakab is egy főszereplő, amelyik kimaradt az aktákból. De ki gondol arra, hogy jegyzőkönyvet vegyen fel egy kecske vallomásáról?

Pedig hányszor megeg egy ilyen állat értelmesebben némely ember hosszú és jelentős mondatainál...

Pánik az oázisban!

Sikongás, összekeveredő tömegrikácsolás... Bógnak a tevék... Egy altiszt kardlapoz, és szüntelenül recseg a kürt:

Aux armes... Aux armes!

Az emberek fejvesztetten szaladgálnak, és a katonaság futólépésben körülfogta Ulogit. Mindenfelé gépfegyvereket állítanak fel.

- Mi történt?! - kiáltja futtában Fécamp egy Dugó csúfnevű bajtársának, aki ezredkürtös volt.

- Az ördög elszabadult - feleli ez lihegve, és másfelé rohan, amerre a szakaszát sejtí. Csak sokára tudják meg a pánik okát.

Hajnali öt órakor, az oázis közelében, a sivatag kezdetén, az autó mellett holtan találták a századost és a sofőrt is, akik még virradat előtt útnak indultak az erődből.

Tevés berberek egy burnuszos embert láttak a távolban, és utánasiettek. De nyoma veszett a tolongásban.

Az autóból eltűnt az irattáska, amit Villiers egy percre sem tett le a kezéből. A benne őrzött okmányok felbecsülhetetlen fontossággal bírnak. Az afrikai gyarmatbirodalomban kiépíthető katonai támaszpontokat jelölték meg bennük. A tervezetben féltve őrzött hatalmi törekvésekről volt szó.

Életkérdés az okmányok visszaszerzése!

Az események fergeteges iramban gördültek előre:

Ulogi minden talpalatnyi földjét feltúrták, minden viskót szinte szétszedtek, a kaszárnyát pincétől padlásig átvizsgálták, hiába! A zarándokok egyenként mehettek csak el, és tetőtől talpig levetkőztették őket előbb.

Az oázist kettős katonai gyűrű fogta körül! Megnézték a mecset belsejét. Sőt! Felnyitották Hagir koporsóját, ami kis híján zendülésre vezetett.

Az eset délelőtt történt. A mohamedán papokból alakult menet egy zárt cédrusládát vitt a vállán, hogy az esti imádság előtt mindenki láthassa és érinthesse Hagir koporsóját, mert azután egy teljes évre befalazzák ismét.

A Raghíb-Amur téren találkozott egy őrzőjárat a menettel. Tevehajcsárok táboroztak itt a kút körül, állataik között. Hagir koporsóját nyolc mohamedán pap vitte a vállán.

A hadnagy eléjük toppant.

- Állj! Nyissátok fel a koporsót!

Dühödt felháborodás morajlott fenyegetően. A tevehajcsárok öklüket rázva közeledtek. A hadnagy nyugodtan áll, lábainál egy víztócsa. Hátraszól:

- Fixe! En joue!

A tizenkét puska súlyba lendült, onnan vállhoz... Két másodpercig csend... Egy bátortalanul elhajított kő odaesik a hadnagy lába elé, és felfreccsen a tócsa. A tiszt lenéz, de nem szól semmit. Vár.

A kör tágul. Halk morgással húzódnak a tizenkét mozdulatlan cső elől.

- Kinyitjuk a koporsót - mondja azután a papoknak. - Nem érintem meg, csak belenézek, és máris továbbmehettek. Ha valami ostobaságot tesztenek, akkor nagy jajgatás lesz holnap a bennszülött duárokban és sok kunyhót kell majd kimeszelní a gyász jeléül. Egy percig gondolkozhattok ezen, Allah papjai...

A hadnagy elővette az óráját. Déli tizenkettő volt. Dugó, a hosszú fejű ezredkürtös ott állt mellette, és várakozóan nézte. A hadnagy mosolyogva feléje fordult, vállon veregette, és mintha valami tréfás beszélgetésbe fogna, így szólt halkán:

- Ha lövetek, akkor nyomban riadót fújsz... Megértetted?

- Igenis - bólogatott elégedett vigyorral, mint akinek valami humorosat mondtak.

A papok csak néhány szót beszéltek. Amikor az erőd kápolnájában delet ütött a vékony szavú kis harang, ott feküdt a hadnagy előtt nyitva Hagir koporsója.

Tisztelgett, és a menet folytatta útját a déli harangszóban.

Délután a csodatevő Hagir koporsóját befalazták, és a zarándokok türelmetlenül, indulásra készen várakoztak az oázist körülzáró katonai gyűrűben.

Egyenként és bőrig motozva mehettek csak útjukra. De az irattáska nem került elő.

Minden katonát, valamennyi bardát gondosan átnéztek: semmi. A gyilkosság idejére minden legény alibijét igazolni kellett: semmi.

Pedig az irattáskának itt kell lenni.

Első napon százezer frank jutalmat ígértek a nyomravezetőnek. Két nap múlva már falragaszon hirdették mindenfelé, hogy ötszázezer frank jutalmat kap a feljelentő, és ha cinkos, akkor bűnbocsánatban részesül az illető, aki a tettes nyomára vezeti a hatóságokat.

Hihetetlenül hangzott.

Fécamp a gyilkosságra virradó délelőttön ottjárt Bochor kávéházában. Még motozták az embereket. Az éjszakai rémtett szörnyűsége még azon frissen ott lebegett az oázis felett, ahogy felriadtak rá a gyanútlan alvók. Szaidza nem volt ott. Szaidza nem akart találkozni velük. Delet csilingeltek az erődben. Kint az úton látta a menetet, ahogy vitték a koporsót.

A koporsót, amely ezen a napon hitetlen szem előtt is feltárult egy rumi tiszt kívánságára.

Azután következett a meglepetés!

Az eset közvetlen előzménye a bőrtáska volt. Carew-val jöttek a gyakorlótér mögötti, köves dűlőúton át. Az egyik dombhullám mélyén ott feküdt a táska. V betű volt belepréselve. Pipereholmik őrzésére szolgált.

- Ez a meggyilkolt századosé! A tettes itt dobta el.

- Beadjuk a századirodába.

Carew elment a táskával, Fécamp beült a kantinba.

Szaidza iránti szerelmi bánatát hegedűjének sírta el. A legénység csendesen üldögélt körülötte, és vörösborot ittak. Ki sejtette volna, hogy ez a poharazgatás milyen hihetetlen drámában végződik?

Kora délután kezdődött. Egyszer csak a Dugó nevű kürtös társaságában jön Carew, és odaül közibük.

A feszülő, száraz meleg pörkölte a bőrüket. Különösen nyugtalanító nap volt.

- Fiúk! - mondta hirtelen Carew. - Beszédem van Fécampgal, hagyjatok magunkra.

A katonák ismerték a közös nőügyet, és átültek más asztalokhoz. Úgy sejtették, hogy a két fenegyerek között végzetes összecsapás készül. Talán éppen most.

- Te - mondta hirtelen Carew -, nekem elég volt Ulogiból.

- Na és? Mit tehetünk?

- Ide hallgass! Kettőnk közül az egyik úri módon távozzhat, ha a másik csúnyán meghal.

- Hm... Hogy érted ezt?

- *Fej vagy írás!* Feldobsz egy sout, és amelyikünk eltalálja, hogy melyik felére esett, az nyer. Szabad, gazdag ember lesz.

- És aki veszít?

- Azt a nyertes elfogja, átadja a hatóságoknak mint a kétszeres gyilkosság tettesét, és a vesztes elvállalja a bűnt. Bevallja! A nyerőnek kifizetik az ötszázezer frankot. Ha leszerelt, hazamegy, és boldog ember lesz. A másikat viszont felkötik vagy lelövik.

- Ez örültség, de érdekes - mondta Fécamp. - És mit vall az, amelyik veszít? Hogy követte el a tettet?

- A homokdomb mögül lelőtte a századost és a sofőrjét. A táskát elrejtette, és erre nézve nem hajlandó vallani. A *Fej vagy írás* nyertese majd alátámasztja ezt a vallomást. Ide nézz! Nem adtam még le... - Óvatosan, hogy ne lássák, a sáros, piszkos bőrtáskát előhúzta a zubbonya alól.

- Ez... a bőrtáska...

- A meggyilkolt Villiers százados útikészlete. Elég jó bizonyíték. A nyertes majd azt mondja, hogy a vesztesnél látta...

- És biztos vagy benne - mondta tünődve Fécamp -, hogy ha nyersz, akkor én megteszem ezt az örültséget?

- Biztos.

- Hm... Én is!

- És... Szaidzsa dolgát amúgy sem tudjuk másképpen elintézni.

- Igazad van - mondta Fécamp -, így egyikünk sem él, úgy legalább csak az egyik pusztul el.

Azután harsányan felkiáltott:

- Hé, fiúk! Két régi cimborá kibékült! Ma mindannyian isztok az egészségünkre!

- Én fizetem vagy Fécamp - szólt jókedvűen Carew. - Döntsön a sorshúzás!

- Rendben van! - bólintott a másik és odasúgta: - *Fej vagy írás* Szaidzsáért és a szabadságért!

- Rendben van - felelt halkán Carew -, adjatok egy ötsout!

A Dugó csúfnevű kürtös elővett egy öt sou értékű pénzt, és átadta Fécampnak.

Fécamp feldobta. A pénzdarab kétszer-háromszor átfordult.

- Fej - mondta Carew, mielőtt a sou leesett. Nagy, halálos, tompa koppanás.

Érdekes.

Erre a rövid, csengés nélküli hangra, ahogy a pénz a fára hullott, Fécamp nyomban megérezte, hogy veszített.

És úgy is volt.

A rézpénz látható lapján *Fej* volt.

- Én fizetek! - kiáltotta vidáman Henry Fécamp, és fizetett is, ahogy mondta, mint egy úr!

Másnap magára vállalta a gyilkosságot, amelyről kevesebbet tudott, mint a hatóságok.

Mindössze ennyi volt, amit Sirone az ügyről nem sejtett Bahr El Szudánban, a C. D. erődjében.

Hatodik fejezet

1.

A tornádó közeli érkezését általában tikkadt szélcsend előzi meg. Olyan fenyegető éppen e mozdulatlanságában, olyan félelmetes a csönd, mint egy talpára lapuló párduc. Azután megmozdul egy lomb. A kertben álmos bogarak vonulnak egyenletesen.

Valami készül!

Egyetlen, nagy falevél különválik az ágról, és széles pályán, lassú hullással földet ér.

És egyszer csak vastag árnyék vetül a mezőkre, megzördül a kert, és befut a támolgyó vidékre a végítélet őrző forgószele.

Ezt jelenti a súlyos, langymeleg szélcsend.

A büntetőszázad erődjében is nyomasztó az egyhangúság, amely most mégis más, és nem tudni, hogy miért?

A túlfeszült légköri elektromosság titokzatos fénygrafikonokat rajzol a fekete égre, és minden villanás fenyegető jóslatként cikázik át a sivatag felett.

Az első, jelentéktelennek látszó előhírnök, amely a romboló vihart mintegy bejelentette; Vigoin főhadnagy érkezése volt.

Három órakor délután ért Bahr El Szudánba, jelentkezett a kapitánynál, és bemutatta a parancsát. Ebben azzal az utasítással indították útnak, hogy átvegye elődjének, Screbin főhadnagynak a szolgálatát mint helyettes parancsnok.

Screbin halála után Libourne-t illette volna a helyettes parancsnoki hatáskör. Ami természetes is, miután éppen az újonnan érkező tiszt ismeri mindig legkevésbé a helyi viszonyokat.

De „odafenn” sokszor így vagy úgy találnak helyesnek valamit, és katonáéknál sohasem divatozott, hogy egy-egy szokatlan parancsot megindokoljanak. Libourne vérig sértve visszavonult a szobájába, holott Vigoin igazán nem volt oka a különös intézkedésnek. Sirone-t nem utolsósorban érdekelte, hogy új tisztje alkalmas cimborá-e a Coin de l'Enfer éjszakai kvaterkázásait illetően.

Este már együtt poharazgattak az irodában. A nyugati légáramlás idején különösen fülledtek és siralmasak itt az éjszakák.

- Borzasztó magányban élsz, kapitány úr - mondta a főhadnagy.

- Screbin óta nem volt itt megfelelő kellemes társaság.

Vigoin sokáig puhított egy cigarettát, három ujjá közt görgetve. Azután nyomatékkal mondta:

- Hallottam, hogy van itt egy érdekes fogoly, aki hegedül.

- Úgy... - páráktól fényes, sárga, puffedt arca kutatóan nézett a tisztre. Szóval tudja. - ...És mit tartasz... a katonai becsület szempontjából... az esetről?... Valaki jóhiszemű tájékozatlanságában egy hazaáruló gyilkossal összeérinti a poharát... Mi? Baj?

- Ha Fécampal teszi az illető - felelte Vigoin igen határozottan és szembefordulva a kapitánnyal -, akkor fontos kötelességet teljesít! Felhatalmazásom van arra, hogy ezt közöljem veled, kapitány úr.

Sirone meghökken, azután jelentősen bólogatott: ahá!... Itt a rangidős Libourne mellőzésének oka.

- Te a Szolgálat embere vagy?

- Engem azért küldtek ide - válaszolta kitérően -, hogy az elrejtett irattáska ügyével foglalkozzam. Illetékes helyről azt üzenik az erőd tisztjeinek, hogy aki szóra bírja Fécampot, az visszakerül a félbeszakított katonai pálya régi beosztásába. Te jól kezdted, kapitány úr, folytasd ott, ahol elhagytad.

- De én nem tudok egy árulóval kvaterkázni! Egy gyilkossal! Az ördögbe is!... Tiszt vagyok... és nem a Szolgálat embere! - Az asztalhoz tántorgott, hogy pálinkát töltsön. - Vedd tudomásul, hogy nem ismertem annak a fráternek a curriculum vitae-jét amikor leültem a pohár mellé vele. Utólag telefonon másként tüntettem fel az esetet, hogy kivágjam magam.

- A Szolgálat azonban komolyan vette a jelentésedet, és úgy intézkedett, hogy folytasd ott, ahol elhagytad.

- Tehát parancs? Jó! Rendben van!... a mindenségít. - Felhajtotta a pálinkát, és lihegett, mint aki nagy futásból most pihen meg. Pedig régóta üldögélt már, de elnyűtt szívének ritmusát folytonosan ismételte ez a szopora szuszogás, amellyel állandó légszomja ellen küzdött.

- Akadozik ez a rongyos gép...

Blazírt, lekicsinyülő arckifejezéssel vállat vont, mintha megvetné önmagát, amiért egyáltalán jelentőséggel bír előtte a mája, a szervezete, szóval az élet fiziológiai ostobasága, amellyel fenntartja magát, pusztá szokásból, teendőinek posztumusz változásaként, Bahr El Szudánban... Lassan imbolygó fejjel, üresen merengett egy bizonytalan pontra a levegőben, és cigarettát sodort.

- Ne vedd rossz néven, pajtás - szólalt meg végre rekedten -, minden tisztelem a Szolgálat derék bajtársaié, de én ott örvezetőig se vinném fel... Katona vagyok, a kapott parancsot habozás nélkül teljesítem! Még azt is, hogy poharazgassak egy kémmelem... De szívesebben rohamra vezetek két szakasz vöröskereszttest ötezer lázadó tuareg ellen, ha szabadna választanom a parancsok között. Mon Dieu!... Egy kémmelem koccintani... Ezt a stratégiát Saint-Denisben elfelejtették belém nevelni.

Sirone szuszogva bámult a kéken terjengő füstbe. Két-három egér is átfutott előtte a padlón. Miért van itt annyi egér?

- Én nem vagyok babonás... de itt van valami a levegőben... Itt furcsa az élet... Senkiről nem tudom, hogy mi forr benne. A mindig jókedvű Screbin gondolt egyet, és füttyürészve fejbe lötte magát...

Az ablak előtt, mintha óvatosan, előrehajlással bekukkantana valaki, a holdvilág közelgő síkjában lassan kirajzolódik egy meredt pálmakorona. Lombjai között a kardlevelek homályos foltja kontúrookra tágul, és egy hatalmas, éppen nyíló rózsára emlékeztet.

Egy felriadt madár sikoltott jó messze valahol. Vigoin koponyáján apró nyilallások futottak át, mintha időnként életre kelne egy-egy varrata. Az üveges fényben duzzadó pálmakorona megzörren, kíváncsi majomfej bámul egy pillanatra a szobába, majd hangos fogvicsorítással eltűnik hirtelen.

Egy egészségügyi katona jön, és sárga cédulát tesz a kapitány elé. Sirone egy kézjegyet firkant rá, és a legény megy.

A forró, nyirkos levegő zsírosan fekszik az arcukon, és időnként sóhajtanak. Rossz ízű, keserves csend ül a váróteremszerű, fullasztó légkörű kaszárnyairodán.

- Nem említette a hatvanhármas, hogy pénze van? - kérdezte Vigoin. - Kétmillió frank értékű ékszer is volt az írások között. Nemrégén kiderült, hogy a meggyilkolt százados örökséghez jutott, és Marokkóban átvette, az amerikai követségen.

- Igen, tudom... emlékszem - szólt bágyadtan a kapitány, és mert nagyon elnehezült a feje, szinte a fél üveg pálinkát felhajtotta egyszerre.

Vigoin járkálni próbált, de a padló tiltakozó felnyikordulásaira ismét leült. Itt minden disszonáns hang végletekig feszítette az idegeit.

- Voltak testvérei? - kérdezte Sirone, és ásított.

- Villiers-nek? Egy... öccse él... Mathias Villiers színész. Legutóbb Londonban szép sikere volt, úgy mondják... És Villiers százados, szegény... Hová is tehetne volna biztosabb helyre az örökségét, mint a legféltettebb hadititkok közé?

Az egészségügyi katona ismét bejött egy sárga lappal, és Sirone aláírta.

- Hozzon fel sós kekszet az ezredorvos úrtól - szólt az eltávozó legényhez.

- Ez miért jár ide aláíratni? - kérdezte Vigoin, amikor ketten maradtak.

- Sok tífuszos van az erődben, és ezek éjszaka szoktak meghalni. A legsűrűbben tizenkettő és négy óra között... Meg tudná mondani, hogy miért?

Vigoin idegesen hátrasimította néhányszor a haját.

- Minek ez az aláírás a sárga lapon?

- Rendkívüli állapot esetére előírt temetési engedély. Járvány idején legkésőbb egy órával az elhalálozás után muszáj elföldelni a tetemet.

Ásított. De nem volt álmos. A pálinka lángja lassan kigyúlt benne.

- Meg tudná mondani, Vigoin, hogy miért éppen tizenkét és négy óra között szeret meghalni a tífuszos beteg?

Vigoin az ablakra nézett, azután a mennyezetre, tanácstalanul. Vastag, rossz íz telepedett a szájára, és émelyegni érezte a gyomrát.

- Kérlek?... Nem... Nem... nem tudom...

Ez veszett egy táj! A szemhéja fölött lüktetett, és fáj valami forró nyomás.

- Jó lenne - mondja szomorúan -, ha ezt a hatvanhármas nem vinné el a tífusz, mielőtt a vallomást kivettük belőle.

- Azt a frátert ma reggel kiköttettem... - jegyezte meg olyan hangon, mint aki utólag megnyugtatta lelkiismeretét, hogy lám, nem volt igazságtalan. - Talán jobb lett volna, ha megnyúzatom elevenen, mielőtt zeneszerszámaival ásatásokat végez a lelkemben.

- Ezt nem értem, kérlek - mondta Vigoin.

- A gazember minden alantassága ellenére költő. Mondjuk, abban a démoni, elfajzott értelemben, amellyel némely ember olyan fenségesen rútnak látja a gonoszt, hogy az már műbírálati elemekre bontva a „szép” fogalmának is megfelel, mint a *Pokol* dantei látomása. - Most fel-

lobogott benne az alkohol, szemei áthévílten csillogtak, és a mámoros ember torzult ítéletével nagyszerűnek látta zavaros megállapításait. - Azt hiszed, hogy az a bizonyos görög nem a szépet hitte, amikor torz árnyait életre fantáziálta az Escorial falain? De éppúgy lehetséges az is, hogy ha nem tanul meg festeni, akkor mint világhírű bűnöző hívja fel a figyelmet magára, mert az emberiségben lappangó alkotóenergia egy!... A művészet a szerelem és a hatalomvágy regulátorain keresztül utat tör, mielőtt felrobbantaná az ember ép elméjét. De a bűn is csak ilyen változata az átalakult alkotóenergia biztosító szelepének, hogy eltávozhasson az emberből, különben szétvetné! El Greco talán hazaárulásban keresi a nagyszerű beteges vízióit, ha nem festi valósággá őket. De az is lehet, hogy az emberiség közérdekében revellált volna, mint Zoroaster, vagy akár mint az öreg Kneipp páter. De éppúgy lehetett volna Róma-hódító Szent Pál, esetleg valamelyik óceánokat legyőző konkvisztádor... Ez a fiú tehát költő. Megénekelte életével a bűnt...

- Parancsolsz?

- Azt mondom, hogy talán, ha szebben hegedül ez a fiú - folytatja lendülettel -, vagy jobban mintázza a szobrait, úgy nem öli meg a századost. Nagy gonosztevők olykor dilettáns művészek, és nem egy nagy művész dilettáns gonosztevő volt, mint Rembrandt vagy Villon... Itt nálunk, az erődben pillanatonként érezheted: céltalanul maradt magasfeszültségű ambíciók roppant rémülete cirkulál.

- Elsősorban - tűnődött egészen másfelé Vigoin, és forró szemhéjait végigsimította - talán a tisztekkel törődöm...

- Parancsolsz?... - Ivott, mert mámoros, önhitt lelkesedése kissé lohadt már. - Itt van például egy hatáskör nélkül tévelygő, felgyülemlett invenciójú ember: Libourne. Havonta telefirkál egy füzetet... Memorandumokon dolgozik. Mint a katonai büntetőrendszerek nagy reformátora hiszi az érvényesülést. Csupa ostobaság. Átveszem a füzeteit azzal, hogy majd alkalmilag foglalkozom az eszmével. Hadd írjon. Nem igaz?

Vigoin szomorúan hallgatta, hogy milyen tárgyilagos lélektani és műtörténeti révületbe lelkendezik májbjával és letört pályafutásával ez a kapitány, a légköri nyomástól duzzadó sivatagi éjszakában. Az új klímától meglepett szívmok szabálytalanul rángatóztak, és a sirokkó áramlásában növekvő ingerültsége szinte dührohammá fokozódott.

Amikor ösztönszerűen felhajtott egy kis pohár pálinkát, megértette, hogy miért alkoholistá úgyszólván mindenki ebben az erődben. Fél perc múlva átmelegedett az arcára, és egyenletes szív működése lett a szesztől.

- Ez az ember, ez a gyilkos költő - folytatta Sirone - kiásta a lelkem paleolit, miocén, vagy mit tudom én, milyen rétegből az eltemetett Campanilét és a római Quattro Fontane szobrait a Quirinale mögött, ahol egy nőt vártam mindig.

Jött az egészségügyi katona. Egy újabb sárga papírt hozott, és kekszet is, az orvostól. A kapitány szignál, a legény elmegy, és Sirone folytatólag mesél, széles karlendülettel:

- ...A Via Rasella felől jött mindég a nő, és sárga raglánt hordott, mint a férfiak. Megjegyzem, az is lehetséges, hogy egy méltatlan elődöm tulajdona volt ez a raglán, most már nehéz lenne eldönteni... Akkor egyszer gondoltam, hogy megkérdezem, sok más kérdéssel együtt, ami fontosnak tűnt előttem. Éppen a Termini felé mentünk, ahol egy Mózesszobor és két mellékalkaja árkados szökőkutat alkotnak... szerintem Fontana legsilányabb munkája... Itt akartam sok mindent kérdezni, és esetleg jó lett volna, de jött egy ismerős. Szomorú előérzettel üdvözlöttük, mert ez minden kérdést elnyelt akkor. És várni kellett... Így lett az Örök Város lassanként most már Örök Várás...

A katona jön... Sirone firkant... Sárga papír lebben...

Vigoin hátrahajította a fejét a szék támlájára. Szenvedett.

- Ez a fiú - mesélt a kapitány derűsen - kiásta egy hegedűvel a száraz porból Rómát. És azt is, ami Rómával együtt már a sírban fáj, tehát igen csendben könnyezett csak... Hogy miért éppen ő? Ez titok. Itt a titok éltető elem, természetesen kiválasztódó ellenmérge a valóság ciánkálójának.

Hirtelen elhallgatott...

Vigoin felkapta a fejét! Mi ez?!

Furcsa hang keletkezett valahol.

Sirone felemelkedett, és előremeredt az asztal fölött, két öklére támaszkodva.

- Mi ez, az istenért? - kérdezte Vigoin az idegességtől dallamos, türelmetlen kiáltással.

Különös, légyraj döngésénél nem erősebb, zümmögő jajongás áradt valahonnan. Állandó és vontatott hanghullámváz volt ez, egy szívbe markoló döngicsélés, amelyből halksága ellenére egy betű szerinti *jaaj* ismétlődött szüntelenül.

- Mi ez... kapitány? - kérdezte, most már susogva és rémült álmélkodással.

Sirone felhúzta a két vállát, és panaszosan, kimerülten felelte:

- A *Csontbrigád*... jajgat ilyenkor!... Szörnyű!

És özönlött... Millió légy zümmögéséhez hasonló, folytonos hullámban, döngicsélőn. Mintha egy nagyon magas ház tetején epekedő macska jajgatna, vagy a szomszédos lakásban felriadt csecsemő sírna keservesen...

Vigoin az ablakhoz lépett. A homlokán egy ér szinte kisujnyira duzzadt, és úgy érezte, hogy az ajkai vastagon, érzéketlenül feszülnek. Gyorsan kitolta néhányszor a nyelve hegyét, hogy megnedvesítse a száját. Szemközt éppen egy sziklatökre tűzött a hold, és mint apró hernyók, bizonytalan kontúrok mozogtak. Füstszerűen terjengő por lehet... Vagy emberek? Nem látszott tisztán, pedig hófehér és ezüstös színeknek olyan fenségesen tiszta crescendójában fénylett ez a sivatagból kiálló, magányos tönk, olyan egyedül, egy tenger közepéből hirtelen felmerült korallsziget módján, olyan felnagyítva és élesen a holdvilág és a homokhullámok között, hogy az ember szinte elérhetőnek hihette kinyújtott kezével.

Forró pálinkagőz áramlott Vigoin arcába. A kapitány lépett mögéje.

- Ott a *Csontbrigád*... Látod?... A kiteszított árulok... külön tanyája... A rendes kényszermunka valóságos rangfokozat a *Csontbrigád*-hoz viszonyítva.

- És mi az a vörös folt?...

- Nem tudom... Este látszik... Valami tűz... Ez titok... A legnyomorultabb rabnak is lehet titka. Szívesen elkoboznám tőlük... De nem megy. A *Csontbrigád*-nál... Aki oda felmegy, az sohasem tér vissza... És nem lehet tudni, mi a titkuk. De élnek, ez biztos. - Szinte fuldokló küszködéssel kigyónja a legszörnyűbbet. - Azt is mondják, hogy... kannibalizmus van ott... közöttük... Rémes...

Könnyű szél suhant át Szudánon, és feljűk hozta a jajgatást.

Vigoin, hogy a padló döngése szétrobbantsa a *Csontbrigád* jajgatását, kemény léptekkel az asztalhoz megy, és felhajt egy pohár pálinkát.

- Kérlek, kapitány úr - mondja érdesen -, úgy látom, hogy elsősorban a beteges szorongás szuggesztíójával kell megküzdeni annak, aki itt élni akar.

Sirone vállat vont:

- Ki akar itt élni?

Vigoin hirtelen tört lendülettel visszahullott iménti szívtelen, réveteg beszédmódjába:

- Hát ez nem legenda?... Ezzel a *Csontbrigád*-dal? Ez van?

- Nincs... Én sem hiszem. Pedig látom... De a lelkem legmélyén nem hiszem... Valami neuraszténiás egyén álma az egész... Nem igaz... Velem együtt csak vízió.

A jajgatva döngicsélő legyek hallucinációja most újra feljük áramlott szaggatottan...

- Ha nem ébred fel ez a neuraszténiás álmodó, akkor itt még rémségek fognak történni. És tudod-e, miért?!... - Ujjai közül szertehullott a dohány, heves mozdulatától, ahogy elrántva a nyelve előtt, megnyálazta a frissen sodort cigarettát, tántorogva. Rekedt kiáltása kettős visszhanggal recsegett az éjszakában. - Tudod-e, miért?! A természet nem akarja, hogy itt emberek éljenek, érted?! A természet alattomos fegyvernemei hisztériával, reumával, a csontok és a lelkek megmérgezésével kiintrikálja innen az embert, és helyreállítja a status quót... Ez az! Érted? Csak a hulláink maradnak itt, amíg elvégzik velük kényszermunkájukat a férgek. Azután semmi... Csak a hír és a rege és mindaz, ami hazugság... Erre iszom! Szervusz... Mi itt már régen nem koccintunk egymás egészségére... Minek a hajdani kedves ismerősöket emlegetni?

Kifulladt. Az ócska motor, amely megtárgult szelepeivel nekirugaszkodott időnként, most leállt.

2.

Vigoin sóhajtván leült, és végigsimította a homlokát.

- Mit tudsz te, kapitány úr, a *Csontbrigád*-ról?

- Semmit. És ez a tiszta igazság. Nyolc év előtt egy század legionárius elindult, hogy a Baghar-fennsíkon elfoglalja a szabad Baghar-mozlimek földjét Szudán északi részén. Itt fenn... - kimutatott az ablakon - táboroztak már egy hónapja. A rabokkal együtt vágták a sziklát, hogy utat készítsenek a hegyláncon át, a lapos fennsíkon, ahol nem terem meg se fű, se fa. Nincs árnyék. Irtózatos gránittönk... Azután robbanás történt. Állítólag merénylet volt. A munkahelyen tartózkodó tiszteket eltemette az explózió. A katonák nekivágtak a sivatagnak. Talán az ártatlanok is elszöktek, hiszen szárazon egy sem vihette el. Két hét múlva láncrelve visszahozták őket... Vezetőjük, egy tűzmester, azt vallotta, hogy parancsuk volt az indulásra, mert valami váratlan hírt kaptak a tiszteket. Ez természetesen ostobaság. Felvezették valamennyit egy sziklába vájt lépcsőn a Pokoltetőre. Így nevezték a fennsíkot. Ez a keskeny feljáró volt az egyetlen összeköttetésük a külvilággal... Amikor mind fenn volt, Murier ezredes parancsot adott lent, hogy a lépcsőt felrobbantsák mögöttük.

Vigoin megborzadt.

- Ennek nyolc éve - folytatta Sirone, és szétvetett lábain ingadozva járkált. - Azóta ott élnek. Minden embernek bizonyos mennyiségű követ kell naponta kifejteni. Ennek ellenében a drótpályán járó felvonón megkapja az ellátását. Itt a hadseregnek átjáró kell, tehát lesz is. Tíz méter szélességben.

- És nem... pusztulnak el?

- Az eredeti *Csontbrigád* katonái közül már nem sok élhet. De utánpótlást kapnak emberben... Időnként fellázad valahol egy osztag, vagy néhány fogoly... Bahr El Szudánban visszaeső bűnösnek minősül. Ezek a *Csontbrigád*-hoz kerülnek, ahonnan nincs visszatérés.

Vigoin mereven bámulta a szivarját. Aztán kinézett az ablakon a csendes éjszakába.

- És... ellenőrzés... orvos... felszerelés?...

- Felszerelést időnként pótolunk. Egy eszelős rab érintkezik velük.

Elfogyott minden szó belőlük. Tisztán hallatszott a gőzölgő éjszakában néhány lomha, nagy cseppje a lecsapódó párának, amint a tetőről a köre hullik.

A kapitány kimerülten roskadt a foszlott kanapéra.

- „Itt semmi sem jó!...” Ezt kellene felírni mint jelmondatot... - súgta érdesen... - A múlt is halványabb napról napra.

Később elaludt a bőrkanapén. Hátrasüppedt koponyával, nyitott szemmel, hortyogva, és szigorúan ráncolódo homlokáról patakzott a verejték.

3.

Vigoin vagy tíz percig jelentést írt.

Azután lezárta a levelet, és csendben kiment. Merre van Screbin szobája? Még nem ismerte a járást itt Bahr El Szudánban.

A sötét, dohos folyosón minden csendes volt. Virradt már, és az egyik ablakon keresztül odalátott a holdfényes, kopár Pokoltető csonka kúpjára.

Miért jajgat a *Csontbrigád*?... Egy ör lépte kopogott az udvaron, és elhalt valamerre.

- Anton!

A keresztnevéen szólították...

Hökkenet sarkon fordult. A folyosó sötét beszögellésében egy árnyat látott a háta megett.

- Ki az?

- Én vagyok...

Egészen a beszélőhöz lépett... Lassan felismerte.

- Te!... Te itt vagy?...

- Mit akarsz tőlem, Anton?!... Itt is üldözöl?

- Ostobaság, és nem értem egyáltalán a merészséget.

- Várj! Hallgass rám! Menj el innen! Ne szaglássz, ne kutassz...

- Tessék?! Ez azt jelenti, hogy te... maga... tud valamit az erődben lejátszódó furcsa és...

- Te magázol?! Én a tisztársad vagyok, és...

- Elég volt ebből a beszédmódból!! Feleljen a kérdésekre! Tud valamit?...

- Nem tudok semmit... Csak azt, hogy elég volt, Anton...

A *Csontbrigád* furcsa, nagyon távoli jajgatása hallatszott.

- Vigyázz... - súgta Vigoin fülébe a lappangó ismeretlen. - Könnyen megtudhatod, hogy miért jajgat a *Brigád*, de nem lesz senki, akinek elmeséld...

Mielőtt felelhetett volna, a fenyegető árny elsuhant.

Vigoin kimerülten, lihegve nekidőlt a falnak, és forró szemhéjai bágyadtan lezárultak egy pillanatra. Tág, feszülő lüktetéssel, szinte egész testében dobogott a vér. Leült az irodában, hogy gondolkozzék. De agyában felborult minden logikai sorrend.

Kissé elszunnyadt. Az ébresztő trombitahangjára felnyitotta a szemét. Pokoli fejgörcse volt, és a hörgőiben leülepedő párától hurutosan sóhajtott. Elindult a tiszti lakások felé. Szürkült. A pókhálószerűen derengő, alvadt égbolt foszladozó ponyvaként dőlt a sivatag fölé. Sirone kapitány felébredt az ócska kis kanapén, ahol ruhástul elaludt, részegen. Fejgörcse volt, és a szája pokoli szárazságban égett. Nagyot nyújtózott. Sajgó ízületei ropogtak.

„Micsoda sivár, halottas nihilizmussal telik itt minden napja céltalan kín szolgálatában... Igaz! Szolgálat.” Ásítva, szédelegve a kardját csatolta.

Ekkor egy lövés dördült...

És nyomban utána felharsant a trombita.

Alarm!

Hetedik fejezet

1.

Ezen a végzetes reggelen elindult a különös dráma. Az *ébredés* után kezdődött...

Trombita...

Fécampnak minden tagja fáj, de felszedelőzködik. Hajnali sorakozó. Ha most nem bírja, akkor elveszett ember. Aki rosszul végzi a munkát, azt verik, gyötrik, újabb büntetést kap, dolgozik, és így gördül gyorsan a halál felé; munka és büntetés halmozódó nehézségeivel küzdve. Grison káplár és Magiron őrmester különösen gyűlölték a 63-ast, de eddig nem sikerült a büntetéstől leromló állapot harapófogójába szorítani! Ma itt az ő napjuk...

Hajnalodik.

A hegyek felől nyúlós, nedves pára ereszkedik le, a napkelte még messze van. Sorba állnak a kondér körül, bádogedényekkel, mogorván, kábultan.

Tiguer, egy vörös bajszerű káplár végignézi a sort. Néha oldalba döfi egyiket-másikat.

- Gyerünk, gyerünk... Aki kész, az menjen tovább!

Ez a káplár, gömbölyű, alacsony homlokával, bütykös kezével a megtestesült, bornírt közöny. Nem kegyetlenkedik pusztán a kínokozás vágyáért, de szánalmat sem érez.

Megjelenik Magiron, az őrmester. Álmos és morózus. Valaki éppen elejti a csajkát. A híg lé szétfolyik.

- Csak tovább! Gyerünk!... Mars, te disznó! Nincs kétszer kávé!

A nap már jön... Harsogó bíbor-, majd sárga színek szétterülésével tágul a fény egyre hatalmasabban. Az őrmester Fécamp felé sandít. Jól tudja, hogy most itt az ő ideje... Nom du nom!... Majd megmutatja ennek, hogy ki sikkasztott a Bastille ostrománál...

- Vigyázz! - kiáltja az őrmester. - Indulás!... Hé! Zárkózz, mert gúzsba köttetek!

Magiron katonásdit játszik ezekkel a nyomorultakkal. Csapatszolgálatra éhes, félreállított altisztai ambícióit kegyetlenül kiéli a lézengő roncsok kimondhatatlan alárendeltségén.

Itt nem szabályozza előírás a szigor határát, itt részvétre és humanizmusra jogosult igényüket eljátszották a rabok, és senki sem ellenőrizte a bánásmódot. Mennél rosszabb, annál jobb.

Külön szenvedés volt fedezni, zárkózni, homorítani és kilépni, ha az őrmester kívánja.

A katonai szokások, fegyelmezett mozdulatok, redukált életigények elviselhetetlen, megalázó szenvedést jelentenek olyan embereknél, akiket bezártak ide az afrikai büntetőtáborba. A Szudán-Szahara közötti műút, amit építenek, nem hoz számukra elismerést, dicsőséget, jobb közlekedést és eredményt. Minek hát az igazi, megbecsült katona irigyelt sorsával kigúnyolni őket, ha már sorsuk úgy akarta, hogy bűnös csillagzat alatt szülessenek.

Itt, a Coin de l'Enferben, nem a kötöttség a legrosszabb, hanem a „zárkózás”, a „csatlakozás” és mindaz, ami a hozzá való tartalom nélkül, meddőségénél fogva halálosan ostoba műveletnek tűnik előttük, és emlékezteti az erőd megbélyegzettjeit a boldog megbecsültek társadalmára, ahol katonák lehettek, mert tisztelték őket.

Berlac tiszthelyettes jön sietve. Ez meglepő. Nem szokott egyébként ilyenkor intézkedni.

Keményen jár feszülő egyenruhájában, és gögös arckifejezéssel leveri a hamut cigarettájáról. Közben az egyik szemöldökét magasabbra vonja. Hűvös tenorhangon intézkedik.

- Magiron!

- Oui, mon adjudant...

- A hatvanhármas kivonult munkára? - kérdezi élesen. - Ezt az embert különös elővigyázattal kezelje. Hogy miért... ez, ez... hadititok... felsőbb ügy... Vigyázni kell, hogy életben maradjon.

- Oui, mon adjudant!

- És nyissa ki jól a szemét. Gyanús tüneteket tapasztalunk újabban az erődben.

Az utolsó mondat csak nagyképűség volt. De Magiron még sokáig eltűnődik felette.

Berlac sarkon fordul, és továbbmegy.

Mi lehet evvel a 63-assal? És miféle gyanús „tünetek” lehetségesek itt az erődben? Szamárság.

Ebben a pillanatban lövés dörren valahonnan, és utána alarm...

2.

A harmadik merénylet volt egy éven belül Magiron ellen... és a tettesnek semmi nyoma.

Alarm!

A kapitány álmosan felugrik az iroda bőrkanapéjáról. Gépiesen a zubbonyába bújik, azután ásítva felcsatolja a kardját.

- Berlac! - kiáltja idegesen.

És jött a tiszthelyettes.

Önérzetes, de szolgálatkész embert jellemez az arckifejezéssel, ahogy sietve jön, és egy dobbanással megáll feszesen a küszöbön.

Berlac szép férfi volt. Klasszikus arcéle, magas homloka és arányos, kisportolt alakja festői összhatással érvényesültek a kissé túl díszes tiszthelyettesi egyenruhában. De lerontotta a kedvező összhatást az, hogy pózolt.

Annyira tudatában volt előnyös külsejének, mint némely másodrangú szerepkörre kárhoztatott vidéki drámai hős, aki hosszas edzéssel tölti az idejét csak azért, hogy az egyik szemöldökét a másiktól függetlenül akár órákig is felvont állapotba rögzíthesse, amikor Metternichet alakítja; nem is szólva Mefisztóról a *Faust* című drámai műben. Jelenleg olyan feszesen áll, mint a legalázatosabb baka, homlokán három szomorú, de férfias redő, és várakozó érdeklődéssel néz Sirone-ra.

A kapitány nem szereti az ilyen magatartást.

- Ide figyeljen, Berlac... Ne rángassa magát állandóan ilyen ficamodott glédába! Nom du nom... A francia altiszt kemény katona, de nem lakáj, és nem is viselkedik úgy, mint valami túlbuzgó újonc.

A tiszthelyettes tűzvörös lett. És a megalázott stréber halálos szégyenérzetének hideg gyűlölete áradt szét mellkasán.

- Jelentést!

Berlac bokája ismét összekoccan.

- Mintegy hét perccel ezelőtt, amikor a foglyok munkahelyükre igyekeztek...

- Röviden kérem! Minek ez a drámai nagyképűség?!

Berlac krákolgott. Fájdó megalázottságától mindég berekedt egy másodpercre.

- Ismét merénylet történt Magiron őrmester ellen...

- A harmadik már... Hogy az a... Jöjjön! Ligert készítsen jegyzőkönyvet.

Megkezdődött a vizsgálat.

A kórház melletti mosókonyhából adták le a lövést. Ez kétségtelen volt. Az ablak mellett, a földön, kis rézhüvely hevert...

A kórházépületben folytatták a vizsgálatot. Nagyon meleg volt, tehát a kapitány sietett. És mert a tiszt jó ízlése tiltotta, hogy vizsgálat közben pálinkát igyék, még idegesebb volt, még türelmetlenebb, és bosszantotta Libourne nagyképű aprólékossága, aki noteszébe jegyeztetett, és úgy járt körül, fontoskodva, mint egy regényből közismert mesterdetektív.

- Szóval... - mondta sietve a kapitány - innen nincs kijárás az udvar felé... phű... Hol a csudában van Vigoin?

- Ki az? - kérdezte Minkiew doktor, aki azonmód, ahogy felverték álmából, egy női selyemkimonóban és szalmapapucsban kísérte végig a vizsgálatot. Ha csak tehette, ezt a vörös és arany színekkel kikopott, piszkos, szakadt női pongyolát viselte egyenruha helyett. Néha sűrűn pislogott, vagy időnként a jobb vállát felrántotta.

- Screbin pótlására jött, mint a parancsnok helyettese - mondta Sirone kissé fájdalmas gúnnyal, és furcsán mosolygott. - Rangidős vagyok, de ő a helyettes parancsnok.

- Gouillaume is elmaradt - szólt a doktor. - De hát mit kell annyit vizsgálni? Úgysem értünk hozzá. - Elővett egy üveget, és jót húzott belőle. - Akarsz? - kínálta a kapitányt.

- Ne... nem iszom most - felelte dühösen Sirone. - Mondd... ez a Gouillaume... hm... nem tetszik nekem...

- Kutya baja! - legyintett Minkiew. - Maláriás rohama volt. Na, gyerünk tovább, elázik valamennyi bélyegem.

Egy türelmetlen lépést tett, amitől szétnyílt a rikító színű, igen piszkos selyempongyola mindkét szárnya, és így nyilvánvalóvá lett, hogy a doktor nem lehetne hirdetője az ókorban oly magas színvonalon álló, hedonista kultusznak, amely az erő és szépség közös kiterjedésében látta eszményinek a férfit. Minkiew doktor alakját igen mostoha elbánásban részesítette az alkotó természet. A doktor azonban nem látszott levertnek ezért, és egy higgadt mozdulattal jobbról balra vagy balról jobbra csapva a kimonót dereka köré, napirendre tért elárult testhibái felett. Arcát egy torzképrajzoló is tervezhette volna. Különösen csúfolódó kifejezést operált rá egy robbanás. Ezernyi puskaporszem perforálta örökre a bőrét, lepörkölte a fél szemöldökét és apró, fekete sörtebajusza egy részét. Termete alacsony, csámpás, csontos volt.

- Ligert! - kiabálta Libourne, de az írnok nem jelentkezett.

Amikor még a távoli mosókonyhából a bizottság továbbment, Gouillaume nem követte a többieket, hanem megfordult tétován, és Ligert-re pillantott, akinek egy darab kenyér a fogai közül a homlokához kunkorodott, miközben két kezével a jegyzeteket kapkodta össze gyorsan.

- Írnok... - hebegte Guillaume - à... moi!...

Az írnök egy régi katona ösztönszerű mozdulatával feszes kiállásba rezzent, szinte egy időben a vezényszóval.

- Azt hiszed... hogy megbolondultam?... Hát figyelj! Te Ligert írnök vagy... - lihegte a tiszt. - Három év előtt, amikor én jöttem... vérhasban... voltál... Láthatod: a memóriámat... Itt... nincs... hiba... Ez olyan, mint az irányzék viszonya... a löveghez... ha pontos volt... az állítás... akkor... a találat is az...

Ligert megszokta e helyen, hogy felettesei időnként érthetetlen dolgokat közölnek vele, ezért nem csodálkozott, és köteles figyelemmel hallgatta a lomha, sok levegővel telített, erőtlen szóáradatot.

- Egyet jegyezz meg... az én bátyám Jerome... százados... ő is tüzér volt. Ez családi... Az apám Sedánál... Jerome bátyám Verdunnél... és rólam Rheimsnél megemlékeztek a napiparancsban, hogy: „...Guillaume örvezető halált megvető elszántsággal...” Itt aztán ne beszéljen senki... Mert a legjobb... bajtársak hulláival fedeztük magunkat...

Lihegve, kifulladásra megállt. És Ligert úgy érezte, hogy szólnia illik ennyi nagyszerű, bizalmas közlésre.

- Igazán csodálatos, amit főhadnagy úr, valamint kedves atyja, továbbá tisztelt fivére tettek. Egy rokonomtól tudom, hogy Verdunnél komoly harc volt.

- Tessék megjegyezni - hadonászott újra suttogva és mégis harsányan -, mi... ott voltunk a poszton!... Verdun, Rheims... és a Marne... Mert Marne-nál is belém lóttek... Hát most coki! - lihegve leroskadt. - A golyó nem tud beszélni, csak fáj... És viharos napokon... úgy jajgat a húsban... Hogy meg kell veszni tőle...

- Az nagyon is igaz kijelentés - helyeselt Ligert -, hogy a golyó fáj. Különösen, ha a seb mérgezése megszepszisedik. Az többnyire általános.

Guillaume az ajtóig ténfergett. Erősen öszülő, hosszú haja szerteállt, és fonnyadt arcát életre sóvárgó kifejezéssel a nap felé emelte:

- Te... hallgass... ide most... - kezdte újból lecsillapulva a hadi emlékek részegségéből. - Nemcsak az a vér... van... ami a harctéren hullik... Van atavisztikus... apai vérörökség... Ez egy expresszvonat... Kártyaszennvedélyek fűtötték a vonatot... és így rossz... rossz váltóra futott... Nem volt hamis... csak rossz... És akkor... berobbant az életembe... Evelyn... Mert berobbanás volt, ahogy ez a nő jött... - remegő térddel egy székre ereszkedett, és jobb tenyerét a mellére szorította; baljával megtámasztotta leboruló homlokát az asztal felett... - Úgyszólván az apa vérségének eugenikai nyaktilója kivégzett... egy nőért... és váltó is jött... akkor Toulonban...

„Az apját kivégezték egy nő miatt, és ezért leváltották szegényt touloni ezredétől. Ennyi világos” - gondolta Ligert, de csak ezt mondta, hogy:

- Tessék csukamájolajat szedni. Egy reumás nagynéném újjászületett tőle. Főhadnagy úr is igen reumás, ami vérszegénységet idéz...

- Figyelj, Ligert... Nagy titok, amit elárulok: Jerome bátyám százados volt. Evelyn berobbanása idején... És... mostanában felfénylett... bennem... Ha kín és magány... találkoznak... egy arra hivatott ember sorsában... akkor az nagy igazságokat revelál a világnak... Jerome megúsza... most tartozik... nekem. A vér parancsát... az én bűnöm árán elkerülte. Ez nagy dolog! Nagy... Ez... Ez... - Lihegve csapkodta az asztalt. - Itt nincs semmi kétség! Itt mindenkinek kusti!... Én

ebben megkapaszkodtam... Itt, a sír szélén! Helyette bennem fizetett az apai bűn... a kártya... a nő... a szórakozás...

- Ezt... helyesen tette főhadnagy úr, habár, szerintem jobb, ha egy apa nem jár szórakozni...

Gouillaume nem látta az írnot. Csak beszélt:

- ...És Jerome is tudja ezt... és ha ezredes lesz... rövidesen... ő majd visszarendel... Ez egzakt és... biztos stratégia. Jó lesz megtanulni!!

- Ligert! Hol a csodában mászkál!? - kiáltotta Libourne, és jött is már ingerülten.

- A főhadnagy úr stratégiára oktatott - jelentette az írnot.

3.

Visszatértek a többiek is. Eredmény: nulla. Egy csomó céltalan kihallgatás. A kapitány dühösen az asztalra csapott...

- Mégiscsak hallatlan! Ez a harmadik merénylet az őrmester ellen, és a vizsgálat semmit sem képes felderíteni.

- Azt hiszem - szólt Minkiew doktor a két kimonószárny egy gyors átcsoportosításával -, szólni kellene az őrmesternek hogy legyen kíméletesebb a foglyokhoz.

- Ez más kérdés! - mondta határozottan Libourne. - Az őrmester cselekedetei semmi esetre sem tehetik indokolttá az orgyilkosság bűnét!

- Mikor történt az első merénylet? - kérdezte Sirone.

Berlac feszesen kiállt:

- Az elmúlt évben, mint azt megállapította a vizsgálati jegyzőkönyvbe foglalt...

- Beszéljen röviden! - kiáltotta a kapitány és idegesen az asztalra csapott. - Mikor történt?!

- Ta...valy... - hebegte lángvörös arccal Berlac. - Április ötödikén történt...

Most Gouillaume, aki eddig mereven nézte a kilincset, felállt. Az arcáról verejték csurog, és undok karbolbúz fekszik az amúgy is penészlő falú helyiségben.

- Azt hiszem - kezdte lassan -, nincs rám szükség... Nekem most vigyázni kell magamra...

- Nem ártana, ha megmondanád a véleményedet az ügyről - mondta Minkiew doktor, és eléje állt, hogy jobban lássa az arcát.

- A véleményem? - kérdi, és a magánhangzói kissé elnyúlnak. - A véle...ményem az, hogy profilaktusan kell... illetve úgy, mint a fertőtlenítést, tehát az okát izolálni... vagyis, mint ahogy például... amikor engem ideküldtek, elasztikus... fiatal erővel... ebbe a verembe... mert ez verem, kérlek...

- Most menj pihenni.

- Mi?... - Lihegve ránézett. - Ha nem... hallgattok végig, kérlek alássan... akkor igazán...

- Gyerünk tovább! - szólt közbe Libourne türelmetlenül.

- Várjatok... Csak egy pillanat... - lihegte. - Ez fontos... ezt még meg kell mondanom... A pszichikai erő... az a pont, ahol... a lelki alvilág morbid ördögei... megtörnek...

- Mintha megzavarodott volna - mondta Libourne, amikor kiérték.

- Ugyan - legyintett Minkiew doktor, és úgy hatott pongyolában, mint akit egy gonosz dzsinn nővé varázsolt, de valami hiba következtében csak félig sikerült a mutatvány. - Ez az éghajlat oxidálja az idegrendszert, de Guillaume-nál nincs hiba. Neuraszténiás.

Minkiew szivarra gyújtott, amitől még sokkal nyugtalanítóbb külső megjelenése lett.

- Hol az ördögben van Vigoin főhadnagy? - nézelődött jobbra-balra Sirone.

Talán nem ilyen felületes az érdeklődése, ha e pillanatban meglátja, hogy Ligert egy szerte-hullott jegyzőkönyvet mutat Minkiewnak.

- Tessék nézni... ezredorvos úr... ez a vörös nedvesség vér?

Minkiew elsápad, és kiveszi a kezéből.

- Ezredorvos úrnak szakmája, tehát tudja. Vér ez?

- Nem! - feleli kurtán. - Vörösbor! És jól tartsa a száját erről, érti?

A véres noteszen ez állt:

VIGOIN

Az udvaron egykedvűen folyt a vizsgálat.

4.

Sirone csuromvizesen a törzspülethez sietett. A kapuban váratlanul Berlac toppant eléje.

- Engedelmeivel... ha szabad szóla...nom... kapitány úr... azt hiszem, ön félreismeri a képességeimet.

- Miii?... Beszéljen értelmesebben, Berlac... Phű...

A nap égetően tűzött már, mert lomha iramban, mint valami sárga, vén pók, fokongként magasabbra kapaszkodott az égen.

- Engedelmeivel, kapitány úr...

- Ne mondja folyton hogy „engedelmeivel” - szólt rá türelmetlenül, és aggódva érezte, hogy semmi sem indokolja ellenszenvét, amellyel iszonyú ingerültségében minden alkalommal éppen a hiúságában korbácsolja vérig ezt a túlbuzgó alakot. - Mit akar, kérem?! Mondja ki egyszerre, ahelyett hogy cifrázza.

Kínban elmeséli, bár jól tudja, hogy végképp nevetséges ostobasággá torzult a mondata:

- Kapitány úr, nem a képességeimet ítéli... illetve, ahogy kapitány úr megítél, az nem fedí való képességeimet, és...

- Ugyan kérem! Miféle ostobaságok ezek? - feleli legyintve. - Azzal törődjék, amit mondtam! A hatvanhármassal bánjanak keményen, de életben maradjon, mert maguk sem élik túl, ha elpusztítják. Különben intézkedjék, hogy ez a fogoly azonnal kihallgatásra jelentkezék! Rompez!

És otthagya. Fél perce sem távozhatott a kapitány, amikor futva érkezik a vörös bajuszú káplár, és lihegve jelenti Berlacnak:

- Az őrmester úr... előreküldött!... Nem tehetünk róla. Tessék elhinni! Későn jött a parancs.

- Mi történt?!

- A... az örök... agyonverték... a hatvanhármast!

Nyolcadik fejezet

1.

Így történt:

Künn a kőbányánál állt a harc.

Fécamp és az altisztek között folyt a küzdelem. Vérszomjasan figyelték. Ha gyengül: lesújtanak rá.

De ezt Fécamp is tudja.

A kikötéstől marjult csontok sajognak. A feje fáj... Még ápolásra szorulna. De követ tör. És vigyáz, hogy az akarata uralja kifacsart tagjait, nyilálló izmait.

Ez kemény küzdelem!

Szinte ősi, a maga nyers, halálos leplezetlen versenyével, amelyben idegeknek, izmoknak, akaratnak, szívósságnak minden akadályon át bírni kell az iramot.

Törik a követ. A mélyedésből talicskás alakok jönnek. Fécamp keményen összeszorítja a fogát. A fél vízadag elvonása most nagy csapás. Halálos esetleg. Itt a kötőrésnél felhőkben terjeng a por. Szárítja a torkot, ingerli a tüdőt. És lovagolnak a kőhalom tetején a súlyos kalapáccsal. Ütemes, folytonos zörgés zakatol, ahogy lecsapnak sebesen, szünet nélkül, egyszerre.

Fécamp előtt piros és sötét foltokban ugrál az áttüzesedett levegő. Egy Grison nevű káplár ott járkál fel és alá, időnként rásandít. De csak nem lankad ez a 63-as. Jön Magiron.

Máris süvölt a hangja:

- Lusta gazemberek! Gyerünk! Gyerünk!

A zörgő, guruló kőhalmokon, kétoldalt terpesztett lábbal, még sebesebben nyargalnak az elátkozott lovasok...

Zörgés... zörgés... zörgés... A sok nehéz kalapács gyors ütemben csapkod, mintha egyetlen nagy gép zakatolna. A verejtékük egyre folyik, és a nedves kövekről néha lecsusszan a kalapács. Egy-egy felpattanó szilánk megsebzí az arcukat. Öreg, sötét vércseppek buknak a kőre.

Ütik... Vér, verejték egybeolvad, szétterül, porrá omlott kötőrmelékbe szárad... Köhögnek, prüszkölnek, forr a levegő, szállong a por... Felszárad a verejték és a vér...

Új hullik. Vér és verejték; kiapadhatatlanul sok van belőle itt a földön.

Fécamp ebédidőig szeretné húzni. De gyenge már... Szédül.

- No mi az kutya? - kiáltja Magiron, és jön.

Gyorsan kalapál... Kell! Ha megütik, veszített... Az őrmester árnyát csapkodja a köveken, és összeszorítja a fogát. Hogy csikorog... Minden erejével markolja a nyelet. Ha sikerül délig ájulás nélkül megúszni, akkor jó. Holnapra visszanyeri az erőkülönbözetet, ami most hiányzik.

Valahol mögötte csattog a gumibot. Egy ember jajgat... Taliga nyikorog... Zörögnek a kövek...

Már nem lát. Az is lehet, hogy ájultan dolgozik, mert egy sötét függöny mindent elzár... Most hűvösen bizsereg a gyomra, érzi, hogy a nyelve duzzad, és elhal a nyeldeklője táján...

- Magironra rálöttek... - súgta mellette Gerard lihegve. Ez a fiú huszonnyolc éves volt mindössze. Időnként hevesen köhögött, és szája szélén vér csordult le, mert a tüdejében olykor megnyílt valamelyik hajszálér.

A kocsijából kiborult kőkoloncok szétgördültek. Fécamp fáradtan felelt:

- Amíg pokol van, addig megfelelő ördögöt is találnak. Magiron vagy más... Nem mindegy?...

Gerard most gyorsan megtörli egy nedves kendővel Fécamp arcát, aki nem hagyhatja abba a munkát.

Ez nagyon jólesik. Hálásan felnéz a fiúra:

- Köszönöm.

Emberek, akik különböző korúak, foglalkozásúak, más a műveltségük, a neveltetésük, itt együtt törik verejtékezve a szürke, ostoba követ, és annyi előnyük mégis van ebből, hogy felfedezik egymásban és önmagukban a *Jót*, amiről eddig nem tudtak, mert nem hitték. De itt baromi robotosok lettek. És milyen kínban, keservesen, elveszett hittel a bezárult holnap előtt, testileg, lelkileg megtört erővel...

Ezek a halálszürke kövek és csontvázfehér utak ítéletnapján jajgatni fognak, sírni. És vér serked a rögből, ha sorakozót fúj az arkangyal!

A rekkenő délelőttben elviselhetetlen kínok, száz és száz hangtalan sikoly vibrál.

Inog a levegő!

Grison odajön és vigyorog.

- No mi az? Talán a kapitánnyal mulatni jobb volt?... Mi?!

És röhög. Fécamp fáradt pillával, a búcsúzó tudattól kiforduló szem rezgő, üres fehérjével lassan felnéz.

- Tán pihennél? He?! - kiáltja az altiszt. És belerúg a kezébe. Azután tovább sétál. Iszonyú kín ez a nem túlságos fájdalom is ilyen kivézetten, kínlódó lélekkel, a merőleges síkból perzselő napkorong alatt.

Váratlanul friss szellő támadt, amitől feléled. Mi ez?... Valami hatalmas szárny leng feléje, ami légáramlást kavart, és ez erőre hozza ismét.

Nagyot lélegzik. Azután meglát egy lengő kabátszárnyat a sorvadásos Gerard kezében. A fiú legyezte.

- Köszönöm... pajtás... - súgta a 63-as, és rámosolygott.

Ez a kegyetlenül őrlő kényszermunka egyetlen szent hozama a kitaláltknál: megismerték egymást. Olyan jónak, szépnek, rútnak, önzőnek, testvérnek, ahogy a kiválasztottak boldog közösségében erre sohasem volt módjuk. Az érdekeik, viszonyaik, reményeik elfordították való énjüket.

Itt azután újraszületnek. A szenvedés, a nivótlan, kemény munka, a sivár közöny kínjuk iránt, kissé a vallás és a filozófia közötti emelkedettebb, semleges lelki zónával, elválasztja őket az anyag túlértékelt fontosságától. A hiúság, az ambíció, a környezet véleménye itt nem készíti őket pózokra, áskálódásra, gyűlöletre. Itt egy elbukott emberi tömb minden hősies vagy értelmes cél nélkül, mint valami magányos, pusztá fal, állja a legkegyetlenebb sorsot, szenvedni az emberi közösségen kívül, egy kínai kuli életcéljánál is jelentéktelenebb erkölcsi tartalommal, Afrikában.

És itt azután összenéznek ezek a rabok. És megismerik egymást. „Nini. Ez is ember...”

Itt meglátják a másikban a lelket, és ezzel már önmagukban is észrevették.

Itt most gonosz, kegyetlen, cinikus bűnösök megosztják egy beteggel a vízadagot.

Itt rájönnek, hogy minden rab egyforma a csíkos zubbonyban.

Sőt. Anélkül is!

Némelyik itt úgy érzi, hogy jobb is lehetett volna azelőtt.

- Köszönöm, Gerard... - súgja Fécamp. A másik mond valamit, de elnyeli szavát egy tompa zörej.

Robbantanak. A széthulló sziklák alól fehér köd emelkedik vontatottan. Olyan a szélcsend, hogy vastag gomolyag marad a mészpor e mozdulatlan, súlyos forróságban.

Most hosszú sípjel. Rendkívüli pihenő. Gerard azonnal leül.

Mellére szorított kézzel köhög. Apró, gömbölyű, rózsaszínű habfolt buggyan ki a szája sarkán.

Fécampnak nyilall a szeme. Haját, szemöldökét vastagon fedi a pókhálószerű por. Sípoló tüdővel kérdi:

- Mennyi időre szól... az ítélet?

- Két hónap vagy húsz év... Nem mindegy? - feleli fanyar mosollyal.

- Mi voltál te... azelőtt?

- Gazdag ember.

- Miért léptél... a légióba?

- Az... építkezés összedőlt. Házat építettem... és a szakértőt megvesztegettem... Így lett egy ártatlan ember... a bűnbak.

Hallgatott, és köhögésben végződő sóhaja a halál fülsértő melodramáját recsegte a hörgők rongyos hangszerén...

- Oly mindegy - mondta halkán lihegve a szavakat. - Ez itt a sivatag szomorú országa. Az ott a puszta örömök birodalma... És most már láttam a vérző testeken... amiről nem tudtam soha... Hogy minden ember bőre alatt hús és vér van... De lehet, hogy az sem igaz. Csak csont és kín van... a bőr alatt...

Két nagy, piros folt égett az arcán... És amikor megszólalt a síp, először visszaesett a kőhalomra, mert nem bírta már a teste súlyát.

Fécamp úgy érezte, mintha a válla eltört volna, és a szemei forrón szúrtak...

Ismét csapkod, ütemesen, gyorsan és halántéka versenyt kalapál a kezével. Újabb gyengeségi roham közeleg. Sebesen üti a követ, hogy pattanjanak a sziklák, de nem érez fájdalmat. Jóleső álmozással kicsúszik hűlő koponyájából az öntudat. Ernyedten kinyílik a szája...

Na!... Jaj!...

Hiába. Már sötétedik előtte. Múlik a világ, távolodik a sivatag! Nagyon messze zörög valami... Aha! Lehullott a kalapácsa... A lelke mosolyog: minden mindegy... Nem fogja érezni a bikacsököt.

Lehanyatlik a domb mellé. Kövek gördülnek rá, mint beomló hantok. De nem üti senki. Hosszú füttyjel hasít a levegőbe. Déli pihenő! Ilyenkor a rab tehet, amit akar. Ha tetszik, ájultan is heverhet egy domb alatt.

- Már ez is szilvalekvárból van - jegyzi meg sajnálkozva az egyik rab.

- Van ereje a bitagnak! - mondja Grison, aki dühös, mert Fécamp nem került terítékre. - Kikötés utáni napon egyik kutya se húzta még ilyen hosszú ideig.

Gerard letérdel melléje, és vízadagjából az arcára önt.

Fécamp lassan feléled: rendkívüli fizikumának sikerült újra a tudat kezébe erőszakolni a kormányt.

De különös elhatározásra jut. Miért csinálja tovább?

Felteszi a sapkáját, lábra áll, és körülnéz vérbe borult szemmel.

- Vízet adjanak! - mondja rekedten Grisonnak.

- Még mit nem, hé?

- Elég volt! - kiáltja recsegve suttogó hangon, és kötőrsbe keményedett kezével irtózatosan pofon üti, hogy az őr állkapcsa megreccsen. Mindenki megdermed egy másodpercre. A rövid ívű ütéstől Grison úgy bukik a lábuk elé, mint a letaglózott barom.

A két őr, ahelyett hogy Grison segítségére sietett volna, először riasztólövést adott le azután azt kiáltották: „À terre!” Mindenfelől katonák rohantak elő, és a rabok a földre vetették magukat.

Csak miután a lázadás lehetősége elmúlt, és félkaréjban puskacsövek fogták körül a foglyokat, kezdték Fécampot verni...

Nyolcan verték, rúgták lihegve. A rabok irtózásukban arcukat a földre szorították. De hallatszott jól a csattogás, dobogás, fújtatás... Ezt most agyonverik...

- Fixez!... Állj! Ostoba barmok... Vízet... Orvost... Mon Dieu!... Ilyen barmok!!

Az őrmester állt ott rémülten.

Hordágyon vitték Fécampot a kórházba. Minkiew doktor káromkodott, amikor a sérültet hozták. A kis kórházbarakkban kevés dolga volt az orvosnak és Minkiew jól felhasználta az idejét. Bélyeget gyűjtött, és illusztrált lapokat nézegetett. A szebb képek fölé papírt tett, lemásolta őket, és felakasztotta a falra. Fő szenvedélye azonban a bélyegyűjtés volt. Ezenfelül időnként erős cukorkát evett egy kis szelencéből.

- Mit csinált?

- Megütötte az őrség vezetőjét.

- Akkor is gazság egy embert ennyire megverni! Forró vizet hozzatok!

Fécampot letették a hordággal, és elmentek vízért. Minkiew visszaült a lábos mellé, amelyben bélyegeket áztatott. Egy csipesszel kivett hármát, és nagyítót szorított a szemgödrébe. Az egyik kétségtelen, hogy hamis. A Senf-katalógus nem említ ilyen új-kaledóniait, fogazat nélkül.

Fécamp hörgött.

- Azonnal, fiam, csak vizet hoznak.

Itatósra tette a három bélyeget, és újabbat szedett ki a csipesszel. Itt is tömegesen döngtek a legyek.

Amennyire lehetett, bekötözte Fécampot.

- Mi lesz veled? - kérdezte aggódva Berlac. - Meghal?

- Sajnos reménytelen az állapota... Életben marad a szerencsétlen - felelte szomorúan az orvos, és visszaült a bélyegeihez.

2.

- Az ilyen forró napon elfárad az ember.

- És nagyon izzad. Az így van.

- Biztosan, mert a meleg ötven fok legalább.

- Árnyékban.

- Napon még több.

- Hatvanöt-hetven fok.

- Nem is szólva a porról. Mert nagy szó a por, kérem.

- Bemegy a nyak mögé.

- Teljesen.

- És viszket.

- Bizony.

Ligert és Tiguer káplár beszélgetéséből készült rövid kivonat. A két régi katona az irodában szokott találkozni. És szerettek beszélgetni egymással.

De nem tudtak.

Csak így mondtak szavakat kettesben, és valahogy fedezték vele a társadalmi érintkezést illető igényeiket.

Ligert egy öngyújtót javított. Már ekkor elkészítette a *konyhaívet*, és pontosan közölte, hogy aznap hány betegnek való I-es koszt szükséges, II-es koszt a helyőrség altisztjeinek, III-as koszt a legénységnek és P-koszt (prison) a rablétszámnak megfelelően. És a lista alján megjegyezte, hogy: *A konyhaív lezárása után csak kiutalás ellenében szabad újabb vagy másfajtajú élelmezés iránti igényt teljesíteni.*

Amikor ezt befejezte, előhúzott egy darab kenyeret a levélrendezőből, leharapott belőle, és szétszedte az öngyújtót. Tiguer káplár ott ült a fal mellett egy padon, és nézte. Tiguer, a vörös altiszt, sűrűn megfordult az irodában, hogy az avult felszerelést illető jelentéseit megtegye mivel a gazdasági altiszt meddő hivatását töltötte be hihetetlen közönnyel. Várakozás közben Ligert-vel társalgott. Beszélgetéseik nem bírtak több jelentőséggel, mint amennyi a hallgatás öncélú mellőzése, hangok útján. Nem tréfáltak, és nem vitatkoztak. A gondolataikat cserélték ki. És mert ilyesmivel nem rendelkeztek, tehát bizonyos képzettársítás gondolatrítmusában egyszerűen beszéltek.

- Az öngyújtó nem bírja a klímát - mondta Tiguer.

- De lehet megjavítani, akkor bírja.

- Az embert nem lehet reparálni.

- Vakbelet olykor kiszednek.

- De itt a tüdő meg a máj sínyli.
- Azután a vese is rosszul állja.
- Az öngyújtónak a rugó a veséje.
- Ez okos mondás volt - bólintott Ligert -, mert ha az öngyújtónak nincs is veseszerve, mégiscsak hasonlít az emberre.
- Úgy van. Az öngyújtóra szintén ráillik, hogy bármilyen bedöglött, egy szikrányi életet mindig csíholhat belőle a káplár.
- Ez szintén jó mondás volt.
- Ennek az öngyújtónak hiányzik egy kereke.
- Akkor nem lehet megcsinálni.
- Nem is. De bíbelődni kell. Mert az örvezetőé, és az is öngyújtóhoz hasonlít. Mingyár lobban.
- És szintén hiányzik egy kereke...
- Ha lobban, akkor megvan neki mind.
- De az élméje nem normális neki.
- Az a maláriától lehet.

A kapitány jött. Felugrottak. Sirone sárgás, elkínzott arccal bámult rájuk, mintha sohasem látta volna ezt a két egyformán deszkaszívű embert.

- Mi van? - kérdezte Ligert-t.
- A konyhaív lezárva, mon capitaine.

Sirone legyintett, a káplárhoz fordult, és kérdés helyett megbökte Tiguer zubbonyát a hüvelykujjával.

- A szivattyú, mon capitaine... valahol csőrepedés lehet, mert talajvízszivárgás szennyezi az ivóvizet.

A kapitány csuklott, azután hozzátartott a pödréshez. Türelmetlenül csapkodta a csizmáját egy pálcával:

- Jó. Most vörösbort hozol, és a közelben maradsz. Ligert, a fenébe... Várj. Ki látta tegnap óta Vigoin főhadnagy urat?

Hallgatás.

- Magiron intézkedjék, hogy Vigoin főhadnagy urat keressék. Eltűnt...

Az íróasztalhoz ül, és egy rövid kézmozdulattal lesodorja az öngyújtó-alkatrészeket. Azután felveszi a telefont.

- A hatvanhármás lábadozót kihallgatásra!

Mire ott a vörösbort, már megérkezik Fécamp is. Aránylag szerencsésen megúsza a verést. Egy tapaszt fut keresztül az arcán, és kék dudorok itt-ott.

De mosolyog, és a szeme is alig vesztett valamit a fényéből.

- A hatvanhármás számú fogoly kihallgatásra jelentkezik!

- Hát... csak gyere ide, egészen ide, az asztalhoz... Sajnálom, hogy a múltkor kiköttetek, mert te parancsra ittál velem... De hát... hm... No, mindegy... Csak ülj le ide, mert mégiscsak az egyedüli alak vagy itt, akinek modora van, akivel inni lehet, és beszélni is. Csak éppen, hogy egy kém, egy áruló, egy... Szóval, tudod, hogy mi vagy?

- Tudom, mon adjutant.

A káplár hozta a bort, azután kiment. A kapitány elhatározta, hogy diplomatikusan nyájas lesz, mert így javallta Vigoin.

- Hát mondd csak, öregem... hogy lettél spion, te pizok... de egész kedves ifjú, aki vagy...

Az ördög vigye el! Csinálja ezt a szolgálatot!

- Erről akar beszélni, kapitány úr?

- Erről is, te disz... te díszpéldány. Mindenféléről, azután közben erre is rátérünk. Csak úgy közben... No igyál!

Koccintott, és úgy érezte, hogy megfullad az italtól.

- Azt akarom csak tudni, hogy miféle lelki rugók vezettek erre, Fécamp komám, te disznó áruló.

- Magam sem tudom.

A kapitány felugrott, és egészen eléje állt.

- De ha széthasítom a fejedet, akkor majd tudod, te...

Észbe kapott. „Diplomatikusan.” Ismét mosolygott, derűsen és szélesen, de nagyokat fújt közben. Egy kedélyes tigrisre emlékeztetett.

- No jó... Hát egészségedre, te kedves áruló... Az sem utolsó ember. Vagy igen?... Mindegy... hát igyál, te piz... igyál, fiam.

- Egészségére kapitány úr!

- Ezt ne mondd! Érted? Ne mondj semmit, ha koccintunk! Csak én lehetek barátságos hozzád, a fene egyen meg...

Leül dörmögve. Ezt nem neki találták ki, kérem... Hiába!

- Nézd, te Fécamp... Engem büntetésből helyeztek át ide... Tudod?

- Gondolom, mon capitaine.

- Igen... No jó. Én most bizalmas leszek tehozzád. Figyelj rám... Szeretek egy nőt... Szerettél te már igazán?

- Azt... hiszem...

- Várj! Megmutatom a fényképét!

Előhúzott az íróasztalfiókból egy női képet, és Fécampnak nyújtotta.

A 63-as sokáig nézte.

- Szép...

- Azt nem kérdeztem, te disznó! - üvöltötte, és kikapta a képet a kezéből. Megtörölgette, mintha bepizskolódnak volna Fécamp érintésétől. Azután lihegve visszaült.

- Igyál, fiam - suttogta réveteg szemmel, mert eszébe jutott Vigoin utasítása. - Kedves, rokonszenves áruló vagy... Én hazamehetnék Párizsba, ha akarnád...

- Igenis...

- Párizs... az nagyon szép. Nagyon jó ott az úriemberek élete... Bizony!... - csuklott. - Tudod azt a dalt - kérdezte elgondolkozva, a poharat nézve - a *Bohémek*-ből, mikor Mimi... meghal?

- Igenis.

- Azt... játszd el...

- Igenis...

Fécamp hegedült. A *Bohémek*-ből. Azt a dalt, amikor Mimi meghal.

Sok érzéssel játszott, szépen, tisztán. És az ablakon keresztül a sivatagot nézte.

A kapitány felállt, és két öklére támaszkodott a hegedű előtt. Azután intett, mint valami karmester.

- Elég... Figyelj rám, te ember! Én megpróbálok őszintén beszélni veled... Érted?

- Értem - felelte Fécamp, és letette a hegedűt.

- Nekem azt mondták, hogy legyek hozzád kedves és udvarias... Pedig te egy disznó áruló vagy, akit megvetek, utálok és lenézek. Érted?

- Értem.

- Rendben van. Én nem tudok komédiázni... Mit csináljak? Pedig a hazáért... egy jó tisztnek... mindent... tudni kell... De hát én beteg tiszt vagyok... És olyan előrehaladott a baj, hogy belehalok, ha veled még egyszer koccintani kell... A májamban van a baj, és mégis ez a tünete.

Fécamp úgy érezte, mintha lassan, válogatott kínzással ölnék. Ez a bánásmód jobban fáj neki, mint a verés, amikor tiportak rajta.

- De nézd, kedves cimborám, te aljas kém... Én más szép szót próbálok. Őszinte, szép szót! Lehetetlent! A szívedhez beszélek. Egy áruló szívéhez. Érted? Egy veszett farkas bölcs megértésére számítok... Érted?

- Igenis - felelte rekedten.

A kapitány hirtelen a fogoly elé lépett, a mellére bökött az ujjával, azután ezt mondta:

- Te Fécamp! Mondd meg nekem, hogy hol a táska!

Fécamp nem felelt.

- Úgysem juthatsz hozzá soha. Tíz évig is őrzi az oázist a katonaság, ha kell.

- Kapitány úr! Fáj, de én nem mondom meg!

- Nézd, te kedves áruló... Visszkapom Párizst... a menyasszonyomat... Mindent... Hát legyen szíved...

Lihegve nézte a rabot. Az arcán vibrált minden ránc, és egyik tenyerét a májára szorította. Iszonyúan fáj.

- Kapitány úr! Nincs mit mondanom...

- Meglátjuk! Te most... most választhatsz: vagy segítesz rajtam azzal, hogy megmondod, hol a táska... vagy kínszenvedés... vár rád... Én... olyan jószívű vagyok, hogy ha nem gorombáskodnék, akkor sírnom kellene... segíteni mindenkin... És nem lehet... Hát ezt csak úgy bírhatja az ember, ha goromba. De most az egyszer rossz leszek... Önző. Téged nagyon megkínóztatlak.

Várta a hatást.

- Szóval... Nem félsz?... Na jó... Majd ha úgy érzed, hogy nem bírod a kínszenvedést, elárulod a táska rejtkehelyét. Biztosíthatlak... Cserébe könnyíteni fognak a sorsodon. Mi? Nem lenne jó? Hé?!! Én is viszontlátom Párizst... Neked meg az óráni fogházban kitűnő lenne...

- Én itt is jól érzem magamat, kapitány úr!

A tiszt arca hamuszürke lett.

- Igen?... Jól érzed... magad?... Gratulálok...

Bealkonyult és a legyeket moszkítókat váltották fel. A sivatag felől már megszólalt egy hiéna, és siránkozó rikácsolással az éjszakára virradó madarak némelyike hívogató, rövid kiáltást hallatott. Ónos, pinceszagú ködbe borult a délután, és ez a színtelen, fullasztó félhomály a letűnt naptól lihegve, dermedten áll a sivatag felett...

A kapitány cigarettát sodort, és halkán, nagyon panaszosan ezt mondta:

- Te... nekem a májam odavan... Megöl itt az éghajlat. Nagyon beteg vagyok. Segíts rajtam, te kedves, piszok hazaáruló...

Gyerekes, szomorú várakozással nézett rá. Sárgás, deres harcsabajuszának vége rezgett valami belső lüktetéstől, egészségtelenül köpcös, puffadt arcán remény és bánkódás ült. Pontosan az arca előtt tenyérnyi pók ereszkedett le. Nézte, és nem bántotta. Kis lengéssel szinte hozzáért az undok rovar. Csak nézte búsan. Pedig szinte az orrához ért, ahogy meglendült.

Fécamp sajnálta. De mit tegyen? Ő csakugyan nem tudja, hogy hol a táska. A pók az íróasztal lapjára hullott koppanva, és ijedten összehúzta a testét. Meglapult.

- Nincs mit mondanom... mon capitaine - felelte halkán.

- Na jó... Hát akkor majd... másképp beszélünk - kiáltotta kifulladásra, és hadonászott a lovaglóbottal, amit újra előszedett. Forró lélegzete tódulásától belapultak és emelkedtek az orrcimpái.

Sok másodpercig mozdulatlanul néztek egymás szemébe. A rothadó bútorokban mindenféle percegő, nyikorgó hangon megszólaltak a rágcsáló bogarak. A pók mozdulatlanul kushadt az íróasztalon. A mélyebb tónusokba süppedő alkony pasztellszürke kocsonyája remegett körülötük. Tikkadt porszemek a nappal haláltáncát lebegték. A levegő forró volt és zsíros, mint nagy útról érkező hajók gépházában.

- Hát nem mondod... No jó... Akkor most mindenkinek jogában áll majd vallasni téged... És itt lesznek olyanok is, akik jobban értenek ehhez, mint én.

Bort töltött, de nem itta ki. Az egyik fiókból előszedte a pálinkát. Alig látszott már a nagy test körvonala. Az utolsó árny kontúrjai is beleolvadtak lassan a mindent felszívó, lomha sötétségbe. És ezzel a trópusi éjszaka Hadészébe süppedt a Világ.

Most a pók lassan elindult az íróasztalon. Fécamp csörgést hallott. Loccsant valami. Káromkodás. A kapitány pálinkát töltött úgy, ahogy ez a sötétben lehetséges. Azután egy gyufa lobban, és parázsszínű pont áll a levegőben. Felféherlik finom zizzenéssel. A kapitány rekedt, dallamos, elnyújtott hangja részeg, bölcs megnyugvással szól.

- Én nem pofozok... Én rossz vagyok rendőrnek, rossz vagyok börtönőrnek, továbbá hóhérnak... Engem küldjenek egy szakasszal bármelyik magaslatra, tíz gépfegyverfészek ellen rohamozni... Én ezt értem... Parancsolják csak, és én meghalok itt, ha kell, és élek például itt, ha nem is kell. Mert megparancsolják... De a pokol minden ördögére!... Én porkoláb, hóhér, véreb és hasonló... nem vagyok!

Fécamp állt. Úgy érezte, hogy nincs már jelen. Zsibbadt vigyázállása a délután múltó fényeivel együtt beleernyedte a lassan leszállott fekete tömbbe, amelyben felszívódott az érzékelhető világ valamennyi körvonala.

- Most elmehetsz... De vigyázz!...

A cigaretta felparázslott, ezután lassú ívben leereszkedett, mint egy tűzszínű, fáradt bogár. A kapitány álmos hangja egyre vontatottabban rezonált a fekete tömb mögül, mintha távolodna.

- Meglátod, te fogoly... - ásított - itt végigpróbálhatják rajtad Torquemada teljes nyomozati rendszerét.

A hamuba bágyadó cigarettaparázs olvadt vércseppnyi, rőt foltként borongott a sötétben.

- Tudod, te hatvanhármás, hogy mi vár rád?

Mintha légyzűmmögés hangzana. Azután kivehető, messziről érkező jajgatás egészen halk kórusa.

- Hallod?... A *Csontbrigád!*

- Hallom...

És a távoli, kétségbeesett siratás ismét felneszel. Vágyódó macska vagy beteg csecsemő siráma hangzik olykor így: *Oá, oá, oá...*

- Takarodj!... Azt akarom, hogy ebben a kriptában csend legyen!

- Akkor miért nem hagyják békében nyugodni a halottakat?! - kiáltotta kissé nekihevülten, magáról megfélelkezve Fécamp.

Sirone rámeredt a fogolyra, nyitott szájjal, tétován, két ajka között egy hosszú nyálcsepp feszült, és olykor megvibrált a leheletétől. Megmozdult az ökle... Mintha rácsapna nyomban.

- Pusztulj! - sívította azután metsző, rekedt suttogással.

Fécamp sarkon fordult, és lépéseinek fokozatosan elhaló kongása sokáig visszhangzott a lépcsőházból.

A kapitány még úgy maradt egy másodpercig, a küszöb felé ámultan, tompult révedéssel. Nini... Nagy, kövér patkányok baktatnak befelé az ajtón.

Borzalom, hogy nem irtják a férgeket... A légyfogó gyíkok is elszaporodtak. Nem egy, hanem nyolc-kilenc siklik szertesét a legkisebb zörejre, közöttük egy egészen undok, zsíros, fekete színű kígyóféle is. Ez éppen odapottyant a mennyezetről a lába elé. Nem bírja! Végigdől a kanapén nagy sóhajjal... Elég volt! Ó, milyen áporodott izzás csavarodik a torkára... Elég volt a misztikumokból. Nem kell több meglepetés, bűnügy. Hagyják békében felfordulni az embert. Most bebukik a küszöbön zihálva egy sietve érkező ember.

- Mon... capitaine!!!

- Mi történt?

- A ház mögötti vízgyűjtőben megtalálták Vigoin főhadnagy úr holttestét! Valaki agyonlőtte!

Oá... oá... oá...

A Csontbrigád jajgat...

De valami egészen különös, kárörvendő siránkozással. Úgy szól ez a melódiátlan, messzi zsongás, mint varjak éneke, ha akasztott emberhez szállnak.

3.

A vizsgálat ismét eredménytelen. De hogy itt valami megdöbbentő eredmény már nem soká várhat magára, az sötét jóslással benne súlyosodott a penészszagú, vastag légkör egyre hevülő, roppant mozdulatlanságában.

És benne volt ez a félelmetes rébusz a bolyongó telihold sárga, puffedt ábrázatában, amely az ég fekete terítőjéből, mint egy hulla feje, kibillent éppen, és külön vándorútra indult, hanyatt dőlten úszva az űrben.

Ilyen volt akkor az éjszaka e torz, gutaütött táj körül. Vigoint agyonlőtték. Bizonyára eltűnése napján. Amikor Magiron ellen is merényletet kísérelt meg valaki. A mosókonyha éppen szemben van. Ott feküdt Vigoin teteme a földön, ahogy kiemelték a vízgyűjtőből. Egészen kis kaliberű golyó ölte meg, ugyanolyan, mint amilyennel rálóttek Magironra.

Tehát közvetlenül az első gyilkos kísérlet után a tettes elkövette a másodikat is, de ez már sikerült! Éppen a felharsanó alarm lármája fojtotta el a lövés zaját.

Pokolian hidegvérű gyilkos. Itt a vérnyom. És néhány letört palánta látszik, ahol a főhadnagy feküdt holtan, mielőtt a ciszternába dobták. A ház körüli talaj olyan, mintha lágy viaszból volna, mert a virágföldet naponta öntözik. Látszik a test lenyomata és a beszáradt vértócsa helye.

Másnap délelőtt hosszas keresés után megtalálták a másik hüvelyt is a mosókonyhában.

- Az első vizsgálatnál nem láttam - mondta Libourne, és úgy látszott, ez bántja.

- Mert csak egy golyót kerestünk - jegyezte meg Sirone.

A kórházépületben folytatják a vizsgálatot. Minkiew-t álmában éri a hír. Először borzasztóan meglepődött. Alig akarta hinni. Azután káromkodva felvette foltos selyemkimonóját.

- Ki a fene gyilkol ilyen melegben? - dünnyögte, és nagyon sápadt volt. Ő is követte a tiszteket, a kórház helyiségein végig, színes hálókabátjában.

Libourne, kis jegyzőkönyvével a kezében, apróra megnézett mindent. Villogó, nagy szeme kutatva járt jobbra-balra.

- Azt ajánlom, hogy mindenkivel igazoltassunk alibit a kérdéses időpontra nézve - szólta erélyesen.

Minkiew rosszkedvűen vállat vont.

- Kivel akarsz itt alibit igazoltatni?...

- Kérlek, Minkiew, ha nem tudsz jobb intézkedést, akkor nincs okod elvetni, amit mondtam.

- Szerintem a rossz nem jobb a semminél - feleli vállat vonva az orvos, és lefelé rángatja a szája szélét, ugyanakkor felhúzza fülig a bal vállát, és csavargatja a csuklóját, mintha a kabátujja zavarná.

Különféle rángásai közül sohasem alakult ki egy beidegződött vibrálás, amiben a neuraszténia, mint megfelelő kifejezési formában, megállapodik.

- Azt hiszem - mondta Libourne -, a merénylet csak sürgetőbbé teszi a reorganizációt, kapitány úr. Talán, ha előbb figyelemben részesíted a benyújtott tervezeteimet, sok minden másképp történik.

- Micsoda? - A kapitány csodálkozott. - Te elfeledkezel magadról!

Libourne kissé megbiccentette a fejét, mintegy bocsánatkérően, és nem szólt. De az ajkába harapott, és a napbarnított arc vértelenné vált.

Sirone elfordult tőle, és nagyot fűjt. Mint amikor a túlhevült kazánból kiszusszantják a fölös gőzt.

- Berlac!...

Jött a tiszthelyettes:

- Kihallgattam a naposokat, visszamenőleg a merénylet idejéig, és...

- Megállapított valamit?

- A vallomások eredményét összegezve az a feltevés adódik...

- Ne tartson itt szabadelőadást! Megállapított valamit vagy nem?

- Nem - felelte a hangszálain leselkedő nyálkába torzult rekedtséggel, és riadtan köszörülte a torkát.

- Hát akkor ezt mondja!!

A tiszthelyettes arca megrándul, de mereven áll, mint valami újonc, és égő szemmel pislog. Rövid szünet. Forr a levegő.

Sirone kapitány széthúzogatja az ingét, és sóhajt. Bronchusaiból zörögve tódul ki a lélegzet.

Parázsló levegő égeti a bőrt.

- Hívja fel Marokkót, Berlac. A Szolgálatlalt akarok beszélni - mondja a tiszthelyettesnek, azután Libourne-hoz fordul. Megbánta már, hogy rászólt. - Légy szíves, csinálj valami jegyzőkönyvet. Ligert küldje el azonnal a bűnjelekkel és a fényképfelvételekkel együtt.

- Intézkedni kellene a boncolás elhalasztásáról, amíg a katonai nyomozó érkezik - mondta hivatalos korrektséggel Libourne.

- Itt nincs semmiféle felszerelés egy holttest épségben tartására - dünnyögte Minkiew. - Ötvenfokos melegben kész képtelenség az ilyesmi...

- Ezredorvos úr különös előszeretettel gáncsolja az intézkedéseimet - feleli táguló orrlikakkal a főhadnagy, és egész testében reszket.

- Kikérem magamnak ezt az örökös szurkálódást - ordítja magából kikelten Minkiew.

- Csend! - kiáltja Sirone, és vadul fűj. A hőség tűrhetetlen.

Minkiew dörmögve a szobájába megy, és leül a lavór mellé, amelyben bélyegek áznak. Közben odaszól a szanitécnek.

- Menjen Ligert-hez, és mondja neki, hogy magas címletű repülőpostát ragasszon a bűnjelek borítékára, ezeket kivonják a forgalomból.

- Igenis.

- A borítékot ne a zászlóaljhoz küldje, hanem a vezérkari postaszolgálat IV/a-hoz, ahová legutóbb küldte, a Magiron elleni merényletnél.

- Igenis.

- És délután jöhet kvarcolni Ligert. Ötkor.

A szanitéc elmegy az üzenettel. Minkiew csipeszével kivesz egy bélyeget, és nagyítón nézi. Azután nyílik az ajtó, és jön Sirone.

Dühösen leül.

- Van pálinkád?

Minkiew bólint, üveget és poharat hoz, betölt. Isznak.

- Ez a bolond... ez a Libourne... - lihegi a kapitány - párbajozni akar veled. Mindenáron.

Az orvos ásít, azután legyint.

- Bocsánatot kérek majd tőle... kissé elvesztettem a nyugalمامat.

Minkiew a széssel hátradőlve hintázik. Elejti közben az egyik gyékénypapucsát, de nem nyúl utána. Meztelen, lapos, nagy lábfejen formátlanná zsugorodott, madárszerű ujjak látszanak.

- Miféle memorandumokról beszélt Libourne az imént? - kérdezi Sirone-t, és cigarettára gyújt.

- Ostobaságok. Állandóan tervezeteket készít a büntetőtábor reformjáról. Virágok termesztését ajánlja, zöld zsalus, cseréptetős barakkokat és olyan kantint, amelyik európai kávéházak mintájára épült. Hasonló, álmatag ostobaságok halmaza valamennyi.

- Egész jó időtöltés - jegyezte meg fáradtan Minkiew.

A kapitány felhajtott egy pohár italt. Ez jól átmelegítette a fejét.

- Hogy alszol? - kérdezte Minkiew.

- Mostanában nem jól. A gazemberek elhanyagolják az egerek és férgek irtását. - Körülnézett, azután dühösen hozzátette. - Legalább itt a kórházban irtanak.

Három kövér patkány ült a sarokban szemtelenül, és bátor egerek futottak át a lába előtt.

A kapitány hosszú harcsabajuszát tapogatta szomorúan, és utálattal lerázott egy svábbogarat az ujjai közül.

- Mennyi undok bogár - nyögte sóhajtva. - Igazán nem csoda, hogy beteg az ember.

- Azt ajánlanám, igyekezz szabadságra menni.

- Mindegy... oly mindegy - legyintett Sirone. - Ez a Guillaume... kérlek, betegebb, mint én. Napok óta mozdulatlanul hever.

- Semmi az egész - feleli Minkiew. - Múló depresszió. Nagy melegben előfordul.

Az ajtóban megáll a visszatérő egészségügyi katona.

- Marokkó jelentkezett, kapitány úr!

- Ide hallgasson! - kiáltja Sirone. - Ha még egyszer férgeket és patkányokat látok itt a kórházban, hát megvasaltatom! Nézzen oda, maga gazember!

A sarokban üldögélő kövér patkányokra mutat, azután elsiet.

A szanitéc döbbsen áll. Jobbra-balra pislog a ragyogó tiszta szobában. Minkiew apró, fekete sörtebajuszát húzogatja, és egyik szeme keskenyre vonódik, ahogy oldalt hajtott fejjel a szanitécra néz.

- Mit bámul, maga rinocérosz? - kérdezi nyájasan.

- Kérem... - hebegi a legény. - Itt nincs se patkány, se féreg...

- Jegyezze meg, hogy ha a kapitány úr férgeket és patkányokat lát valahol, akkor ott férgek és patkányok vannak - rövid tűnődés után még hozzát teszi bölcs, intő hangon -, mert ha nem így lesz, hát kiverem a fogait... Egyszerű, nem?... Rompez!

4.

A kapitány imbolyogva átsietett az udvaron. Bizonytalan, kígyózó körvonalakkal inogtak az épületek, a pálmák.

Gyengül a látása. Ezt már napok óta figyeli. Szemüveg kellene. Az épületbejáró előtt indolens patkányok sompolyognak el az útjából.

Olyan kövérek, hogy nehezükre esik a mozgás. De undorító! Azelőtt ez nem volt...

Szuszogva siet a telefonhoz.

Hivatalos hidegvérrel fogadták a jelentést Marokkóban. A vizsgálat eredménytelen volt.

- Az eset ennyire bonyolult? - kérdezte a Szolgálat őrnagya.

Sirone-t elfutotta a mérég:

- Nem az első rendőri megbízás, amellyel sikertelenül kísérleteztem. Sajnálatos, hogy csak katona vagyok?!

- Nem hátrány - felelte nyugodtan az őrnagy. - Viszont a sokoldalúság határozott előny.

- Nem dicsekedhetem ezzel a tulajdonsággal. Vigoint eltemettesem?

- Igen. Bahr El Szudánban nem jó tetemet őrizni... És ne feledkezzék meg a hatvanhármas ügyéről. Igen sokan szeretnék más beosztásban látni önt. Többek között Dugiron marsall. Ha sikerülne vallomást kivenni...

- Őrnagy úr! Üdvözlöm a marsallt és valamennyi jóakarómat. Várom a parancsot, hogy katonáimmal induljak útnak holnap hajnalban, és száztíz emberrel támadjam oldalba a szomszédos sivatagban harcoló negyvenezer felkelőt. A parancs végrehajtását habozás nélkül megkísérem. De a rendőri szolgálat alól született kontárságomra való hivatkozással felmentésemet kérem.

- Kár... No mindegy. Szegény Vigoin posztumusz első jelentését már megkaptuk, és így bizonyos intézkedések máris folyamatban vannak. Vizontlátásra.

A kapitány úgy csapta le a hallgatót, hogy a markába tört. Azután Berlacot hívta.

- Közli napiparancsban, hogy felsőbb utasítás jött! A hatvanhármas fogoly egy aktatáskát elrejtett. Aki vallomásra bírja erre nézve, azt visszahelyezik régi ezredéhez, és előlép egy rangfokozattal... Érti?... Ne bokázzon, kérem!... Nem lagzi ez. És nem is díszszemle.

Berlac arcára feltolult a szégyenérzés vérfénye. A „ficamodott gléda”... A „nagyképű” jelzők még frissen fájtak hiúságának.

- Mondja meg azt is - folytatta Sirone -, hogy aljas hóhérkodást itt nem tűrök. Érti?! Kemény katonai eszközök ellen nincs kifogásom, de verés, napra kötés, kínzás itt nem alkalmazható! Rompez! Ne csattogjon, hogy az a...

Újra egyedül. Pálinkát ivott, és erőtlen ujjakkal egy cigaretta sodrásán bíbelődött. Ez is nehezebben megy. A szeme egyre gyengül. Vastag, fekete kör közepén látja a rezgő, kettős körvonalakat... Eldobja a selyempapírt, mert ujjai között, mintha megelevenedne a dohány, barna százlábúak futnak végig. Brrr... De utálatos.

Gőzölgő, verejtékes testtel, ernyedten végigterült a bőrkanapén.

A viasszal ápolt katonai bőrszíjak párologása gyászszertartások fojtogató hangulatával telítette a sivár katonai hivatalozobát, amint Ligert asztala felől lassanként beleduzzadt a helyiség tömör bűzébe, vezérszólamná terebélyesedve.

Színes ravatali gyertyák enyésznek így, nehéz illatok között elfüstölögve, ahogy ormótlan krokodilkönyveik egyre hullanak a gyászlepelre, míg végül lapos torzónak kocsonyásodnak apránként egy fémtartó pereme felett.

A bűnügy hirtelen mozgalmassága felszívódott máris, szinte pillanatok alatt, a monoton, forró erőd hangulatainak kietlen bendőjébe.

Mint a sivatag porára ömlött víz, ha elszikkad azon nyomban a laza porréteg hajszállabirintusai között.

Zsongtak a legyek.

Messze, valahol az erődudvar végében, nyújtott hang kiált: „Hééé!... Előbb a hordókra lesz szükség!...”

Meleg: Ötvennégy fok! Cikázik a levegő, mintha repedezett üveg hullana szét nyomban.

Sirone vastag ízű, buta álomba süpped. Vergődik valami sűrű, enyvszerű eseményben. Azután lidércnyomásra ébred. Lövés. Közelről történt. Valami az agyába nyilall... zavaros kiáltozás. Felugrik... Istenem! Mi ez?! Nem lát... Alarm!

A homlokán vér buggyan.... Őt találta a golyó! Itt fektében...

Valaki ordít:

- Te ördög!! Azt akarod, hogy veled együtt meghaljak itt?!

Libourne dulakodik. Fécamp, Magiron és Ligert lefognak a tajtékzó, veszett embert, a pisztolyt kicsavarják a kezéből.

- Kapitány úr! Maga ördög! Maga gyilkos! - sikoltja habzó szájjal, és dulakodik, hogy rárohanjon. Szent isten. Megőrült!... Minkiew sietve jön, meztelen teste felett nyitott köpenye leng.

Zizeg a géz... Karbolszag... Érti, hogy meghal... Fuldoklik a saját nyelvétől, és egyre harsog az alarm...

Behallatszik az örült tiszt kiáltása, ahogy hurcolják.

- Kapitány úr!... Kapitány úr!...

Zúgó fejjel felugrik. Ligert áll előtte.

...Álom volt!... Nem járt itt sem Libourne, sem Minkiew. És nincs fejlövése. De az alarm egyre recseg. Ezt nem álmodta; riadót fújtak az erődben.

Szédelegve megsimítja a homlokát. Langyos nedvesség csorog a bőrén. Nem vér... Csak verejték.

- Mi az, Ligert?!

- Egy ezredes úr szállt le a repülőtéren. Most érkezik a kapuhoz!

Kilencedik fejezet

1.

Delivette ezredes érkezett a Szolgálatból. Magas, ősz ember. Sebhelyes arc, hegyes bajusz. Harsány, vidám hang; okos, villogó szem. Dumas père három testőre közül az egyik ilyen lehetett. Azonnal hozzáfog a vizsgálathoz.

Attól kezdve, hogy Delivette ezredes megérkezett, megdöbbentő események játszódtak le percek alatt. Itt tapasztalhatott Sirone némi szaktudást.

Delivette ezredes a Szolgálat vezetői közé tartozott. Először megnézte a golyót. A tisztek körülfogták. A beesett arcú, sovány Guillaume is ott ténfergett révetegen.

- Nem katonai revolver. Belga hatos vagy Smith et Watson liliput. Régimódi önműködő. Hol feküdt a tetem?

Odavezették a virágágyakhoz, ahol Vigoint megtalálták. Ezt a részt elkerítették, és nem járhatott itt senki.

Delivette lehajolt, méricskélt, azután felnézett a háztetőre, majd ismét a földre.

- Mély nyomot hagyott a zuhanás. Legalább két méter magasból esett le Vigoin, miután eltalálták.

- De honnan? - kérdezte Sirone, és ő is felnézett.

- Valamilyik párkányról. Milyen ablakok ezek ott fenn?

- A gazdasági hivatal... az ott Libourne-é. Mellette az én szobám.

- És ott?

- Guillaume lakik...

- A két szoba közül az egyiknél érhetette a lövés. Most nézzük a mosókonyhát.

Sirone a látottak után kissé több megbecsüléssel gondolt a rendőri munkára. Ész kell ide, de milyen! A mosókonyha ablaka körül az ezredes apróra megnézett mindent.

- Itt állt a tettes. Ez a fehér törmelék jelzi, hogy a lejtőn rögzítette a pisztoly csövét.

- Most mi a teendő? - kérdezte Libourne.

- Meg kell találni a pisztolyt. Ritka dolog errefelé ilyen régimódi csecsebecse holmi.

És felmentek az irodába.

Az ezredes kihallgatásai lényegesen több eredményt produkáltak, mint az eddigiek. És lényegesen meglepőbbeket is. Először Libourne-t vette elő.

- Van tudomása arról, hogy Vigoint azon a reggelen ölték meg, amikor Magiron őrmesterre rálöttek?

- Igen.

- Mikor beszélt ön utoljára az áldozattal?

- Ha a riadó közben ölték meg, akkor tíz perccel a halála előtt.

Sirone kapitány felugrott:

- Ezt miért nem mondtad nekem?
- Csendet kérek. - Az ezredes kopogott. - Rám kell bíznod a kérdezést.

Sirone ámultan állt. Libourne nyugodtan folytatta:

- Ébresztő után bejött hozzám Vigoin. Azt hitte, hogy haragszom rá, amiért mellőztek miatta.
- És nem haragudott?
- Hát... Bántott ez a mellőzés...
- Érthető. Folytassa.
- Ezután együtt kimentünk a szobámból, többet nem tudok. Az alarmnál visszatértem a szobámba, de üres volt már.
- Gyerünk!

Némán mentek a tiszt lakások felé. Most már valami rossz ízű feszültség ült a kedélyeken. A katonai nyomozó odalépett Libourne szobájában az ablakhoz.

- Itt van! - kiáltotta.

A poros párkányon világosan látszott két lányom. A kapitány komoran nézett Libourne-re. Mi ez?

- Miről beszélt még Vigoinnel? - kérdezte az ezredes.

Libourne habozott.

- Tessék habozás nélkül felelni, főhadnagy úr! Önnek nem lehet itt megfontolnivalója! - harsogta Delivette.
- Hát... - mondta zavartan - megemlítettem, hogy... néhány memorandumom van Sirone kapitány úrnál... És hát... a kapitány úr mellőzi ezeket.
- Miféle sületlenségeket fecsegsz?! - förmedt rá Sirone.
- Ne haragudj, kapitány úr. Ez volt az érzésem - felelte fojtott indulattal, udvariasan, de a sértett önérzet hangján.
- Csakugyan van valami bajod ezzel a tiszttel? - kérdezte az ezredes, amikor kettesben voltak Sirone-nal.
- Ugyan! Mindég szerettem, és most sem hiszem, hogy valamiféle része legyen az ügyben.
- Én sem. Vigoin bizonyára egyedül tért vissza Libourne szobájába kutatni, mert valamit keresett a tiszt lakásokban. A riadó megzavarta, és nem volt ideje kiszurranni a folyosóra, amikor Libourne visszafelé jött a kardjáért. Az ablakon át próbált kiugrani tehát, és ekkor lelőtték.

2.

Az események döntő fordulató - és ezt legkevésbé várta volna az ember - Ligert nagynénje idézte elő. Ez a hölgy Lyonban élt, és később átköltözött a Loire menti Aubergnon községbe, mert alkalmazták a gyógyfürdőbe jegykezelőnek. Két éve már, hogy egy könnyű szívszél jegykezelés közben elszólította, és Ligert-re maradt minden ingó vagyona. Ingatlan felett ő sem rendelkezett, ami gyógyfürdőjegy-kezelőknél nem tartozik a ritka állapotok közé.

Végül is Ligert megkapta az idős hölgy hagyatékát, amelyből különösen egy félméteres, strucctollakban gazdag női kalappal nem tudta, hogy mit tegyen?

Még érthetlenebb volt, hogy mi módon került a hagyaték közé egy ezüst cigarettaszelence, továbbá az a belga gyártmányú, apró, hatlövetű pisztoly, amelyért jelenleg Delivette ezredes és a vizsgálatot folytató katonai bizottság tűvé teszik az erődöt. De nem sejtik, hogy Ligert örököltilyent.

Ez a belga hatlövetű, továbbá a szelence, a nagynéni hagyatékának két kimagasló értéke, ott nyugodott Ligert íróasztalfiókjában egészen elől, és egy kiszáradt bélyegzőpárnával tartott fenn méltóságán aluli érintkezést. Hogy került e két markáns jellegű tárgy egy idős hölgy birtokába, aki a fin de siècle báli csipkés világában élte rejtélyes fiatalsága éveit? Lehet, hogy a szelence egy regényes találkozás emléke, ama kék szemű, túl ifjú lovastisztek egyikével, kiknek Suppé kollektív emlékművet állított zeneszerzeményével, mert ez idő tájt annyi hajadon álmodozásában főszereplők lehettek, és később sűrűn szenvedtek hősi halált Sedánál, Sadovánál, sőt a krími háborúban is. Ezért még sohasem fonnyadozott annyi vénleány Európa háztartásaiban rokon kegyelemkenyéren, mint a század végét követő évtizedekben. E földrész harcterein akkoriban minden ifjú tiszt hervadhatatlan költői halálát egy hervadozó prózai élet gyászolta.

Tehát az is lehet, hogy a szelence ez idős hölgy elégikus báli emlékei között megmaradt - némely ódon holmit jellemző, csodálatos konoksággal -, de lehet az is, hogy egy régóta elhalt, nyugdíjas öregúr a sárfürdőzés tartamára megőrzés céljából a jegykezelőnőre bízta szelencéjét, és egy vagy más oknál fogva nem jelentkezett érte.

Ki tudhatná ezt ma már?

Elégikus báli emlékek és elhalt nyugdíjas urak nem beszélnek. A pisztoly birtoklására nézve még feltevés sem adódik. Ki sejtí, hogy csendben vénülő, kései leányok mi okból őriznek emléktárgyaik között egy Smith et Watson gyártmányú ismétlőt?

A szelence most ott feküdt Ligert íróasztala fiókjában, a kiszáradt bélyegzőpárna, egy teljes gombolyag ragtapasz és két javításra szoruló töltőtoll alatt, néhány kenyérdarab társaságában, a bélyegzőpárnával már említett méltóságán aluli érintkezésben. És közvetlen mellette a pisztoly, amelynek eredetére nézve még feltevés sem adódik.

A néhai idős hölgy nem sejtette, hogy egyéni hagyatéka milyen jelentőséggel fog még bírni megrendítő események kirobbanásánál mint fő tényező. Ligert sem hitte volna, és a töltőtollak sem sejtették valaha is. A kenyérdarabokról nem is szólva.

Délelőtt tíz órakor felvezették Fécampot az irodába Ligert elé. Tiguer, a vörös káplár is ott volt.

- Ide figyeljen - mondta sután, mert még sohasem vezettek eléje senkit. - A tiszthelyettes úr azt üzeni, hogy tíz perc múlva visszajön. Ha addig nem diktálja jegyzőkönyvbe, hogy hol az az izé... táska, hát akkor baja lesz magának. Érti?

- Igen.

- Táská? - kérdezte Tiguer. - Eltűnt egy tarisznya az őrségről.

- Nem tudom, miféléről van szó. De biztos pénzestáska. Ámbár élelmiszeres is lehet. A kantinból loptak egyet a napokban.

A vörös káplár bólíntott. Szeplős, halszerű arcbőréről közben sűrű verejtékcseppek gördültek.

- Igazság - mondta Ligert-nek. - Bár az élelmiszer kétséges, ha a kantinos táskája volt. Mert akkor sonka és szivar lehetett benne főként.

- A sonka is élelmiszer - szólt Ligert figyelmeztetően. - De a szivar nem.

- Az nem...

Az írnok kissé nyitott szájjal kinézett az ablakon.

- A táska rejték helyére nézve nem vallok - szólt Fécamp.

- Megette a sonkát? - kérdezte Tiguer.

- Mert akkor sem okos, ha tagad. Tagadni, az körülményben terhelő.

- Ha a szivarokat visszaadja, az is valami - jegyezte meg tanácsképpen Ligert, és az egyik dossziéból néhány kenyérhajat szedett ki. Csendben rágcsált.

- A táskáról nem vallok - mondotta a 63-as. - Tessék jegyzőkönyvbe venni.

Ligert vállat vont.

- Az ráér később. Előbb most majd verést kap.

Hallgattak. A sok légy döngött ostobán, egyhangúan, és meleg volt.

- Cigarettdoboz, azt szívhat - mondta a káplár jóindulattal.

Fécamp elővett egy cigarettdobozt.

- Miért nem hordja dobozban? - kérdezte Ligert.

- Itt nincs doboz - felelte sötéten. - Itt nincs semmi! Csak kövek.

- Az igaz - szólt a káplár, és köpött a pipája mellől. - Itt követ törnek, és nem dobozokat. Azért nincsenek dobozok.

Ligert gondolkozott ezen. Rövidesen megtalálta a helyes választ.

- Nemcsak az van, amit törnek: Kincstári kabát is van. Azt mégse törik.

Fécamp kissé előrejött, és a fiókba kandikált. Az írnok is lenézett. Meglátta az ezüstszelencét.

- Ez itt - mondta, és felemelte - cigarettdoboz, ezüst fémből. Néném hordta.

- Dohányzott az asszonyosság? - érdeklődött Tiguer, és lenyelt néhány kininszemcsét.

- Jegykezelő volt a sárfürdőnél. Isten nyugtassa.

- Az még nem zárja ki a dohányzás szenvedélyét. Minek volt doboza, ha nem szívott?

- Volt neki tengeri gyöngyragyogója is, azért mégsem hinném, hogy bűvár lett volna valaha.

A káplár kiment a folyosóra, és egy vizes pokrócot hozott be. Feltette az ablakra, mert szinte fuldokoltak már. Ligert kenyeret marcangolt, és csuklott.

- Adok majd üres dobozt. Az irattárban van nekem. Ha megverték, jöjjön át.

A légyraj ritkultabb fűrtben zsongott, mert néhányan közülük elkedvetlenedtek a félhomálytól. A falióra apró zörrenései jelezték az ormótlan másodpercek múlását.

Erélyes tempójú léptek közeledtek a folyosón. Jött!...

A végzet Berlac személyével időzítette a tragédia kirobbanását. A drámaian szép tiszthelyettes jelentéktelen személye volt a szikra, amely adott pillanatban behullik a robbantószerbe.

Léptei visszhangjára Ligert és Tiguer becsukták zubbonyuk három gombját, és ahogy a küszöbre ért, felugrottak.

- Ne bokázzanak, kérem, nem lagzi ez, sem díszszemle. Elmehetnek.

Most diplomata volt. Rövid, határozott, de alapjában jókedvű.

- Mondja meg, barátom, hol a táska.

- Nem teszem.

- Jó. Forduljon a fal felé.

Többet nem szólt, leült dolgozni. Fécamp ott állt a melegben, egy helyben, tétlenül a forró-ságban, este hatig. A fal felé fordultan. Közben jöttek-mentek, jelentés, telefonbeszélgetés, de órá ügyet sem vetett senki. Csak egyszer!... Amikor Berlac ellenőrző körútra ment, Ligert odajött, és egy pohár vizet hozott.

- Ha megverték - súgta -, jöjjön át az irattárba, kap majd egy dobozt...

Azután állt tovább, órákig.

- Hol a táska? - kérdezte Berlac este hatkor, és Fécamp a szomjúságtól és kimerültségtől káprázó szemmel állt ott. Suttogóra száradt gégével, érdes nyelvvel, fulladt hangon felelt:

- Nem... mondom...

Ez volt a legundokabb kínzás, amit ez ideig átélt. Berlac közben átment a szomszédos irodába a telefonhoz, és Fécamp a fiókhöz osont, ahonnan Ligert az imént a dobozt magához vette. A pisztoly!...

Egy gyors mozdulattal kikapja, és visszamegy a helyére.

Berlac ismét bejön. Egy korbács van nála, de mosolyog.

- Nézze, barátom, maga intelligens ember. Az én szabadulásomat, képességeim érvényesülését jelenti, ha megtudom a táska rejtekhelyét. Tehát megtudom! Érti? Nincs esélye, hogy ne tudjam meg.

Mosolyog, és suhogtatja a korbácsot. Szivarozik közben. És Fécamp áll.

- Nos?... Nem felel? Azt hiszi, kiállja az én kérdezősködésemet? Mi? - Szivarra gyújt, és egyik lábát a székre teszi. - Olvasta maga Machiavellit? Mi? Tudja maga, hogy mi a hatalom? A hatalom, amelyet nem megszerezni, hanem megtartani nehéz? Tisztában van azzal, hogy a hatalom, ha egy esetben csődöt mond, elveszíti statikus biztonságát?... Hatalmamban van, tehát bármi áron legyőzöm, mert ez életkérdés számomra!

Nagy, színes lepke repült a szobába, és az egyik fúrge gyík gyors siklással feléje kapott. Vége volt. Az egyik szárny fele része lassan aláhullott...

- Feleljen. Hol a táska?

Suhogott a korbács, felfénylett a szivar.

- Bármit tesz velem, semmi esetre sem leszek...

- Csend! Ne tartson itt szabadelőadást nekem - ismételte a kapitány szavait, mert fájó megaláztatását mindig továbbadta alárendeltjeinek. - Igennel vagy nemmel feleljen.

- Nem.

- Jó! Káplár!

Megjelent Tiguer.

- A fogollyal lelépni!

Vitték.

- Azt hittem, jobban megveri - dűnnyögte némi csalódással a káplár.

- Nem vert meg.

- No, majd az őrmester - biztatta szinte vigasztalóan.

A sötétedő erődudvar háttérében kísérteties lángok lobogtak. Néhány bográcsban a vacsorát főzték.

Magiron őrmester már várta a barakk előtt. Két altisztjével.

- No, vallott? - kérdezte.

- Nem ez... - felelte Tiguer.

- Úgy. No jó. Majd nekem megmondja... Hatvanhármás! Hol a táska!

- Nem mondom meg.

- Farkasgúzsba kötni, hogy recsegjen a csontja!

Itt Magiron játszómája következett. Mindenki, aki azt remélte, hogy majd nála oldódik meg a fogoly nyelve, és így megszabadul e pokolból, menten ördöggé vált, ha a 63-ast eléje hozták. Lihegve erőlködtek, hogy a szabadulást jelentő titkot kiverjék belőle!

Fécamp olyan kimerült állapotban volt, hogy elaludt a farkasgúzsban is, ficamodottra facsart tagokkal. De éjfélkor kioldozták, és leöntötték, hogy lábra álljon.

- Kihallgatásra, piszok áruló...

A piszkos, füledt éjszakai udvar elszórt fényei a levegő páráitól gőzburába gubódzva pislácoltak.

Berlac elé vezették az irodában. Éjjel két óra volt.

- Ül le.

Szigorú, de nyugodt volt. A vizsgálóbíró szerepét játszotta:

- Ulogi-oázisban eltűnt egy irattáska! Téged gyanúsítanak. Mit tudsz erről?

- Semmit, mon adjudant-chef.

Szivarra gyújtott, és jegyzetek között lapozgatott, azután rácsapott az asztalra.

- Állj fel, a mindenségit!

Fécamp felugrott, és összezsápta a bokáit.

- Ne bokázz itt! - mondta fenyegetően. - Ne bokázz, nem vagy lagziban, sem díszszemlén, mit állsz itt ficamodott glédában?! - És rövid szünet után hozzátette: - Voltak bűntársaid?

- Nem voltak.

- Állj a falhoz!

Hajnali négyig Berlac írt. Fécamp előtt minden összefolyt. Négykor a tiszthelyettes teát főzött, és olvasott. Fel sem nézett rá. Félóra múlva megszólalt szelíden:

- Volt szeretőd Ulogiban? Állj ide elé... Volt?

- Nem!

- Hohó! Ez gyors válasz volt. Tagadásszerű...

- Nem... volt...

- Te piszok!

Ökle belecsapott Fécamp arcába, és...

És rémült ordítással máris hátraugrott:

- Segítség!...

3.

E pokoli fordulatokkal terhes nap vontatott vajúdságát az erőd valamennyi katonája megszenvedte az idegeiben. Kavargó homoktorlaszok mögött hamuszínű borongással izzott az ég.

Száz meg száz apró nyílallás jelezte a barométerummá korhadt csontozatban, hogy sirokkó járja Szudánt.

Az emberek kábultan ödöngtek, mintha valami kocsonyaszerű anyag rezegne az agyuk helyén.

Tiguer baljós arckifejezéssel mesélte a kantinosnak, hogy az ezredorvos valami varázslatot űz az írnokkal.

Furcsa fény derengett a kórházablakból.

Az ezredorvos kvarcfénykezelésben részesítette Ligert-t, amiért ez lelkes famulusként szolgálta a bélyeggyűjtés ügyét. Az írnok nyugtalan várakozásban hevert a tág ívű sugármező alatt, amelyhez fogható vérbe árnyalt glóriás fénylés csak a kiengesztelő purgatóriumi lángok lobogásában izzik.

A kvarcfény sercegett.

- Megjött az átirat, és visszaküldték a bűnjeleket - mondta Ligert.

- Milyen címlet?

- Elég jó. Van egy ötfrankos repülő is közte. A vezérkari hatos postahivatalon keresztül jött mind.

Minkiew jobb kezének öt körmét okarinaszerűen a foga közé dugta, hogy harapdálja kissé. E műveletet a lapocka és fej egyidejű rángásával kísérte, mintha szeretné fültövön ütni a vállával önmagát.

- Hogy van a kvarcolástól?

- Igen jól. Nem hiszem, hogy a mesterséges napsugár árt. Habár a feleségem másképp hitte. Ő nem kacérságból hordott napernyőt. Szeplős lett tőle.

Rezgett a fény. Ligert a szemüveg szíja mellől egy darab kenyeret húzott elő a tarkója tájáról, és eszegette.

- A fő - mondta ezután -, hogy nekem ez a fény visszaadja az önérzetemet.

Minkiew bólogatott.

- Akkor jó. A kvarc éppen arról a legismertebb.

Még több érvel is bizonyította volna a kvarc kedvező hatását az önérzetre, de egy gyors hördüléssel jobbra, majd balra csavarta a fejét, és behunyt szemmel gallérját tágitotta magasra emelt ádámcsutkája alatt.

- Mert kérem - panaszkodott Ligert -, az asszony szerint nem lehet soha gyermekem, az átok miatt.

- Tudom. Az állvány...

- Igen. Az bedőlt építkezéskor és a holtak miatt átok van rajtam. Ez a fényezés marhaság.

- Akkor minek kéri annyira? Ez a fény majd használ. Ez varázserejű lámpa.

- Erről a lámpáról hallottam. Valami Aladdin a feltalálója. A telefont is ő fedezte fel.

- Nem egészen így van. A lámpát egy jótékony egyesület adta. Mesterséges napfény.

- Minek az ide, ahol az igazi naptól is létszámfeletti hó van?

- Marhaságból.

- És akkor miért használja annyi nagybetegnél az ezredorvos úr?

- Hiszek benne - felelte sóhajtva.

Minkiew ugyan nem hitt abban, hogy a napfényszükségletet itt Szudánban fedezni kell mesterséges úton, de azért minden korszerű eszköz híján alkalmasnak találta a kezelést.

- Siessen vissza, mert a kapitány keresni fogja. - Egy-egy vállát négy-ötször felrántotta, és ujjait kimerevítette, sokszor egymás után. - Nem várják? Ki van fenn az irodában?

- A tiszthelyettes úr veri a hatvanhármast rabot. Azután megcsinálom a mosodakimutatást. Valaki lopja a párnahuzatot.

- Miért kínozzák a hatvanhármast, mi?

- Tiguer szerint egy táskát lopott, sonkával.

Serceg és ugrál a fény.

- Az előbb - mondja Ligert - adtam neki egy korty vizet titokban, amikor kiment a tiszthelyettes.

- Jól tette. De most már igazán siessen. A kapitány keresni fogja.

- Ma nem keres...

- Miért nem jár ma az irodában a kapitány?

- Nem lehet neki. A szobájában ül, és haldoklik.

4.

- Barom!

Minkiew gyorsan kikapcsolta a lámpát, és kapkodva öltözött.

- Miért nem mondta előbb, hogy Sirone rosszul van! Mi?!... Hülye maga?!

- Azt az ezredorvos úrnak köll tudni. Különben sem parancsolta a Sirone kapitány úr, hogy jelentsem.

- Marha!

- Az talán nem. Csak roppant iszákos. Főként alkoholba. A nagybácsim is krónikusan idült volt, és a nyolcvanas években Malmedy felé átutazóban megevett egy teljes dákókrétát.

Minkiew felrántotta a nadrágját, és rohant. Nyomban látta, hogy Ligert diagnózisa szerencsére túlzottan bizonyult. A kapitány igen rossz bőrben volt, de mégis könyökölt az ágyon.

- Rosszul vagy? - kérdezte Minkiew lihegve, és zubbonya mögül földig lógott a levetett házikabát zsinórja, amely a derekán maradt.

- Eh bien... a májam... Hát örökké tartson egy ilyen máj?

Szenvedő, fényes arcán szomorú mosoly vonult át.

A doktor válasz helyett megtapintotta az érverését, azután előhúzott külső zsebéből egy cipőgombolót, majd türelmetlen keresgélés után két magas címletű gyarmati emlékbélyeg, fél deka dohánypor és néhány kettétört cigaretta társaságában sikerült hozzájutnia sztetoszkópjához.

Rövid vizsgálat következett. Könyv nélkül tudta az erőd régi lakóinak rongyos szervezetét. Könnyedén átsuhant hallgatójával az unalomig ismert tompulatokon, régi szívzörejeken, mélységesen elváltozott aorták kapkodó ütemén, tágult, lankadt, kényszermunkában fetregő véredényeken, rekeszeken, hílusokon.

Ezt mind százszor hallotta. De errefelé fűjtat valami új. Apró zörgések után egy síphang és tompa dübörgés... Aha! Hörghurut! Itt a lép nagyobb, ez fél éves, a gyomorérzékenység régi, epeirritáció, ez rendben. De a máj szokatlanul nagy...

- Hé! Pierre! Teát a kapitánynak!

- Maradsz... még? Akkor foglalj helyet.

- Köszönöm.

Felült az asztalra, és rövid lábaival harangozott. Színes fésülőköpenyét a kórházban hagyta. Egyenruhában volt, és kínoztta a hőség, tehát kigombolta a zubbonyát. Így sem hatott katonának Minkiew doktor. Színehagyott zubbonyán laza gombok csüngtek búsan, szétvedlő epolettjein nyoma sincs az aranyozásnak, a Becsületrend és a Köztársasági Érdemkereszt, mintha penészes rézpenz lenne valamelyik fáraó sírjából, zöldes patinává kövült rozsdá dús rétege fedte mindkettőt. Egy bélyeg kedvéért sapkája mellé tűzte a borítékot, és ettől teljesen portásszerű lett a külseje.

Kigombolt zubbonya alatt, keskeny mellkasán minden csontja kiállt. Órazsebéből arany tisztilánc függ, de csak az egyik nadrágszáron látszik a vasalás nyomán keletkező, hosszú él. A másik gyűrött, gömbölyű.

- Éghajlatváltozás kéne - mondja csendesen.

Sirone búsan legyintett.

- Miért nem szólsz inkább a szabóságon, hogy mindkét nadrágszáradat kivasalják...

Minkiew lenézett az említett ruhadarabra, azután meg-megránduló szája széle felett néhány ügyes csipegetéssel sodorni próbálta komikus bajusza végén a rövid sörtéket.

- Lemenet a pincébe, mert ott boncoltam, felrúgtam egy vizeshordót. Combig ázott a jobb lábam. - Újra lenézett, de ellentétben a kapitánnyal, kielégítőnek találta az egyenruha állapotát.

- Hm... A bal vasalás még egész jó.

Vállait többször is előretolta, mint akinek szűk a kabátja, mutatóujját végighúzta a gallérja mentén, és két szemét gyorsan összehunyorította néhányszor.

- Folyton elbotlom, mert a szemüvegem eltűnt. Megfoghatatlan! Ott volt az asztalon.

- Hány... óra van?... - kérdezte a kapitány.

Minkiew előhúzta az aranyláncát.

- Nem tudom - felelte, és az óralánc végén fityegő apró dobozból egy mentolos cukorkát tett a szájába.

Sirone kínzó állapota ellenére nem állhatta meg mosoly nélkül.

- Szebb volna... ha tubákoznál... - szólt bágyadt tréfával.

Az orvos himlőhelyes arcán gőgös magasságba húzódott fel néhai szemöldökének tarlója.

- A tubák káros szenvedély, és orvoshoz nem méltó. Tönkreteszi az orr nyálkahártyáit. A mentolos cukor viszont nemesít, és szénhidrátot tartalmaz.

És szeretettel nézett a púderdobozra, amelyet két női lábszár és egy kutyának a fél hasa díszített. Mindössze ennyi maradt meg az ovális fedélen idők jártával *Diana Vadászatá*-ból, amelyet egy letúnt kor kézművesei oly szívesen alkalmaztak apró holmik zománcdíszéül, mint-ha Tiziant az ihlette volna e markáns istennő kompozíciójára, hogy eljövendő századok púderdobozairól vizionált.

Az ordonánc gőzölgő csészét hozott. Csak másodpercekre viselte a szolgálatban kötelező csukott zubbonyt, amíg kiszolgálta Sirone-t, de még így is szédelgett a lankasztó izzástól, amely olyan vastagon állt a szörnyű éjszakában, hogy szinte megmarkolható, petyhüdt, nyúlós anyagnak érezte az ember.

- Mutasd!

Minkiew doktor megnézte a teát, és föléje hajolt vonagló orral.

- Te pimasz! Ebben rum van!

- Nem lehet? - kérdezte gyerekes búval a kapitány.

A doktor bólintott. Azután ismét keresgélt hosszan. A külső kabátzsebéből néhány gyűrött bankjeggyel együtt a pravazfecskendő pumpája, több fogpiszkáló és egy fél doboz jodoform került elő. A sárga por a cipőjére ömlött. A felső zubbonyzsebéből egy vékony gumicsövet húzott ki, amin ő maga is meglepődött. Ezt egy intravénás injekciónál érelkötőnek használta. A gumicsóról váratlanul lehullott egy odatapadt szemüveg, és eltört. Az ordonánc rezgő kézzel tartotta a tálcát, és Sirone kíváncsian felkönyökölt.

- Mit keresel?

- Nem tudom... De itt kell lenni valahol...

Most előkerült a hátsó zsebéből két méter spárnga, négy közepes címletű olasz emlékbélyeg, egy dugóhúzó és a boncolási jegyzőkönyv.

- Mi a csodát keresel?

- Mondom, hogy nem tudom, de délben még megvolt... Van egy kombinált orvosságom májnak, idegnek és vérképzésre... Na! Itt van... - sorra olvasta az elmosódott ceruzairást, orra elé tartva a fiolákat: - Chloral... ez nem az... acetosalicil... albumin hiperfoszfát... ez tömény arzén a légymérgezéshez... Aha!... Ez az...

Betöltött a csészébe valami fehér port, és olyan kínosan fészkelődött kabátjában, mintha valaki egy marék fűrészpport szórt volna a gallérja mögé. Az ordonánc elment.

- Előbb-utóbb most már áthelyeznek innen - dörmögte az orvos.

- Ha visszakerülök, akkor is... már vége. Te odaállnál... Így, ahogy... itt ülsz... egy nő elé, aki két... éve nem látott?...

Minkiew végignézett önmagán vizsgálódva, azután tűnődve vállat vont.

- Miért? Egész jó megjelenésű katona vagyok. Különösen, ha kivásaltatnám a jobb nadrágszáramat is.

Sirone sóhajtott:

- Reméljük, hogy... vége a... sok izgalmas rejtélynek...

Delivette ezredes jött. Verejtékes arcán mintha lankadtabb vonásokkal ülne a szokott derű.

- Nos? - kérdezte Sirone.

- Még nincs semmi. Tegnap óta más ügyben járok.

A kapitány szája megremegett.

- Azt... amit említettél?

- Igen. Már elintéztem.

Hallgattak. Minkiew látta, hogy itt valami szörnyűségről van szó. Delivette is sápadt és levert volt.

- Ezt nem szabadna - hebegte Sirone.

- Muszáj volt.

Minkiew hidegrázós rángásokat végzett döbbenetében. Mit főztek ezek?

- Már megtörtént?

- Igen! - felelte Delivette. - És ha bármi előfordul, lecsapok!

Egy denevér zúgott el az ablak előtt.

Mint már többször is az utolsó napok poshadt éjszakáin, lövés dörrent a mélységes csendben. És nyomban utána felharsant a kürt:

Fegyverbe!

Futva érkezett az őrség. Az irodában Tiguer és egy katona a vérző arcú Fécampot fogták, Berlac ájultan feküdt a földön, pedig csak a karját fúrta át a 63-as golyója.

Hiányos öltözékben, lihegve jött a kapitány és mögötte Delivette.

- A hatvanhármast rálőtt a tiszthelyettesre ezzel a pisztollyal - jelentette Tiguer.

- Mert megütött!

Az ezredes csak egy pillantást vetett a kis fegyverre, és felkiáltott:

- Ezzel ölték meg Vigoint! Itt a gyilkos!

5.

Hajnalodott.

Ez volt az a hajnal, amelyen Fécamp pokoljárása a legsötétebb fordulóhoz ért. Amikor Berlac megütötte, és habozás nélkül rálőtt, maga is tudta jól: nincs tovább.

A dörrenés pontot tett egy különös dráma utolsó szavához. De ami történt, arra mégsem számított. Ha megsejti, esetleg képtelen arra, hogy elhúzza a ravaszt.

Négy óra tíz.

Az irodában még folyik a kihallgatás. Világtalanul borong a hajnal. A hegyek felől vonuló párák szürke bőrtöne mögött szomorú, tónustalan fénnel dereng a hályogos égbolt.

A gőzölgő tájon kavargó szél nehézkesen vonszolja az átnedvesedett port. A sirokkó egy másodpercig sem hagy alább. Ligert írja a jegyzőkönyvet. Delivette ezredes előtt feketekává áll, és bágyadt arccal kavargatja. Sirone kapitány minden erejét összpontosítja, hogy talpon maradjon, bár kutyául van.

Fécamp előttük áll, vasra verten, és tagad. A nagy függelemsértés, amelyet Berlackal szemben elkövetett, szóba sem kerül. Itt másról vallatják elsősorban.

- Ezzel a pisztollyal lelőtték Vigoin főhadnagyot - mondta az ezredes, amikor a kihallgatást megkezdte.

Fécampnak még az is újdonság volt, hogy egy főhadnagyot megöltek. A rabok nem tudnak másról, mint ami a barakkban és a munkahelyükön előfordul.

Úgy megdöbbsent, hogy szólni sem tudott. Ezzel a pisztollyal, amit Ligert íróasztalfiókjából magához vett, öltek?

A bornírt írnok, aki titokban megszánta egy korty víz erejéig: gyilkos?

- Továbbá az is bizonyos, hogy a Magiron elleni merényleteknél is ezt a pisztolyt használták - folytatta keményen az ezredes. - Feleljen: maga követte el a merényletet és a gyilkosságot ezzel a fegyverrel?

Ligert-re pillantott. Az írnok fakó arccal a jegyzőkönyv fölé görnyedt, és halszerűen elváltozott szemmel pislog. Színtelen ajkai kissé remegnek. Ha ránézne valaki, kétségtelenül észrevenné, hogy bűnös.

De titokban vizet adott neki délután, amíg Berlac kiment a szobából... Miért akart ölni! Magiront talán a foglyok iránti részvétebből is elpusztítja egy jószívű ember. De ezt a Vigoint?... Eh, mindegy! Vizet adott neki! Ez a fő! És legyen vége már!

Nem mindegy, hogy ötven bűnért lövik agyon az embert vagy egyért?

Vagy ártatlanul, mint például őt? Ez az ember vizet adott!

- Feleljen! Beismeri?

- Igen! De a további vallomást megtagadom!

...Most hajnalodik.

A tisztek tanácstalanul nézik Delivette ezredest. Az ezredes felállt.

- Hát akkor befejeztük. Te jól tudsz hallgatni, ha akarsz. Ezt már tudjuk. Most végre olyan helyre kerülsz, ahol kedvedre hallgathatsz. Senki sem fog kérdezni. - A káplárhoz fordult. - A hatvanhármast ma délután a négyes számú magaslat munkálataihoz vezényeled! Lelépni!

A 4-es számú magaslat katonai megnevezés volt. Azt jelentette, hogy Fécamp a *Csontbrigád*-hoz kerül!

Ahonnán még senki sem tért vissza.

Délután 5 óra 20 perckor az őrjárat elindult Fécampal. Alkonytájt ott álltak a hegység sivatagba torkolló nyúlványa alatt. Egy csonkakúp alakú, csupasz szikla tövében, ahol állandó ötventagú őrség tanyázott egy faházikóban. A ház belsejéből indult a felvonó, egyenesen a Pokoltetőre.

- Vegyétek le a vasat róla. Beszállni - vezényelt a káplár.

- Megállj! - kiáltott Grison. - Téged itt eddig védett valami furcsa parancs. Te itt megütöttél engem meg az adjudant-chefet... Most már nem fecsegsz többé úgysem, hát számolhatunk...

Puff!

Most végre szabadjára hagyta e sokat szenvedett, vasra vert embert a sors a csúffá tett altisztek bosszújának. Kíméletlenül, dühödten rúgták, verték, némán, lihegve, sokáig.

Azután megszabadították bilincseitől, és az alélt, vérző embert bedobták a felvonó kosarába!

Egy kattanas!...

A felbúgó dinamó siratásától kísérve, Fécamp ájult teste a magasba szökkent.

Az őrség tagjai megigazitgatták zubbonyaikat, és Magiron őrmester egy vastag ceruzával kihúzta a 63-as nevét a létszámból.

Nincs többé!

Tizedik fejezet

1.

Fécamp félig eszméletre tért a szellőtől, amit a felvonó kavart a meleg levegőben rövid, gyors útja közben. Ebben az állapotban nem volt tiszta öntudatánál. Félelemszerű, homályos érzékeléssel, sajgó testtel, mozdulatra képtelenül feküdt a kosár szélén, fejével a sárga, napfényben izzó sziklákhöz dőlve.

Valahol egy majomszerű, keskeny arc tűnik fel. Óvatosan közeledik. Ember? Nem valószínű. Ez a fej egy koponyacsont, barna, ráncos, vékony irhával bevonva. A szemek helyén két sötét folt. Az üreg mélyén halvány, nedves csillogás. Rövid, gyors fejmozdulatok. Előrehajlik, aztán hosszasan figyel, így, lábujjhegyről, dermedten, mint a menekülésre állandóan kész állat.

Fécamp érzi, hogy perzsel a nap. Mozdulni nem tud.

Újabb majomszerű csontarcok tűnnek fel, egyforma mind, és eszelősen fürge pillantásokkal siklanak ide-oda a tehetetlen ember körül. Valaki halkán vihogott. A hatalmas sziklasíkon, amely sima volt, mintha parkett lenne, vakító napfény ömlött végig. Mint túlfűtött kályha lapja, úgy ontotta vissza ez a plató a forróságot.

Most egy kétméteres csontváz közelít, valószínűtlenül hosszú homlokkal. Dorongot tart a vállán, mint ahogy a dupla csövű puskát viszik könnyedén. Szétterpesztett lábbal áll a csoport előtt.

- Gyenge Hiéna - mondta meglegedetten, és bólogatott. Többen utánamakogták, mintha valami szélütött kórus szerepelne itt:

- Gyenge Hiéna... Gyenge...

- Új Hiéna és Gyenge...

Amit az egyik mond, azt elismétli nyomban a többiek kórusa, mintegy örülve a szónak, gépies fontoskodással.

Néhányan nehéz zihálás közben egy-egy lomha ugrást tesznek. Balettje is van ennek a rémoperának. Fécamp mozdulni nem tud, de látja, hallja a víziót. Gyapjas, göndör hajú, olajsárga kis csontember surrant a kocsi felé, de hátraugrott nyomban!

- Már ma eszünk... Van Gyenge Hiéna...

- Már ma eszünk... eszünk... - újságolják egymásnak falevélsusogásszerű, hangsúlytalan, halk beszéddel a csontmajmok.

Az óriási csontváz int a doronggal, és mint a karmester jelére, elnémul a kórus. Valami furcsa torokhangon, mintha litániát mondana, szinte énekelve szól:

- Nem esszük meg, mert Törvény van! Gyenge Hiéna is Hiéna, amíg él. Ez az erkölcs!

- Ez az erkölcs...

- Mert valaminek kell lenni! - Valaminek kell... lenni!...

És lihegték. Némelyik sípolva. És álltak, és bámulták Fécampot.

- De holnap már eszünk! - mondta a szólista.

- Holnap eszünk...

- Holnapra meghal.

És vágyó lihegéssel nézték a 63-ast. Ez bűvös iszonyattal feküdt tehetetlenül.

Kannibálok?

Emberhúst esznek itt? Felfalják a halottakat? A drótpálya kötelét türelmetlenül rángatták lent. Sürgették a kiszállást. Fécamp felemelkedett, de gyenge volt még a forróságban. Kihullott a kocsiperemén át.

- Meghalt... mégis meghalt... - zúgták reménykedve...

- Nem! - mondta a hosszú. - És nincs már sok nap, amitől meghaljon. Majd holnap meghal!

- Holnap meghal!... Holnap!!

Rövid, éles, vakkanásszerű hangokkal beszéltek. Alig emlékeztettek emberre.

És senki sem mozdult, hogy Fécampot felemelje vagy megítassa. Valahol a közelében leültek, és szabálytalan szuszogással, nyugtalanul mozgó fejjel kuporogtak.

Őt nézték kíváncsian. Kissé türelmetlenül. A nap már megdőlt, lemenőben és vörösre gyúltan, mintha kevésbé égetne itt. Csakugyan „nincs már sok nap, amitől meghaljon”... Majd később. Nem merete a szemét kinyitni. Nem akarja látni őket... De jól hallja a kórus lihegését... Közben lebukott a nap. Hirtelen este lett. Mintha éledne kissé. Megmozdult, de visszahullott. Később valaki megfogta a karját, és így szólt:

- Jó napot, uram, hogy van, mint van? Nevem báró Naftalin, de ez nem tesz semmit.

2.

Ijedten felnézett.

Ez tisztára lidércnyomás volt. Egy hindu zarándok állt mellette. Világosszőke, őseberszerű haj és szakáll, különös köpeny, hosszan lelógó zsinórral átkötve, és a lábán sarucipő.

De a legdöbbenetesebb volt az esernyője. Mert egy fekete selyemesernyőt tartott a feje felett, ami nagyon hasznos holmi lehetett itt nappal a forróságban, de jelenleg este volt. Derült, tiszta, csillagos ég domborult felettük.

És a zarándok magasra tartotta kifeszített esernyőjét.

- Adjon... inni... - lihegte.

- Hát persze - kiáltotta vidáman, és megítatta Fécampot.

Felült. Távolabb a sziklák egy halomba roskadt része jelezte, hogy kilenc év előtt az árulók hol robbantották fel az átjárót.

Most tűz lobogott azon a helyen. És keskeny sziluettek guggoltak körötte. Átfogták egymás vállát, ütemesen himbálóztak jobbra-balra, és makogtak.

A füstnél soványabb árnyak a láng ritmusára imbolyogtak. Miért gyújtanak tüzet? Hisz pusztulni kell a sziklakemencétől, amely hajnalig árasztja vissza a nappal forróságát.

- Tűznézés... - súgta magyarázva egy Hiéna, aki odajött közben, és kíváncsian megtapintotta Fécamp arcát. - Este Tűznézés van! Visszalátnak A Voltba...

Fécamp még mindig azt várta, hogy felébred a szörnyűségből. A vékony árnyak imbolyogtak, a tűz lobogott, és tűhegynyi porszemeket dobált a szél.

A csontváz lihegve súgta mellette:

- Ami Volt, az A Völgyben maradt, de tudni kell!... Ez a Tűznézés... Reggel Üvöltés van, hogy tudjuk, mi A Hang, mert jaj annak, aki elfelejti...

Miféle furcsa nyelv ez, primitív és jelképekben beszélő, mint a vadembereké? Fécamp lassan gurult oldalt. Nehéz felemelkedni.

- Itt az élelme... - rikácsolta az esernyős zarándok, és a csajkára mutatott. - Az előbb feljött liften.

- Itt van?

- Hát persze. Nem ették meg kedves kollégáink, mert a Gyenge Hiéna is Hiéna. Ezért itt maradt a vacsorája. Valaminek kell lenni.

Fécamp előtt felrémlett:

- Az erkölcs.

- Nem. Szárazbab főzelék...

- Ön kicsoda?...

- Báró Naftalin, divatszabász és gavallér! Pá, pá, kedves - legyintett, és csipőit kényeskedve mozgatta, miközben odébbment.

Fécamp megette a főzeléket, és hanyatt dőlt. Gyorsan elaludt. Mélyen, nehezen. Nyomasztó érzésre ébredt. Szétrántotta a pilláit.

Egy csontarc hajolt föléje, és nézte. Hogy él-e még!... És hajnalig óránként felriadt, mert állandóan nézte valaki sóvár szemmel...

3.

A széles, lapos fennsíkon nyüzsögtek a csontemberek. Kis csoportokban guggoltak, vagy magukban ödöngtek a szüntelen izzásban, amelyet nem enyhített e széles síkon semmiféle árnyék.

Legendás volt ez a csupasz sziklatönk. A sivatag pora magasan körülfogta, és úgy emelkedett ki a homoktengerből, mint valami magányos sziget, háta megett a napfényben ködlő homokszemek füstszerű, bizonytalan ragyogása elnyelte a hozzá tartozó hegylancot.

A szikla tetején, kiugró szirtek között fejtették a követ az áruló brigád katonái és mindazok, akik még ide kerültek. Csak hűtlenség, szökés és árulás büntetéért kerülhetett legionárius a *Csontbrigád*-hoz. Igen jó fajtájú mészkődarabok széles torlaszát csákánnyal fejtették. Az egyes koloncok könnyen leváltak és egyszerűen legurították a mélybe, ahol éjszaka, amikor nem volt kőfejtés, egy transzport elhordta. Mindaddig fennáll a *Csontbrigád*, amíg a lázadók által felrobbantott átjáró elkészül. A kifejtett kőmennyeségért cserébe élelmet kapnak. Az előírt munkát pontosan el kellett végezni, különben csökkentették az élelem- és vízadagot.

Nappal hatvanfokos forróságban izzott a tető, és vakított a sima, fehér kő. De jobban tartotta a hőt, mint a sivatag laza homokja, és hajnalig lassan visszasugározta.

Az elátkozott emlékezetű *Csontbrigád* katonái közül igen sokan élnek még ma is.

Kilenc éve.

A krétaszínű, sima sziklatönkөн az életnek minden feltétele hiányzik. Egyetlen fa, egyetlen szál növény sincs. De bőven akad skorpió. Undok nyüzsgésbe fognak, ha valamelyik nagyobb követ felbillentik. A szarvasvipera is feljön ide olykor a zsírszínű, forró sziklára.

Fécamp az első reggelen úgy érezte, hogy pillanatokon belül megpattan az agyában valami. Ez a forróság hasonlított a máglyahalálhoz. Mintha elevenen égne az ember. A lapos sziklatömb szinte nyomban fellángol, a káprázó szem úgy látja, hogy füstölög. Pedig csak por szállong a vakító sárga síkról.

Egy ősz hajú, vak, múmiaszerű csontváz jelzi az ébredést. Nagy, ócska, horpadt bádoglámpás van a kezében. Ezt rázza. A lámpa belsejében néhány kavics zörög.

A vak ember mindég tisztában van a pontos idővel. Senki sem tudja, hogy miért.

A *Csontbrigád* felébred.

A széles sík megelevenedik, imbolygó kísértetek nyüzsgönek csákánnyal a vállukon, és a sík végébe meredő lapos falnál vágják a sziklát, talicskáznak, aszerint ahogy Volpi, A Dorong beosztja őket. Volpit azért hívják Dorongnak, mert egy vastag bot van nála.

A talicskások a szirt oldalán lezúdíjtják a köveket. Ha kevesebb a kő, kisebb a fejadag.

Fécamp szédelegve elindul. Egy göndör suhanc, olyan arccal, mint valami döglött foxi, odalép.

- Csákány!

Csak ennyit mond, és oda mutat, ahol a szerszámok hevernek.

- Ki vagy te? - kérdezi a 63-as.

- Figaro... Hang nem kell. Nap van.

Értette. Itt minden szó túl sok energiát fogyaszt. Takarékoskodnak az erővel. A hatvanfokos meleg parancsol.

Elindult a csákányhoz. Kísérteties volt. Ennyi ember egy hang nélkül siet a munkához. Csak zörej és koppanás, csörgés, nyikorgás, de egyetlen szót sem beszélnek.

Hang nem kell. Nap van.

Egy rongyoktól cifra, madárijesztőszerű alak megáll, és ránéz.

- Manszki. - Ezt mondja. - Manszki. Az Órvezető, Akinek Szíja Van.

Ez gentleman volt! Hazajárt benne a megkövült, elsüllyedt, igazi társadalom úri dogmatikája.

Bemutatkozott.

A csípőcsontjáról egy rohamkés szíja fityegett, szinte térdig, mert e hajdan kifogástalan derék-szíj alól elfogyott a csontig úriember minden húsa. Fő öröme az volt, hogy újonnan érkezőknek bemutatkozott, és másokat is bemutatott.

Ilyesmire itt ritkán van alkalom. Vörös, rövid hajszájai férceknek tűntek. Széles, oroszlánszerű orra volt. Ettől egy csontfantom kifejezésébe torzult idővel. Feszülő bőre sötét mélyedések felett ráncolódott, és millió barázdába vonult szét, ha a roppant száj mosolygott. Kitartóan Fécamp mellett maradt, amíg a munkahelyhez siettek, és bemutatott mindenkit.

- Ez ott A Kétfogú, Akinek Kalapja Van.

Az illető pisze orrú halálfej volt. Első pillantásra vagy ezerévesnek tűnt. A nyakából egy rothadt szalmakalap lógott a mellére spárgán.

Most az ősz világtalan felé mutatott. A pontos idő jelzőjére:

- A Vak, Akinek Lámpása Van!... - mondta Manszki.

...És Fécamp nekiállt a csákánnyal. Itt a munkahelyen délután némi árnyék volt, ha a nap legmagasabb pontján túl a hegy mögé került.

Amikor valaki lankadtan csapkodta a követ, röviden rászólt a másik:

- Dolgozz!

És Fécamp csapkodta a követ. Itt a szó, a mozdulat rövid és gyors. Takarékoskodni kell az energiával. Rövidülések, jelek, képek, hangok.

A mozgás is lassúbb, vontatott. Barmok, akik élni akarnak, és hatvanfokos meleghez alkalmazkodik a lényük.

Délben A Vak, Akinek Lámpása Van, megzörgeti a köveket. Pihenés. Ebéd. Elszélednek.

Fécamp is elindul valamerre. Nem érez semmit. Érzés, értelem itt beletompul a forró zúgásba.

Egy egészen hegyes fejű, vessző vékonyságú halotti maszk jön. Vízfehér szeme a járomcsontból beomló üregben tágra nyílik, és liheg, hogy a rongycafatok rezegnek rajta, mintegy regisztrálva finom műszerként a felindulását:

- Te!... Fé... Fé... igen!... é... Fé... é...é!!

Erőlködik és zihál. De nem jut eszébe a hiányzó szótag. Egy másodperc alatt csurogni kezd a víz pórusaiból. Ki ez? A 63-as megdöbben... Szent isten! Hát persze... Ismeri!

- Ki vagy... te?!...

Folytatni szeretné, de itt nem lehet.

- Én Du... u... u.!... Én Du!...

- Dugóóó!... - hörgi, és csodálja, hogy az elindított hangot nem szüntetheti meg akarata szerint, az csak gördül a torkából!

Dugó! Hiszen ez... ott volt a *Fej vagy írás* játéknál, amikor Carew nyert...

- Igen... - sípolja a másik... - Most nem... lehet beszélni...

- Csak azt mondd: ti emberhúst eszteek?!...

- Nem... Nem hiszem... Nem láttam legalábbis... De törvény nincs... Szabad...

- És a Gyenge Hiénák?

- Aki meg fog... halni... Azt eldugjuk. A Kor Barlangjában...

- Mi az, hogy Kor?

- Imádják... Az Ajtót...

- Mi?

Halálos erőfeszítéssel beszélnek. Dugó erőlködve mondja:

- Imádják Az Ajtót, Amely Nem Nyílik Sehová... Ez A Kor.

- És minek a halott?

- A... Az élelmét esszük... Aki meghal, az táplálja a többit...

Most értette. A halottak menázsiját elosztják, és bizonyára csak később küldik le a tetemet a drótpályán, amikor már nem tarthatják.

Szédült, lihegett... Ég... lángol...

Zúg a meleg, ezt érzi. Perzsel és vakít a rettenetes napfény, ahogy érzéketlenül előmlik a lapos tetőn.

Most sokan körülállják.

- Én... erős vagyok... - lihegi Fécamp vadul.

- Volpi, A Dorong az Erős Hiéna.

- Én erősebb vagyok!

Feszült csend. Volpi állt, vállán a doronggal. A többire nézett. A sziklatömb lángol.

- Lehet, hogy erősebb - szólt komoran és megfontoltan. - Nem verekszem. Friss Hiéna... Még üthet jól. *Az élet mindennél fontosabb.*

- Az élet mindennél fontosabb - lihegtek mohón.

Micsoda nagy misztérium. Csontvázszerű alakok, akik sohasem szabadulhatnak egy kopár, égő szikláról, és az életüket görcsösen féltik és védik. Mindennél fontosabb. Se ház, se fű, se cél, se dal, csak semmi és kín. De az élet fontos.

A Vak, Akinek Lámpása Van, zörgeti már a köveket. Mennyi idő telt el?

- Vegyél kalapácsot - szólt Volpi, A Dorong. - Dolgozni kell. Az életért.

- Veszek, de nem, mert te mondod.

- Én Volpi vagyok, A Dorong!

- Én erősebb vagyok...

Most megjelent báró Naftalin is, és közbeszólt licitálva:

- Én szebb vagyok...

Ettől feloldódott a feszültség...

Fécamp már indult dolgozni, de a bolond megfogta:

- Várjon, kolléga úr... Egy szívességet kérnék...

- Mit akar?

- Ha nem terhelem ezzel, ugyan mondja meg nekem, hogy hová a csudába dugta azt az irattáskát?

Fécamp kezében meglendült a csákány... Hát itt is?! Hát mindenhová utánajön?...

- Honnan tud a táskáról?!

De nem ütött.

- Nevetséges! Azért vagyok itt! Négy muszlin, kilenc kreppszatén és zsorzsett, továbbá két finom bunda és egy hermelinbelépő ára is a táskában maradt!

Fécamp nem hallgatta tovább... „Dolgozni!”... „Dolgozni!”... - kiáltotta mindenki.

Ment dolgozni.

Báró Naftalin egynéhány hónapja, hogy itt élt. Mindenkihez udvarias volt, állandóan mosolygott, és a mosoly szélességével emelkedett a szemöldöke, de oktávokkal magasabb lett ilyenkor a hangja is, derűs, rikácsolóan éles. Sűrűn használta azt a szót, hogy „persze, persze”, de ritkán tudta, hogy miről beszél. Kissé laza, kövér figuráján valami barna, hálóköntösszerű holmit viselt, azt derékban átkötötte egy rejtélyes módon szerzett zsinórral. (Egyesek szerint csengőhöz szolgálhatott, mások úgy vélték, első osztályú temetéseknél használatos drapériáról lopta, bár errefelé csengőhöz vagy első osztályú temetéshez aligha juthat az ember.) Arra jó volt hogy derékban átkösse a köpenyét. Hasonlóan bő és rövid köntösöket csak idős zarándokok vagy ifjú színésznők viselnek. De csengőzsinórral kizárólag báró Naftalin hordta. Különös köntöséhez, melyről később kiderült, hogy a nagy háború előtt az észak-afrikai Rabat kikötőben mint abrosz működött, olyan szakállt és bajuszt viselt, hogy első pillanatban Tolsztoj Leó grófra emlékeztetett, ha nem is feltételezzük a Jasznaja Poljana-i remetéről, hogy csengettűzsinórral övezte volna derekát. Még az is kétséges, hogy egy első osztályú temetés drapériájának bojtos zsinórját felhasználta volna-e, de az egész bizonyos, hogy a régi, fekete selymemernyőt megvetően utasítja vissza a halhatatlan író, ha felkínálják állandó viseletnek.

Hol szerzett ez az örült egy esernyőt a sivatagban? Nem tudni. Talán a raktárban lopta, amikor még a Coin de l'Enferben mint rab tevékenykedett. Az bizonyos, hogy szőrzetével, köntösével és a hazajáró zsinórral együtt vérfagyasztó látvány e helyen. Civil életében női szabó volt, és ezt ma is állandóan észrevenni. Ha egy rab habzó szájjal odakiált: „Végem”, báró Naftalin széles, kedves mosollyal, felhúzott szemmel sikoltja biztatóan:

- Hát persze! Hát persze, kérem!... De mennyire igaza van... Ennek vége alássan...

Vagy egyszer havonta lemegy a liften. Neki szabad. Ruhafélét hoz olykor, szerszámot, kinint. És nem sovány, nem ül halál az arcán, semmibe veszi a pokoli helyet.

Fél éve, hogy mint szökött legionárius munkába állt odalenn. Az esernyő már a hátizsákjában volt, de még nem hordta. Az őrmester egy árokhoz vezette:

- Felhánysz a két oldalát estig! Olyan egyenes legyen, mint a zsinór. Érted?

- Hát persze - bólogatott nyájasan, mire kapott egyet a bikacsökkel.

- Csúnya őrmester - jegyezte meg kedélyesen, mire kapott még egyet.

Így kezdett az örültség mutatkozni rajta. Naftalin báró az őrmester távozása után elővett egy zsírkrétát, és „jól szabott” árkot hasított, olyanféle beszögelléssel, mint karcsú női derékra készült kabát. Diadalmas mosollyal fogadta az altisztet.

- Mit szól? Ezt nevezem fazonnak!

- Maga ló! Ez görbe!

- Hát persze... Ott a kunyhó felé egy kis mellénykét szabok az árokra, berakott aljat, gloknisan, és deréktájon az a mimóزابokor díszíti. Kár, hogy nem művirág. Pedáns kis munka. Mi?

- Maga bolond?

- Hát persze! Aki nem bolond, az ilyen melegben otthon marad Európában. Maga hogy van?

Erre egy nap sötétzárkát kapott. Másnap követ tört. Az apróra pattanó darabokat a szájába gyűjtötte, mint gombostűt, és este a kőhalom rokokó stílusban gömbölyű lett. Amikor a konyhakertben dolgozva úgy szedte össze délben a salátát, hogy a megmaradt fejek egy szép

hermelin belépőt képeztek, állógallérral és derékban néhány csomó hónapos retek dísszel, betelt a mérték. Elkezdtek verni. Az ilyen rab szűnjön meg.

Egy napon Naftalin báró, akkor még 45-ös fogoly, felszaladt Sirone kapitányhoz.

- Azonnal kérem a fizetésemet! Kilépek! Beállok a konkurens büntetőtáborba.

Minkiew doktor megállapította, hogy örült, és a kapitány intézkedésére békében hagyták. Azután felküldték valami írásbeli üzenettel a *Csontbrigád*-hoz. Később már ok nélkül is jobb szeretett fenn lenni, ki tudja, hogy miért, talán mert odalenn nem túrték az esernyőjét. És itt jókedvű. Úgy közlekedhetik, mint egy rossz álom mellékalakja: felhúzott szemöldökkel, boldog, meglepett mosollyal és széles csodálkozással: „Jó napot, kollégák! Csak dolgozni, fiúk!”

Eleinte agyon akarták verni, azután hagyták: ő A Száj. Vele lehet üzenni.

A Száj nem dolgozik, és kap enni. Így mondta egyszer Volpi, A Dorong, és ez most Törvény.

Fécampnak ezt a szomszédja meséli csákányozás közben, amennyire már ilyenkor beszélgetni lehet. Ennek a rabnak Rouen volt a neve, de itt úgy hívták, hogy A Fehérhajú, Akinek Tükre Van. Még ép hús ül az arcán, akárcsak Fécampnak, fényes a szeme, és néha egy tükörbe nézve megigazítja a haját.

Innen a neve: A Fehérhajú, Akinek Tükre Van.

- Én doktor vagyok - mondja, és csákányoz. - Ain Szefrában állomásoztam a csapatommal. De elsöktem. Ide hoztak... a közelmúltban...

Csákányütések.

A nap lemenőre dőlt síkja már rájuk terítette a szikla árnyát. Könnyebb volt most.

- Maga... Kicsoda? - lihegte Rouen.

- A hatvanhármas...

A Fehérhajú, Akinek Tükre Van megértette: nem hozta magával a titkát. Nem akart beszélni róla.

- Nem... mindegy... itt már... phú!? - kérdezte csapkodva Fécamp, és csattog a csákány, ömlik a verejték.

- Ki tudja, hogy mit hoz... a holnap?...

- Holnap meghalunk - csapott le egy mindent bezáró megállapítás csákányfejével a 63-as...

- Én... a remény imádója vagyok... - felelt Rouen. - Igaz: itt a remény csak mítosz lehet... Vagy... - Lihegve nekihuzakodott. Puff!... Porzik a kő... - Vagy vakon imádod, vagy nincs egyáltalán... Hisz valamiben?

- Abban, hogy barom vagyok!

Csontvázak, porba enyésző kísértetkarokkal, nyögve, zihálva, lihegve csapkodnak.

- Barmok vagyunk... Maga is... én is...

- Hát persze! - rikoltott egy hang.

Báró Naftalin állt ott. Kedélyesen nézte őket. Rouen egy kiugrásnál balra eltávolodott. A por befedte, a zaj eltakarta, mintha nem is lett volna. Ketten voltak: Fécamp és az örült.

- Maga kedves, ahogy csákányoz, de én ezt egy balettben másképp láttam. Egy csákányütés... két piruett... jobbra... balra...

És eljárt. Esernyőjével csákányszerű, kecses sújtással jelezte az ütemet.

- Menjen innen, mert megütöm véletlenül.

- Ha megkérhetem: ezt ne tegye, kedves Táskai úr.

Fécamp feléje fordult.

- Mondja! Honnan tud a táskáról?

- Az a csitri Magiron mutatta magát odalent, az első osztályú háló és étkező rabok között. Én nemrégén lenn jártam. Én vagyok A Száj, Aki Jár... Kedves, mi? - És megfenyegette viccesen a 63-ast. - Maga nagyon csúf kisfiú. Szabad hazaárulónak lenni?! Mi?

- Dolgozz!... Dolgozz!... - futott végig a soron a 63-asig.

Fécamp lecsapott.

Báró Naftalin leült, és elővett a zsebéből egy darab ebédről maradt húst.

- Ez az én ötórai mócsingom... Csak az a baj, hogy zene nincs... Megkérném egy szívességre. Ha itt van a táská magánál, csúf kis rablógyilkos, fizesse ki a számlámat. Jó?

- Miért? - kérdezte Fécamp most már kíváncsian. - A táskában pénz volt?

- Hát persze!... Egymilliós örökség... De mennyire. A Villiers-ek örökölték, és a leány kelengyét én készítettem. Madam Alfréd néven ismert szabásza vagyok a Világnak!... Érti már, Csibike? A nagy színész! Martin Villiers!... Micsoda művész!... Nálam rendelte a kelengyét!

És fénylett a zsír a szakállán, szája szélén, ahogy piszkos, nagy karmú kezével tépte a húst. Ez nem szenvedett. Élő csoda volt itt aránylag kedélyes hangulataival.

Fécamp előtt szikrázva rezgett a levegő. Feszült a mellkasa, sajgott a szeme, miközben csapkodta a beomlott átjáró hatalmas sziklakoloncait.

Madam Alfréd egy hosszú csontszilánkkal derűsen piszkálta a fogát, és lábait átvetve egymáson, csevegett.

- Ez a nagy művész, ez a Villiers örökölt... Benne állt a lapokban... És így szólt: „Madam Alfréd, most készítse el a húgom kelengyét...” Maga ismer engem, Táskai úr... Belefeküdtem!... Az a nyomorult Patou sírva fakadt, amikor meglátta az angol tavaszi kosztümöt és a hermelinkeppet, amivel Nobel-díjat nyerek, mert van már alap a fazonkutatóknak is.

Most sírdogált.

- Igen, kisfiú, ez volt Madam Alfréd! És a Villiers-ek nem tudtak fizetni, mert maga, komisz ember, megölte a századost... - És dühösen ráripakodott: - Hát milyen joggal tesz ilyen haszontalanságot?! Mi?!!

És könnyes, villogó szemmel felugrott, paraplóját gyengéden magához szorítva.

- Maga... - lihegte Fécamp - elveszítette a pénzét... a kelengyén... mert a táskában... volt a pénz, amiből fizették... volna?

- Tönkrementem... Százezer frank forgatókém volt... oda lett! Itt alig van üzlet! A varró-lányok tüpéjét sem keresem meg a *Csontbrigád*-nál! - És rimánkodva szólt: - Kedves bőrtáskás úr... Ne legyen ilyen gonosz kis jogutód, fizesse ki a szabószámlát. - Zokogott. - Én

eljöttem Afrikába, hogy a százezer frankomhoz jussak... Beálltam a légióba inkasszálni, és megszöktem, hogy fegyenc legyek.

- Menjen innen!

- Rendben van! Adja meg a pénzemet, és már itt sem vagyok!!... Azt hiszi, nekem ez öröm?!

Hát hová dobhatja a sors, ahol nem éri utol a megölt százados bűne? Mintha ő követte volna el, és üldözné a kiontott vér átka...

Fécamp fejére újabb tragédia hullott a magasságos váratlanból, és nem tudta, hogy miért, de ez volt a legfájdalmasabb. A szakállas őrült keservesen sírt, úgy, mint valami kisgyerek. Kezével mázolta az orrát és a könnyeit, szörcsögve, szipogva. Fécamp eléje állt. Sötéten, komoran, és csak ennyit mondott, két kézre fogva a csákány végét:

- Menjen innen!

- Jó... - és nyájas vigyorral bólintott. - Elsején újra eljövök. Pá... pá, kis gyilkosom...

És könnyű tánclépésekkel, dúdolva elmasírozott. Vergődve, köhögve csapkodtak... Nyikorgott a taliga, hullott a kő, és a magasba terjengő, felvert porfalak mögött bordó visszfények parázsló kódébe múlt a nap.

A Vak, Akinek Lámpása Van, megzörgette Az Időt.

Tizenegyedik fejezet

1.

Hogy élnek a Hiénák? Mert a *Csontbrigád*-ban Hiénák szolgálnak.

Aki meghal, azt elrejtik az üregbe, és betakarják kövekkel. Az üregben laknak a legrégebb rabok. A Kor. Ezek még az áruló brigádból valók, és egy ajtót őriznek itt. Az Ajtó, Amelyik Nem Nyílik Sehová. Ez a neve. A foglyok elvégzik a halott munkáját, de elfogyasztják az élelmiszer- és vízadagját.

Ez bizony kegyetlen szívósság, amivel az élet és a halál szövetséget köt, hogy fennmaradjon az ember. A levegő dögletes, elviselhetetlen, de több étel és egy korty víz az adagon felül az élet célja, tartalma, öröme!

Amikor a halott olyan állapotba kerül, hogy már a *Csontbrigád*-tól sem fogadják el gyanakvás nélkül, akkor a felvonó leviszi az őrésre.

A foglyok misztikus szertartásai között a legfélelmetesebb az, hogy borotválkoznak. Van egy borotvájuk. Amikor elkopott a régi, akkor leküldték Madam Alfréddal kicserélni. És van egy borbély is.

Figaro, A Kés cingár spanyol, akit a népszerű operáról neveztek el. Hetenként borotválja a rabokat, huszonöt csákányütésért. Ennyit kell helyette elvégezni. Mindenki borotválkozhatik. Szertartás lett a múlt valóságából. Ilyen például A Kétfogú, Akinek Kalapja Van, és többször is megemeli naponta.

Madam Alfréd és Figaro ellenségek, mert egyszer azt mondta az őrült, hogy a borbély nem udvarképes európai királyi házaknál.

Figaro, mielőtt katona lett volna, már tolvaj is volt, és különben sem szándékozott bejáratos lenni európai uralkodóházakhoz, de mesterségének lebecsülése fájt. Érthetően sértette, hogy akkor sem járhatna udvari bálra, ha nem lenne melleleg zsebtolvaj.

- A fodrász éppolyan, mint más. Ember! - sípolta dühösen, és Naftalin bólogatott:

- Hát persze! Csak nem udvarképes.

- És a hentes udvarképes?

- Hát persze!

A borbély egy követ kapott fel, és báró Naftalin becsukott esernyőjét végével kifordította, mint egy zarándok, aki alkalmilag harcias torreádor is, ha kell. A kő zúgva vágódott le előtte az erőtlen karok hajításától.

- A női szabó a legudvarképesebb! Királynők titkára! - rikácsolta nagy bakugrások közben.

Figaro két mutatóujjával dörzsölgette a szemét, és sírva fakadt dühében. Naftalin báró felhúzta pedánsan zarándokköpenye alját, mint egykor kényes nők, ha tócsa felett lépegettek, és Fécamphoz sietett.

- Ilyen kis csitri fogoly - rikácsolta indignálódva. - Mindig áskálódik! Bezzeg majd nem tűröm! Nézd csak!

Lesújtó göggel odébb sétált. E látvány ijesztő komikuma még szörnyűbb volt ilyen kísérteties környezetben, mintha a legszörnyűbb esemény történe.

Alkonytájt, amikor a csákányozással felvert por parázsfényű ködbe burkolta a Pokoltetőt, a Vak, Akinek Lámpása Van, megrázza a nyakából lógó rozsdás holmit. A bádogban raboskodó kavicsok szomorú zörgéssel, hosszan kolompolnak, és jelzik, hogy lejárt a munkaidő.

A csákányt eldobálva, valamennyien a szikla középpontja felé igyekeztek. Amilyen gyorsan tűnt a nap, lebukva a lángszínű porködbe, olyan mértékben jött vissza A Hang, Ami Fáraszt, és az életet elhasználja.

A Kétfogú, Akinek Kalapja Van, egymás után kimérte a hideg főzeléket, mócsingszerű húsfoszlányokat, három kanálnyi.

Csámcsogás, lihegés, röffenő, csukló, hördülő és elégedetten mormoló hangok különös kakaofóniája töltötte be a sziklaplatót.

Ettek!

Hiányos szív működésük miatt egyszerre orron, szájon kényszerültek lélegezni, tehát mohón tömték magukba az ételt. Zihálva, hördülve és fuldokolva, mert megkísérelték állandóan, hogy a szájukban dagadozó táplálékon keresztül folytassák a légzést, mint a náthás emberek. Fécamp még csukott szájjal lélegzett, de már múlik A Völgy!

A *Csontbrigád* nyelvén ez a szó mindazt jelenti, ami *lent maradt*. Völgy volt alattuk Szudán, de Völgy volt a muzsika is. Város, folyó, imádság, tenger, továbbá Párizs, vasárnap, épület vagy habos torta; ez mind A Völgyben volt.

A Völgy egy nagy temető: az egész világ. Sötét lesz. Most veszi csak észre, hogy Dugó mellette ül, és keze fejével zsíros száját törölgeti.

- Te... - kérdezi a kürtöstől, de nem néz rá. Valahova a sivatag fölé, a semmibe csodálkozik, fényesre vált szemmel, és szaporábban lélegzik.

- Na?

- Mi lett Carew-ból?

- Carew... - Dugó bambán néz. Néhány hangot bököd ki, de nincs értelem köztük. - Ne... nehéz... A szavak meghalnak itt... Nekem... nekem már *messze van A Völgy* - mondja *csontbrigádu*, és igen búsan átkarolja a lábszárait. Itt agonizált Fécamp előtt egy ember kihunyó értelme. Döbbenetes pillanatban lepte meg a kürtöst! Most hunyorít végsőt a szellem világa fonnyadó lelkében. Ott búcsúzik határvonalán a lénynek, amely Afrikában - az új és a régi civilizáció között lebukottan - éppen Homo Sapienssé készül.

- Carew! - ismétli keményen. - Kell hogy emlékezzél. Magas! Barna! Énekeltünk!

- Igen! Igen... - És vigyorog. - Az jópofa volt... Várj... Kantin és játszás. Az én... pénzem... volt - egyre erősebb felindulással kiált. - *Fej vagy... írás!...* - És kacagva csapkodja a térdét. - Az jópofa volt!... Haha!...

Röhögve gurul a földön. Fécamp mellkasát hideg markolás szorítja meg: „*Fej vagy írás.*” A játék ott a kantinban, amelyen elvesztette az egész életét.

Halvány csillogás ágaskodik a fennsík közepén. Kis lángocskává erősödik.

- Tüznézés... - súgja ámultan, mohó, rekedt lihegéssel Dugó, és szemei kifényesednek.

Már lobog a kis máglya. Mindenfelől megindulnak lassú bandukolással a *Csontbrigád* árnykatonái.

Dugó is indul előremeredve a Tüznézés magnetikus kényszerében, reszkető térdekkel.

- Várj! - kiáltja Fécamp, és megragadja. - Ostobaság! Te Dugó vagy! Te A Kürtös vagy! A Kürtös! - És rázza. Önmagát félti a kétségbeesett igyekezetben, amivel régi bajtársa képzeletének hamuba süppedt üszkeket élesztgette.

- Kürt! Alarm!... Dugó, próbálj gondolkozni.

- Minek?... - kérdi révetegen.

Siralmasan állnak ott.

- Nem emlékszel? Carew! Szaidzsa!

- Várj... Szaidzsáról én tudok valamit... Igen! De mit!

- Nézd, Dugó... Vedd sorba - ösztökélte izgatottan, türelmetlenül. - Szaidzsa a vak Bochur unokája volt...

- Bochur! - felvillan döbbenet. - Ő adta a tört. Egy szép tört ajándékba! Mert a vén kecskét megnyírtam. Te!... akkor... rab... igen, rab voltál valahol, Marokk... nem, Oranban.

- Ez ostobaság! Amikor Bochur kecskéje megdöglött, én még ott voltam! Fekete kecske, fehér folttal a homlokán!...

- Igen! Az a kecske él!... Várj... a neve... A... a neve... Igen! Jakab!!

Hogy lehet ez? Jakab azon az átkozott reggelen, amikor a gyilkosság történt, ott feküdt kimúlt állapotban. Este még a zöld szúnyogháló legelőnek nézte, és döfködött az orrával... De reggel nem élt. Ez kétségtelen!

- Én nyírtam! Igen! - zihál és fújtat. - Jakab!... Én...

Ez micsoda misztérium? Mintha egy holtnak hitt titok váratlanul megmozdulna ebben az undok éjszakában. Mi kezdődik itt?

- Egy Jakab nevű kecskéről van szó? - kérdi Rouen, akit eddig nem láttak, holott mellettük állt csendben.

- Nevetséges, de mégis... furcsa... - mondja bizonytalanul Fécamp. És érzi, hogy valami rág itt a bűnök és átkok mélyén. - Ezt a kecskét elsíratva a gazdája, felfordult egy gonosz reggelen. Láttam.

- Hm... Hazajáró kecskében nem hiszek... - dünnyögi Rouen. - Mikor látta azt a bizonyos kecskét?

- Amikor Villiers századost megölték.

- *Megölték?* - csodálkozik Rouen. - Hát nem maga követte el a gyilkosságot?

Odatűz az érkező hold néhány ferde sugára. Farkasszemet néznek Rouennel.

- Honnan... tudja... az... ügyemet? - kérdezi kiszáradt torokkal, de A Fehérhajú, Akinek Tükre Van, nem felel.

Enyhe szél zizzent át a sivatagon és apró homoksziporkák pattantak fel egy sötét sziklatömbre. A langyos kőkoloncokból visszaizzott a napközben felszított hó.

A szikla közepén már magas lánggal égett a tűz. Némán kuporogtak körülötte az árnyak.

- Te... áruló voltál... - hebegte A Kürtös, de gyorsan abbahagyta. - Bochur szerette a kecskét, amit én nyírtam.

- Persze! - kiáltott mellettük Naftalin, és előbújt egy szikla mögül. - Kecske, az szabót jelent, és mindenki szereti. Nemde?

És néhány kecses tánc lépést tett az esernyőjét himbálva.

A szél felerősödött, és a tűznézők között sárga lángnyelvek nyújtóztak magasra ideges lobogással.

- Bochur szeretett engem... - erőlködött ráncba vont szemöldökkel Dugó. - Ő mondta... Szaidzsa nem hitte... Hogy... áruló... vagy, és...

- Áruló! - rikácsolta Naftalin. - Azonnal hagyja el a sziklát. Úriember nem tölti a büntetését árulók társaságában...

- Hallgasson! - mondta Fécamp, mert Szaidzsáról akart hírt kapni.

De Naftalin megdühödött: Eldobta az esernyőjét, és üvöltve nekirohant.

- Áruló!...

Lehet, hogy az örült erősebb volt, ez már nem derült ki, mert mielőtt elérte volna, Fécamp ökle úgy csapta állon, hogy hang nélkül összeesett.

- Mon Dieu... - dűnnyögte Rouen. - Micsoda ütés!

- Folytasd! Mire emlékszel még?

- Szaidzsa... Írt levelet... Neked...

Különös feszültséggel elevenedett egyre élénkebb életre egy eltemetett tragédia. Mi indul itt most, ahol már minden véget ért hite szerint?

- Megmondta Carew-nak is, hogy téged szeret. Félt... hogy megölik... egymást... te és Carew... Ezért úgy mutatta, hogy egyformán...

Mi? Szaidzsa őt szerette? Csak félt, hogy elpusztítják egymást Carew-val? Igen! Ó... Ez lehet!

- Így igaz. Téged... elfogtak... - folytatta Dugó - és... írt neked. Én láttam magam... Nagy... levelet. Carew azt mondta, hogy elviszi hozzád.

Állt. Az éjszaka valamennyi titkos árnya fojtogatta. Ő nem kapott semmiféle levelet... Carew nem adta át. Ellopta. És hazudott Szaidzsának...

- Azután - folytatta Dugó - megjött... a te válaszod...

- Ostobaság! Nem kaptam, és nem írtam levelet!

- Ezt a Carew... hozta... Mondta, hogy te... tied... és megírtad... Carew olvasta Szaidzsának... Te azt írtad: feleséged van. Ő feledjen el... Te nem akarod Szaidzsát... és az amulettje is ott volt... A levélben...

A meleg kő, az áramlásban zizegő por... és minden, minden arra ingerelte, hogy ordítson kínjában.

Miféle furcsa, rettenetes hatalom bontogatja itt... a *Csontbrigád*-nál... épp itt, ezt a légmentesen elfojtott, poshadt titkot?

Aljas hamisító volt Carew! Elhitette róla, hogy nős.

Szegény Szaidzsa!

Most különös mormogás kezdődött a tűz körül. A meredten bámuló szemek megittasodtak lassan a lobogástól, és már láttak valamit a káprázat nyugtalan szivárványán túl.

Dugó is menni akart, de Fécamp még egyszer visszahúzta:

- Mondd... mi lett... Szaidzsával?...

- Szaidzsa... - töprengett Dugó, és halántékait dörzsölte. - ...Szaidzsa... Ó!... Vele történt valami... Igen... Igen... - Hirtelen a homlokára csapott, és örömmel kiáltotta: - Tudom már! Persze... Szaidzsa megölte magát...

A szél felerősödve áthuhogott felettük, és fröcskölte a port. A vékony sávokra szakadozott tűz rémülten táncolt. A szikla alatt, ahová a fehér holdfény széles mezővé terült szét, egy elhagyatott sakál mellső lábait leterpesztve ült, és keservesen bugyborékoló, panaszos vonítással meredt a távoli csillagokra...

2.

Megszökni!

Az Én halála itt a legsürgősebb. Ez biztos! Itt nincs börtön, és nincs szabadulás: ez élet-fogytiglani halálítélet!

Jaj annak, aki élve ödöng a sírban gondolattal, múlttal, vággyal, aki azt hiszi, hogy fontos még, ha rossz, vagy ha fáj, azt hiszi, különbség az amikor ő markolja a csákányt vagy más tenyér, amelyhez zavaró módon egy ember tartozik, és hite, vágya, véleménye volt.

Ez itt a *Csontbrigád!*

Fécamp már érezte, hogy a száját sűrűn nyitva felejt, ami különösen bambává uniformizálja itt az arcokat. De a tüdő így több oxigént zsarol a döglött levegőből. Este odaoson a színesen táncoló tűz közelébe.

Tüznézés!

Táncol a nyugtalan bíborsáv... Egymás fölé törnek a lobogó csíkok, és ha így, tágult pillával nézi...

Hoppla!

Gyorsan villan és inog, de megvan már. Tisztul... Két hosszú torony... A Due Torri!... Bologna! Igen... Ni, ott a Piazza Nettuno! Az árkados, ódon épület rácskapuit ma kinyitották. Mennyi virág! És villanyragyogásban fröcsköl a szökőkút. De mit csinál ott Carew? Ez Carew, a bitang, és ott egy nő a Folies-ból... Egyre több és több ház, arc, fény...

Hahó! Táncol a láng!

Egy ismerős fej, kedves, széles mosollyal... Átlátszó, akvarellkék szeme halványan csillog... Hiszen ez Ágnes! És nevet, amint szokta kissé sírósan, mert ilyen finom. Hajának tiszta, rőt, szöke fényével, diákosan bús arcával Hamlet királyfi tragédiába serdülő portréja lehetne, és nini... Ott mennek!... Kéz a kézben, mint kisgyermek!... Az emberek megfordulnak utánuk. De ki törődik az emberekkel?

Táncol a láng!

A *Csontbrigád* körülkuperorgja a máglyát. Tüznézés van... ülnek, és pattanásig tágult szemükben táncol a láng tükörképe... És az egyik azt mondja halkán:

- Jaj.

Mint egy csendes megállapítást, úgy közli szárazon: „Jaj...”

Recseg a tűz, táncol a fény.

- Mi van A Völgyben?

Guggolnak, néznek, nem tudják. Valaki felkiált rekedten.

- Töltőtoll.

Nagy zúgás! Kitűnő!

- Töltőtoll! Ez jó!...

- A töltőtoll nagyon jó... - közlik egymással fürge fejmozgások közben buzgón.

Csillog a szemük, és a pár centiméteres lángot nézik... Ott most töltőtolltáncot jár a tűz. Fehérre mosott, finom férfikéz ír... töltőtollal. Leitatja... íróasztal... Az íróasztal eloszlik a füstben...

- Barlang! - mondja Az Őrvezető, Akinek Szíja Van.

- Ez nem jó! Nem jó! Itt is lehetne!

Sipítózva lehurrogják.

A por zizegve csapódik. Valaki sipít:

- Előcsarnok!

Óriási lelkesedés.

- Előcsarnok!... Előcsarnok... Ez nagyon jó... Előcsarnok!...

- A Völgyben sok előcsarnok van! Én voltam...

- Én is voltam!

Nagy zajjal örülnek e szónak. Táncol a láng... nézik meredten.

Látják A Völgyet. Ahol sok víz van, ház és idő. Múlt van. Család, öröm, levegő.

És előcsarnok.

- Mi volt A Völgyben?! - sikoltja Figaro.

- Megrendelő! - rikácsolja báró Naftalin. - Ezüstlamé, puffos vállal, és túlórázás. Ez volt A Völgyben. Öreg hölgyekkel sok baj van.

Valaki egy követ dob feléje. Volpi A Dorong belepiskál a tűzbe. Fellobog a láng.

- Vasárnap - sipítja Manszki, A Karikalábú. - A Völgyben vasárnap volt.

- Vasárnap, ez jó szó. A Völgyben vasárnap volt!

- Itt is van.

- De ki tudja... Senki!!

- Nincs vasárnap!

- Úgy van! - sikoltja báró Naftalin. - Vasárnap nincs, csak túlóra. A kézilányoknak jár a túpénz!

Most különös, mély hangon megszólal A Kétfogú, Akinek Kalapja Van.

- Mit látsz a tűzben? Te... ott a nagy kónél!

- Nem nézem... - feleli csendesen. - Én tűz nélkül is mindent látok.

A Vak volt az, Akinek Lámpása Van.

Kissé hallgatnak.

A sivatag messzibe nyúló sárga halmai furcsa sugárzással kerülnek el az éjszakai égbolt kupolája alatt. A szél áramlása időnként bűgő muzsikával átvonul, és csapkodja a sziklát.

Fújtható lihegés hallatszik. Nagy mondásra készül Volpi, A Dorong...

Jól tudják, és készülődnek rá, fűgén helyezkednek ültükben. Meredten bámult a roppant csontbrigadéros, hördülve, apró fújásokkal, kimeredt szemmel... Végül kiböki:

- Nő...

Ámult sóhajjal lehelik utána, elhúlten, kissé félve:

- Ó! Nőőő...

Huhog a szél. Egy sem mozdul, és ezután felsír keservesen valaki:

- Jaj!... Jaaaj!... Jaaaj!...

Panaszos sirámtól zeng-bűg az éjszaka... E jajgatók mintha összetanultak volna, tenyereik közé szorított arccal ingadoznak jobbra-balra, vagy átkarolják egymás vállát.

- Jaaaj!... Jaaaj!...

A harmattán is bűg, és a néma völgyben most összesúgnak a rabok:

„A *Csontbrigád* jajgat...”

- Jaaaj!... Jaaaj!...

Már csak kis parázs látszik, és A Dorong lomha döfködéseire sem ugrik lángba a süppedt máglya...

Egy óra múlva már minden csendes. A nyugtalan, ráncolt homlokú görcsben alvók zihálnak, lihegnek. És Volpi hangosan, nyögve, minden kín, vágy és céltalanság terhével mélyet sóhajt, aztán ezt mondja álmában:

- Ó!... Előcsarnok...

Azután már csak a szél huhog...

Tizenkettedik fejezet

1.

A Pokoltetőn váratlanul történt bűntény ijesztő fordulatok gyümölcseit érleli gyors egymásutánban.

Az igazság láthatatlan tankja nem ismer ellenállást, ha elindul, akkor robogásába belesiketül és belepusztul minden emberi igyekvés.

Itt fenn tovább hajszolja Fécampot az átok, amelyet magára vett.

Este.

Munka után Rouen rosszulról panaszkodik. Kissé ijesztő a helyzet. Nincs Gyenge Hiéna. Senki sem hajlandó meghalni. Új fogoly nem jön. A régiek bírják.

Így nem lehet élni. Két-három adag is jutott hetekig. De most már az utolsó tetem is annyira oszladozik, hogy le kell küldeni.

Azonban, úgy látszik, javult a helyzet.

- A Fehérhajú, Akinek Tükre Van, gyenge - súgta az egyik vigyorogva, és már csipogták tovább a hírt:

- Lesz Gyenge Hiéna...

- Enni!... Enni!...

Rouennek maláriás rohama lehetett. Olyan erővel kezdte ki, hogy nem bírt lábra állni reggel. Fécamp úgy fedezte fel, vagy ötven méterre a szikla peremétől. Csúsza erőlködött, hogy a szélére jusson, de Volpi, A Dorong eléje állt.

- Leugrani bűn!

A 63-as visszacipelte a helyére.

- Hagyjon meghalni!

- Ostobaság! Rendbe jön, és kész. Most majd idefekszik báró Naftalin esernyője alá. Halló! Méltóságos úr! Adja ide az esernyőjét!

- Vegyen magának, Aktatáskai úr! A múltkor meg akartam ölni, mert áruló, és ön megpirongatott. Haragszom!

- Nem nekem kell az esernyője. Ez az ember beteg. Maga talán egy lelketlen gazember?

- Hát persze! - felelte lelkesen és biztatóan.

- Akkor addig verem, amíg nem teljesíti azt, amit mondok.

- Ezt nem szívesen tűrném. Inkább odaadom az ernyőt, de kérem, vigyázzon rá, és ha Rouen úr meghal, nyomban szolgáltatassa vissza...

- És a munka? - mondja mellette Figaro.

- Ha dolgozunk helyette, akkor megesszük az adagját.

- Megkapjátok az én adagom fele részét - ajánlotta Fécamp olyan undorral, hogy hirtelen lehunyta a szemét.

- Nem jó! Az Erős Hiéna éljen!

- Élni mindenáron!

- Aki közeledik, azt megölöm! - kiáltott rájuk Fécamp.

Felemelte a csákányt. Tanácstalanul nézegették. Nyugtalanul sípolt a tüdejük.

- Fécamp... - suttogta szomorúan Rouen. - Miért teszi?... Céltalan... higgye el...

- Ne törje ezen a fejét. Inkább aludjék.

Este nem játszottak Tűznézést. *Üvöltés* volt. Rouen munkája hiányzott. Az oszladozó halottat leeresztették. Nincs halott, és a munka kevesebb...

- Gyenge Hiéna nem kell! - kiáltotta Figaro.

- Nem kell!... Akkor többet kapunk.

- Többet, többet...

Lihegtek.

- Mondjuk ki, hogy a Gyenge Hiéna nem Hiéna...

- Ne mondjuk - szólt Fécamp. - Hadd éljen... „*Valaminek kell lenni*” - idézte a saját erkölcsük szerint Fécamp.

- Már nem kell! - vakkantott a Kétfogú, Akinek Kalapja Van, és többször is megemelte napjában.

- Enni kell!

- Enni!... Enni!...

És vadul zihálva kapkodtak, ideges, mohó vágyukban.

- Megváltom a Gyenge Hiénát... - kiáltotta a 63-as -, az én harmadrész vízadagomat és fele étellemet adom érte!

Nagy nehezen ráálltak. Fécamp erősnek látszott. Morogva elszéledtek. Az *Üvöltés* véget ért.

Másnap Fécamp saját vízadagjának harmadrészét, ételének felét a *Csontbrigád*-nak adta. Cserében Rouenért. Maga sem tudta, hogy miért. Itt úgysem lehet új rend. A Gyenge Hiénának pusztulni kell, és ez a helyes.

Itt a szikla parancsol. A hőség! És az egyetlen tartalom, a lehető legmagasabb fokú öröm, amit ez az élet mint célt nyújt: enni! És képzelődni. Bámolni a tűzbe, és hinni, Ami Nincs.

Fáradt és gyenge volt este a víz és táplálék hiányától.

- Minek csinálod? - Dugó jött oda.

- Csinálom - felelte Fécamp, és különös mosollyal hozzátette. - *Mert valaminek kell lenni.*

- Kell? Ezt a Hiénák kórusa üvölti, ha a *Csontbrigád* tudni akarja, hogy mi volt A Hang. De mi az a *Valami*?

- Nem tudom. Azért *kell lenni*, mert valami, és az ember mégsem tudja. Nem foghatja.

Fécamp letörtten egy sziklára dőlt. A kő langyos volt. Utálatos, sima, langyos.

- Neked jó - mondta Dugó, és rövid, sikolyszerű hörgéssel, mintha csodálkozna, gyorsan beszívta a levegőt. - Van kendőd. - És Fécamp nyakvédőjére mutatott.

- Nem mindegy?

- Ez fontos! - nézett rá ijedten Dugó. - Ez nagyon fontos!... Itt más az, hogy igaz, és más az, ami „nincs úgy”... Itt minden fontos, ami van valakinek. Mert akinek nincs semmije, az maga is... semmi... Én senki vagyok! Nincs semmim, ami *csak* az enyém. Én vagyok A Dugó, Akinek Nincs Semmije. Nézd: itt A Vak, Akinek Lámpája Van. Ha nem *lenne* lámpája, ő is senki lenne.

- Nem világít a lámpája.

- De van *Valamije*. Fontos, hogy mindenkinek legyen valamije. Ha nem világít, akkor is jó!

Többen körülállták őket. Itt mindennek jelentősége van. Izgatottak voltak. Topogtak ide-oda. Rouen nyögései felvillanyozták valamennyiüket.

- Mi van? - kérdezte az egyik.

- Vita - mondta Figaro, és vigyorogva kapkodta a fejét.

- Ez jó szó...

Rouen nyögött. Többen odanéztek.

- Gyenge...

- Nagyon gyenge - súgták vihogva.

Jött Volpi, A Dorong.

- Vita van! - mondták neki, mert fontoskodtak mint a gyerekek, ha néha érdemlegesen hozzászólnak valamihez, és ezt kihasználják.

- Vita van... Vita!...

Szipákolva ugráltak, szuszogtak. Állati, nedves, barna ínyek villantak elő vonagló felső ajkaik alól.

- Te ki vagy? - kérdezte Volpi támadóan a 63-astól. - Miről kaptál nevet? Van valamid?

- Én nem engedelmeskedem senkinek - mondta Fécamp. - Engem arról neveztek el, hogy öklöm van!

Volpi lapos pillantással nézte. A tekintélyével baj volt. Dugó felé lépett.

- Ő is hallgat... - mondta, és megmozdult vállán A Dorong. - Neked nincs semmid, és csak bajt csinálsz!

- Ő bajt csinál!... Bajt!...

Halottat akarnak Rouen helyett mindenáron!... Itt a Dugó! Neki senkije, és jó halott lesz.

- Ő nem Ököl - uszította Figaro.

- Ő A Dugó, Akinek Nincs Semmije.

Dugó kékülő szájjal várt. Valaki előretaszította, és egy léccel megütötték a vállát. Undok, pállott lihegés csapott az arcába.

- Neki is van valamije! - kiáltotta Fécamp, és eléje állt.

- Micsoda? - kérdezte az egyik, és odafurakodott Dugóhoz egy éles bádoggal, támadóan.

Fécamp egy ökölcsapással messzire röpítette. Tágult a kör.

Csend. Vadul, lihegve álltak.

Fécamp karba font kézzel állt a kürtös előtt, és harsányan mondta:

- Ó A Kürtös, Akinek Barátja Van!

- A Kürtös, Akinek... Barátja Van!... - kiáltották riadtan. - Ó az, igen! Ó A Kürtös!

- Ezt jegyezzétek meg magatoknak! Olyan név, hogy első sorban ül a Tűznézésnél, mert most láttátok, hogy milyen gazdag: Ó Az, Akinek Barátja Van!...

2.

Reggel zúgó fejjel ment munkába. Harmadik napja már, hogy a rossz, kevés élelem- és vízadagjának csak egy része jutott rá. Megtántorodott. Na, mi az? Tán nem bírja?

Szörnyűséges erőfeszítéssel délig dolgozott.

- Fécamp - mondta délben a beteg -, nem bírja.

- Az a kérdés, hogy maga mennyire van?

- A lázam már elmúlt.

- Akkor holnapután talpra állhat.

Odaroskadt a beteg mellé. Fél szemmel a *Csontbrigád*-ot figyelte. Ma még nem mernek. De ha gyengébb lesz... Esetleg holnap.

Most báró Naftalin lépett oda vigyorogva, ámuldozó szemöldökkel.

- Bocsánat, ha zavarok...

- Mit óhajt? - kérdezte Fécamp.

- Ugyan, kedves Rouen úr, ön mikor hal meg körülbelül, ha nem sérti a kérdés?

- Hm... az esernyő miatt gondolja?

- Hát persze! Világért sem sürgetem, nem kell sietni a meghalással azért az ernyőért, csak a miheztartás végett érdekel.

- Menjen a fenébe, Méltóságos úr, mert képen ütöm - szólt közbe Fécamp.

- Komolyan? - kíváncsiskodott mosolyogva Madam Alfréd. - Ezt inkább mellőzném, ha nem veszi rossz néven.

- Akkor hordja el magát!

- Csak egy percre még. Kérem, én szívesen megkínálom önt vízzel, Fécamp kolléga.

- Köszönöm, Méltóságos úr, de önnek is kell a víz.

- Hát persze, kedves Fécamp úr, de ha ön is beteg lesz, úgy sohasem jutok az esernyőmhöz. És azt szeretném elkerülni. - És felvette Rouen mellől a holmiját.

Esernyőjének árnyát megosztva Fécampal, karon fogta, és félrehúzta.

- Mondja... mikor törleszt a tartozásra? Fizesse részletekben, az sem baj...

- Hagyjon békében!...

- Jöjjenek elsején?!...

Fécamp otthagytta, és visszasietett. Vigyázni kellett Rouenre. A *Csontbrigád* elkeseredett Hiénái ott lappangtak körötte. Látszott, hogy készül valami. Báró Naftalin ernyőjét újból a beteg fölé tűzte. És ő is elaludt.

Másnap kezdődött. Reggel az Üvöltésnél mind kiáltoztak.

- Kevés a munka! Kevés az étel!

- Élni mindenáron!

- Élni! Élni!

Volpi nagyon hosszú volt, és magas homloka alatt nem látszottak a csontba süppedt szemek. Hegyes, keskeny álla, kiugró arccsontja olyasféleképpen hatottak, mintha már élve kipreparálták volna csontvázának.

- Hiénák! - rikácsolta. - Mától fogva nem kell a valami, ami nem víz és nem étel!

- Nem kell. A Fehérhajú, Akinek Tükre Van, gyenge!

- Így nincs Törvény! Az adagját akarjuk...

Hirtelen csend lett. A *Csontbrigád* lihegése hangossá tette a forró levegőt.

- Megöljük Rouent! - sipította Volpi, A Dorong.

- Megöljük... Nem kell!

Rouen ezt jól hallotta. Néhány lépésnyire feküdt tőlük. Nem mozdult. Fécamp odaintette Naftalin bárót, aki hosszabb-rövidebb tánclépésekkel fel-alá járt a sziklaperem szélén, kötél-táncos módra, és közben egy régimódi nótát dúdolt, amely arról szólt, hogy az orfeumbeli táncosnők már messziről üdvözlik, ha belép a helyiségbe vakító, előkelő frakkjában.

- Mondja, Méltóságos úr, erős maga? - kérdezte Fécamp.

- Hát persze. Üssem pofon?

- Köszönöm, inkább elhiszem. Lehetséges, hogy verekedni fogunk.

- Maga üt engem pofon?

- Ketten fogunk verekedni. Rouen doktorról van szó.

- Az olyan gyenge, hogy egyedül is agyonverheti. Azután majd kérem az esernyőmet.

- Számíthatok magára a *Csontbrigád* ellen?

- Számíthat!

Váratlanul odaállt melléjük Dugó, A Kürtös, Akinek Barátja Van.

A moraj egyre türelmetlenebbül harsogott...

Azután Volpi jött a *Csontbrigád* élén.

Élni akarnak!

- Élni mindenáron! - sipította Figaro.

Egész közel tolongtak. Élen Volpi, A Dorong. Fécamp karba tett kezekkel állt a Hiénák előtt. Kissé megtorpantak. Mit akar ez? A 63-as szónoklatot intézett hozzájuk.

- Hát kérem - kezdte harsányan. - Most felelek! A Hiénákat ezennel feloszlatom. Nem ízlik a döghús!... Nem fogunk többé halott emberek adagjából enni! Nem akarok Hiéna lenni... Emberek voltunk, és újra azok leszünk... Embernek lenni nagy betegség. És sajnos gyógyíthatatlan is... Mától kezdve hát nem gyűjtünk halottat... A *Csontbrigád* meghal ebben az újszerű betegségben: Embernek lenni. A gyűlést feloszlatom... Hiénák, takarodjatok!

És mert tudta hogy itt a szavak gyorsabban párolognak a hőben, mint a test nedvei, jobb ökle belecsapott Figaróba, ballal megragadta a másikat, és közibük vágta. A feléje ugró Volpit egy rúgással elintézte, és kikapta kezéből A Dorongot is.

- Volpi nem Dorong többé! - üvöltötte, és a hosszú bot messze repült. A szikla peremén túl!...

A Völgybe...

Ez valami szörnyű bizonytalanság... Itt csak egyetlen, régi, megszokott Dorong volt... Hogy élhetnek másképp, ha nem így?...

Megrohanták őket vad visongással.

Rouen a fél könyökére dőlve nézte... Ez a harc nem volt hasonlatos semmiféle összetűzéshez a világon. Hatvanfokos melegben folyt a küzdelem: Itt egy ökölcsapástól meghalhatott az is, aki adta. Dugó, A Kürtös, Akinek Barátja Van, kettőt felrúg, de aztán eldől, és ráveti magát a többi...

Egy gyerekszerűen vékony alak koponyája széttört a kövön, mint valami tojánhéj, ahogy hanyattesett.

Hiénák siettek mindenfelől. Tülekedés... Fécamp is felbukott.

De most jön a csoda!

- Vigyázat, kérem! - rikácsolta egy tréfás hang. - Engedelmmükkel... ölök...

Madam Alfréd egy mázsás sziklát emelve közeledett. Kitolt karral, a feje fölött tartotta a koloncot... Elhúlten szétrebbentek. Szörnyű erő kellett ehhez!

- Hopplá!...

Odavágta közéjük a sziklát. Rémülten szerteugráltak.

- Abbahagyni, kérem, mert megverem magukat, fiúk... - mondta tréfás fenyegetéssel - nem rosszalkodni...

Volpi zihálva veregette a port magáról. Fécamp és Dugó lassan lábra álltak, tépetten, vérző arccal. Sokáig hallgattak. Volt már halott. Ott feküdt az, akinek a koponyája széttört.

- Most... mi legyen? - kérdezte Volpi. Úgy álltak körül a tetemet mint farkasok, akik csak valami falkavezető jelére várnak, hogy megrohanják és felfalják a hullát.

Fécamp végignézett a torz, víziószerű alakokon a Pokoltető égő, szörnyű síkján. Egy vak csontváz maga elé vigyorgott. Hallotta, hogy halott van.

- Enni! Enni!

Sípolás, lihegés, morgás... Mi lesz?

Kopár szikla. Egy szál fű, egy folt árnyék, egy milliomodnyi remény nélkül. És vágyva néznek a halottra!

Fécamp parancsoló hangon mondta:

- A halottat lekülditek azonnal.

Döbrent csend.

- Emberek vagytok!

- Akkor meg kell halni...

- Meg kell halni!... - kiáltotta a 63-as harsányan. - Meg kell halni, de emberek vagyunk!

Aznap borzadva hallgatták odalent, hogy milyen hosszan jajgat a *Csontbrigád*. És a felvonó egy halottat hozott magával az őrségre...

3.

Éjszaka a langyos, sima, krétaszerű kövön rossz alvásban hanykolódtak. Most özőnlött vissza a forróság a sziklából.

Rouen magához tért kissé. Erőre kapott. Egymás mellett ültek Fécampal. Hallgattak. A forró kövön sóhajtvá fordult valaki a hátára. Egy másik alvó csendben hörgött.

- Fécamp...

- No?

- Nem köszönöm, amit tett. Minek? Ezt úgysem lehet szavakkal...

- Aludjon!

- Maga igazán ölt?

A 63-as nem felelt.

- Igaza van. Nem áll jogomban kérdegetni magát, ha elfogadtam, hogy megmentse az életemet.

- Mit akar?

- Úgy tudom, hogy maga hazaáruló és orgyilkos.

- Igaz - felelte szárazon.

- Nem tudom... elhinni...

Hallgattak. Az előbukkanó hold ezüstszínnel hintette be a sivatagot.

- Ide hallgasson, Fécamp. Komolyan azt állítja, hogy maga lopta el a táskát?

- Igen.

- És ha kiszabadulna, birtokába tudná venni?

- Hm... Miért kérdi ezt?

- Nézze... Én is tudom, hogy abban a táskában igen nagy érték van. Két-hárommillió frankot könnyen kaphat érte, ha kiszabadítom.

- Honnan tudja mindezt? Ki akar kiszabadítani innen?

- Módomban van... Az egyik altiszt a beduinokkal tart, és én...

Hallgattak. A fullasztó éjszakában valamelyik csontember időnként felnyögött.

- Nos? - kérdezte Rouen. - Felezünk?

- Hagyjon békében.

Hátat fordított, és lehunyta a szemét. Micsoda aljasság! És nem is mondhatja meg, mennyire megveti. Végre is Rouen azt hiszi, hogy egy árulóval beszélt. Mit tudja ez, hogy ő most fizet ilyen nyomorultan Carew szerencsés életéért. Mert egy öt sou értékű pénzdarab nem az *írás* oldalára esett. Ezért van ő itt.

Dugó ott volt vele meg Carew-val azon az átkozott estén, amikor kisorsolták a halált. *Fej vagy írás!*

Ma már nem is hinnék, ha bevallaná, hogy ártatlan.

Kinevetnék.

Órákon át feküdt nyitott szemmel. Ébren álmodott Carew-ról... Szaidzsáról... az ötsous pénzdarab csillogva perdült, koppanva lehullott, és vége volt mindennek: *Fej!*

Hát ez mi?! Különös neszt hallott a közelben.

Valaki óvatosan, négykézláb megindul az alvók között... Távolabb feláll, és átlépkedve a heverő, szuszogó testeken, megy...

Rouen...

Alig van jártányi ereje... Most leül lihegve, és kezét a mellére szorítja.

Hová megy?

Utánaoson, óvatosan, hason csúszva.

Rouen egészen a szikla peremére áll. Itt elővesz egy papírt, lehasal... Valami lobban.

A papír petróleummal preparált gyújtóanyag lehetett, mert lobbanása után furcsa, nagy lánggal világít, miközben széles csavarmenetben száll A Völgy felé.

Jeladás!

Egy pillanat, és ott van mellette.

- Mit csinált?

- Jelt adtam - felelte Rouen nyugodtan.

- Kinek?

- Semmi köze hozzá.

- És ha most lehajítom innen a magasból?!... Mi?!!

Vállat vont.

- Akkor lezuhanok.

Nézték egymást. Valami zúgott mellettük. A felvonó érkezett!

- Ezt... magáért... küldték? - kérdezte elhúlten a 63-as.

- Igen.

A kis, ősz ember tekintete most bús lett, és másfelé nézett.

- A Titkos Szolgálat embere vagyok. Akkor jöttem, amikor maga. Most visszamegyek beszámolni.

És a felvonóba lépett.

Valaki rekedten kiáltozott álmában. Fécamp csak állt, és nézte csüggedten, búsan, mozdulatra képtelenen.

A Fehérhajú, Akinek Tükre Van, megrántotta a zsinórt, és csendesen lesiklott.

A Völgybe!

Tizenharmadik fejezet

1.

Minden újabb döbbenetes fordulatnál Fécamp úgy látta, hogy ezzel vége a drámának. És minden alkalommal tévedett.

És valamennyi tévedése között az volt a legsúlyosabb, hogy valakit nagy szenvedések árán megmentett az élete kockáztatásával, akiről végül megtudja, hogy az illető a Szolgálat embere.

Ez nagyon megrendítette. De mindegy. Itt már igazán mindegy. A *Csontbrigád*-nál van. Ítéletük úgy szól, hogy az átjáró felszabadításáig. Ez még öt év legalább. Ki éri meg?

Gépiesen csapkodta a sziklát. Körötte a többiek. Nyitott szájjal, ötvenméteres vonalon fejtik a beomlott hegycsúcsot. Alattuk lángol a sárga sivatag. Káprázik a szemük.

Mennyi idő telhetett el? Két hét, két hónap? Maga sem tudta. Itt a borzalmasabb sors ellenére kevésbé érezték a kint. Ebben a forróságban vagy elpusztult, vagy megaszalódott az ember. Gépiesen végezte a dolgát. Zavaros, kusza képekből állt az agyműködés, a szeme előtt monoton zúgásnak tűnt csak a látás: egyforma sárga színek izzása vagy teljes sötétség a csillagos ég alatt, amit hanyatt fekvé néz az ember, és úgy érzi, ott lebeg a táj felett, mint a millió porszemek valamelyike.

A Kétfogú, Akinek Kalapja Van leül egy pillanatra, és kezét a mellére szorítja.

- Nem megy? - kérdezi Fécamp.

- Te vagy Az Ököl - mondja, és bólint. - A Koldus, Akinek Ökle Van. Félünk tőled.

Feláll, és tovább dolgozik.

- Pihenj. Én nem bántlak.

- Gyenge Hiéna nem kell - feleli búsan, és olyan az arca, mintha a kapucinusok pincéje falán sorban felaggatott, összeszáradt szerzetesek közül szökött volna ide.

Fécamp megfogta a rezegve emelkedő, vékony kart:

- Várj. Helyetted én dolgozom.

A Kétfogú, Akinek Kalapja Van, leült.

- Nem dolgozni jó - mondta elégedetten. Fécamp kettőzött sietséggel csapkodott. Közben odaszólt a pihenő alakhoz.

- Te nem tudod, hogy más is van, ami jó?

- De. Enni jó. És aludni is.

Ebéd közben odajött melléje A Kétfogú, Akinek Kalapja Van. Senki sem volt a közelükben. Két hosszú, barna foga között egy nyálesepp függött nyitott szájában, amely sötét sűrűreg volt emberi arcon. Nagyon öreg lehetett már.

Hosszan nézte Fécampot.

- Menj haza - mondta hirtelen.

- Mi? - kérdezte Fécamp. - Haza?

- Menj haza... A Kor újra határozott, még egyszer. Most, a barlangban.

- Mi az, hogy: A Kor?

- Először volt A Kor, Az Órvezető, Akinek Szíja Van, én, és még mások. Ezek a *Csontbrigád*-ban az öregek voltak.

Értette. A foglyok között eleinte azok tartották kezükben a hatalmat, akik a legöregebbek voltak büntetésüket megelőzően.

- A Kor gyenge lett. Akkor jött A Tűzmester, Aki Mindent Tud. Sok embert megfojtott, mert nem szerette őket. De igazságos volt, és A Kor úgyszólván gyenge lett, mert barlangban laktunk, és az gyengeség.

- Miért volt A Tűzmester neve, hogy Mindent Tud?

- Mert imádta Az Írást, Ami Nincs. Ezért nem dolgozott. Ásott, keresett.

- Mit?

- Az Írást, Ami Nincs. A *Csontbrigád*-ról. Sokat evett, mert kell, aki hírt visz. Ezt mi így akartuk.

- De milyen hírt akart vinni?

A Kétfogú, Akinek Kalapja Van, szinte fulladozott a sok beszédétől:

- A hírt nem vihette. Csak, ha látja Az Írást, Ami Nincs.

Mi lehet Az Írás, Ami Nincs? Valami bizonyíték, amit a tűzmester ismert?

- Először volt A Kor - folytatta nehezen. - Azután A Tűzmester, Aki Mindent Tud. És Volpi megtalálta A Dorongot... Arra... - A munkahely felé mutatott. - Reggel azt mondta Volpi: Én vagyok A Dorong. És elhittük, mert agyonverte A Tűzmestert, Aki Mindent Tud. Most jöttél te. A Koldus, Akinek Ökle Van. Te mehetsz A Völgybe, mert az a legtöbb, aki koldus, és mégis van valamije, amitől félni kell... Gyere!

Követe a lihegő alakot. És nem szólt.

- Ott megy Dugó, A Kürtös, Akinek Barátja Van. Ez is nagy valami, éppolyan, mint a Lámpás, A Kalap meg a Szíj, pedig nem lehet fogni. Szó. És mégis nagy valami. Pedig nem lehet enni. Te vagy A Koldus, Aki Mindenkinek Adsz, és ez a legtöbb...

A Barlanghoz értek. Itt őrizték a halottakat, amíg Hiénák voltak. És itt lakott A Kor. A bejáratnál ketten álltak: Akinek Puskája Van és egy karikalábú alak, A Vörös, Akinek Táskája Volt. Ezt azért tisztelték, mert még emlékeztek rá, és többen látták, hogy igen szép volt ez a táská.

A nedves barlangban még néhány felszerelési tárgy megmaradt a múltból, amikor katonák voltak. Egy asztal volt itt, két padféle és egy ajtó a szikla hátsó falának támasztva. Ezt úgy hívták, hogy: Az Ajtó, Amelyik Nem Nyílik Sehová. Bálványszerűen tisztelték, és félve megsimogatták olykor a rozsdás kilincset. Egy deszkaház bejárata lehetett valaha.

A megfoghatatlan hit és az illúzió bálványa lett, mint a szíj, a karabély és minden, ami az elsüllyedt civilizáció jelképe. Ha nincs is célja, haszna: tisztelni azért lehet. És tisztelni jó. Egy közönséges használati tárgy is csodálatos és misztikus, ha gyakorlati céljától megfosztja a környezet. Egy harisnyakötő a lábön jelentéktelen holmi. Helyezd egy pagoda közepére, és mítosz lesz belőle, áldozatot mutatnak be neki, mert leprát gyógyít.

A barlangban együtt volt A Kor. Mind tudták már, hogy Fécamp jönni fog. Akinek Szíja Van, így szólt:

- Mi tudunk egy szabadulást.

- Te jó Ököl vagy - bólintott A Vörös, Akinek Táskája Volt, és hályog kezdődött a szemén. - Mi tiszteltük az Ajtót, Amely Nem Nyílik Sehová. Ő volt A Titok.

Fécamp döbenten állt a penészszagú, nyirkos homályban.

- A Titok ez: - folytatta A Vörös, Akinek Táskája Volt. - Az Ajtó nyílik valahová!

Megfogta a kilincset és rántott egyet. Az ajtó lezuhant...

És íme kiderült, hogy kis hasadék van mögötte!

- Ez Az Út!

- Öt év előtt... Akkor láttuk ezt. Nyílást... De kő és... akadály: nincs vége. Fal! És itten titokban, éjjel dolgoztunk... A nyílást tágítottuk... Azt mondtuk, nem nyílik sehová. És csodál-
tuk, hogy titkunk van... Mi élni akartunk. Az akadály... a kő és a fal... most nincs...

A Kétfogú, Akinek Kalapja Van elől ment, és Fécamp követte. Keskeny, tekergő, lejtős út. Húsz perc múltán egy egészen kis nyíláshoz értek. Hason csúszva lehetett csak kibújni. A szikla lábánál volt, éppen a sivatag szélén. A napsütötte föld egy kis darabja látszott.

- Miért nem mentetek el? - kérdezte Fécamp.

A Kétfogú szomorúan állt.

- Hová?... Akkor már így volt. A Titok fontos... Tudtuk a szabadságot. Az Ajtót hittük és őriztük.

- De szabadulni jó. Kint élni A Völgyben.

Szomorúan megrázta a fejét.

- Nem... Itt biztos.

- Miért?

- Nem tudom. De itt biztos. Maradni kell. *Csontbrigád*, csontfej, csont... A csontembereket nem szeretik A Völgyben. Elfogják, bántják... Más, mint a többi...

Fécamp lehajolt, és kibújt kissé a hasadékon. Azután halkán felkiáltott, és gyorsan visszakúszott.

A Kétfogú, Akinek Kalapja Van, nézte.

- Nem mész? Este akarsz?

- Akkor sem. És soha.

- Miért?

- Itt biztos.

Visszafelé mentek. Fécamp nem mondta el nekik, hogy ez a kijárás az erőd belsejébe vezet, mert a repülőtér céljaira készült cementsíkot határolja, ahol őrség tanyázik állandóan.

Miért ne higgyék, hogy az Ajtó Nyílik Valahová?

Fécamp egy sziklán ült, és a csillagokat nézte. A Vörös, Akinek Táskája Volt ezt mondta:

- Neked mégis menned kell.

- Ököl vagy. Erős Ököl. Te majd élsz, és hírt viszel - szólt egy másik Kor.

- Nincs hír - felelte szomorúan Fécamp. - A Tüzmester tudta. Meghalt. Én is meghalok. Te is.

- Valakinek szabadulni kell. Hogy tudják.

A Vak, Akinek Lámpása Van, bólintott.

- Ezt tudni kell.

Finom por vonult el, és az arcukra ülepedett. A Kor elment. Ki-ki a hálópelyhe felé ödöngött. Dugó, A Kürtös, Akinek Barátja Van, most jön csak Fécamphoz. A többieket nem szerette.

Dugóban egyre jobban éledt A Völgy. Feltámadt a szó. Emlékezett, és beszélt. Vagy ami furcsább, már hallgatni is tudott.

Egy denevér csapott el közöttük huhogva.

- Te... - mondta Dugó. - Én most gondolkoztam. Volt egy nóta. Mindég énekelte a kantinos.

Halkan dúdolt. Igen búsan, és mutatóját lehunyta bal szemére helyezte. Fécamp nyitott szájjal apró lélegzetfoszlányokat fújta. A járomcsontja már jött... Már elindult az apadó hús mögött.

- Miért vagy ilyen? Miket gondolsz? - kérdezte Fécamp.

- Most mindég A Kürtről álmodom - mondta. - Jó A Kürt. Fáj nagyon... Ó!... A Kürtöt fújni... Az jobb lenne, mint sok víz...

A holdfény odahullik egy hirtelen kibújó sugárnyalábal, éppen kettőjükre, és amint szétterül sebesen, jégszínű, ragyogó sík lesz a tető, titokzatos, árnyékba burkolt hegycsúcsok alatt.

Tölcsért csinált a két kezéből, és elfúló, sustorgó, hörgő hangon próbálta utánózni az Alarmot!

- Tra... rá... Tra... rá...

Nevetséges pávarikoltás recseg a torkából: kifulladt.

Mint elhagyott csatamező, olyan a fennsík. Szerteszét elhajítva rongyok, marcangolt kadáverek félelmes illúzióját keltik a mozdulatlan, alvó csontemberek.

- Carew!! - mondta hirtelen Dugó.

Fécamp összerezett:

- Mi van Carew-val?

Valami fojtogatja. Ez az este rosszabb ízű és nyomasztóbb, mint a többi...

Dugó röhög. Azután élénken, izgatottan fecseg.

- Az a Carew egy remek pofa volt. Tőlem kérte a pénzt, hogy borba játsszon veled *Fej vagy írás-t...* emlékszel? Együtt ittunk... Te feldobtad... és fizettél!... Haha... Én sokat röhögtem akkor...

- Mit kell azon röhögni, ha valaki egypár liter vörösbort fizet?

- Jó hecc volt... Tőlem kérte Carew a pénzt. Itt van nálam az a pénzdarab... őrzöm... Kabalából.

Fécamp megdöbbsent. Itt, a sivatag közepén találkozik azzal a souval, amely eldöntötte, hogy élet helyett a szenvedés, a nyomorúság legyen a sorsa.

- Mutasd - súgja rekedten.

- Nesze... - mondja Dugó. - De visszaadd, a kabalám... Ez megvéd...

Vigyorogva átadta. Fécamp nézte... Egy barna pénzdarab. Ott van rajta a kopott sas. Ezen az oldalán éppen a *Fej*.

Fej! Megforgatta...

Azután úgy érezte, hogy a sötét afrikai mennybolt iszonyú recsegéssel-ropogással lezuhant rá hirtelen...

A pénz másik oldalán is Fej volt!

A pénzverde egy ritka torzszülöttjét fogta a kezében. A sou mindkét oldalára *Fej*-et préselt a gép.

- Carew elkérte, hogy megrézfájon téged... - szólt vigyorogva Dugó. - Valamennyien tudtuk, hogy hibás a pénz, csak te nem...

3.

Mit tegyen egy ember, akitől elrabolták a tragédiáját?

Mit tegyen, aki azt hiszi, hogy nagyszerű jelleme miatt vállalja a halált, a pusztulást, a szenvedést, de egyszerre kiderül, hogy csak ostoba, kötni való bolond? Hogy nem hős, hanem pojáca?

Nem sajnálatra méltó, hanem nevetséges! Nem a vihar tombolásában áll fedetlen fővel, hanem egy aréna közepén, és kiröhögik. Közben meghal... De még ezen is annyit lehet nevetni!

Az imbolygó ég, a hullámzó táj és a lobogva szertefoszló levegő káprázata elmúlt. Fécamp lecsillapult kissé. Végigsimította a homlokát.

- Mondd - szólalt meg, és rémülten úgy érezte néhány másodpercig, hogy megnémult, mert recsegő suttogás jött csak ki a torkán -, Carew azért kérte... a pénzdarabot... tőled... hogy becsapjon?

- Igen... mondta, hogy kibékültök... És becsap... Hogy a bort te fizesd... És majd, ha ő szól, hogy kinél van egy ötsous érem, akkor adjam kölcsön a hibás sout... Amin két fej van... Jó vicc lesz, ha majd eláruljuk.

Körülnézett... Mindenfelé szikla és sivatag...

Döghalál, bűz, forróság, kegyetlenség... És a pénzdarab...

Haha!

Messze hangzóan kacagott, hogy felriadtak egy pillanatra az alvók. Egy hiéna felelt valahonnan a mélyből.

Újra hangot érzett a torkában.

Dugó is jót röhögött. Azt hitte, Fécamp vidám...

- Mielőtt bementünk a kantinba, megbeszélte velem a heccet, mert látta nálam a pénzt két *Fej*-jel - mondta Dugó. - Megtréfált, hogy te fizessél. Mindenért.

- Igen... Akkor én fizettem mindenért - mondta Fécamp vontatottan.

Olyan volt a hangja, mint amikor egy hamis pénzdarab koppanva lehullik az asztalra.

Fej vagy halál...

Tizennegyedik fejezet

1.

Dolgoztak...

Fécamp nagyon megváltozott. Most már olyan lelkiállapotban volt itt, mint aki éveket töltött a *Csontbrigád*-nál. Meghalt benne A Völgy. Kihunytak szívében a lámpák: az előadásnak vége. De az élnivágyás megsokszorozódva vívódott benne. Élni! *Élni mindenáron!* De ez nem a létfenntartás ősi ösztöne volt. Ha ősi forrásból bugyogott ez a sűrű, meleg vérforrása az óhajnak, akkor a vérbosszú atavisztikus ösztöne támadt föl: Ölni!

Fécamp most sokszor megfigyelte önmagán, hogy álmodozva gondol egy csodára: kiszabadul, és megöli Carew-t. Kiszabadulni! Bosszú! Ölni!... Vér! Vér! Most már ő is tágra nyitja a száját lélegzés közben. A *Csontbrigád*-ban mindenkinek állandóan nyitva van a szája.

Verte a sziklát, és feszült a szörnyű indulattól, hogy sokszor úgy érezte: szétpattan a mellkasa!

Minden csákányütésnél Carew fejét képzelte a szikla helyén. A testet-lelket kiszikkasztó perzselésen kívül még külön gyűlöletes düh és bosszú rombolta az embert benne. Odalent az erődben verték, rúgták, ütötték. Azután Rouen, akit az élete kockáztatásával mentett meg. Ez az ember spicli volt. Arra használta az életét, hogy kikérdezze őt a bűntény felől.

- Ököl... - szólt A Kétfogú, Akinek Kalapja Van. - Nekem fáj... a munka... Te most újra üthetnél. Helyettem.

- Nem! - mondta keményen, és lecsapott a sziklára. - Üss vagy lapulj!

- Fáj.

- Akkor is...

Már a közepén tartottak az átjárónak, és egyre több kincstári tárgyat és emberi csontot találtak. Erre lehetett a hely, ahol a tisztet betemette az omlás.

„Újgazdagok” lettek. Tárgyakat leltek. Eltemetett tiszt holmiját. A Sánta, Aki Epolettet Talált, A Hosszú, Akinek Pálcája Lett.

Valamennyien konjunktúra-gazdagok. Néhány ruhafoszlány és egy félig ledőlt szikla védelmében épen maradt csontváz. Bőrtáskáját vastagon fedte a penész. Kibontották.

- Rajz!... - lihegte az egyik...

- Csat...

Mindenféle holmi került elő. Figaro és egy másik marakodva gurultak a földön egy penészes kardbojt miatt, és Fécamp, amint a papírokat forgatta, egyszer csak felkiáltott:

- És megkerült Az Írás, Ami Nincs!

Ijedten álltak.

- Itt van A Hír! Ezt kereste A Tűzmester, Aki Mindent Tud!...

A penészes táskából előkerült rajzok között egypár sorban odavetett üzenet is volt. Ez a halott egy ordonánc lehetett, akit elküldtek valahová, és útközben érte a robbanás; eltemette táskával, rajzokkal...

Pedig milyen más lett volna e tájon most minden, ha nem így történik...

Ez állt az íráson:

Utasításomra a tűzmester elvezeti a pelotont tíz kilométerre állomáshelyüinktől. Maders titkosszolgálati tiszt beduinnak álcázva a lázadók táborából érkezett, és közölte, hogy a Tűhajtás néven ismert 81-es sz. magaslatot, amely a munkálatok felett kiszögellő ívet alkot, bennszülött kémek pokolgéppel, fél négyre időzítve aláaknázták. Most déli tizenkét óra van, a csapatot teljes rendben, biztonságos helyre vezényeljük, és kilencen: Tivalde kapitány, Forgios márki hadnagy, Delambert hadnagy, Maders (szolgálati) elsőosztályú tiszthelyettes, Lembourcier műszaki törzsőrmester, Ribon szakaszvezető, Tarieux káplár és Frivald tizedes megkíséreljük az időzített akna kikutatását. Ha fél háromig ez nem sikerül, úgy Bengere-oázisban megszállunk a századdal, és parancsot várok.

Bahr El Szudán, 12 óra 20 perc.

*Tivalde kapitány, századparancsnok
De Forgios márki, adjutáns*

A Csontbrigád ártatlan!

A pokolgépet rosszul állították be, vagy a tiszt tévedett. Annyi bizonyos, hogy előbb robbant, és eltemette a küldöncöt is! És eltemette sok-sok ember szabadságát.

A Tűzmester, Aki Mindent Tud esetleg hallott valamit a tisztek tanácskozásából. Talán a hadbírósaági tárgyaláson is említette, de rá sem hederítettek.

Az ordonánc tetemét kereste itt a táskával. És ezt az írást! Ami nincs!

A Csontbrigád ártatlan! Hé! Ébredjetek, kiszáradt, elsenyvedt testek! Tévedés volt!

Leült egy köre. A penészes táskán szétteregve, felolvasta az írást.

Némán, ijedten hallgatták. Az egyik szipákol. Volpi, Akinek Dorongja Volt, a fejét vakarta. Figaro térdig húzza a fél lábát. És hátul valaki nyikkant, mint az ideges kuvasz álmában.

- Ártatlanok voltatok! - kiáltja a 63-as. - A Tűzmester, Aki Mindent Tud, jól sejtette!

- Mi van?... - kérdezte Dugó.

- Szabadság! Akarjátok?!

Az örvezető, Akinek Szíja Van, elgondolkozva felelt:

- Inkább a táskát...

Fécamp lecsapott a sziklára, és szerette volna tán, ha a Föld úgy széthasad a csákányfej alatt, hogy kétfelé esik az űrben, mint egy rothadt dió...

2.

Kegyetlen ösztön ágaskodott benne.

Élni!

És nem Hiéna volt, hanem tigris! Élni, hogy erős legyen, hogy a lehetetlent legyőzve kijusson innen, és megfojtsa Carew-t. És azért, hogy hírt vigyen a Csontbrigád-ról. Bosszú és igazság.

Emberek, akik azért törnek a követ, mert valahol, valaha, valami felrobbant. A nagy része nem is tudja ezt.

A nagyobb rész semmit sem tud. De erről sincs tudomásuk, mert nem biztosak abban, hogy ártatlanok. És ez a legfőbb bűnük!... A földi igazságba vetett hit olykor ingadozhat. De az, aki kételkedik az igazságtalanságban, megérdemli a sorsát.

Fontos, ha a többi élete árán is, de legalább egy kiszabaduljon innen, és hírt vigyen... Hahó! Emberek! A *Csontbrigád* itt görnyed, vérzik, kiszárad, és elbarmul egy lapos tetőn. A Vak, Akinek Lámpája Van, megzörgette Az Idő ócska bádogtestét, és vállukat vonogatva, a szokás ellenállhatatlan kényszerében dolgozni mentek. Mint a juhok. Fécamp is törte velük a sziklát, és az agyában minden átfutott, gyorsan. Carew!... Talán mégis lehet... Talán van szabadulás...

Vacsora után odaállt a *Csontbrigád* elé.

- Most Üvöltés van! - kiáltotta.

Morogtak:

- Nincs üvöltés! Ettünk! Ez jó!

- Tűznézés van!

- Tűznézés! Tűznézés!

Sebes szuszogással tolongtak.

Fécamp visszalökte Figarót, aki elől jött. A fodrász hátrahanyatlott.

- Erős! - röffentette A Kétfogú, Akinek Kalapja Van. - Ez erős... Nagyon erős...

Figaro köhögött, és békén maradt, sőt váratlanul úgy érezte, hogy egy kissé szereti Fécampot, amiért ennyire hatalmas.

- Emberek! Senki se mondja többé, ha rólam beszél, hogy ez A Koldus, Akinek Ökle Van.

- De hiszen van ökle! - rikoltott mosolyogva Naftalin báró, aki kecses, női léptekkel odamasírozott.

- Valamiféle rendnek kell lenni - folytatta Fécamp -, és remélni kell, hogy ne legyünk nyirkosabbak a kukacnál. Nekem tehát így mondjátok, ha megszólít valaki: „Ő Az ököl, Akinek Élni kell.”

- Miért?! - kérdezte idegesen Volpi.

És Fécamp felelt.

- Mert hírt viszek a *Csontbrigád*-ról! Ezért kell nekem élni!

- Igaz! Én mondtam! - szólt A Kétfogú.

- Élni kell, hogy sokat beszélhessek! Hogy megértsék: A Brigád nem igaz; itt csak csont van! Csont és szikla! Könny és kő! Ez a Köbrigád!

- Kötörés!...

- Fáj a bőr!... Nem jó nekünk....Jaj de nem jó...

És átkarolták egymást, és jajgattak, mivel este volt, és ilyenkor jajgatni kell. A csillagokhoz, amiért olyan fenn vannak, a holdhoz, mert olyan fehér, és mert itt, a mennybolt dombja alatt megmozdult valami, ami annyira hiábavaló, hogy kín csordul tőle az emberek húsból...

- Jaaaj...

A fekete ég alatt sugárzó halvány sivatag felülete olyan volt, mint az ítéletnapon megfagyott, viharos óceán.

- Nekem élni kell! Én vagyok A Törvény.

- Volpi volt eddig A Törvény... - mondta az egyik halkan.

- A Kor is volt Törvény! Azután jött A Tűzmester, Aki Mindent tud, és később Volpi, A Dorong. Most jövök én, Az Ököl, Akinek Élni Kell! Több Törvény nem lesz!

Volpi állt. És nézett jobbra-balra.

A hold olyan tisztán állt felettük, mint egy furcsa kajütblak.

- Indítványozom - mondta hirtelen Naftalin -, hogy a kézilányok tüpénzét szállítsák le, és a szabászoknak elég egy hét fizetéssel szabadság!

- Indítványozom!... Ez jó szó!... - kiáltotta Figaro izgatottan.

- Mondjátok, hogy én vagyok Az Új Törvény!

- Te vagy A Törvény... Indítványozom...

- Indítványozom... ő A Törvény...

Volpi odament Fécamp elé.

- Te vagy A Törvény... mondta gyorsan.

- Te vagy A Törvény!... - kiáltották.

- Én igazságot teszek köztetek, ahogy jónak látom. Először úgy, ahogy nekem jó, mert élnem kell.

- A Hírt viszi!

- Ő Az Ököl, Akinek Élni Kell...

- A Hírt viszi!

- Ő Az Ököl, Akinek Élni Kell...

- Ököl a postás! - rikácsolta Madam Alfréd.

- Azután igazságot teszek úgy, ahogy helyesnek látom.

- Hát persze! - rikoltotta Naftalin.

A szél felerősödve átesapott ropogó homoktölcsérével a sziklán, azután szinte kacagva elnyargalt a sötét éjszakában.

- Aki azt akarja, hogy neki kedvezzek, azon lássam, hogy örül!

- Miért?

- Mert elárulja azokat, akik nem szeretnek engem, és akkor neki fogok kedvezni.

- Ez jó Törvény - mondták többen és örömmel, főként olyanok, akik úgy érezték, hogy Fécamp nekik fog kedvezni majd.

- A Fécamp jó Törvény!

- Erős!... Szeretjük!

Figaro azt is mondta, hogy Fécamp „szép ember”.

- Én nem dolgozom! - kiáltotta a 63-as.

- Ő nem dolgozik!

- Nagyon jó!...

- És akkor is több ételt kapok enni! - folytatta kihirdetve.

- Úgy van!...

Volpi dühösen körülnézett.

- Mindenki egyforma.

- Mégis így lesz! Mert Hírt viszek, és mert akarom! Nekem mindenki ad a részéből!

- Én adok!

- Én is adok! Ő Az Ököl, Akinek Élni Kell! - kiáltották vadul és meggyőződéssel, mert szerettek volna aludni már.

Volpi ijedten látta, hogy a Hiénák egyedül hagyják őt. Sőt valaki azt kiáltja:

- Volpi nem jó!

És Figaro ezt is közbemakogta:

- Volpi nem szép...

- Én is adok! - üvöltötte gyorsan Volpi. És nagyon rémült volt, mert nem értette, hogy mi történik.

- De mikor viszed A Hírt?

- Amikor lehet! A Hír olyan, hogy várni kell! Míg üzen A Völgy!

- Mikor lesz?!

Valamiért izgatottan vágyták, hogy Fécamp szabaduljon. Nem tudták, hogy miért, mert saját szabadságuk nem hiányzott már nekik.

- Várni kell!

- Várni kell... - bólogattak.

A Hosszú, Akinek Puskája Lett, mindenki feje fölé tartva új vagyontárgyát, mint valami karmester kiáltotta:

- Kövessük őt!

- Ez egy jó szó! Kövessük!

- Hová?! - siránkozott Volpi.

- Kövessük!... Kövessük!... - sikoltozták.

A Kürtös, Akinek Barátja Van, előállt:

- A *Csontbrigád* ártatlan! De mi lesz azokkal, akik más bűn miatt vannak itt? Miért tartsak veled én?

Fécamp nevetett. Ez így jó! Carew a legjobb barát, Rouen, akinek az életét mentette meg, és A Kürtös, aki ma már nem koldus, mert *Barátja Van*; sorra elárulták. De ezek nem számítanak!

Carew! Csak ő! Ő, aki az ördög maga...

- Mindegy, mit gondolsz, te vagy A Dugó, Akinek Nem Volt Semmije!...
- Nem volt semmije!... Koldus volt! - kiáltották vádlón.
- Hinni kell abban, hogy jó lesz minden! Mert Én viszem A Hírt! Azért!
- Én azt ajánlom... hogy higgyünk neki! - sikoltott A Kétfogú, Akinek Kalapja Van.
- Válassza meg az ipartestület főportásnak! - rikácsolta báró Naftalin. - De gyorsan! Expressz ajánlom!

Még egy ideig kiáltottak, azután lelkesen siettek aludni! Fontos dologban határoztak! De most pihenni kell, mert holnap Fécamp helyett is ők dolgoznak.

És Fécamp magában ült egy sziklán. Neki az volt a fontos, hogy innen elkerüljön. Ha megszűnik a *Csontbrigád*, máshová viszik azt is, aki nem ártatlan. És máshol esetleg élve marad az ember. Élő ember marad!

Hogy megölje Carew-t!

Addig talán megóvja magát, mert jó dolga lesz: ő viszi A Hírt.

Ami Senkinek Sem Fontos!

3.

Másnap kérdezgetett. Azért, hogy fenntartsa a hitet. Így történik valami. A többiért. Jó, ha így látják.

A Kornak emlékezni kellett, és Fécamp jegyzett egy kis noteszba.

- Gondolkozatok! Hová mentetek azon a délelőttön, amikor a robbanás történt?
- Mentünk...
- Jött A Tűzmester, Aki Mindent Tud. Sorakoztunk.
- Én akkor... egy kulacsot töltöttem...
- Kulacs... Kulacs, ez jó szó!...
- Emlékezzetek! - figyelmeztette őket Fécamp.
- Nem akarunk... - siránkoztak kórusban. - Itt biztos... Nem kell A Jó Hír!
- Az Ajtó Nem Nyílik Sehová! Ezt kell hinni!...
- Az igazat kell hinni! - kiáltott a 63-as. - Emlékezzetek...

A Vörös, Akinek Tászája Volt, sima feje tetejét simogatta tenyérrel, és vihogni kezdett.

- Nekem mondta... A Tűzmester: te Bak... Baklin... - örömmel, büszkén nézett körül. - Engem Baklinnak neveztek. Újra tudom!

- Nekem gyeregem volt! - mondta ijedten A Kétfogú, Akinek Kalapja Van.

És sírni kezdtek.

- Emlékszem - mondta valaki a barlang mélyén, és kavicsok zörögtek. - Azt mondta A Tűzmester, Aki Mindent Tud: „Fiúk... baj van... Könnyű menetben...”
- Könnyű menet... könnyű menet... - súgták meglepetten. - Kettős rendek...
- Nem mondta, hogy mi a baj? - kérdezte Fécamp.
- Mondta...

- Sokszor mondta... A szpáhiknak is...
- Akik megverték...
- Engem rúgtak a földön... - sípolta A Vörös, Akinek Pálcája Lett.
- Mondta, hogy robbanás! Mondta... - Izgatottan összeröföntek.
- Jó! - szólt Fécamp. - Látom az igazságot. Most jöjjön A Kürtös...
- Ő nem volt velünk.
- Mégis jöjjön... Én sem voltam veletek.

A Kürtös jött. Kint a rabok izgatottan súgták: „Kihallgatás... Kihallgatás van... Ez rossz szó...”
Dugó jött. Ijedt volt. A lábfejét nézte előbb, majd lassan megszólalt:

- Gondolkoztam, Fécamp. Annak is jó lesz, aki nem kap kegyelmet. A fő, hogy te vidd A Hírt...

A 63-as arca merev volt. „Ez adta a hamis pénzt” - gondolta dühösen.

- Ne beszélj, csak ha kérdezlek.
- Igen.
- Biztos vagy te, hogy a kecske, amit az én elfogatásom után nyírtál, Jakab volt?
- Igen... A fél szemét forradás jelölte... Ő is emlékezett a forradásra.
- Nem mondta Bochur, hogy a kecskét döglöttnek hitte már?
- Nem. De én szeretlek téged, és jó, ha nem dolgozol... és jó, ha kapsz enni...
- Hallgass! - Gondolkozott. - Carew meddig maradt még veletek?
- Keveset... Ő... egyetemre akart... hogy tanuljon... Mert ott is mindég a kórházban... az orvosnak segített...

Fécamp erőlködve dörzsölte a homlokát.

- Te láttad őt a gyilkosság napján?
- Csak futólag... Őrjáratba vittek... A hadnagy megállította Hagir... koporsóját... És majdnem lövetni kellett... Delet csilingeltek az erődben.
- Mi?! Delet jelzett az erőd... amikor a Raghíb Amur téren... volt a koporsó?
- Igen.

Fécamp állt... Szent isten... Most rájött... Megoldotta!... A gyilkosság rejtélyét... és mindent.

- Most eredj, Dugó! És jó lesz neked, ha elfelejtem, hogy te vagy A Kürtös, Aki A Pénzt Adta. Összehúzott szemmel, furcsa, lapos mosollyal fixírozta Dugót. És a kürtösnek hideg lett a szíve táján.
- Menj!

Azután evett. Ő kapta a legtöbbet. Nem utálta. Keze fejével letörölte szájáról a faggyút.

Valahol megdermedt benne az ember. Cinikus, rideg és önző volt most. És sokszor mosolygott laposan, kegyetlenül.

Éjszaka újra meg újra arról álmódott, hogy megöli Carew-t. Hanyatt feküdt, és a csillagok között látta az angolt. Megfojtva.

Valaki megérintette a vállát.

- Bocsánat, hogy alkalmatlankodom, uram; mégis, mikor fizeti ki ezt a számlát? A Villiers leány kelengyéje.

- Valaki meg fog fizetni érte... - felelte Madam Alfrédnak.

- Nem lehetne valami akontót?

- Jó - mondta, hogy lerázza a bolondot. - Adja ide a számlát, kifizetem.

- Tessék!

Ez csoda volt... Ijesztő!

Madam Alfréd előhúzta a hálókabát zsebéből... A számlát!

- Itt van. Szaldírozva!

ALFRÉD PAVIGNI NŐI DIVATSZALONJA 45. RUE ROYAL <i>Legújabb kreációk</i> <i>Angol kosztümszabász</i> <i>Telefon: 404-710 Párizs, 193...</i>	
SZÁMLA <i>Mmselle Ivonne de Villiers</i> <i>72. Quais de Palais</i>	
Két tucat fehérneműkészlet	18 000 fr.
Négy estélyi ruha. (Moaré, kreppszatén styl, egy zefír áttört uszályyal.)	95 000 fr.
Két db bunda (Egy perzsa és egy seal.)	80 000 fr.
Összesen:	193 000 fr.
Adók:	12 000 fr.
Totál:	205 000 fr.
A mai napon köszönettel felvettem:	

Fécamp meredten nézte.

- Most nincs nálam pénz - mondta végre rekedten.

- Majd elsején? Jó. - Eltette a számlát, és sírdogált. - Igazán nem zavarnám, de nagy a rezszi, a boltbér, és szezonon kívül vagyunk...

Egy hiéna üvöltött. Madam Alfréd letörölte a könnyeit. És szipákolt.

- Nehéz manapság.

Egyszer csak bűgött a lift. Ez mi?... Éjszaka nem hoznak foglyot!

Csak egy parancs érkezett a felvonó szélén megerősítve.

A 63-as fogoly hajnalban jelentkezik az őrségen. A parancsnok úr intézkedésére:

Tiguer őrparancsnok.

A Völgy érte jött!

Tizenötödik fejezet

1.

A halott igazság csontkeze kinyúlt a sírból. És most már hiába volt minden.

Rohant a végzet!

Este hét órakor Libourne elvégezte ellenőrző körútját, mint az egyetlen tiszt, aki lábon van az erődben.

Gouillaume csontsoványan, bágyadtan feküdt az ágyán. Sirone súlyos maláriarohamán kívül májbajával is nehéz állapotba került.

- Szabadságotatni kell magadat - mondta Minkiew, akit csillapítókért sűrűn felkeresett. - Sürgős klímaváltozásra van szükséged.

- Ördögöt... Egy kiadósabb roham, és az elintézés sima, végleges... Mit kell szabadságolás? - Reszkető ajkai között összekocant sűrűn a két fogsor.

- Az ilyen májbaj gyorsan visszafejlődik, és a maláriáról tudjuk, hogy nem halálos ellenfél - magyarázta Minkiew, és sűrű szájrándítások közben csipegette apró sörtebajuszát. Piszkos pongyolájában volt, amelyre időközben Ligert egy csatot szerzett a „műszaki osztagtól”. A csat voltaképpen transzformátorszekrényekben kellett valamihez, de egész jól festett a pongyolán. A pongyola ölében bélyegek kedvéért kivágott borítékok feküdtek, és beszéd közben ezeket rendezgette.

- Sok jó bélyegem van - magyarázta örömmel. - A merényletügyek nagy levelezést indítanak el az ezredparancsnoksággal. A bűnjelek és egyéb súlyos küldemények még nagy címleteket is jelentenek.

A filatelistáknak azzal az önző, lázas örömeivel magyarázott, amely a gyűjtőszendvedély hevében élet- és halálfontosságú leveleknél sem törődik mással, mint a bélyeggel.

Később megérkezett Berlac, aki egy osztaggal bekapcsolódott a sivatagban folyó manőverekbe, és naponta felderítő portyázást végzett Szudánban.

- Minden rendben van - jelentett Ligert. - A vérhasjárvány újra elkezdődött, és forraltatjuk a szivattyú vizét, mert a repedt csöbe beszüremelő szennyvíz mind az egészségnek, mind a szivattyúnak ártalmára van. Létszám a rendes, bár a hetes ór zsoldját már nem utaltattam, mert nincs pulzusa neki, és megszepszisedett, ami általános. Továbbá a konyha két I-es kosztra utalványt követel, amit *ideiglenes* megjegyzéssel továbbítottam.

És csuklott.

Ekkor jött az örparancsnok, Tiguer káplár.

- Tiszthelyettes úr... egy hölgy van itt - mondta csodálkozva.

- Öreg?

- Nem.

- Vöröskereszt?

- Olyasféle, bár nem csúnya.

- Szóval mit akar itt?

- Engedélye van!

Berlac sürgősen lehúzogatta a zubbonya szegélyét, mutatoujja végigfutott belül, a gallérméntén, és kissé teleszívta a mellkasát, amitől erősen feljavult a kiállása.

Odalent a kapuban kis híján hanyatt esett: gyönyörű nő állt egy katonai autó mellett.

- Colette de Cheyne vagyok. A főhadiszállásról érkezem, külön igazolással.

És átadta az írását, mellyel igazolta, hogy Colette de Cheyne engedélyt kapott nagybeteg vőlegényének, Sirone kapitánynak meglátogatására Bahr El Szudánban.

Aláírás: André Sur Lagrande de Cheyne táborszernagy, a katonai sajtóiroda parancsnoka.

Ez a hölgy volt az oka annak, hogy másnap a 63-as elitétet lehozták a Pokoltetőről. És ez a hölgy volt az oka, hogy az igazság gátak közé szorított, gyenge, apró erecskéje felduzzadt, áttörte zsilipeit, félelmes szökőárral pusztított, rombolt, hömpölygött, minden gigantikus hazugságtorlaszon átcsapva félelmetes hullámaival.

2.

Délután négy óra:

Az őrség körülfogta a felvonót.

- En joue!... - vezényli Magiron.

Aki engedély nélkül lejön, azt nyomban agyonlövik. Megérkezik Fécamp. A *Csontbrigád* katonáinak visszataszító, sivár külseje még nem rakódott rá. De már apró nyomokban itt is, ott is feltűnik valami idegenszerű, a soványságában, mozgásában valami állati jelleg.

Az emberi környezetbe került ragadozó támadásra kész riadtságával lép ki a felvonóból.

Döbbsenten áll az őrség. Nézik az embert, aki a *Csontbrigád*-tól jön, és *mindent tud*...

- Figyeljen - mondta az őrmester -, a kapitány urat meglátogatta a menyasszonya. Az magával akar beszélni. Érti?

Nem szólt semmit. Vállat vont.

A beteg kapitány és Colette de Cheyne között ezalatt a következő párbeszéd folyt le.

A kapitány már csak árnyéknak látszott az ágyban, elterülve súlyos bágyadtságában, ernyedten hunyódó szemhéjjal.

- Nem bánom, Colette. Csak vigyázzon... Ez az ember nem látszik rideg rablógyilkosnak... a lényé finomabb... szóval... veszélyesen ravasz... Kár, hogy... áruló... Egy ember volt itt, aki kedves fiúnak látszott... de... ha nem is hinné rideg gyilkosnak... gondoljon arra... hogy mégis... kétségtelen; ő sem tagadja: Az!

- Majd meglátom... Beszélni fogok vele előbb...

És ment... A fogoly már várta.

Colette belépett az irodába.

Múltak a percek. Az orvosságzagú forróságban zsongtak a legyek.

Öt perc múlva visszajött a lány.

Nagyon sápadt volt.

- Beszéltem vele - mondta halkán.

A kapitány nem szólt. Várt. Végül megkérdezte Colette-et:

- Min töpreng, kérem?

- Nem értem, miért mondta, hogy ez az ember nem látszik rideg rablógyilkosnak? - És megborzadt...

3.

A 63-as fogoly és látogatója között így folyt le a beszélgetés:

Colette belép az irodába. A sovány, villogó szemű, beesett arcú fogoly közömbösen áll. „Mintha kővé száradt gumiból lenne a feje. Panoptikumban látni ilyent” - gondolta a leány.

- Uram... Én Colette de Cheyne vagyok. Engedélyt kaptam arra, hogy beszéljek magával.

Kissé rekedtes, színtelen hang felelt, előírászerűen:

- A hatvanhármast elítélt vagyok, nevem Henry Fécamp. A haditörvényszék ítélte halálra, mert...

- Ne folytassa... Én magánbeszélgetésre kérttem.

Nem felelt.

- Dohányzik?

- Igen.

- Tessék.

- Köszönöm.

Mint valami gép. A szeme üres tekintettel figyelte a nőt.

- Parancsoljon velem.

„Olyan a hangja mint a kő” - gondolta Colette.

- A lehetetlent kíséreltem meg, amikor idejöttem. A legkitűnőbb rendőrök hiába kérdeztek, és hiába kutattak. Kecsegtették jobb sorssal, sikertelenül próbálták megtörni kínszenvedéssel. Szép szó, erőszak nem használt! És most egy lány áll itt, ígéret, hatalom híján; egy lány, akinek beteg a vőlegénye, és szeretné Párizsban ápolni, szeretne boldog lenni, és tudja, hogy ez csak magától függ...

Nézte a látogatót. Fécampnak kissé nyitva volt a szája. Ezt már lassanként kezdte megszokni ott fenn.

Semmit sem érzett a leány szavaira. A Völgy beszélt. A sivatagban ügető éhes hiénák bántó kacagása vibrált a torkában, és kis híján feltört.

Melodramát hallgat itt. A Hiénák kórusa után.

Hiszen, ha még lélek volna benne, bármiféle formában. „De kedves kisleány - felelte magában - , itt belül, a mellkasban... valami száraz, zsugorodott bőrdarab van csak... Egy jó, zsíros félíg lerágott csont egy ital víz, vagy ilyesmi talán... De szó?!”

Miféle ostobaság ez? Miféle távoli romantikája Párizs kiskereskedői műízlésének?

Colette önkéntelenül hátralépett. Pedig a férfi meg sem mozdult.

- Miért nem felel?

- Mire?

- Hogy... hol a táska a katonai iratokkal?...

Színtelen hang, halott szem, fáradt, semmilyen arc. Egy törött gramofon váza: hangot ad, ha felhúzzák, de nem zenei értelemben. Csak a kopott szerkezet zörög bántóan. Elnézett a lány feje felett a messzeségbe. Fárasztotta a lány céltalan szenvedése.

- Ha... August megtudja, hogy hol a táska... Akkor szabadon bocsátják... Illetve, áthelyezik...

- Mi hasznom van abból, ami másnak jó? - kérdezte vállat vonva.

A leánynak fájt ez az undok közöny.

- Önnek volt anyja, Monsieur Fécamp?

- Igen.

Ezt is csak úgy mondta, mintha egy pléht megkarcolnának. Anya! A leány azt hitte, ez mindenkinél kihoz valamit az érzelmek sivársága mögül.

- És nem szerette?

- Szerettem. De miért fontos ez? Most nem szeretem.

De ezt már kissé nyugtalanabb hangon mondta, mert váratlanul eszébe jutott az anyja... A besançoni kis temető alázatos füzei alatt... Egy finom, ősz asszony...

- Nem hiszek ilyesmiben - mondta gyorsan.

- Volt... önnek barátja?

Most megváltozott az arca. Szürke lett. Olyan hirtelen múlt el minden emberi kifejezés nyoma, mint ahogy kihunynak a lámpák egy színház utolsó nézője mögött. És olyan sebesen elmerült képzeletében az ősz asszony, a besançoni temető alázatos füzeivel együtt... Helyében megjelent A Vak, Akinek Lámpája Van és az Órvezető, Akinek Szíja Van!

És ő maga, Akinek Barátja Volt: Carew!

- Barátom? Igen!... Volt!

Ez a szó koppant. *Fej!* A lány rámeredt.

- Mondja! Mit kívánna, ha nyomban teljesülhetne minden... óhaja?

- Még egy cigarettát.

Colette gyorsan átadott egy marékkal.

- Mást... nem?

- Enni... Egy falat húsnak, egy ital víznek nagyobb az értéke, mint az egésznek, amit elmondott. Hogy mit kívánna egy ember, ha ember is lenne, azt nem tudom.

- Nem akar jól tenni?

- Nem. Minek? A jó, az csak fölösleges rossz az ember életében. Babonás egyének hiúsági szertartása.

- Nem igaz! Akiben keserűség van, annak fáj a szíve! - kiáltotta élesen, vádlón a leány.

- Nincs szívem.

- Ami nincsen, az nem fáj!

- Fordítva: ami fáj, az nincsen! És bennem az ember fáj!

- Hogy fájhat a semmi?...

- A beteg szervezetet az egészség hiánya kínozza. A beteg lélekben a lélek hiánya fáj.

Colette hosszan és kutatva nézte, mintha pillantásával át akarná szűrni a fogoly tekintetét, hogy egészen a lényé mögé hatoljon. Azután gyorsan otthagya...

4.

A 63-ast nem küldték vissza a *Csontbrigád*-hoz. Irodába került, Ligert mellé. Colette de Cheyne akarta így, és a kapitány ráállt.

Fécamp azt is közömbösen vette tudomásul, hogy jobb dolga lett. Ami gyötörte, az már régen nem a meleg, a rossz élelmezés, a test kínja. Carew! Ez fáj. Hogy nem fojthatta meg! Így ült az irodában...

Nem bírt az eléje tett munkával törődni. Ki kell jutni innen! Ki! Ki! Mindenáron!

- Halló! Fécamp! Itt a zsoldlista! Töltse ki pontosan a mai létszám szerint - mondta Ligert, egy kenyérdarabot rágva.

- Igenis.

- A bélyegeket szedje le az ezredorvos úrnak. Gyűjti az ilyeneket. Mert itt mindenki beteg lesz az éghajlattól. Sokszor én is úgy érzem, hogy végül gyűjteni fogok. Tud maga leltárt készíteni?

- Mifélet?

- Összeírni darabszám mindent. Három rubrika van: *Berendezés: Felszerelés: Hiány*. Itt a hét év előtti leltár, abból látja a hiányt. A két piros szék a hadnagy úr tulajdona.

És írt és írt és számolt, és nem közeledett a leszámolás napja, és ebbe bele kell halni.

Estére befejezte a munkát, és fáradtan ült. Mit lehet tenni itt? Sóhajt hallott a háta megett. Sirone kapitány állt az ajtóban.

Felugrott állásba.

- Na, maga disznó - mondta a sárga, beesett arcú tiszt csendesen, és nekitámaszkodott a félfának, mert aznap kelt fel az ágyból. - Most jó?... Mi?

- Igenis!

- Köszönje ezt Colette-nek, aki részvételt volt maga iránt.

Fécamp nevetett magában. Azt hiszik, hogy ilyen gyerekes csellel túljárhatnak az eszén.

Elefántszelídítés!

A fogoly elefántot egy verembe csalják, éheztetik, kínozzák, azután jön valaki, akit eddig nem látott, és eteti, simogatja, ápolja. Ennek hűséges barátja lesz a vadállat.

De ő nem elefánt, hanem Hiéna!

- Nem tudom, mi oka volt erre Colette-nek - folytatta a kapitány. - Én megmondtam neki előre, hogy maga egy disznó. Nem hitte. Érti?

- Igenis.

- Maga gonosz és pimasz volt. És mégis könnyített a sorsán. Ostobaság.

Lihegett. De csak az orrán át. Nem Hiéna módra.

- Te disznó... - elfulladt, és hátradőlt. Nagyon gyenge volt még. - Miattad halok meg... És sohasem látom a Campanilét... a Corso Umbertót... és... a római... tavernákat, ahol olyan jó a vörösbor.

És halkan füttyülte a *Santa Lucía*-t.

- Ha megmondanád, hol van... a táska... Akkor én mehetnék Északra... És Merán... vagy... igen, Santa Margaretha szigete, ahol annyi virág van... meggyógyítana... Na jó... te disznó. Ez rendben volna, a fene egye meg... Elpatkolok érted...

Fáradt mozdulattal legyintett, hogy a dúsan döngő légyraj szétrebbent. A karosszék ócska borszaga uralta a légkör változatosan pállott összetételét. Néhány moszkító döngött, és behallatszott kintről egy vízesap harsogása. Valamilyen edénnyel csörömpöltek.

- Te... hát... nincs meged?

- A Pokoltetőn voltam, mon commandant.

- Igen... igaz... A *Csonbrigád*-nál... Ott te vagy a brigadéros... - Nagy, lapos tenyerével az asztalra csapott hirtelen. - Káplár!

Az altiszt belépett.

- Pálinkát! - Végigmérte siralmas arccal a 63-ast.

- Te disznó... Én most leülök itten inni. Megvert a sorsom teveled.

Egy előrehanyatló hajcsomó végén nagy verejtékcsepp jelent meg.

- Igyál!

Az első pohár után kissé kimelegedett Sirone arca. A szemei, mint a sivatag napégette sziklája, sárgásan fénylettek.

- Nna!... Hát én megengedem neked, te áruló, hogy beszéljess velem. Tessék... Csak úgy, mintha te is éppolyan rendes ember lennél, mint bármelyik rablógyilkos itt a táborban...

A megvetés korbácsütése éles csípéssel végigvágott a lélekre tapadó kérgen, és a száradt hiénabőr felrepedezett tőle Fécamp közönyén.

„Carew” - gondolta a 63-as csikorduló foggal.

- Nem hallod?! Beszélgetni akarok! - kiáltotta szinte siránkozva a kapitány. - Nem járom némán a haláltáncot! A kutyakeservit!

Sípolva húzta a levegőt gyulladt hörgőibe. Azután rettenetesen köhögött, és az arca lila színű lett.

- Beszélj, mert rád öntöm a pálinkát - szólt hörögve.

- Nincs témám, kapitány úr...

- Mid nincs?... Te?! Úgy mondd, hogy nincs mondókád! Ha már el kell tűrni a gyalázatot, hogy te szintén savoyai vagy!

Most már több pohárral is ivott, és halkán dúdolt. Zubbonyát beszemetelte hamuval és dohány-szalakkal. Megnyálazta a papír szélét, rágyújtott, és szippantott belőle, hogy a pernyeszálak és a cigaretta megszenesedő szegélye széthullott a felfénylő parázs körül.

Töltött, kiitta, és fanyar arccal dobta el a cigarettát.

- Te... áruló, ide hallgass... Volt neked olyan szeretőd, aki miatt eladtad volna az üdvösségedet is?

Furcsa, bágyadt mosollyal bámult egy lószagú pokrócot a fiókos szekrényen.

- August!...

Colette állt a küszöbön.

- Hogy mer pálinkát inni?! És cigarettázik! Megígérte, hogy rendesen fog élni...

- Azt meg is tartanám, Colette... - felelte a kapitány reménytelen siránkozással. - De rendesen meghalni olyan rossz... Miért kívánja?

Fécampra nézett. A leány is. Egyszerre néztek rá ketten. Vészkiáltás volt a tekintetükben:

Ember! Hát nem látod?! Hát segíts, az istenért... rimánkodva kérünk! Ordítunk! Segítség!! Az Isten és te még segíthettek! Mondd meg, hogy hol a táska!!

Fécamp felállt. Elgondolkozva, lassan átment a szobán az ajtóig. Ott nekidőlt a félfának.

- Én nem segítek önökön - mondta csendesen, de azon a színtelen hangon, amitől a leány első alkalommal visszahőkölt.

- Ha megkerül a táska, jobb sorsa lesz.

- Nem hiszem.

- Megígérték a felettesei.

- Nem hiszem.

- Te nem hiszel... egy francia katonatisztnak?... - kiáltotta a kapitány fenyegetően, és felemelkedett.

Fécamp vigyázzba vágta magát:

- Alázatosan jelentem: én senkinek sem hiszek.

- Üljön le - kiáltotta Colette Sirone-ra. - Megígérte nekem, hogy a hatvanhármast ma vendégének tekinti!

A kapitány visszaült dörögve. Most megértette Fécamp e különleges helyzetet. A nő ötlete volt. A „lelkére” akarnak hatni. Nevetséges!

- Jól van, te disznó... - dünnyögte a kapitány. - Hát légy privát ember és vendég. Beszél-gessünk... Itt van neked is, igyál velem, te kedves magánember. Foglalj helyet nálunk... Hogy vagy alássan, és mi újság gyilkos gazéknál?... Mi?...

Öngyilkos malíciával udvariaskodott, de az is lehetséges, hogy sírógörcs környékezte.

- Tehát, kedves vendégem, gyújts rá, és mondd meg nekem, hogy miért van ez mind... ahogy te mondod! Miért élsz te, mi?!

- Élni azt jelenti, mint örülni, bármi áron.

A kapitány csuklott, és bólintott néhányat.

- No, ezt elérted... Sikerült. Ha ezért élsz, hát nem éltél hiába. Most mondd tovább.

- Nem rossz más, csak ami nekem fáj...

A nő előregöbült nyakkal, merően nézte. Keresett valamit a fiú tekintetében.

- Folytasd - mondta a kapitány szintén kissé hökkenten.

- A Gyenge Hiéna nem kell!

A kapitány felállt, és egészen odament Fécamp elé. - Ez miféle előírás?

- Ez a *Csontbrigád* szolgálati szabályzata.

- Ott mi van? - kérdezte halkán Colette.

- Ott van A Nincs. Főként ott van. Virág, fű, fa, forrás nem létezik. Csak társadalom. A puszta társadalom. És ahol társadalom van, ott törvény kell, és ahol törvény van, ott feltámad az igazság... És ahol az igazság van, ott megszületik az igazságtalanság is...

- Csak... mondd tovább, hogy mi történik ott?

- Nem mondhatom... Bűn!

- Főbenjáró?

- Nem. Csak a büntetőtábor rendjének és fegyelmének kijátszása - tette hozzá kissé gúnyosan.

- Akkor beszélj nyugodtan. Tiszti szavamat adom, hogy nem veszem hivatalosan tudomásul...

Lassan, nyugodtan kezdte:

- Odafenn a *Csontbrigád*-falka már régen elpusztult volna, de az életösztön még itt is leleményes. Feljavítják ügyesen az élelmüket.

- Hogyan?

- Dögből élünk!

- Elhullott állatból?

- Emberből!

A kapitány halottfehér lett, és Colette-nek hirtelen elernyed a térde, hogy egy székre zökkent.

- Mit mondsz... te?!...

- Elhullott embereket rejtegetünk, és...

- Ne mondja! - sikoltott a leány rémülten.

- Mondd! - szólt tompán Sirone, és bizonytalan kézzel töltött. - Beszélj!

- ...És a halottak napi fejadagját elosztjuk.

A kapitány felszabadult sóhajjal leült. Hát nem kannibálok! Ezt mégsem kellett megérnie. Phú!... De szörnyű volt!

- És... mi az a... jajgatás?

- A *Csontbrigád* Hiéna-kórusa összeül este. És szenved. És egy van köztük, aki büntet. Megöli az ellenséget. De hatvanfokos melegben nem dolgozik. Helyette a többi görnyed. És beléjük rúg, ha nem bírják. De ő nem dolgozik, és jóllakhat a Hiénák élelméből.

- És... ki ez a hitvány, emberi érzésből kivetkőzött, rühes barom? - kiáltotta a kapitány indulatosan.

- Én.

Az ajtófélfához dőlve rájuk meredt a szürke lárva, mozdulatlan szemmel, kíváncsian, kihívóan és érzéketlenül.

- Te!

- Igen! Kezdetben volt a Kor, azt eltiporta a Tűzmester, Aki Mindent Tud. Utána következett Volpi, A Dorong, és most nemrégien lettem én: Az Ököl, Akinek Élni Kell!

Colette merően nézte a lárvát.

- És... tudod legalább... - mondta a kapitány -, hogy te egy disznó vagy?

- Az vagyok. De ha ezek a rabok ott fenn emberhúst is esznek végül, nem ők a kannibálok...

Colette megnevezhetetlen, furcsa érzéssel nézte. A hazaáruló gyilkos mint purifikátor! Kije a *Csontbrigád*, hogy így ágál miatta felhevülten?

- Elég! - kiáltott a kapitány. - Az ostoba fecsegést nem visszük túlzásba!

- Kapitány úr! A *Csontbrigád* ártatlan!

- Bolond vagy? - kérdezte hökkenten Sirone.

Colette nem tudta, hogy mi fojtogatja. Feszülten lüktetett a toroka, ahogy előrehajolt:

- A *Csontbrigád* ártatlan?!

Fécamp nyugodtan a zsebébe nyúlt.

Azután letette Sirone elé Az Írást, Ami Nincs!

A kapitány bizonytalan kezébe fogta. Rezzent a papír.

Mire rövid fúvásokkal elolvasta az írást, egészen fakóra vált az arca.

A káplár éppen újabb italt hozott. Megdöbbsent az érdes, suttogó hangtól, ahogy a kapitány szólt:

- Nem kell több ital... És kéretem Libourne főhadnagyot.

A káplár kiment.

- Mi... van a levélben? - kérdezte Colette.

- A *Csontbrigád* ártatlan.

Ezt lakonikusan mondta. Mintha férfiasan beismerné. Mintha vádolta volna őket.

Libourne jött. Magas, boltozatos homloka az egyre soványodó arc felett meredeken kiszögellt. Nagy, fényes szemét egy forradalmár fanatizmusa, egy feltaláló alkotásába vetett hitének különös, tiszta, üvegszínű, lázas fénye hevítette.

- Megbízlak, kérlek, hogy egy fontos okirattal nyomban Marokkóba indulj.

- Igenis - mondta nyugodtan, és Colette felé nézett.

- A hatvanhármas fogoly egy különös dokumentumot hozott. A *Csontbrigád* ártatlan.

- Amíg távol leszek, kérlek, hogy fúsd át ezt az elgondolásomat, kapitány úr. - Sirone rémületére sűrűn benyújtott memorandumainak egyikét húzta elő a zsebéből. - Éppen az ilyen igazságtalanságok és tévedések kiküszöbölése a lényeg, és...

- Most ezt hagyjuk talán... - felelte a kapitány, és nyelt. - Sokkal sürgősebb és fontosabb...

Libourne indulatosan félbeszakította:

- Hohó! Ezt most már ilyen nyíltan nem lehet!

- Mit!

- Egyszer elütöttél attól, hogy helyettes parancsnok legyek!

- Hogy érti ezt?! Vigyázzon, főhadnagy úr...

- Az én elgondolásaimmal nem fogja más kiásni magát!... Mi történt az én tervezetemmel?!

Colette és a fogoly különös szorongással, hökkenten álltak. A légnyomástól elsüllyedő párák szagtalan, nyomasztó füstje úszott, terjengett körülük.

- Kapitány úr! A szolgálati szabályzat szerint az ön megkerülésével nem juttathatom feletteseimhez a tervezeteket!! Ön pedig nem volt hajlandó továbbítani őket. Tisztázzuk ezt most!! Le az álarccal... - és mutatóujjával dobpergésszerűen verte az asztalt, miközben lihegve, sípólva kiáltotta: - Az orvos keveri a mérget, és ön az ördög, aki átviszi az élő lélekre... - Mutatóujját már a kapitány arca előtt rázza, a szeméből kicsapó fény leveti a munkaláz disszimulációját, a ráncok beomlanak merev kifejezésükből, és nyálhabot fröcskölő, tátott szájjal üvölt. - Nem szabadultok ki a terveimmel! Te vagy az ördög! Az egyik szemedet akarom!

Ezt megálmodta! Az Álom! Most jön a golyó! Fécamp ugrik... Colette felsikolt... Késő! A pisztoly csöve már ott áll Sirone homloka előtt...

Libourne tüzelt. Egyszer... kétszer... háromszor...

...És csütörtököt mondott a pisztoly!

- Az ördög!... A bal szemét kilövöm! Akkor nincs hatalma!... Tönkretett!...

Fécamp oldalról vetette rá magát, és az egyik karját csavarta meg két kézzel. De az örültben félelmes erő volt, kiszabadult. A feléje rohanó kapitányra ugrott, két kézzel torkon ragadva.

- Az egyik szemét akarom... akkor vége... - hörögte habzó szájjal.

Colette közben a retiküljéből egy gyöngyháznyelű revolvert rántott elő, és kilőtte a levegőbe mind a hat golyót...

„Alarm!”

Amikor a rohanó őrség megérkezett az irodába, szétszórva, felborultan hevert bútor, írás, és az üvöltő, sikoltó Libourne még küzdött az örültek hihetetlen erejével.

A teljes őrség is csak nehezen fékezte meg, és erősen összekötözve az irattárba zárták, ahonnan messze hangzott sokáig fertelmes kacagása, ordítása, tomboló dührohama, amellyel a kapitány bal szemét követelte.

5.

Minkiew doktor remegve állt piszkos pongyolájában, szalmapapucsával. Lázrohama volt éppen, és a kinin már alig hatott a szervezetére.

- Nézd meg, kérlek... - lihegte a kapitány. - Az irattárba zárták.

- Felesleges - mondta, és görcsösen összeszorította pilláit, közben megemelgette az állát. - Felesleges. Már néhány hónapja tudom: Ligert az én parancsomra vette ki a golyót Libourne revolveréből.

- Mi?... Tudtad?

- Hogy paranoiája van. Ez a klasszikus örület. Tipikus eset... Látszott hétről hétre, hogy mint lesz úrrá rajta.

- Miért nem szóltál?

- Minek? Hogy ideküldjenek helyette egy egészséges embert, aki szintén megőrül? Inkább egy paranoiás pusztuljon el. Ha tetszik, rendelj vizsgálatot ellenem. - Közömbösen vállat vont. De azután nem bírta abbahagyni, tízszer is felugrott a válla, míg végül megtágította egy ujjal a gallérját, és mintha ez szerkezeti összefüggés volna, nyugton maradt a válla.

A kapitány maga elé meredt.

- És... Gouillaume?... - kérdezte csendben.

- Az is. Én nem hozatok helyette egészségest... Neki sincs golyó a revolverében. Nem szenved, sőt boldog. Mert egy elmebeteg még tud itt valamiben hinni.

Colette odament Minkiew-hoz, és a csúf kis ember vállára tette a kezét.

- Magát nem ismertem eddig... Azt hittem, blazírt.

- Bélyeggyűjtésre csak lelkes emberek képesek - felelte, és egy aprót hördült, azután lefelé rángatta a szája szélét.

Hallgattak.

- Nos? - kérdezte Minkiew. - Készítsek jelentést? Szállítsák el őket? Kérjünk új tiszteket a Coin de l'Enferbe?

Sirone némán állt.

A sivatagban száz és száz felriadt hiéna üvöltött. Az örült Libourne-nak felelgettek.

- Libourne most már állandóan tombolni fog? - kérdezte a kapitány.

- Nem hiszem. Időnként majd rájön, ha eszébe jut valamiről.

- És Gouillaume?

Az álmukból felriadt legyek még döngicséltek. Az óra fáradtan tiktakolt. Minkiew elővette a zsebkezdőjét, és ettől szétrepült a kihulló bonbonièrejéből sok-sok mentolos cukorka.

Lehajolt, és szedegette őket.

- Gouillaume-mal nem lesz baj előreláthatólag - mondta közben. - Majd el kell húzni a szekrényt. Oda is alágurult.

Most az ablakra néztek. Nagyon messziről kántáló jajgatás kórusa hangzott, fáradt, mélabús zümmögéssé tompultan.

Minkiew, ahogy a cukrot szedegette, dermedten fülelt, négykézláb. Emelt fővel, mint egy gyanakvó eb.

A Csontbrigád!

- Még az éjjel jelenthetem a két esetet... - szólt, miközben felállt.

Sirone széthúzogatta az ingét.

- Ne jelents semmit, és mindenki menjen aludni!

Néhány perc múlva csend lett, és a súlyos, bűdös trópusi éj kiméréja bénult mozdulatlansággal nehezedett az erődre.

Tizenhatodik fejezet

1.

Ez volt a legfurcsább, ahogy az életnek egy gutaütött fája váratlanul kivirágzott a sivatagban, annyi halál között, annyi élet híján, és mégis.

Két fiatal, életerős lény a bűn- és miazmatorlaszon keresztül, lehetetlen lelki és fizikai szakadék felett áthajolva, találkozott egymással.

És ez a találkozás egyben szerelem is volt.

Így kezdődött. A leány bejött az irodába, és leült a szemközti íróasztalhoz. Fécamp arca lassan visszanyerte a rugalmasságát. Rettenetes szervezetén alig látszott a Pokoltető nyoma. Csak a szeme nézett fáradtan, búsan, lélektelenül.

- Mit akar, kérem? - kérdezte csendesén. - Kérdezni fog vagy kérni?

- Egyiket sem. Ha zavarom, szóljon, és megyek.

Fécamp hallgatott. A leány egy fiókot döfködött a papírvágó késsel.

- Maga... nagyon megijesztett, amikor először láttam. Gonosz akart lenni.

- Nem tart gonosznak?

- Nem.

Ezt merészen mondta.

- Villiers megölése, Vigoin... - emlékeztette kissé gúnyosan.

- Minden terhelő adat dacára, úgy érzem, itt valami titok van, valami szörnyűség, ami éppen azért szörnyű, mert maga mellett szól.

- Önnek kiváló fantáziája van, Mademoiselle.

A leány felállt, és merően nézett a 63-asra, mintha hipnotizálná.

- És miért mentette meg Rouent az élete kockáztatásával?

Nagy csend lett. Fécamp felemelkedett.

- Ezt... honnan tudja?

- Elfelejté, hogy az apám vezérkari tiszt?

- Megvédtem, mert rokonszenves volt.

- Mondja, hogy bosszúból ölt, hogy valamit elkövetett maga ellen Villiers. Mondjon bármit: Elhiszem!

Hamis úton járt... Fécamp újra leült.

- Vallatni akar?

- Szeretném tudni, hogy egy cinikus gyilkos, egy kém miért harcol mélységes felháborodással a *Csontbrigád* embertelen sorsa miatt?!

- *Csontbrigád?* Hm... ha már ilyen befolyásos családból származik, Mademoiselle Cheyne, akkor közölhetné velem, miért nem esett szó *azóta a Csontbrigád-ról?*

A leány tűzpiros lett. A 63-as várt.

- Erről én nem... - nyelt. - Erről én nem beszélhetek.

Hallgattak. Colette nyílt, becsületes tekintete szomorú hírt telegrafált, ahogy ott állt emelt arccal. A 63-as elfordította lassan a fejét. Úgy kérdezte.

- Kell az út?

Colette nem felelt.

- Értem... - folytatta Fécamp. - Bizonyára kell az út, és olyanokra van szükség itt Afrikában, akik engedelmesebbek, mert katonák, és nem baj, ha felfordulnak, mert bűnösök! Különleges terep ez a Szudán... Itt sok olyan útépítő is kell, akitől elvárják, hogy pusztuljon az útból, mire az járható lesz.

A nő csendesen az ablak felé fordult.

- Maga szeretné... ha a táská révén... megmenekülne innen Sirone kapitány?

- Sirone a vőlegényem... - felelte csendesen Colette. - Úgy diktálja a becsület, hogy osztozzam a sorsában. Jó volna nekem, ha kiszabadulna innen. De van valami - súgta a leány nagy, belső sírással, és kissé közelebb húzódott Fécamp-hoz. - Van valami, amit jobban szeretnék... Ha megmondaná, hogy miért tette? - kínlódvá folytatta. Szinte könyörgött: - Mondja, hogy ámokfutás volt, hogy féltékenység miatt tette, vagy mondjon mást... Csak mondjon valamit!...

Fécamp riadtan nézte. Mi ez?

A kapitány nehéz léptei közeledtek. Colette kisietett. De finom illatszerének nyoma ott maradt.

A kapitány bejött, elővette a lovaglópálcát valahonnan, hogy rezgetesse szüntelenül azt a kis bőrdarabot.

- Nom du nom... - dűnnyögte. - A szekrényen is patkány... Ilyet még nem láttam.

Odaült Fécamp-pal szembe egy fordított székre, a támlán nyugvó tenyérre helyezett állal, rázogatta a botot, és agresszíven nézte, mint aki a támadásban keres védelmet valamiféle vád ellen.

Erőszakolt közömbösséggel fűtyörészett. Hirtelen olyant csapott pálcájával az asztalra, hogy nagyot durrant.

- Te röhögsz?! Mi?! - Ismét végigvágott pálcájával az asztalon, és puska lövésszerű csattanás hasított az ájult délelőttbe.

- Engedelmeivel - csodálkozott a 63-as.

- Hallgass! Jól láttam! Figyeltelek... De velem megjáró! Itt te nem vigyoroghatsz!...

Nézte. Nehézkes fúvásaitól megrezdültek a bajuszszálai, és egy pillanatra felpuffedt az arca.

- Most pálinkát hozol! És ha nevensz, hát... megjáró.

A 63-as elment. Sirone az ablakhoz állt. Ma sem takarták be vizes pokróccal a disznók! Csuklást hallott.

Ligert állt a szobában, ijedten, egy nagy morzsával a szája szélén. Torka, mint a zsiráfé, még mozgásban volt a lenyelt kenyérdarab nyomán, és egy csuklás vágyában vonaglott.

- Mit akar?

Ligert a zsebébe nyúlt.

- Ez jött a postán - mondta, és előhúzott egy darab kenyeret. - Bocsánat. Ez jött. A kenyér innen van...

Átadott egy sürgönyt.

Bahr El Szudán. A C. D. Parancsnoknak. Azonnali vizsgálat indítandó: Anton Ligert ezredírnok áthelyezését századához Meknesbe négy éve sürgetjük, tizenkét átiratban. Nevezett szolgálati ideje két éve lejárt. Huszonnégy órán belül jelentést kérek a parancsnoktól vagy helyettesétől, a késedelem magyarázatával.

*Dezier őrnagy
II. Zászlj. Marokkó*

- Mi ez?

Ligert, mintha őt is érdekelné e probléma, előrehajolt, és megnézte.

- Átirat - mondta végül.

- Hová tűntek az akták? Erre feleljen!

- Kapitány úr! Állítson hadbírótság elé! Én süllyesztettem el az írásokat.

- Miért, maga tevé?! Mi?!... Ha most csuklani mer, megfojtom! Miért tette?

- Ezt azért... thikk!

Halálfehéren, kimeredt szemmel állt.

- Beszéljen!

- Kérem, kapitány úr, én itt jól érzem magam. Nekem itt megvolt a hatásköröm, az én szeretett feletteseim, a nyugalmas életem... És hát, bocsásson meg... mon capitaine... Én maradni akartam!

Sirone rábámult, hogy nyitva maradt a szája.

Ligert szeméből két-három könnycsepp hullott! De mivel vigyázzban állt, és nem vehette el kezét a nadrágjáról, hát úgy tett jelentést, nyíltan síró arccal, és lassan a szája is szétvált, beletorzulva a zokogás lárvájába, rázódo mellkassal és fuldokolva.

- Éhén... ihit... johol... hikk...

- Takarodjon!... Félóra múlva kihallgatásra jelentkezik! Nem szégyelli magát, felnőtt ember, régi katona, és úgy viselkedik, mint valami kivénült fehérvarrónó!?

Ligert már nem sírt. Zihálva állt, és mentségére még felhozta a következőt:

- Az anyám fehérvarrónó volt - és sóhajtvá hozzátette. - De mosást is... vállalt... Thikk.

Kiment. A kapitány nehéz ujjal, elgondolkodva cigarettát sodort.

- A pálinka! - jelenti az ajtóban Fécamp.

Leteszi az italt. A kapitány tölt.

- Csak csináld a leltárt. Hallod? És ha röhögsz, hát széttöröm a fejedet!

Járkál, és egy lapos oldalpillantással figyeli a dolgozó 63-ast. Nagyokat fúj...

„Ilyen egy impertinens fráter... No mindegy.”

„Szamárság... szamárság...” - mondja önmagának, és járkál, és bal karja csukott marokkal keményen szorítja derekán a botot. A jobbal könnyedén tartja az üveg nyakát, lengeti, lógatja, ismét iszik.

- Hány ember él még... az igazi *Csontbrigád*-ból?

- Kilenc.

- Hát ez nem sok. Néhány amúgy is félholt egyént a gyarmati hadsereg tekintélyének rovására nem rehabilitálok... Te vihogsz?

- Nem nevettem, kapitány úr.

- Te... vihogni szeretnél?! Mi?! Szeretnél?!

Fécamp nem felelt.

Ez káprázatos pimaszság volt. A kapitány szeme kimeredt, és az üveg kissé meglendült.

Azután járkált.

- Szóval, én kilenc ember magánérdekét alárendelem... az izé... szóval... - Hirtelen dölyfösen rábámult. - De mi közöd ehhez?!... Hát te inspicíalsz itt engem, vagy mifene?!... Elég! Dolgozz!

Fécamp leült.

Sirone szuszogva állt. Dél volt.

Odaült Fécamp elé, az íróasztalra. A mappa és a jegyzőkönyv volt közöttük.

- Nekem járathatod a szádat! Kézenfekvőnek látszó tévedés nem justizmord! És rehabilitálás itt nem szempont. Kilenc ember becsületéről van szó. De ezek meghaltak!... érted?... Meghaltak!

- Kapitány úr!... - szólt halkán a 63-as. - Becsülete a halottnak is lehet...

Sirone áthajolt a mappa felett. Egy ragadozó lihegésével fújta a pálinkagőzt egész közelről.

- Takarodj!... Takarodj, mert... - kifulladt.

Fécamp lelépett, és Sirone tántorogva körülnézett. Nagyon sajgott a mája. Csapzottan, izzadtan lehullott egy székre. Ernyedt ujjai közül kicsúszott az üveg, koppanva esett a földre, és szétfolyt a pálinka.

- Istenem - motyogta a kapitány, és tenyerébe billent a homloka. - Én Uram, Istenem...

Tizenhetedik fejezet

1.

- Mit mosdik?

- Sírtam.

Tiguer vállat vont, mint aki azt mondja: „Ez se rossz ilyen melegben...”

- A mosodának kell szólni. Két csikos huzat hibádzik - szólt Ligert, amíg törülközött. Tiguer köpött. Kisujja körmével megnyomkodta pipájában a tüzet.

- Szokott sírni?

- Most kivételesen. A kapitánynál.

- A huzatok miatt?

- Fene sír azért. Feljött. Olyan az, mint a gyomorrontás.

- Aha! Akkor pirula köll. Tavaly egyszer elrontottam a gyomromat, és egész sárgaságba jött a bőröm. Máskor vigyázzon arra, hogy mit eszik.

- Mondom, nem azért sírtam. Egyedülléttől is szok jönni.

- Ha én egyedül vagyok, az aztán az igazi. Olyan, mintha senki se lenne a szobában. Még én se. Mert nézem az egyedülletet, és csönd van.

Ligert elővett az erszényéből egy háromcentis kenyérhéjat, és mint rágógumit, a fogai közé tette.

- De gondol az ember - folytatta az írnök. - Maga nem gondolkozik, amikor egyedül van?

- Nem vagyok gondolkozó. Úgy elgondolkozik az ember, hogy mifene módon hajlítják a szék támláját gömbölyűvé?!

- Rájöttem. A támla, az fiatal fából van, ezt kitaláltam.

- És ha öreg lesz?

- Szülőbe költözöm a nagybátyámhoz. Maga nem szokott a hozzátartozóira gondolni?

- Régebben. Ma már nem szidok senkit. Mert ellenem intrikáltak. Ha most itt fellázadnak, és hazakerülök, fejszével megyek a sógoromhoz.

- Nagy rokonsága van? Mert az az átka az ilyesminek, kérem.

- A fenét! A sógorokban van mindig a hiba. Azt agyoncsapom... Tudja, mi lehet azzal a két kispárnával? Elcserélték a kórházban.

- Vagy a kantinos holmijába került, azonban mi van, ha valaki egyetlen fiú? Hol van a sógor?

- Lehet a sógor leányági, ha nősüléstől kapja az ember.

- Ligert!

A kapitány kiáltott. Az írnök egy búcsúharapással sapkájába tette a kenyeret, derékszíját megigazgatta, bement az irodába, és ledobbant.

- Rendben vagy?

- Az imént mosdva! És jelentem a kapitánynak úrnak...

- Ezt hagyd... Nem akarok veszekedni veled... - mondta sóhajtva, a kimerült embereknek azzal a nyájasságával, amely ráutaltságuk kényszerhelyzetében a legkevésbé alkalmas egyént is előlépteti cimborává. - Te, Ligert... Magánemberek vagyunk most - felkelt, és járkált. Igen! Meg kell neki is tanulni, miért képes arra Ligert, hogy itt boldog legyen!

- Igenis! - mondta váratlanul az írnok.

- Mi?... - Odalépett eléje, és az arcába bámult. - Te, Ligert... Mondd el nekem a te titkodat.

Ligert pislogott, és kissé tanácstalanul jobbra, majd balra mozdult a feje.

- Hát kérem... - kezdte akadozva -, ha itten meghal valaki, én úgy könyvelem a holnapi zsoldját...

- Nem erre gondoltam. Mi a titka annak, hogy te nem akarsz elmenni erről a borzalmas helyről?

- Annak nagy titka van.

- Micsoda?

- Nem tudom. Ha tudnám, akkor nem lenne titok.

- Ül le, Ligert...

Olyan keskeny részt vett mindössze igénybe a szék felületén, hogy minden pillanatban a földre eshetett. Ellensúlyozásképpen a bal lábát rézsút tartotta oldalt.

- Miért léptél a légióba? - kérdezte a kapitány, és cigarettát sodort a horpadt pléhdobozból.

- Megcsaltak!

- Ki csalt meg?

- A nő!... Ez volt benne a meglepő, kérem!

- Hm... Gondolod, hogy az ilyesmi szórványos eset itt a földön?

- Tessék? - kérdezte, és közelebb hajolt az asztal felett, mivel ezt egyáltalán nem értette. - Ha minden megcsalt férfit kitömnének, mint valami ritkaságot, úgy az emberiség zöme múzeumban tartózkodna preparáltan... - Feltűnt neki, hogy az írnok fél arca dagadt.

Ligert sokáig tünődött, majd bölcsen így szólt:

- No igen...

- Igyál! - Cigarettát is adott neki, és elnézte, hogy az írnok, mint valami hörcsög, egy darab félretolt kenyeret ismét előszed a szája sarkából, miáltal a daganat varázslatos gyorsasággal eltűnt, ami ijesztő és komikus volt.

- Szóval, te csalódtál?... Nem fog ártani?

Ligert felhajtotta az italt.

- Sajnos, alig... hiszem... Bivaly egy ember vagyok, ha nem tetszik öndicséretnek venni.

Az arca piros volt, és vigyorgott. Csak dicsekvésből állította, hogy bírja az italt. Azután tátogva mondta:

- Ami csalódásilag illet, hát itt is... hikk... itt is csak úgy dőlt... A nő elhagyott, az állvány ledőlt, és Marie is megcsalt.

- Elmesélni... - kommandírozott halkán a kapitány, és végighúzta nyelve hegyén a selyempapír élet. De kiköpte, hogy szertehullott. Mennyi rovar... És ni! Élénk, zöld kígyók az iratszekrény üvege mögött... De mennyi! Furcsa...

- Gyerünk, Ligert! Mesélni!

- A ruhatárból indult el a lavina.

- Ligert! Lavina csak a hegyek között található, ruhatárban még manapság sem fordul elő, holott rendkívüli időket élünk.

- Ez igaz... viszont a feleségem nem volt hegyvidéken ruhatárosné, és mégis, hogy úgy mondjam... bizonyos lavinaszerűség... aligha vonható kétségbe esetemben...

A kérdésben dacos lett. A pálinka tette.

- Hát jó. Legyen lavina - egyezett bele sóhajtva a kapitány.

- Köszönöm. Hogy mennyire igaz, azt bizonyítja a válasz... Ugyanis a feleségem, Pauline, délutáni kíségetést vállalt egy tejesarnoknál. Éjjel meg ruhatárban működött.

- Ahol a lavina volt...

- Úgy van. Kapitány úron meglátszik a kadétiskola. Ért a lélektanhoz. Ha nem haragszik, innék ismét.

- Lehet.

Ligert elszántan felhajtott egy pohárral. Izzadt a feje teteje, ami még sohasem volt.

- Gyerünk tovább - kommandírozott Sirone.

- Igenis... Tehát délután és éjjel is dolgozott a nő. Így ritkán találkoztunk, amiért is úgy láttuk, hogy nem érdemes kétszobás lakást tartani, hát elváltunk. Pauline különben sem tisztelt. Engem még senki se tisztelt - tette hozzá panaszosan -, mert egyszer az én épületmunkámnál összedőlt az állvány, és sokan meghaltak. Bocsánat... de muszáj csu...

Kettőset csuklott, hogy leesett a szemüvege, és amikor utánacapott, hajlás közben ledöntötte fejével az italt.

Egész testében reszketve kiegyenesedett, és rémülten állt, súlyos következményekre felkészülten.

De a kapitány elgondolkozva meredt a mappára, amelyet körülölelt kétfelől a lomhán szétterülő, sűrű pálinka.

- Tovább...

- Azért nem tiszteltek, mert az állvány ledőlt, amiért vétkes könnyelműségből hat hónapig lezártak mondott ki a bíróság. Ma sem értem. Minden számítás jó volt. Meg úgy csináltuk, mint százszor is. Amikor elváltunk, és csomagolt a feleségem, azt mondta az a kegyetlen nő, hogy azért nem lehet gyerekünk, mert megvert az Isten kilenc darab ácsért, akik meghaltak, és még egy járókelő is közöttük, bizonyos Gouloise nevű fajebtenyésztő, koponyaalapú halállal, ami szépszist idéz. Az pedig általános. - Rövid szünet után inkább szégyenkezve, mint szomorúan hozzátette: - Ugyanis nekem nem lehet gyerekem, de azt hiszem, ez nem függ össze az állvánnyal.

A kapitány bóbiskoló szemmel hallgatta.

- Ostobaság!

- Ugye? És azután nem pallér egy nő, hogy tudja, mi következik állványdőlésből.

- Folytasd.

- Egy év múlva beállított Marie, a feleségem húga, Strassbourg-ban nem tűrhették már tovább. Egy detektív hozta... Tőle nem váltam el... Én akartam a jó útra téríteni Marie-t. Még sikkasztottam is e célból. De nem használt. Elhatároztam, hogy feleségül veszem... De megcsalt...

- Mikor?

- Nem tudom.

- Kivel?

- Nem tudom.

- A mindenségít a hülye fejednek... Honnan tudtad, hogy megcsalt?

- Megérzés. Egyszer nem jött haza három hétig. Korrekt nő ilyet nem tesz. És ha igen, legalább telefonál...

Hallgattak.

- Te, Ligert - dűnnyögte a kapitány -, a titkodat akarom, nem mondtad.

Ligert hosszan tűnődött.

- Tudja, kapitány úr, sokszor úgy érzem, hogy buta vagyok...

- Nem vagy hipochonder...

- Mit csináljak?! - kérdezte ijedten.

Sirone legyintett.

- Elmehetsz.

- De ugyebár... én... nem vagyok buta.

- Te aztán igazán nem! Akinek nincs esze, az itt nem buta.

- Köszönöm.

Takarodót fűjtak. Puha árnyékba süppedtek lassan.

2.

Fécampot a barakk felé vezette Tiguer.

- Fixez!

Berlac állt előttük. Még nem beszéltek, amióta a 63-as visszatért a *Csonbrigád*-tól. A tiszt-helyettes egy szakasszal állandóan felderítő járőrt vezetett. A szaharai felkelés híre errefelé is nyugtalanságot keltett.

- Maga alaposan megadta nekem! Két hétig merev volt a karom - szólt tréfásan.

Fécamp nem tudta, hogy mit feleljen.

- Elmehet! - szólt Berlac a káplárra, és miután ez tisztelgett, kedvetlen legyintéssel mondta: - De ne csinálja a görcsrándulásait...

Amikor Tiguer lelépett, Berlac a fogoly felé tartotta a cigarettatárcáját.

- Hát csak azt akarom mondani, hogy nem haragszom már, amiért rám lőtt egy pofon miatt. A bátor és önérzetes férfi komoly érték. Csak az a hazaárulás... Az mi volt?

- Megfizettek, mon adjudant-chef.

- Igen? - kérdezte őszinte érdeklődéssel. - Szereti a pénzt? Hát majd erről is beszélünk...

„Ezt hogy érti?” - gondolta Fécamp.

- Szerintem az ilyen jellegű bűnözés oka az is lehet a magafajta embernél, hogy valaki erős egyéniség, és nem az ambícióinak megfelelő helyen alkalmazták. Mondja, kérem, hol szedte azt a revolvert, amelyikkel rám lőtt?

- Az én pisztolyom. Sikerült elrejtteni a kutatásnál.

- Szamárság! Ezzel lőtték le Vigoint!

- Én tettem.

Berlac messzire fricskázta a parázsló cigarettaját.

- Nem maga tette - mondta halkán, de határozottan.

És farkasszemet nézett a fogollyal. Egy zsíros fényű pálmakorona megzörrent a közelben. Gégét facsaró, meleg párolgást gőzölt a talaj.

Fécamp önkéntelenül hátralépett. Berlac, mint valamely kisebb vidéki szintársulat intrikus szereplője, felvonta szemöldökét, és rejtélyes kacajjal szólt:

- Ebben az erődben én vagyok a nagy bábjátékos. Ezt jegyezze meg! Különben beszélünk még... Maga tetszik nekem.

És elsietett.

Nem vette észre azt az árnyat, aki végighallgatta őket egy bódéhoz lapultan, és most sietve lopakodott a pálmák mögötti homályban, hogy előbb érjen a kapuhoz, mint Berlac. Amikor a tiszthelyettes odaért a bejáratához, és szokott lendületével kinyitotta...

Rövid robaj... Ezzel egyidejűleg rémült, fájdalmas ordítás hangzott fel.

A poszt rohant. A kantin előtt ácsorgók odasiettek.

Az ablakokból ijedt, álmos arcok néznek le...

Mi történt?

- Lámpát! Orvost! A tiszthelyettes úrnak egy téglá hullott a fejére! Hej! Segítség!

Libourne sietett elő pizsamában. Nyomában Ligert. Berlac ájultan, betört koponyával feküdt.

- Itt, a belső homlokzat íve alatt meglazult egy téglá a csapkodástól. Az leesett a tiszthelyettes úrra. Pallér voltam, értek a katasztrófákhoz - szólt Ligert fontoskodva.

- Orvost - mondta Libourne. Kissé sápadt volt a főhadnagy, és lefogyott az utóbbi időben. Reggelig írta sokszor reformterveit, amelyek azután a kapitányhoz kerültek.

- Ezredorvos úrnak jelentem, szerencsétlenség - lihegte Ligert a kórházi rendelő küszöbén.

Minkiew felnézett a bélyegei közül. Jobb szeme összerándult néhányszor, mintha kacérkodna Ligert-rel. Közben az ingujjához kapkodott keze fejével, majd egy aprót hördült.

- Véletlen baleset. Pallér voltam. Szakos vagyok benne. - És csuklott.

- Te! - súgta egész közelről az ezredorvos. - Azt mondtam neked, hogy ha a Berlacot baj éri, felköttemlek.

- Ezt... nem szeretném...

Sietett a sebesülthöz.

- Itt - mondta Libourne fáradtan, és mert nem szerette az orvost, elment.

Minkiew bekötözte Berlacot. Amikor elvitték a tiszthelyettest, felnézett a kapura.

A belső szárny teteje mézporos volt, mintha téglát helyeztek volna rá! Minkiew gyorsan lábujjhegyre ágaskodott, és zsebkendőjével leporolta a nyomot.

Tizennyolcadik fejezet

1.

A káplár a pipáját tömte. Kis szünet támadt.

- Ha lenne doboza, akkor nem törne a cigaretta - szólt végre Ligert.

- Mert tartása lenne neki - bólogatott a káplár.

- Kijön a maláriám - szólt Ligert, és megborzadt a fullasztó hőségben.

- Betegségtől van - jegyezte meg a káplár, és köpött. Azután eltűnődve mondta: - Én a dohányt már hordtam papírban is, de nem volt jó.

- Errefelé nem is kapni jó dohányt.

- De attól nem függve, különben sem volt jó papírból a dohány.

- No persze...

Megnyomogatta körmével a dúsan égő dohány felsejét.

Ligert ábrákat rajzolt egy papírra, oktaédereket és keménykalapokat. Közben felhúzta a szemöldökét.

- Egyrészt azért volt rossz, mer belement a zsebből a piszok.

Pöfékelt, komoran, csendben voltak.

- És másrészt? - kérdezte Ligert.

- Mi történt?

- Ha egyrészt rossz volt, akkor van másrészt is.

- Nincs... - A káplár megrázta a fejét. - Csak egyrészt volt rossz.

És újra hallgattak. A pipa maró füstje szállt, és az íróasztalon egy tikkadt százlábú tántorgott keresztül a mappán. Nagyot reccsent a szekrény, és nagyon távolról harsány altiszt kommandó szüremlett ide.

A káplár ásított, összeseperte maga előtt ráncos, barna tenyerével a dohányt egy zacskóba.

Ligert ezt megfigyelte.

- Így is belemegy a piszok - szólt rosszallóan.

A káplár helyeslően bólintott.

- Egyrészt így is belemegy.

Az őrség szabályos lépései közeledtek. Alkonyul. „Állj!”... Egy rezzelés. Csend... „À... droite!” Rezzelés... Koppan... Fordul. Fojtó faszénfüst árad valahonnan perzselő légáramlással, és porszemek suhannak be az ablakon neszelve.

- Hát, ha egyrészt belemegy - fejtegeti Ligert -, akkor egyrészt rossz.

- De ez nem zsebből megy bele. Asztali piszok nem érzik, mikor ég.

- Csak zsebi piszok - bólogat megértően.

- Csak hát. Meg emberi haj. Az is rossz szagú, ha ég.

- És állati.

- Az is. De az állati, az egyrészt szőr.

Ligert kihúzza a fiókot, és pislogva bámulta a tartalmát. Írások... Néhány pecsétnyomó is volt ott, azután a töltőtoll meg a mappa. És ott volt a néni tárcája is, D. G. kezdőbetűkkel.

- No, én megyek - mondta a káplár. - Említse, hogy itt voltam. Eldugult a mosoda lefolyója.

- Belement valami.

- A csöbe. Attól eldugult... - felelte Tiguer, és bólogatott.

- Nem vár? - kérdezte Ligert, és lehet, hogy nem is tudta.

- Nem. Mer ha jön is az örvezető, nem ér rá velem törődni.

- Nem is. Mikor lesz a lázadás?

- Tán hónap.

- Maga megyen velük?

Tiguer köpött.

- ...Minek? Hadd éljen a sógor. Az is ember. Hanem rakja be a tartalék tömlőket, mert megrongálják a lázadáskor.

- Igaz.

Jött Fécamp. Az írnok ilyenkor elsomfordált. Fécamp még sohasem kérdezte tőle, hogy ki ölt Ligert revolverével, amiért őt a *Csonbrigád*-hoz vitték.

Fécamp írt. Valami mosoda-összeállítást. Fehérneműs cédulákat hozott egy rab.

Gerard. A jó barát. Aki legyezte egyszer, amikor követ tört. Alig van élet benne. Keskeny arca piros.

- Te, Fécamp. Készül valami.

- Micsoda?

- Nem tudom... De készül. Nyugtalanok.

Éppen szállt a nap, és az alkonyi áramlásban zörögtek a porszemek.

A folyó felől könnyű léptek koppantak. A rab elment. Fécamp jól tudta, hogy Colette jön... Hosszú árnyak hajoltak szét a padlón.

Kettyen a kapcsoló. Ott állnak szemben.

- Búcsúzni jöttem.

Kezet nyújtott. Fécamp ámult. Régen, nagyon régen nem fogta meg tisztességes ember a kezét.

- Én úgy... érzem, hogy... magának valami titka van - mondta a leány.

A 63-as keserűen mosolygott.

- Alapjában véve jó ember lennék, ha olykor nem támadna fel bennem a bűnözés kényszere. Régen is így volt. Ez a magyarázat.

- Miért keres egy gyilkos mindég a Jósága számára enyhítő körülményt?

- Önt megtéveszti, hogy nem vagyok a szó mértani értelmében rossz, holott orgyilkosságot követtem el. Ennek az oka az, hogy nem fordulnak elő szabályosan dramatizált jellemek az életben.

- A rossz ember nehezen viseli megérdemelt büntetését. Maga alig szenved.

- Nem látom olyan rossznak a rosszat, mint mondjuk, Sirone kapitány. Helytelenül értékeljük a valóságot, amikor a rosszat és a jót állandó értéknek vesszük. A forróság, a sivatag vagy az egyhangú napok csak egy másik környezethez viszonyítva tűrhetetlenek. A dolgoknak van egy külön, legfőbb lényege, a mi korlátozott érzékelésünkben előforduló benyomásoktól független. És ez a tartalmuk igazi jelképe. De ember számára örök titok. Érzékelhetetlen.

A leány nevetett.

- Maga Kantot hozza segítségül, hogy elvetemedettnek lássék.

Fécamp nem felelt. A leány melléje lépett. Bealkonyult lassan. A dohos iroda félhomálya borongott körülöttük, és egy kissé talán bennük is.

Lomha árny jött csámcsogva, és hogy személye felől ne legyen kétség, csuklott is. Ligert volt.

Hátratett kézzel, bambán megállt.

- Hol a kapitány úr? - kérdezte gyorsan Colette.

- Az ezredruhatárban.

- Mit csinál?

- Iszik. Rettentő részeg a kapitány úr. Mióta dugva iszik, mindég rettentő részeg.

- Mondja, hogy azonnal kéretem.

- Hozzám vág valamit.

- Mondja, hogy én parancsoltam.

- Az attól független.

De azért ment. A kapitány füttyörészve, dülöngélve járkált a dohos, porszagú helyiségben, és amikor Ligert belépett, hozzávágott valamit. Egy díszcsákót, mert más nem volt kéznél.

- A hölgy kéreti a kapitány urat az irodába.

És csuklott. Olyan bután nézett, hogy a kapitánynak nevetni kellett. Fogfájása lehetett az írnoknak, mert kissé feldagadt az arca. A kapitány töltött. Nagyon részeg volt már.

- Ligert! Igyál egy pohár pálinkát.

Az írnok ivott, mintha egzecírozna.

- Megjegyzem, rosszul bírom - szólt szerényen, de csak utána.

- Ligert. Beszéljess velem!

- Igenis.

- Mondd... szenvedtél te már?

- De me... mennyire - dadogta Ligert. - Tavaly két... fogamat húzták... - És, hogy ne keveredjen fogfájás gyanújába, nagyot nyelt. Ettől elmúlt a daganata, ami ijesztő volt. Ugyanis Ligert, mint valami hörcsög, titkos kenyérfalatokat tárolt a fél arcában, hogy ne mondjam, „pofazacskójában”.

- Ligert! Mit kívánnál ha kívánhatnál bármit?

- A... azt kívánnám, hogy... bár ne kellene... kívánni... Ne énekeljünk?

- Igyál még, a mindenit!!... Eh!...

Ligert ismét ivott, pedig már piros volt az arca.

- Kérem... az asszonynak nem volt igaza... Hikk!...

- Miben?

- Ugyanis... Itten egy Gerard nevű rab... került a... mosodába. És... ez a rab, kérem... Ehetek egy falat kenyeret?

- Egyél! De csak egy falatot!

- Igenis!

Boldogan kivett a zsebéből egy karéjjal és nagyot harapott.

A kapitány cigarettára gyújtott. Undorítóan sok az egér és a légyfogó gyík... És ni... ott, az miféle roppant giliszta?

- Szóval?...

- Hikk!... Szóval ez a Gerard... kérem, azt a házat építette... amiről említettem, hogy... bedőlt...

- Igyál...

Nagyon részeg volt már Ligert, és jámboran vigyorgott.

- Igenis... Jó ez... az ital... Szóval, hát ő mondta nekem... Most, mert két csíkos huzatot keresünk... hogy azt a házat... Rue Forben huszonhét lett volna... Ő lopta el az anyagát... mer rossz habarcs... meg korhadt deszka... mer svindliztek a szállítóval... És ő... Meleg van itt...

- Szóval ő volt a vállalkozó, és rossz anyagot adott?

- Igen. Ez a Gerard tüdős ember... köhögő... meg beteg... és bezárták egykor ebből kifolyóan... Hát így az asszony tévedett... hogy... azért nem lehet gyerekem... mert az állvány bedőlt... és átok van... Szabad... nekem énekelni?...

- Egy keveset és halkán.

Néhány artikulátlan taktust dúdolt.

- Inkább takaríts itt! - kiáltott rá a kapitány. - Nézd! A patkányok már az íróasztalon futkároznak!

Ligert legyintett.

- Ne adjon arra... semmit... kapitány úr... Az ezredorvos... úr mondta... hogy... ez...

- Na, nyögd ki...

- Azonban félek... hogy a *delirium trémenc* függelmi sértés... Hikk...

A kapitány arcából elfutott a vér.

- Szóval itt... nincs patkány?!

- Hát... kell hogy... legyen néhány... mert különben nekem is... függelemsértésem van... és kenyértől nem jön... a *trémenc*... hikk... De olyan sok nincs és... az... abszolúte...

„Delirium tremensben vizionál!”

A kapitány csodálkozva észlelte, hogy ez a befejezett tragédiája nem rendíti meg. Az Úr olykor elküldi a halál mellé narkotikumnak a közönyt, és ez nagy kegy.

- Elég volt. Mehetsz...

- Azt... kö.... könnyű vezényelni...

Felállt, és a szék felfordult mögötte. A szoba hirtelen ugrálva keringett.

Megkapaszkodott valamiben, de mégis leesett.

- Az italtól lehet... - dűnnyögte. - A szesz... részegít...

A kapitány is nagyon mámoros állapotban volt. Még egyet húzott az üvegből, és ment. Ligert utánaszólt nevetve.

- Kapitány úr!... Az Isten... éltesse! Rég... mulattam ilyen jól...

- Egészségedre. Eredj lefeküdni.

- Mondja... hehe... kedd...vess... kapitány úr... Én buta vagyok?

- Alig...

- Ezt... csak... megnyugtatósból... mondja...

És egy széktámlától az asztalhoz tántorodott, megkapaszkodva. Harsányan nevetett, piros arccal, és jobb kezével lengő, gyors gesztusokat végzett.

- Kapitány úr... bizis... bizisten szeereetem magát... és kutya... egy... heely...

- Az igaz - dörögte Sirone. - No, eredj! Mert nem tudom, mi van, ha valaki rálő ma ismét Magironra, és jegyzőkönyvezni kell.

- Ha... én alszom... akkor nem kell... félni...

A kapitány szédelegve megállt, és visszanézett.

- Na ne! Aztán miért?!

- Mer nincs tettes... mer én vagy a Minkiew doktor úr lödöz itt a pasasokra...

A kapitány kezéből csörömpölve kihullott az üveg!

2.

Minkiew cigarettázva járkált.

Csendes, lappangó vihar áramlott az éjszakában. Mozdulatlan, villamossággal telt, lomha sirokkó feszült feléjük.

Sirone görcsszerű, fájó keserőséggel a torkában hallgatta.

Rettentően fáj a mája, és ölte az utálat, a kétségbeesés. De úgy volt már megteremtve, hogy utolsó másodpercig, amíg bírja, teljesítse a kötelességét.

- Egy éve észrevettem - vallotta Minkiew -, hogy a Szolgálat postája halványan nyomott bélyegeket használ. Némelyiknek hiányzott a fogazata.

- Csak nem... ezért...

- De...

Hallgattak.

- Beszélj, doktor.

- Elkértem Ligert pisztolyát, és megmondtam, hogy levelezést kell előidézni a Szolgálattal. Én leadok egy jól irányított lövést úgy, hogy ne találjon, ő meg majd leszedi a bélyegeket a válaszborítékokról... Így volt. Azért vettem el az ő revolverét, hogy ne keverjek gyanúba véletlenségből senkit...

- Micsoda örültség.

Minkiew kis bajuszát rángatta:

- Gondolod, hogy főbe kell löni magam? Mi?... - és féloldalt tartva emelgette a fejét furcsa csavargatással.

A kapitány pálinkát ivott. Úgy érezte, nem bírja ezt tovább. Fulladozott a keserúségtől.

- És... Vigoin?!

- Erről nem tudok. Amikor az őrmester füle mellé lőttem, a sötét pincében valaki fejbe csapott hátulról... Elkábultam. Mikor magamhoz tértem, ott volt a revolver mellettem. Épp hogy futva a szobámba értem... Gondolod, hogy főbe löjem magamat? - És cuppogott.

Sirone felállt.

- Nem... Én, én hiszek neked. - Kétségbeesetten dörzsölte tenyereivel az arcát, mintha mosakodna, azután keserves rekedtséggel kiáltotta: - Ne lödd főbe magad! Nem játszunk emberesdit és hovátartozósdit, mintha élet és halál, valóság és lidércnyomás fontossággal bírna valahol! Te, Minkiew!... Ha ez a ruha itt rajtunk nem volna uniformis, akkor mi már régen négykézláb futkároznánk és ugatnánk, vagy mi az isten csudáját!

- Nem volna rossz - mondta rövid tünődés után Minkiew.

- Rád bízom, hogy erről az ügyről... majd jelentést tégy. Érted?...

- Szerintem - szólt rosszállóan Minkiew, és váratlanul körmeit nézegette, ami néhány csuklással együtt járt nála. - Sze... herintem... mégiscsak nyugodtabb elintézés, ha főbe lövöm magam. Következőek az előnyei...

És mutatóujját kifeszített hüvelykéhez tette, mintegy hozzáfogva az előnyök felsorolásához, mik főbe lövését indokolják.

- Te ne csináld ezt... - mondta a kapitány. - Most itt szükség van rád... Harcban állunk. Halálos veszélyben! Úgy érzem, megőrülök!

- Nálam nagyobb a baj. Néha pillanatokra épelméjűnek képzelem magamat, és ez ellen nem használ már a bróm sem.

Fel-alá csattogott a papucsában, és görbe lábszárai jobbra-balra imbolyogtak a piszkos fésülőköpeny libbenő szárnyai mögött. Azután megállt.

Messziről sirató zümmögés hangzott. Összenéztek. Ligert szörnyű részegen a padlón feküdt hortyogva, és lehet, hogy két csíkos párnahuzatról álmodott.

A *Csontbrigád* jajgat!

- Te... - mondta fulladozva Sirone. - Ezek ott... - tétován az ablak felé mutatott - ez a csonthadosztály... Ártatlanok!

- Adjak brómot? - Választ sem várva a zsebébe nyúlt, és elővett egy gombolyag spárgát.

- Erősen leintettek az ezredtől - folytatta Sirone -, hogy e régi ügy bolygatása nem kívánatos.

- Nagy része a bűnösöknek már úgysem él.

- De egy halottnak is lehet becsülete!

- Lehet neki, de elvan anélkül is. Sokszor az élethez sem hiányzik. Komolyan nem akarsz brómot?

- Nem... Mit használ?... a delirium tremens ellen. És azután... - folytatta rekedten Sirone, pléhdobozából cigarettát sodorva, és minden forgott körötte a részegség miatt. - Kell a *Csontbrigád* bűne, hogy itt Szudánban a bűnhődés erkölcsi szüksége miatt törjék a követ. A sivatagba nyúló kősziklákon át út kell, és ez a melodráma megneemesíti a csákányzörgést... Annak, aki nem hallja...

Minkiew hallgatott.

A *Csontbrigád* jajgat!...

Azután még különösebb hang hallatszott:

Valahol hegedültek.

Minkiew kérdés helyett egy aprót hörgött, és meredt szemmel, hökkenten felkapta a fejét, Sirone-ra bámulva.

- Fécamp hegedül... - mondta komoran a kapitány. „Hol van Colette?” - gondolta. És hallgatták a búsan özönlő tételt.

Sokáig álltak így. A kapitány nagyot húzott az üvegből.

A hegedűjáték elhangzott. Minkiew fűrgé ujjakkal markolászott a hajába, lehunyta a szemét, és olyan lett az arca, mintha citromot nyalna. Most látták, hogy Ligert feláll lassan. Bizonytalan térdekel, szemöldöke felé búcsúzó, rezgő tekintettel, szörnyű részegen.

- Muzsi... Muzsika...

- Ismeri? - kérdezte Minkiew. - Ez Beethoven.

- Nem... Ez a hatvanhármás fogoly... - csuklott.

- Egész... ségükre!

Magasra emelt egy karéj kenyeret, és jót harapott belőle, de mielőtt lenyelhette volna, újra végigzuhan a földön.

- Szeretnék... egyedül maradni - mondta Sirone, miután Minkiew-val hosszan hallgattak.

- Jó éjszakát - mondta az orvos, és a köpenye két ujját egyszerre húzogatta.

- Add ide a revolveredet!

- Felesleges. Az örült emberek pisztolyából Ligert-rel naponta kivetetem a golyót.

Előhúzta a revolverét. Kettyent, és üresen fordult a dob. A kapitány kihúzta a saját fegyverét, és nézegette.

Üres volt a dobja!

Nevetett. És elhúzta a ravaszt. Kettyenés. Még sokáig nézte azután is, amikor egyedül volt már. Lassan az ablakhoz szédelt.

A sötét, langyos, furcsa szagú afrikai éjszaka olyan volt, mintha egy szerencsén nő lomha teste feküdne a tájon.

Meddig állt így?... Percekig?... Órákig?...

Egy dobbanás. Fécamp áll a küszöbön.

A kapitány megfordult, tenyerével háta mögé támaszkodott, a párkányra, és úgy érezte, hogy nyomban végigzuhan egész hosszában a padlón. Már emelkedett is feléje a sok korhadt deszka, és süllyedt a mennyezet, míg hegyesszögben a küszöbön áthatolva, szelíden kettéválnak, és rezegve sokasodnak a tárgyak. A kettős kontúrú képek: íróasztal, fogoly, fal... minden átlátszó, csupa érintkező körvonal, zavarosan, kuszáltan, egymásra torlódó síkok káoszában.

De megszokta, hogy nagy erőlködéssel ellenőrizze részegségében alámerülten is a valóságot.

- Mit akar, mi?!

Ott áll a fogoly, mozog a szája, és valahonnan oldalról - mélyről és zizegve - torzult hang szüremlik, és jaj, istenem... Ezt most össze kell állítani, hangot, képet és értelmet...

- Beszéljen értelmesen! - recsegi fegyelmező hangon. - Mit mesél itt?!

Azonban a 63-as máris lemerül a küszöbrel együtt a hullámozó íróasztal mögött, és az egész szoba megdől, mint egy kajüt, hogy fél kézzel el kell kapnia az ablakkeretet, és ezt szégyelli, tehát kihúzza magát, és elindul a fiú felé, de mert közékük vonul az asztal, most öklére támaszkodva, mintha ide készült volna, megáll.

Most tisztán hallja végre a gazdátlan hangot.

De ettől megdermed körötte a hajózó környezet:

- Kapitány úr! - jelenti Fécamp. - Beismerő vallomást szeretnék tenni. Közölni fogom, hogy hová rejtettem a táskát!

3.

Előzmény?... Ez történt:

Álltak egymás mellett az irodában. Éjszaka volt. Mély, csendes és misztikus.

- Búcsúzó - mondta a leány.

- Utazik?

- Holnap hajnalban.

- Van... valami kívánsága? - kérdezte Fécamp.

- Hegedüljön.

Furcsa. Azért nem szólt semmit. Vette a hegedűjét, és játszott. Először a leány arcát nézte, azután az éjszakát, ahogy az ablak előtt állt, mint egy fekete fal.

És ott is a leányt látta.

És azután nem látott és nem hallott semmit. Hegedült. A Hiéna, a Csontbrigád végképp elmúlt benne! A daltól vagy a nőtől?

Ki tudhatná?

Az ember egyszer csak elfelejti, hogy emlékeznie kell. Elfelejti egy szép, tiszta lány közelében... és elfelejti abban a pillanatban, amikor eszébe jut Chopin *Balladá*-ja vagy Rubinstein bánatosan ömlő *Melódiá*-ja, amely olyan, mint a sivatag egyhangú, végtelen hullámainak vonulása.

Elfelejti, mint a mesebeli kalifa a bűvszót.

Ahogy befejezte, és elhalt csendesedve hegedűjén az utolsó hang, a lányra nézett.

Ijedten letette a vonót.

Colette lábujjhegyre ágaskodva állt, nyitott szájjal, rémült, kimeredt szemekkel...

4.

- Fécamp...

A férfi ösztönszerűen hátralépett. - Mit... akar?!

- Maga ártatlan!

- Nem igaz!

Úgy álltak egymással szemben, mint akik verekedésre készülnek. „Tébolyító - gondolta a férfi. - Ez a leány egyetlen melódiából többet tud, mint ezer titkosrendőr minden adatával és ügyességével.”

- Hallgasson! Most azonnal mondjon el mindent! Érti?! Ó, ez szörnyű!... Jaj, istenem...

- Nincs mit mondani...

Nagy szünet. Colette megfogja a férfi kezét, és nyíltan mondja:

- Fécamp... Én szeretném, ha maga ártatlan lenne...

A 63-as a szomszéd szoba felé nézett.

- Értem... Figyeljen - súgta a leány. - Én nem fogom soha elhagyni Sirone-t... És mégis... Nekem tudni kell! Maga ártatlan!

- Miért... mondja ezt?!

Most egészen előtte állt.

- Maga belém szeretett, Fécamp - leheli olyan szenvedő, síró arccal, hogy nem lehet állni a tekintetét.

- Honnan... tudja... - kérdezte Fécamp kétségbeesetten a lányt.

- Egyszerű... Maga ártatlan. De van itt egy áruló is.

- Ki... az?

- A hegedű.

Fécamp szomorúan nézte a hangszert.

- Talán, ha hegedülni tudnék - súgta a leány -, akkor maga is kitalálná, amit én nem mondhatok...

Álltak, és nézték egymást.

- Akarja tudni?... - mondta a 63-as rekedten. - Az igazat?!

- Igen...

Két kézzel megfogta a leány kezét. Forró nyargalással lüktetett át torkán a vér.

- Colette - súgta. - Én ártatlan vagyok.

És azon az iszonyúan fájó hangon, amelyet csak igen ritkán hallani, ha erős férfi sír, megismétli, fuldokolva, kétségbeesetten:

- Colette... Én ártatlan vagyok!!...

Vissza a Hiénákhoz!

Embernek lenni fáj! Ami fáj, az rossz! De ebben már nem is volt olyan biztos. Úgy érezte, hogy ez, ami most fáj, ez némely örömnél jobb.

Ember lett, mert ismét hitt a szenvedésben, és hitt az áldozatban, aminek semmi értelme, de többnek érzi magát, aki szenved miatta.

És odaállt az ablakhoz, nézte a jégszínű holdfényben sugárzó sivatagot, és hegedült...

Azt játszotta hosszan és sokáig, hogy ő ártatlan.

Tizenkilencedik fejezet

1.

Egymással szemben ültek.

- Most tud mindent - fejezte be a fogoly a történetet. Elmondta Colette-nek elejétől végig.

A nő keze hideg volt és reszketett. Végigsimította Fécamp arcát.

- Mennyit szenvedett!...

Annyi gyengédséggel nézett a fiúra, és olyan búsan, mintha őérte történt volna mindez.

- A legnagyobb szenvedés az, ha valaki szeretne rossz lenni, és nem képes erre.

- Miért nem tett eddig őszinte vallomást?

- Ki hinné? Mi a bizonyíték?

- De így hamis nyomon járnak a hatóságok!

- Nem is olyan hamis ez a nyom... Ugyanis én tudom, hol a táska!

Egyenesen a leány szemébe nézett.

Colette felállt. Sápadt, megviselt arca vibrált, mintha elektromos áram futna keresztül a bőrén.

- Beszéljen, kérem, világosabban...

- Tudom, hogy hol a táska!

Colette fáradtan végigsimította a homlokát:

- És miért titkolja?

- Mert azt hiszik, hogy én vagyok a tettes. Ha most előadom a zsákmányt, hogy derülhet ki valaha is az ártatlanságom? Így mégis megvan az események milliárd változatából elképzelt a lehetőségek végtelenjéből felvett függvény: elfogják az igazi tettet.

- Ahogy én kitaláltam, úgy más is látni fogja az igazságát!

- A hadbírótság előtt nem lehet hegedülni - felelte Fécamp, és fanyarul mosolygott. Tenyerét hátrattette a dereka mögé, laposan, és a falhoz dőlt. - A tettes sportsman. Ez reményt ad. Ha veszít valaha, és elfogják, bevall mindent.

Colette két tenyerébe fogta a 63-as arcát, és úgy súgta közről:

- Maga tudja? Ki az?

- Carew!

Carew... Hallgattak. Egy légyfogó gyík a mennyezetig surrant hirtelen, és apró állkapcsa kettyent. Bekapott valamit.

- És miből tudta meg, hogy hol a táska?

A 63-as arca szürke lett és komor. Mintha gyászszertartáson egy nagy halottnak végső tiszteletet adna.

- A *Csontbrigád*-nál... egy régi, jó barátom üzenete megoldotta a titkot váratlanul.

- Kicsoda?

- Jakabnak hívják az illetőt, és kecske. Kár, hogy nem tehet vallomást.

- Kérem, beszéljen összefüggően.

- Jakab, a kecske ama szörnyű reggelen, Bochor kávéházában látszólag élettelenül feküdt a földön. A *Csontbrigád*-nál újságolta A Kürtös, Akinek Barátja Van, hogy elfogatásom után látta a kecskét. Élt. Ő maga nyírta.

- Folytassa. És?

- Ha a kecske, amely akkor élettelenül feküdt, később feltámadt, úgy csak az lehet, hogy elkábult valamtől. Bizonyára az én zöld moszkítóhálómától, mivel ezt sokszor döfködté az orrával.

- Carew...

Bólintott.

- Valamikor medikus volt. Ezért Ulogiban az orvos odavette a kórházba.

- Kloroform...

- Igen. A kórházból altatót lopott, és kölniszórójával bepermetezte kábítóval a moszkítóhálómát, és nyugodtan elment, burnuszban, hogy végrehajtsa a bűntényt. Hajnalban már ismét ott volt mellettem.

- És hol a táska?

- Magának joga van ahhoz, hogy ezt a csodálatos titkot megoldja... - Átkarolta a leányt.

Ez kínlódva nézett a férfira, sírásra görbült szájjal.

- Figyeljen, Colette. Olyan rendkívüli, ami ezzel a táskával történt, olyan hihetetlen... fantasztikus...

Ekkor egy test bukott be, végig a padlón, hatalmas zuhanással.

2.

Ligert volt, egy könnyű alkoholmérgezés tünetei között...

- Berúgott ez a pimasz, és elég rossz a szív működése - szólt Minkiew (mivel ő volt, aki elejtette az írnokeket).

Ligert hortyogott, de olyan félelmetesen, mint lappangó leopárd, ha ugrásra készül. Colette zavarban volt, maga sem tudta, hogy miért, és kisurrant az irodából.

Fécamp az orvos segítségére sietett.

- Parancsára, majd én gondoskodom, hogy kórházba kerüljön az írnoke.

- Arról már ő gondoskodott, és szó sem férhet az alaposágához. De ha én viszem a kórházig, és mondjuk, csak hússzor ejtem le, ami indokolatlan optimizmus, akkor is koponyarepedést kap.

A 63-as könnyedén felemelte a nehéz testet. Minkiew meghúzogatta ujjával baloldalt a gallérját, és jobb felé kapkodta a fejét.

- Marha erős egy ember maga - mondta mélységes elismeréssel. - A pasasnak csak egy kámforinjekciót akarok adni.

- Leviszem a kórházba.

- Minek?

- Hová fektessem?

- Az asztal alá.

Ligert közömbösen hortyogott, és Minkiew intézkedett a házi telefonon:

- Hozzon fel kámfort, fertőtlenítőt, vattát... Micsoda? Vigyék a mosókonyhába! Nem lesz boncolva... Arra az ágyra fektessék a gyomorfekélyest... És nézze meg a kórházi napló alatt, hogy nincs-e ott egy svéd koronázási sor! - Miután letette a kagylót, elgondolkozva csipegette a bajuszát. - Hihetetlen, hogy ezek a koronázási sorok mindig gyanúsak. Ahány magas címlet, annyi hamis!

Kigombolta Ligert zubbonyát, az írnok valószínűtlenül csupasz, sima, gyerekes bőrére tette a hallgatót.

- Érdekes. Minden szívben ott nyöszörög a rosszul záródó rekesz muzsikája. Ebből lesz az angina, ami a kapitánynál kezdődik.

- A kapitány úr... súlyos?

- Ő, szegény birkózik a delirium tremensszel... Milyen kár. Talán még visszanyerhetné az erejét, ha gyorsan északra vinnék vagy Európába...

- És... ha itt marad?

- Minden pillanatban kitörhet rajta. Szegény Mademoiselle Cheyne...

A szanitéc megérkezett a műszeres táskával, és a svéd koronázási sort is elhozta.

Fécamp pedig a kapitányhoz sietett, hogy vallomástételre jelentkezék.

3.

Másnap Fécamp is látta:

Valami készül... Idegesek az emberek!

Két legény összeverekedett, és az egyik súlyos sebet ejtett rohamkéssel a másikon. Az altisztek forralt vizet ittak, és a helyőrségben szájról szájra járt, hogy a fertőzött vízcső miatt tífusz és dizentéria pusztít.

Ebben körülbelül igazuk volt. De mégsem ez a fontos előttük. Valaminek történni kell! Erről van szó. A fullasztó egyhangúság provokálja, hogy kitörjön belőle az ember eseményéhsége, veszett szabálytalansággal.

Valami készül!

Legfeltűnőbb az őrszemélyzet engedékenysége. Nem kegyetlenek. Sőt olykor tréfálkoznak is.

Mi ez?

- Valami készül... - súgja az egyik rab villogó szemmel és biztatóan Fécampnak.

Mit tegyen?

Az erőd levegőjében van: valaminek történni kell!

Kell!

Fécamp Sirone-hoz megy. Önkívületben fekszik.

Libourne két nap előtt ismét dühöngeni kezdett. Minkiew kábultan tartja valami szerrel.

Gouillaume hetek óta mozdulatlanul hever az ágyán. Valakinek mégis tudni kéne...

Fécamp később átment a tiszthelyetteshez.

- Á! Maga az? Jöjjön!

Berlac szinte örült. Mintha kedves ismerőse lenne a 63-as. Mintha nem is miatta küldték volna a *Csontbrigád*-hoz.

A tiszthelyettes lábadozott már.

Fécamp néhány rövid mondatban jelentette az esetet. A szaharai lázadás, a szudáni felvonulás nyugtalanságot kelt.

- Igen, igen - felelte könnyedén. - Érdekes. És maga nem tart a békétlenekkel?

- Én a magam útjait járom.

- Individualista... Nagyon helyes.

Nem értette a tiszthelyettes szokatlan derűjét, amely mögött mintha szorongás vagy izgalom is lappangana.

- Vegyen ki egy cigarettát a dobozból. Ott van gyufa is. Gyűjtsen rá... Hát, kérem, nekem tudomásom van az ügyekről. Én a háttérből mindent tudok, és tervem van magával. No, ne lepődjön meg. Azt hiszi, hogy én ellensége voltam, vagy mi?... Szó sincs róla. Kemény, értelmes, gyors felfogású ember. Én az ilyent megjegyzem. És nagy hadvezérek, akiktől szívesen tanulok, elsősorban azt tartották fontosnak, hogy a megfelelő embert felismerjék. Maga az én emberem, hatvanhármas... Mi a neve?

- Fécamp.

- Igen... igen... Akar édességet? Ott talál az asztalon marcipánt. Párizsból küldetem. Ne tekintse nyalánkságnak. A túleröltető szellemi munkához feltétlenül fontos. Szénhidrát híján kifárad az agyvelő.

Fécamp csodálkozva látta a fémdobozt, telve nyalánksággal. „Ez meg mit akar?” - gondolta közben, de a tiszthelyettes arca olyan nyugodt és derűs volt, hogy élénk szemével összevetve, legfeljebb ravasznak tűnt. Olyan embernek, aki kerülő úton igyekszik elérni a beszélgetés célját.

- A kapitány állapota miatt sürgős lenne, mon adjutant-chef...

- Semmi sem sürgős. Akar teát?

- Ne...em kérek...

- Most figyeljen, barátom. Ritkán csalódtam még emberben. Úgy érzem, hogy magában bízhatom. De mindenképpen bíznom kell valakiben. Maga elsősorban jön számításba. Adjon csak ide még egy cigarettát... Köszönöm... Vegyen maga is...

...Miközben lehajolt Fécamp kezére, hogy beszippantsa a tüzet, gyors, kutató pillantást vetett rá.

- Szóval - folytatta, és hanyatt feküdt a mennyezetet nézegetve -, hazardjátékba kell fognom, és kockáztatni azt, hogy maga elárul, holott ez halomra döntené a lélektani matematikát, amely szerint, aki elárulja a hazáját, az nem fog elárulni egy árulót.

Fécamp úgy érezte, hogy minden csepp vér leszáll a szívéről. De az arca mozdulatlan maradt.

- Tehát - csevegett tovább rosszul leplezett izgalommal Berlac - őszinte leszek. Tudomásom van az eseményekről. Sőt! Én vagyok a spiritusz rektor! A Szudán déli tartományában tanyázó hatalmas bagara törzs fellázadt. Mert ha nem tudná, a Szaharában erősen szorongatják a franciákat a beduin és tuareg hordák...

- De úgy hallom, hogy egy hete már feltartóztatták őket Aszir-Marudánál.

- Ez igaz. De ha a bagarák fellázadnak, és átcsapnak a Szaharába, akkor ennek a francia seregnek azonnal fel kell adni a pozícióját, mert átkarolják.

Bizonyos dinamikus erővel szinte szavalta ezt, a pozóröknek azzal a különös lendületével, amely eltúloz egy-egy hangsúlyt, lényeges indok nélkül is, pusztán a szó drámai vonzásának engedelmességedve.

Fécamp igyekezett közönyös maradni, és leverte cigarettájáról a hamut.

- De a szaharai határt elzárja a szudáni hadosztály - mondta fojtott izgalommal.

- Én a bagarai sejjel megállapodtam. Holnapután megtámadja a franciákat Bekzat völgyénél. Ezek nyomban visszavonulnak egy bázisra. Hol lehet ez? Csakis Bahr El Szudán erődjénél. De holnapután már az erőd arab kézen lesz, és közben, ha erre áthatolhatnak, hátba kapják a Bekzat völgyében erősítést váró csapatot! Hihetetlenül sok lőszer, géppuska, fegyver, tank és üzemanyag birtokában a bagarák rázúdulnak a Szaharára. Aszir-Marudánál, a szétvert francia sereg hátában egyesül a két bennszülött csapat... Mi?

- Ér... érdekes... - felelte valamiféle mosollyal. - De az erőd...

- Ne folytassa. Holnap az erődben én vagyok az úr, és egyben a keleti bennszülött hadsereg főparancsnoka, továbbá a Szabad Sivatag Afrika néven egyesülő bennszülött állam katonai parancsnoka! Akar ön marsall lenni?!

Villogó szemmel, tűzpirosan nézett rá. De ez a tekintet nem volt zavaros. Csak nagyon fényes. Mint a súlyos részegség első stádiumában. Fécamp nagyot lélegzett. Nem volt jó színész, de most komédiáznia kellett.

- Szívesen lennék bármi módon szabad ember, de nem értem...

- Hát várjon. - Gyorsan, izgatottan felült az ágyban. Térképet húzott elő a fekhelye alól. Csak úgy egyszerűen a földön tartotta ezt a halálos titkot. - Nézze... A francia csapat behúzódik Bekzat völgyébe... A tartalék első osztagát itt elvágom négyszáz főnyi emberemmel... a többi itt fent védőállásba megy... Végül... Bulennél átcsapok a Szaharára... Sok gyorsan mozgó kis egység egy központra támaszkodva, ezt Dzsingisz kán óta nem lehet másképp... Itt az egyik szárny azonnal észak felé nyargal, és a Tigert-hegy vonalára támaszkodik, a többi nyugat és nyugat-észak felé majdnem párhuzamosan görbülő balszárnyat alkot, amely a lakatlan sivatagot használja bázisának. Ha megnézi például Napóleon felvonulási tervét...

- De hát - kiáltott türelmetlenül - Bahr El Szudán a franciáké...

- Volt! - felelte büszke vigyorral. - Bahr El Szudán altisztjei és a legénység nagy része elhatározták, hogy itthagyják holnap az erődöt. Nem csatlakoztak a sejkhez, de nem is harcolnak ellene.

Fécamp megkönnyebbülten sóhajtott. Mégsem árulás. Csak végkimerültség. Nem bírják tovább, elmennek!

- Maradi népség - legyintett fitymálva Berlac. - A fin du siècle késői álmodozói, az öreg Dumas és Walter Scott modorában... Férfias érzelmők. Haza! Afrika nekem nem hazám.

- De akiket leölnék majd, azok az ön honfitársai.

Berlac meghökkent.

- Ezt ön mondja, aki Villiers-t megölte, hogy eladja a haditerveket?

Fécamp észbe kapott.

- Az én szempontomból természetesen mindegy. Azért a helyőrséget megértem, amikor nem áll kötélnek.

- Nos, jó... ez nem is fontos. Ők elvisznek annyi élelmet, felszerelést és teherhordó állatot, hogy Egyiptomnál angol földre jussanak.

- És... az erőd üres marad?...

- Igen. Csak a rabok lesznek itt. Ezek csatlakoznak hozzánk. És néhány óra múlva háromszáz bennszülött gerilla fegyvert ad a raboknak.

- Micsoda?!

- Megtehetik. Mert ha nem győznek a bagarák oldalán, akkor a franciák ismét állati sorban tartják őket...

- És a *Csontbrigád*?

- Ugyan... Azokat szélnek eresztjük vagy lepuffantjuk! Nem számít!

Semmi sem számított nála, ami nem vadul száguldott, ami nem helyeslően csatlakozott az ő fantáziáihoz.

- Tehát?

- Én segítek mindenben - felelte Fécamp, és felállt.

- Helyes. Szokja meg, hogy habozás nélkül engedelmeskedjék, és nem lesz oka megbánni. Az írásait értékesítheti majd, ahogy tetszik. A hozzáértésemben bízhat. Én tiszt voltam.

Fécamp csodálkozva visszafordult.

- Meglepi, mi? - folytatta öntelt mosollyal. - Igen. Tiszt voltam. A kabil felkelésnél parancsom volt négy tisztársammal együtt, hogy Neriznél tartsuk az összeköttetést este hatig a sivatagból hátráló vadászokkal. Szóval feláldoztak bennünket. Védtelenül egy kiszáradt folyómederben, sűrűn pásztázó géppuskák ellen. Nem tudtam, hogy az egyik tisztársam még él, és sebesülten minden szót hall. Igen!... Ez baj volt! Öt órakor, amikor már hadászatiilag nem volt értelme az ellenállásnak, elrendeltem a visszavonulást. Az a tiszt, az ördög tudja, hogyan, visszamászott a francia állásokig, és feljelentett - sikító hangon felkacagott -, ezért „gyávának” mondott a haditörvényszék, és megvonták két rangfokozatomat... Majd meglátják, ki a gyáva!

Fécamp most már megértette. Nem bolond. Ez hiú. És a gyávaságát szeretné önmaga előtt túllícitálni. Az sodorta idáig.

Felállt, hogy elmenjen. Az undor fojtogatta. Eszébe jutott Guillaume és Libourne, akik egy panaszhang nélkül tönkremennek a sivatagi beosztásukban, vagy a hajdan világhíres Sirone, lomposan, iszákosan, betegen, de töretlen kötelességtudással és feltétlen hűséggel.

- Én gyáva!... Ugye, mulatságos? - És harsogva, kivörösödve, öklével a térképet csapkodta. - Majd ők meglátják, hogy ki a gyáva!

Fécamp nem bírt szólani.

- Nézze... - lihegett kissé csendesebben a tiszthelyettes. - A fejsérülésem most akadályoz. Szükségem lesz hát az olyan emberekre, mint amilyen maga.

- Re... rendelkezésére állok...

Alig tudta kimondani.

- Helyes. Jó ember vagyok, de az engedelmességet megkövetelem. Elmehet, barátom... és gondoljon rá, hogy én mindenért megfizetek! A másik tisztet, aki élve menekült, és feljelenített... Vigoinnak hívták...

- Az a tiszt... a... akit megöltem?...

- Nem, barátom. Azt én öltem meg - felelte vigyorogva. - A mosókonyhából, ahonnan az a hülye Minkiew a bélyegei miatt lövöldözött Magiron feje mellé. Onnan puffantottam le, miután előző éjjel figyelmeztettem!

4.

Kiszédelgett a folyosóra.

Most mit tegyen? Ha szól a kapitánynak, akkor elárulja bajtársait.

Az is bizonyos, hogy szörnyűség, ami történik! Az ellenség kezére adni egy erődöt! Hazaárulás!

Lenézett az udvarra. Nyugtalan zsongással ide-oda jártak az örök, a rabok.

Bomlóban a fegyelem!

Eh! Jelentenie kell. Ez kétségtelen. Az őrszemélyzet körülbelül hatvan emberre apadt a tífuszjárvány miatt és az ötvenfokos hőség amúgy is magas halandósága következtében. Mindenkit végsőkig elkésérített a vízsűrő és a megfelelő utánpótlás hiánya Szudán pokoli környezetében.

Bekopogott Guillaume-hoz.

- Igen - mondta valaki tompán. Guillaume az ágyán feküdt.

Úgy, mint hónapok előtt. Feje alatt a két keze, és egy fix pontot nézett. Az akaraterő napi svédturnáját üzte. Sárga és sovány volt. Két szeme természetellenes csontfoglalat közepén dülledt, a belépő felé irányulva.

- Csak tessék, tessék. Hát mi van... jelentés??

- Igenis... A legénység körében tapasztaltam...

- Tapasztalat! - vágott közbe megvetően. - Empirizmus és gondolatartalom, a priori, a posteriori stb. Ezt én mind tudom. Ezen túl vagyok... - és türelmetlen legyintéssel folytatta. - Ezek mind közel jártak. Még a jó, öreg Bergson is... a múlttal, ami hozzánk nőtt, mint a hajunk... Ezek csak súrolták a megoldást...

- A legénység körében olyan tünetek...

- Csak figyeljen, barátom. Mert ez olyan meglepetés lesz egy nap... Most már kiforrott bennem, mint a csírázó mag, szép lassan és egészségesen: a vérségdetermináció. Hatalmas! Nem

érti?... Mi? - És mosolygott. Vastag ajkai széttorzultak valami félelmetes vidámságban. - Nézzen szét! Én itt jól kezdtem... Filozófiával...

A 63-as csak most látta, hogy egy halom könyv áll a sarokban. Legalább ötven kötet. Spenser, Bergson, Planck, Darwin, Hegel, Bacon, összevissza mindenfelé.

- Igen, barátom! - rikácsolta a halálfej. - Ez a Kant közel járt... Mert a világ nem valóság... Nem! A mindenség egy idea! Ha én látom, akkor van!!... És ha én meghalok, azzal kihuny a világ a tudatomban, mint egy lámpa, ha eloltják! És nincsenek kategóriák. Meg östények!... tessék tudomásul venni!... És segítsenek rajtam, mert elmúlik minden, ha én nem érzékelem... Az idea elhal a megszűnő tudattartalommal!... Ez az... Ez az... - zihálta.

- A legénység körében olyan az izgalom...

- Ostobaság! - jelzi fanyar türelmetlenséggel. - Izgalom, pszichózis, tömeg és egyén... Ezen én túl vagyok... Nekem jöhet Gustave Le Bon és Herbert Spencer... Szintézis. Nevetséges. Ez mind közel jár. De én megfejtettem!! Szamárság a világot organizmushoz hasonlítani... Ez olyan, mintha a lóról képzelnénk el az összes állatot... Miért éppen a lóról?... Mert ő is állat? Nevetséges! Ezt maga nem érti. De majd hanyatt esik egy napon. Ha egyszer előállok... Mert én rájöttem: az egyik testvér lerója a másikért a vérátöröklés atavizmusát... Ez olyan, mint a váltókezesség: valakinek fizetni kell! Mert a mi apánk kártyás volt és mulatozós... És ezt öröklük... És én vállaltam... Jerome helyett is... Csak így lehetett ő százados. Fizettem Evelyn-nel... Az egy berobbanás volt, ahogy jött az életembe... És így Jerome felszabadult... Nem lett... kár...tyás... És én idekerültem helyette is... mint mondjuk, egy tús...

Kifulladt. Fécamp vizet adott. Guillaume a kezébe vette. De nem ivott belőle, csak fogta lihegve.

- Most... Jerome... aki ezt tudja... ha ezredes lesz, eljön értem... Mert én vállaltam... a kártyás, mulató ősök... véradósságát! Érti? És itt nem számít elmélet... itt azután eltörpül Spencer és... az öreg... Platón meg az ő Szókratésze is... mind... Ez a komoly valóság: elmélet a gyakorlatból... kérem... Ez az, és...

Érzéketlen ujjai közül kiesett a pohár, és eltört. Fécamp a szünetet arra használta fel, hogy gyorsan kimenjen. Úgyis hiába várna.

A folyosó végéről hallotta, hogy a hadnagy még mindig beszél.

Alkonyult, és kongott az ürességtől az iroda, a lépcsőház, a napos szobája.

Hol vannak?

Az udvar telve emberekkel. Az erőd közepén síkká döngölt agyagtérség. Készülődtek! Benézett a kapitány szobájába. Sirone az asztalnál ült, és aludt, előtte egy boríték, úgy látszik, azt akarta továbbítani, és közben álomba merült. Fécamp odalépett. Felkeltse? De közben egy pillantást vetett a borítékra...

És jeges zsibbadás szállt a sarkáig.

- Mi ez?!

A borítékon ez állt:

Colette de Cheyne megbízásából jelentését a Titkos Szolgálathoz különfutárral kézbesíttem Bahr El Szudánból.

Sirone kapitány

Zárt boríték volt!

Egyik sarkában ez: 90. C. d. C.

Szóval Colette de Cheyne a 90-es számú szolgálati megbízott!

Most úgy érezte, hogy megőrült!

Hogy nevetni és ugrálni kell! Törni, zúzni, de állandóan kacagva. Torkában, szájszegletein már ott vibrált, és ha kitör... akkor nem ura többé az idegeinek.

Összeszorított ököllel, mély lélegzettel, lehunyt szemmel áll, hogy leküzdje az ismeretlen, félelmes, belső ösztönzést.

Azután lábujjhegyen kimegy. Így nem tudják meg, hogy itt járt. És ne tudják meg!

És... nem akar ember lenni tovább! Nem kell! Szív! Érzés! Emlék: minden... minden múljon el!

Rouen, akinek az életét megmentette!

És Colette, aki annyi finom szomorúságot, annyi gyengéd sugalmazást, el nem mondható érzéseknek annyi könnyes pillantását komédiázta.

Nem kell! Ez mind Carew! Mind! Mind!

Egyenesen Berlachoz megy.

Felajánlja segítségét! Folyjon a vér, szóljon a fegyver, hulljon a könny!

Nem kell becsület, heroizmus, jónak lenni akkor is, ha nincs miért!!

És menni akart...

De a lába mintha kőből volna. Csak állt... Csak vánszorgott. Ó, jaj! De szörnyű!

Kétségbeesetten, sóhajtva dőlt az ajtófélfának.

Micsoda kínszenvedés: nem képes arra, hogy rossz legyen!

5.

Az erődben sok részeg katona volt. Az őrsegen nyíltan pálinkát ittak, a szakaszvezető nyitott zubbonyban röhögött.

Magiron és többen a raktárban összeállították a könnyű menetoszlop felszerelését Egyiptomig. Százhetven kilométer.

Gerard, a tüdőbajos építési vállalkozó már alig lézengett, ronccsá fogyott. És iszonyú köhögés rázta.

- Gerard... - Fécamp megállította. - Tudja, mi készül?

- Senki sem tudja a rabok közül. De mind azt mondják, hogy történni fog valami.

- És mit szól ehhez?

Görcsösen köhögött. Vércsík jelent meg a szája sarkában. Bágyadt mosollyal vállat vont.

- Ezt...

- Tudja... azért nem ilyen sivatag az egész ország... És akárhogy is van most... Mi ide tartozunk.... Komiszul bánnak velünk, de mi mégsem tehetjük, hogy ne legyünk franciák.

- Én sokat gondolkoztam ezen. Igaza van, azt hiszem.

Elakadt. Ültek csendben.

- Mondja, Gerard, van itt egypár ember, akire számíthatunk? Aki elég bolond ahhoz, hogy élete kockáztatásával is védje a rabságát?

- Azt hiszem... akad.

- Ezeket gyűjtse a szivattyúhoz. Az örök nem fogják zavarni.

Mit akart? Maga sem tudta. Majd gondolkozik, és valamit tesz. Visszament az irodába, és leült. Csengetés. Felvette a telefont.

- Műszaki osztag Bekzat előtt - jelentkezett egy hang. - Várjuk az utánpótlást.

- Halló! - kiáltja a 63-as. - Azonnal értesítsék a pelotont. Hátba támadják őket! És...

Megszakadt a beszélgetés!

Nincs áram...

Sötétedett. Hirtelen, érezhetően, egyszerre alkonyult, mintha felleg érne a nap elé, pedig itt soha sincs felleg, nincs eső.

Se tél, se nyár.

Csak száraz, forró kín.

Nyílt az ajtó a sötétben, de nem jött be senki.

- Ki az?!... - kérdezte Fécamp.

Semmi válasz. Ki lehet?

Az ajtó csukódik.

Mintha mellbe csapták volna a férfit! Könnyű, finom szagot érez.

- Ki az?... - kérdezte újra, pedig jaj istenem, tudja jól...

Előtte állt a jó szagú, láthatatlan valaki.

- Colette... - hebegi ijedten.

Most mit tegyen? Finom érintés rezeg át a haján. Colette megsimogatta.

- Mennyit szenved maga...

Nem bírt szólni. Ez olyan valami iszonyúan elképzelhetetlen... Colette... Ilyen komédiás!

- Tudok mindent - mondja. - Maga... maga... a Szolgálatnak dolgozik!

Tisztán hallotta saját szívének sebes, hatalmas dobbanásait.

- Igen - felelte nyugodtan a leány. - Már elkészült a jelentésem.

Odament a páncélszekrényhez, kizárta, és egy borítékot vett elő. Az volt, ami a kapitány asztalán feküdt. Feltépte, és átadta a jelentését.

Fécamp az ablakhoz lépett. Elolvasta, gyorsan és olyan izgatottan, hogy rezgett a papír az ujjai között:

Meggyőződésem, hogy Fécamp ügye mögött különös rejtély húzódik meg. Rouen kapitány úr csak azt jelentette, hogy Fécamp bűnösségét nem érti. Szerintem Fécamp ártatlan! Tisztességes, kitűnő katona, nagyszerű jellem. Sajnos, megállapításomat kellően bizonyítani nem tudom. De hogy Fécamp sohasem ölt, és nem is volt hazaáruló, azt úgy hiszem, mint a bibliát.

Bahr El Szudán.

193... X. 2.

Colette de Cheyne

I. S. 90/sz.

Fécamp kezéből kihullott a papír.

Csak állt...

- Én mint a Szolgálat munkatársa kerültem össze Sirone kapitánnyal Rómában, és a menyasszonya lettem. Az apám magas rangú katona, és mikor véletlenül megoldottam egy kémkedési ügyet, nem ellenezte, hogy így szolgáljam Franciaországot. Rouen jelentése kíváncsivá tett. Kis híján azt mondta, hogy maga kitűnő katona... Így jöttem ide én, hiszen a vőlegényem aggasztó állapota jó alkalom volt. Nem hazudtam magának, csak elhallgattam, hogy a Szolgálat tagja vagyok.

Fogta a leány kezét. Olyan szívesen meghalt volna most ezért a nőért....

Colette egészen eléje lépett.

- Ki fog derülni az ártatlansága!

- Colette... miért... hiszi... miért van itt?

A leány keze az arcához ért.

- Szeretem magát.

Sötét volt. Már nem is látták egymást.

- Sirone?

- Igen. Tudom... - Búsan bólintott, és a haja előrehullott kissé, hogy néhány szála súrolta Fécamp száját. - Sirone felesége leszek. Ha valaha eljön innen. De maga az az ember, az egyetlen férfi a világ minden férfija közül, akivel boldog lennék...

Nyílt az ajtó. Hirtelen!

Bejött a kapitány. Csak a küszöbre.

- Hej! Fécamp... Egyedül van?

Érezte a nő szívdobogását és a kapitány nehéz lihegését a nyirkos, meleg sötétben. Rekedten felelt:

- Egyedül.

Szünet. Kis szuszogás. Úgy látszik, a kapitány jobban lett, és ivott is már.

- Hát akkor... izé... - kissé megtántorodik - hozza a hegedűjét, maga disznó...

- Igenis.

- Mulatunk. Érti?!...

Egyedül maradtak... Egy puha, női száj sóhajjt egészen az arca előtt.

Megcsókolták egymást...

A kapitány még nem tudta, hogy mi történik az erődben. Akkor ébredt álmából. Amikor Fécamp jött a hegedűjével, nyugodtan állt, elgondolkozva.

Az asztalon férgek futkostak. És légyfogó gyíkok megszámlálhatatlan sokasága iramlott szerte.

Az ajtón kövér patkányok baktattak ki és be. Valami röpdösött is időnként huhogva a szeme előtt.

Most már tudta jól: ez Edgar Allan Poe hollója, aki mindenre így szól: *Nevermore*.

A delirium tremens sötét madara szálldossa körül. És Minkiew ezt régen tudja. Milyen is az a börtönszerű dühöngés, ami várja? Ami jön... Itt káprázik már a szeménél. Itt huhogja a fülébe: *Nevermore*... Ez a holló!...

- Azt játszd a *Bohémek*-ből, amikor Mimi meghal.

- Igenis.

Azt játszotta. És a kapitány egy cigarettát sodort. Már nem törődött az ujjai között életre kelt dohányszálakkal. Tudja jól: vízió!

Szép dal... Lehunyta a szemét. Hallgatta a hegedűt.

Azután hirtelen felemelkedett:

- Hol van Colette? - kérdezte, és keményen a fogolyra nézett.

Fécamp csodálkozva állt.

A kapitány megkereste a lovaglóbótot, és rezgette a végét. Figyelte ezt a bőrdarabot.

„Már az első naptól kezdve gyanús volt.”

- Neked tudni kell - kezdte újra -, az imént beszéltél vele a szobában. Éreztem a parfümjét, és hallottam a lélegzetvételét...

A 63-as állt. A kapitány közben arra gondolt, hogy Róma szökőkútjaiból e pillanatban éppúgy elővillog a víz, mint régen, amikor ő ott járt. Ez furcsa.

- Nézd, te... én nem értem ezt... - folytatta nehezen, és a pálcát rezgette. - Egy bizonyos: te nem vagy gyilkos, és nem vagy hazaáruló... Igen... Ez tény... Ez így van... Colette jelentése... igenis... korrekt... No, de akkor, hogy van az, hogy te ismered a táska rejtekét, mi?...

A 63-as hallgatott.

- Hogy vagyunk ezzel a múlt éjjel bementett jegyzőkönyvvel itten, amiben azt állítod, hogy a velem való iszogatózás készített vallomásra?... Mi? He?...

A kapitány, nagyot fűjt, és néhány lépést tett. Nem fontos e percben, amit beszél. Az sem, amit lát. Patkányok. Az egyik légyfogó gyík egész zöld, és kis szárnya lett. Ez rendben van. Idealakult.

De a Piazza Barberinin, egy gombán ott térdel az a szobor, és mellén, ahogy iszik a magasra emelt tülökből, ragyogva patakzik a víz, *most is*, amiközben ő itt meggebed!

És ez egészen furcsa! Félelmetes. Mert bizonyos, hogy így van! Most! E percben is! És a Scala di Spagna toronyiránt vonuló fokain gyermekek és asszonyok közlekednek, tarka virágokkal telt kosarat hordanak a fejük tetején, mert a Scala di Spagna csupa virág... Én Istenem! Mennyi virág!...

És talán harangoznak is éppen. Éppen most! E pillanatban, amikor Bahr El Szudánban ez az iroda olyan bűdös, forró és közönséges.

És ő itt van.

Nevermore!...

Ezt gondolta, miközben komolyan rázogatta a botot, és jelenlétével kényszerű junktimban úgy tett, mintha valami köze lenne önmagához.

Pedig jól tudta, hogy élete kiterítve fekszik a Villa d'Este ciprusai között, a roppant parkban, ahol lótuuszok hevernek a tavon, vagy az is lehet, hogy Róma szökőkútjainál marad örökre halva, és talán éppen Ruttelli bájos bronzangyalai gyászolják, de ezért e pillanatban is csillognak a fröcskölő víztől. Ez iszonyúan furcsa érzés, a bronzangyalokkal, amelyek mintha szállnának a Terminél, hová ő most már nem fog megérkezni soha, soha... Ó, Istenem!

Nevermore!...

- Nahát - mondta rekedten. - Engem nem érdekel a titkod. Vallottál. Jó! De miért éppen nekem?? Erről én teveled nem beszélek. - Leült lihegve, és jobbról-balra csapott a botjával, azonban a nyüzsgő, undok egerek és siklók alig rebbentek. De hiszen nincs sikló, és Rómából csak a harangzúgás zeng-bong szüntelen itt a fülében. No jó... - Hát én azért mégis válaszlok. Figyelj, te, te kém... te... te... te prófétaéletű gyilkos, te álhazug. Ezt hallgasd meg... - És felolvasta a vallomást, amelyben Fécamp elmondta, hogy hol a táska... - Most én ezzel a kísérő szöveggel továbbítom, figyelj: *E vallomást Guillaume főhadnagy eljárása következtében sikerült Fécampból kivenni. Kérem nevezett áthelyezését, és kérem, hogy engem mint az erőd parancsnokát szolgálati helyemen továbbra megerősítsenek...* He?! Ehhez mit szólsz?!

Fécamp döbbenten állt.

- Ez a válaszom arra, amiről mi nem beszélhetünk egymással. - És amikor látta, hogy a 63-as beszélni akar, rászólt keményen: - Hátra arc! Indulj!

Egyedül maradt. Önkéntelenül a pisztolyához nyúlt, de eszébe jutott, hogy nincs töltve. Azért mégis kihúzta, lassan.

Mintha nehezebb lenne! Megnézte a fegyver dobját. Töltve van! Ligert elfelejtette volna? Illetve visszatette a töltényeket?... Miért?...

- Ligert!

A kiáltás hosszan visszhangozva zengett az elhagyatott irodában, de senki sem felelt. Végigsietett a folyosón.

- Ligert!

Az irattárból jött az írnok, tollal és kenyérral a kezében.

- Miért van maga az irattárban?

- Konyhaelszámolást készíték... Hikk!

Ez megint csuklik! Rémes...

- Miért tett golyót ma a pisztolyomba?

- Mert lázadáskor szükség lehet rá.

- Mi?... Hol van... lázadás...

- Itt, az erődben. Este nyolc-negyvenötök kezdődött.

- Ez... biztos?!

- Nem biztos, mert ma életbe lép a nyári időszámítás. Így az is lehet, hogy hét-negyvenötökor...
Zavaros hangokat hallott lentről.

Sirone az ablakhoz lépett. Éppen öszvéreket vezettek ki fáklyafénynél. Zajongtak, összevisszaság volt.

A kapitány nyugodt, tempós léptekkel visszament az irodába. Derekára csatolta a kardját, feltette a sapkáját, és kissé oldalt húzta a vállszíjjal megerősített bőrtokot, amiben a pisztolyt hordta. Még a tükörbe is vetett egy pillantást, hogy előírászerű-e a külseje, mivel jól tudta, hogy meghalni megy. Gondosan rekonstruálta egykori tiszti karakterét, mely e katlanban a célja vesztett szolgálattól régi fényét elveszítette.

Végigsiet az irodákon, mindenhol villanyt gyújt. Senki... Guillaume szobájából női hang hallatszik.

- Hagyjon beszélni! - kiáltja Colette. - Értse meg, Guillaume!

- Ez mind... lényegtelen... - recitálja közben a főhadnagy. - Az én Jerome bátyám... tartozik az eugenikai kezességem... vérátvállalási szenvedésváltómat... mint mondjuk, ha én...

Sirone keményen kopog, belép, és nyomban vezényel.

- Guillaume főhadnagy! À moi!

Colette döbbsen látja a vérré, hússá vált fegyelem csodáját: amint ez a meredek, roppant homlokú halálfej hátralebbenve felfigyel a kapitányra. Azután egy ugrás... egy dobbanás... És ott áll Sirone előtt.

A széteső szellem hiányos működésével talán nem is lett tudatosná, talán csak a háborút járt igazi katona legszentebb szubordinációjának beidegződése, amely két örök ösztönzőjétől életre kelt: veszély és parancs! Ettől, ha nem áll keményen talpra, akkor meghal a katona!

- Öt perc múlva parancsra készen az irodában jelentkeznek, és átveszi a szolgálatot! A helyőrség fellázadt! Helyt kell állnunk! Rompez!

És kimegy Colette-tel, Libourne-hoz.

- August... - mondja halkán a leány -, nekem most mondani kell valamit...

- Mindent tudok. Beszélni nem lehet erről. Maga rendes lány, Colette. Tisztelem, és szeretem.

Kezet csókolt. Közben arra gondolt, hogy Róma és Nápoly között most narancsok között dalolja együtemű melódiáját a gyorsvonal.

Nevermore!...

Libourne-nak jó napja van. Nyugodt. Csak ne lenne ilyen dermedt az arcbőre. Kőlelkű. Ezt gondolja a kapitány, és hallja a gyorsvonal dalát.

- Adjudant Libourne!

- Oui, mon capitaine!

- Öt perc múlva parancsért jelentkeznek az irodában. Az erőd tisztjei átveszik a szolgálatot. Fellázadt a helyőrség. Rompez!

Colette ámulatlan látja az egyre fényesedő csodáját kötelességből megkövácslódott, elhomályosuló lelkeknek.

Gouillaume jelentkezik!

Amikor tisztelegve, terpesztett lábán dobbant, ketten is elkapják, mert alig bír megállni.

De tiszteleg!

Azután jön Libourne. A két tiszt előírászerűen felöltözött, és szolgálatba lép!

Sárgán, ernyedten, de a helyükön...

A kapitány rázárja Colette-re az irodaajtót, és elindul a tisztjeivel: három kísértet, némán, szabályos léptekkel.

A kapuban a káplár pipázik egy padon.

- Tiguer! Maga lázadó?

- Nem, kapitány úr. Én dohányzom - de máris elteszi a pipát. - Már nem aktuális.

- Őrségre rendelem az iroda ajtajához. Egy hölgy van ott bezárva.

- Kapitány úr bezárta?

- Igen.

- Szerintem - mondja vigyázzban Tiguer - a hölgy nem hibás. Aligha vehette rá zendülésre a pelotont.

- A hölgyet védelemben részesítem!

Továbbmennek. Kiáltozás; énekhangok, ordítózás, csörgés...

Az udvar közepén Berlac áll bekötött fejjel és Magiron. Összeállítják a menetoszlop felszerelését. Lárma, készülődés. Néhány részeg...

- Ti maradjatok hátra - mondja Sirone, és kilép a világosságba. - Sergent Magiron! - kiáltja élesen. - Ez az éjszakai kivonulás nem volt benne a napiparancsban!

- Megyünk, mon capitaine! - nevet az őrmester. - Ez a Szudán egy pokol! Elég volt.

- Sergent! - kiáltja ismét Sirone. - Megparancsolom, hogy vezesse hálóhelyére a legénységet! Szereljenek le minden öszvért!

- Ugyan, kapitány úr! Ezt nem mondja komolyan!

Kétség, habozás nincs: *Aki megtagadja az engedelmséget, azt helyben és nyomban lelőni az arcvonal színe előtt.* Ezt előírja a szolgálati szabályzat.

A kapitány a táskájára csap!... Egy mozdulat... A pisztoly kint van... Lövés!

Magiron holtan felbukik.

- Berlac! - süvölti a kapitány, és egy fejjel magasabbnak látszik. - Intézkedjék, hogy az öszvérek leszerelve az istállóba kerüljenek.

Oldalról közelednek a kapitányhoz ketten is. Ez erőt ad a tiszthelyettesnek.

- Kapitány úr! - mondja. - Fellázdadtunk! Átvettem a parancsnokságot, és...

A kapitány karját lefogják. Valahonnan pongyolájában, kivont karddal előrerohan Minkiew, de fejbe ütik, hogy összerogy.

Ekkor lövés dörren, és Berlac felbukik holtan. Gouillaume áll ott, és Grisonhoz fordul füstölgő revolverrel. Elkínzott, rekedt hangja tompán, de határozottan vezényel:

- Szakaszvezető! Intézkedjék, hogy leszereljék az öszvéreket!

Mi van a többivel? Egy sortűz, és végezhetnének a felettesekkel. De csak állnak, és képtelenek rá, hogy Sirone-t vagy a másik két tisztet lelőjék.

És most Jázon szakaszvezető harsány kommandója hallatszik:

- À terre!

Ott áll egy lángszóróval, mellette félkaréjban Fécamp, Gerard és még vagy tíz katona, rab, felfegyverezve, lövésre készen.

- Mindenki tegye le a fegyvert, és menjen a barakkba! - kiáltja a szakaszvezető. És tíz perc múlva jelenti: - A lázadást elfojtottam, mon capitaine. Előbb nem tehettem semmit, de most egyszer csak szerzett megbízható, felfegyverzett embereket ez az áruló.

És Fécampra mutatott.

Sirone kapitány bólintott. Azután elindult a szedelődzködő Minkiew felé. De hirtelen visszafordul:

- Jázon szakaszvezető! A hatvanhármás nem áruló. Ezt jegyezd meg... Fécamp! À moi!

És kezét fogott vele!

Huszdik fejezet

1.

Komoly lázadó alig volt ezek között. Az altisztek csak kényszerből álltak Magiron és Berlac mellé. A legionáriusok és a rabok könnyen hajlottak erre is, arra is, ha cselekvésre adódott lehetőség. Bűnös nincs! Berlac és Magiron parancsát követni kellett a többinek. Felsőbb utasításra cselekedtek. Grison káplár az egyetlen, akit megvasalnak. Gouillaume bizonytalanul térferegve, de körüljár tízpercenként egy őrzéssel. Libourne merev arccal, de parancs szerint kivont pisztolyával a vízcsap mellett áll.

Elsősorban visszavezetik az öszvéreket. Tiguer átveszi az őrség feletti parancsot. Sirone az udvar közepén áll. Nem szól.

Minkiew magához tér és vizes zsebkendőt szorít a fejére. Odamegy a két mozdulatlan testhez. Felhúzza a szemhéját Magironnak és Berlacnak.

- Fini...

Mindössze ennyit mond, de jobbra és balra csavarja a nyakát, majd lehunyt szemmel görcsösen szétterpeszti az ujjait, és ez csak egy csuklástól múlik el.

Félóra mindössze, és Sirone megkönnyebbülten átadja a szolgálatot Jázon szakaszvezetőnek, azután visszatér az épületbe két tisztjével.

És masíroznak hárman a folyosón. Az irattárból éppen kilépett Ligert, és kenyeret rágott.

- Kész a konyhaív! - jelentette boldogan, és csuklott. - Most átállítom hatvan perccel az órákat, mert kezdődik a nyári időszámítás...

2.

- Ligert! Tudod te, hogy hol van Róma?

- Hogyne! Külföldön... Egy rokonom mesélte, hogy nagy város.

A kapitány ivott, és nem szólt.

- Székesegyház van benne - jegyezte meg szerényen Ligert, és amíg a kapitány elfordult, hirtelen nyelt egyet, de olyan köhögési roham fogta el, hogy mindenfelé kenyéreső permetezett.

Minkiew jött. Pongyolájában, priznicbe tekert fejjel. Olyan volt, mint egy mesebeli szultán, akinek álmában kis bajuszkája lett valami átok következtében.

- Ligert, maga is részt vett a zendülésben? - kérdezte szemrehányóan az orvos.

- Én nem szoktam - felelte indignálódva az írnok. - Hét zendülést értem meg tizenkét év alatt, de egyben sem vettem részt. Tudom, hogy mi az illem.

- Ha így áll a dolog, menj a fenébe - szólt a kapitány, és járkálni kezdett, és csak most gondolt rá, hogy kigombolja a zubbonyát.

- Te! - mondta Minkiew, miután az íróasztalra ült, és leejtette egyik papucsát. - Voltaképpen ezt a Fécampot ki kellene tüntetni. Mert ez a hisztérikus söpredék elbánt volna velünk, ha a hatvanhármas nem szervez idejében egy különítményt.

- Az államhű foglyok feltétlen jutalomban részesülnek - felelte idegesen a kapitány.

- De ez a Fécamp...

- Ez a Fécamp az idegeimre megy! - kiáltotta.

Minkiew elővette órazsebéből a szelencét, és egy erős cukrot evett.

Colette kimerülten, hunyódó szemmel szintén idejött.

- Akar brómot? - kérdezte Minkiew.

- Nem... köszönöm.

Egy ócska ripsz karosszékre ült. Megsimította homlokát. Felnézett. Újra lehajtotta a fejét. A kapitány járkált, és időnként oldalt pillantott a leányra.

Colette szeretett volna kérdezni valamit. Ez nyilvánvaló volt.

Minkiew szabályos körbe mozgatta csücsörített ajkait, és a bal szemét lehunyta közben sűrűn.

Azután egy aprót hördült.

Sirone megállt. Colette-tel farkasszemet néztek.

- Ligert! - kiáltotta a kapitány.

Jött az írnök:

- A hatvanhármas kihallgatásra!

Az írnök rohant:

- Róla akart kérdezősködni, nem?

Egyenesen Colette-nek szegezte a kérdést.

- Igen.

- Te - kezdte Minkiew -, mi lesz ezekkel Bekzat völgyében? Fécamp szerint hátba kapják őket.

- Segítséget viszek innen.

- Öngyilkosság!

- Kötelesség...

- Kérem, August... - kezdte a leány, de a kapitány félbeszakította.

- Ez katonák dolga.

Minkiew harangozott a lábával.

- Ez a Fécamp - szólt váratlanul - ártatlan Villiers meggyilkolásában.

- Honnan tudod? Hiszen bevallotta a táská rejtekét - felelte Sirone.

Minkiew vállat vont, és nem szólt többet.

- Azért vallotta be, hogy én megszabaduljak - folytatta agresszíven a kapitány.

Colette most felnézett rá. De ő sem szólt.

- Nagyszerű - örvendezett az orvos. - Hazamész!

- Csak nem képzeled, hogy elfogadom?

- De miért?! - kérdezte izgatottan Colette.

- Ez furcsa! - folytatta a kapitány, mintha nem hallotta volna. - Tudja a táská rejtekét, és mégis ártatlan. Rouen bizonyíték nélkül hitte, Colette bizonyíték nélkül hiszi... És most engem is megfertőzött az ártatlansága, sőt téged is, Minkiew!

- Az a jó, hogy nekünk nem kell elkülönítő barakkról gondoskodni.

Ligert jött.

- A hatvanhármass fogoly nem jöhet kihallgatásra.

- Beteg?

- Nem. Nyári időszámítás szerint tíz óra harminckor egy különítménnyel lefegyverezte a repülőtér őrségét, és teljes menetfelszereléssel elmasíroztak. Mit hozzak vacsorára?

- Fécamp nem lehet lázadó! - kiáltotta Colette.

Sirone nagyon sápadt volt.

- Elmehetsz!

Ligert kiment. Colette és a kapitány farkasszemet néztek. Feszültség ült a szobán.

- Biz...tos, hogy ártatlan? - kérdezte Minkiew egy dadogással, és a fejét úgy emelgette, mint aki szeretné a nyakát meghosszabbítani néhány centivel.

- Biztos! - kiáltotta Colette.

- Itt a beismerő vallomása - szólt a kapitány, és felhúzta a vállát magasra.

- Mutasd - kérte az orvos.

Sirone kihúzta a fiókot. Azután ijedten felnézett. Egészen fehér volt.

- Mi az?! - kérdezte szorongva Colette.

- A... jegyzőkönyv... eltűnt!

Dermedten összenéztek.

- Nem ő lopta el! - kiáltott élesen és sírós, reszkető hangon Colette.

- De kérem... - töprengett a kapitány. - Járhatott itt a hatvanhármason kívül más?

- Hát persze! - rikoltotta valaki, és a szekrényből, nyílt esernyőjét a feje fölé tartva, kilépett Madam Alfréd. - Jó estét, kisfiúk! Na, mi van?!

3.

A második zászlóalj ott állt beszorítva Bekzat völgyébe. Két napja tartották magukat a túlerővel szemben.

- Nyugalom, gyerekek - mondta a hadnagy. - A tartalék közel van! Elmorzsoljuk a gazembereket.

- Negyedére szállítottam a vízadagot, mon lieutenant - mondta az őrmester.

- Átkozottul kevés - említette egy vén baka.

- Majd neked külön futár hoz vörösbort! - rivall rá a hadnagy. Később, amikor a tisztet találta éri, és az öreg legionárius kulcsából minden vizet a sebre szorít egy kendővel, megjegyzi a hadnagy mosolyogva:

- Így... aztán gyorsan fogy a víz... Te!

- Majd hoz a futár... De ha beszél, akkor nem garantálok.

Azután ráborul szépen a hadnagyra, és nem kell már neki többé víz. Eltalálták. Az őrmester vezényel. Fenemód lödöznek, és jön a rádiós. No, ezt elvihette volna az ördög.

- Az erőd értesít... Árulás volt. Bahr El Szudánnál. A tartalék késik. Bagara portyázók jönnek a hátunkba.

No, ez kész. Mehetnek mind. Azért kell új állást felvenni, hogy hátul védve legyenek.

- Fiúk! Két gépfegyverfészket ott a völgy túlsó oldalán! Itt a dombnál fedezitek két golyószóróval a visszavonulást. Mindenki utánam! Ott, a két homokdombhoz... Ne törődj semmivel, csak rohanj!

Futnak. Iszonyúan záporoz rájuk a golyó. De a többség eléri a dombot! És a két géppuskaállás elnémíthatatlan.

- No, ez nem tart soká - mondja az őrvezető.

- Legalább nem késöl el a pokolban. Fiúk, akinél van dohány, az szíjon nyugodtan. Én már nem sokat mérgeledök veletek...

Gyászos kedvében felkavarja a laza homokot egy kis hirtelen jött szél.

- Hej, sergent! Oda nézzen! - rikoltja egy rekedt, mély hang.

A tüzelés is elnémul, olyan döbbenetes...

Az alkonyodó sivatag ibolyaszínű porfátylain keresztül látszott, hogy jön valami... Ott közeleg a végveszély.

A jelzett portyázók! A sok veszett bagara eléjük nyargal... A szél zúg és zörög, portölciséreket vonszolva, a rőt színű, dagadt nap utolsó lobbanásával szétterül a homokhalmokon.

Azután elül a szél, a porfüggöny lehull a közeledők elől, amikor már csak kétszáz lépésre vannak...

Rémült kiáltással hátrálnak a bennszülöttek... De a katonák is eltakarják az arcukat.

Uram, ne hagyj el!

Szabályszerűen beöltözött és felfegyverzett hullák elképzeltetlen látványa.

A Csontbrigád.

Lázálomszerű! A sírból érkező halott gránátosok, egyetlen, előírászerű meteoszlopban. Hamisan, recsegve rivalg a kürt. Pusztá szemgödörrel néző koponyák arcvonala.

Most villan egy kard... Gyerekes, artikulátlan vonítás:

- En joue!

Szabályszerű *súlyba*.

És sortúz!... És még egy!

Azután erőtlen, de hallható recsegéssel „rohamra” fúj a trombita, és szuronyt szegezve fut a *Csontbrigád*...

Rémületes látvány. Szinte sikoltva, egyetlen lövés nélkül elrohan a tájról mind a bennszülött...

Mire feljön az este, vége a harcnak. A *Csontbrigád* győzött. Amikor az őrmester elindult feléjük, sikoltó, rekedt hang kiáltott rá:

- Ne jöjjön ide senki!...

És nem is ment oda senki...

A katonák dermedten, babonás, szorongó döbbenetben nézték, amint száz lépésre tőlük tábor-tűzet gyújt a *Csontbrigád*.

Oszlásnak indult, régi tetemek ültek némán a tűz körül, de nem néztek, nem láttak és nem álmodtak többé semmit a táncoló láng szuggesztiójában.

Huszonegyedik fejezet

1.

Hogy került harcba a *Csontbrigád*? Így történt:

Fécamp az írnok szobájába ment.

- Ligert!

- Mi van?

- Intézkedett valaki, hogy Bekzat völgyében mi legyen az elvágott osztaggal?

- Nincs tudomásom, kérem. A lázadás nekem nem munkaköröm. De maga csinálta a mosoda-ívet, és itt sem szerepel két csikos huzat. Tiguer reggel óta keresi.

- Hülye!

- Az talán nem, de kicsit nehéz a felfogása.

A 63-as lement az udvarba, ahol Jázon szakaszvezető intézkedett, és időnként minden erejét megfeszítve, Gouillaume körüljárt négy fegyverrel a posztokat ellenőrizni. Azért Jázon szakaszvezető nem mozdul nyolc emberével az udvar közepéről.

- Szakaszvezető... - Fécamp állt mellette.

- Nos?

- Bízok bennem?

- Hogy a fenébe ne. Maga derék fickó! Azt a hazaárulást nem hiszem!

Egy újabb fertőzött!

Az igazság ragálya Fécampban elsőrangú bacilusgazdát talált.

- Bízom rád fegyvereket, szakaszvezető úr. A kapitány a létszám felével akar a Bekzat völgyébe segítséget vinni. Ez öngyilkosság.

- Az.

- Felfegyverzem a *Csontbrigád*-ot.

- Mi?!

- Három napig tart, amíg ideér a segítség. Addig csak úgy tarthatjuk az erődöt, ha a bekzati osztaggal egyesülünk.

Jázon szakaszvezető megvakarta a fejét, mivel régi katona volt, és tudja jól: szent igaz, amit Fécamp mond. De hát a kapitány, amilyen gondolkozású, nem is tehet mást, megkísérli a bekzatiak felszabadítását; akár húsz emberrel is. Ez meg öngyilkosság. De az olyan ember, hogy megy.

- Ide figyeljen - felelte felvonva a két vállát. - Én szakaszvezető létemre ilyesmihez engedélyt nem adhatok. De majd lecsukom a szememet, ezt megígérem... Mert maga eddig is jól csinálta, amit csinált.

A Kor, összesen kilenc ember, a barlangban, a hosszú fapadon ült. Ülve aludtak. Maguk sem tudták, miért. Így lett, hát maradt is, mert mindennek maradni kell, ami lett. Addig, amíg lehet. Ez a biztonság.

Nagy robajra riadtak álmukból. Váratlanul ledőlt Az Ajtó, Amelyik Nem Nyílik Sehová!

- Mi az?!!

- Az ajtó dőlt le.

- Én vagyok itt! Az Ököl, Aki A Hírt Viszi!

Hökkenten nézték.

- A... Koldus... Akinek Ökle Van!... - súgta az egyik, mert titokban mégis így nevezték...

- Ököl... Aki a Hírt *Hozza!*... - szólt tisztelettel Akinek Táskája Volt. A barlang egy odván keresztül bevilágított a hold.

És Fécamp ekkor előhúzott egy szép, fényes réztrombitát.

- Elhozta!... - súgta döbbenetesen Az Örvezető Akinek Szíja Van, és A Kétfogú nagyot kiáltott:

- Hé! Akinek Lámpása Van!

- Mit akarsz... - hangzott a világtalan basszusa, és valahol a barlang sötét mélyén megzördültek foglyul ejtett kövei.

- Te!... Itt Az Ököl, Aki A Hírt Vitte! Tudod hogy mit hozott?!

- A Kürt van vele... - dörögte, és ismét megzördültek a lámpában raboskodó kavicsok.

Izgatottak voltak. Volpi ott aludt a barlang közelében, és Dugó is. (A Kürtös, Akinek Barátja Volt.) Ezek bejöttek most.

- Elvittem A Hírt - szólt a 63-as -, és elhoztam a választ.

- A választ... Elhozta... - mozgolódtak. Felvillanyozta őket, hogy alkalmazhatják az emberi szót, *okkal*.

- A Kornak megmondom, és a többiek is hadd tudják. A válasz ez: Embernek lenni nagy betegség, és gyógyíthatatlan. De a hiéna megdöglik, és az ember, az meghal! Ez a különbség. De ezt hinni kell, akkor jó a halál, és az élet is esetleg.

- A *Csontbrigád* ártatlan - szólt valaki a sötétben, és kavicsok zörrentek.

- Nem! - vágott végig egy éles tagadással Fécamp, szinte valósággal a húsukra.

- Láttad Az Írást, Ami Nincs! Ártatlan!

És odaállt eléje Volpi, Aki Már Nem Dorong.

- Miben bűnös a Brigád?! Mi?

- Abban, hogy nem tudta az igazságát! Hogy kételkedett a hazugságban! - És élesen kiáltott. - Aki nem hiszi, hogy ártatlan, annak nincs igaza!

- Minek jöttél akkor?!!

- Elhoztam nektek Az Igazságot, Ami Rézből Van.

És odaadta Dugónak a szép, sárga, új trombitát. Ez remegő kézzel fogta, és sebesen lélegzett. Azután valami buta vigyorral jobbra-balra forgatta a fejét.

- A Kürt... - mondta ámultan és lelkendezve. - Ó, istenem!... A Kürt!...

És simogatta, és jól hallatszott, amint egy könnye (nagy, régi könny) koppanva hullott a fényes rézre, és még egy... még egy és sok könny kopogott a szép, új trombitán, mintegy bebocsátást kérve a múlt lezárt ajtajától. És zokogva, rázódo mellkassal, újra megsimogatta. - Én... Istenem... A Kürt... - motyogta ijedten, csodálkozva, és nem bírt betelni sírással, babrálással, simogatással.

- Elhozta - mormogták többen is nagy tisztelettel.

- Itt Az Igazság, Ami Rézből Van - súgták izgatottan, összeröffenve, és csörgött a kavics sűrűn, reszkető ritmussal, és a 63-as vezényelt.

- Dugó! Akinek Barátja Van! Fújd meg A Kürtöt! A *Csontbrigád* ébredjen!

Riadó a Pokoltetőn!

...Fehéren izzó jégfény alatt, mint elhagyott csatatér rongyai aludtak szanaszét, nyitott szájjal, amikor felcsikordult egy zokogásba rázódo tüdő ütemére A Kürt, fülsértően, szaggatottan, és a holdfénybe dermedt, heverő körvonalak bomlásával egyszer csak nyüzsgésbe éledt a tető.

És imbolyogva, lelkendezve, bukdácsolva elindultak mindenfelől egy irányba! - A Kürt! Ez riadó... A csákányokhoz!

- Nem lesz munka, hisz éjjel van! Fegyverbe!!

- Nincs fegyver!

Összevissza kiáltoznak, elfulladtan, lázban, csodát sejtve.

- Riadó! Riadó!...Hahóó!

Ez nem volt hasonlatos a jajgatásukhoz, *Tűznézés-ükhöz*, ez a pánik a sikoltó *alarmtól*, ami éjjel reccsent fel, azt jelentette, hogy kezdődik valami, vagy bevégeződik most, amikor meddő, halott álmukból először riadnak trombita hangjára, az ítéletük napja óta.

A rémült boldogság kétfelé feszült, kibírhatatlan lelkiállapotában botladoztak a fényes plató ama pontja felé, hol szigorú, égbe nyúló, dermedt kövek alján ázott arccal trombitált egy rongycafataiban csontvázzá vedlett kürtös, glédában, bal kéz a láthatatlan zsinóron, és mellette... igen... valamennyien felismerik!... Aki A Hírt Viszi! Tehát A Válasz Hirdetője! Aki Kürttel Jött! Egy Gabriel, tépett zubbonyban, keményen, de az ártatlanul megszenvedett Ember acélos jóságával, a reménytelen sorsban is átvállalt erkölcsi tartalom önbizalmával, az élet céljában egy percre sem rendült, misztikus hit szigorától elszántan, nyomorultak élére parancsoltan, mert vele Az Igazság, Ami Rézből Van!

És mégis több, mint az arany...

...A Kürt!

- Mert vele a megoldás, amiért érdemes volt szenvedni, túrni, elbukni: A Könny, A Kő, A Semmi és A Nincs helyett: A Cél!

Eljött közéjük egy kürttel, és olyan halált hozott, amiért érdemes volt élni.

Akárhogy is!

És Dugó szeméből bőven ömlött a könny, és trombitájából az érdes melódia.

Aux armes!... Aux armes!...

Fécamp karja, mint szélmalomszárny, nagyívű körforgással csendet int. Nincs hang, és senki sem mozdul.

- *Csontbrigád!* - kiáltja élesen, szigorúan. - Odalent a rabok puskát kaptak, és az őrséggel együtt védik az erődöt. Ez itt Szudán, és rossz hely nagyon, és szenvednek. De nincs más nekik, mint az erőd; hát megvédik, mert az övék!

- Azt védik!... A rabok is védik.

- A rabságukat!...

- A mi földünk ez a tető! - harsogta Fécamp. - És itt szenvedünk! Mi megvédjük a szenvedésünket! Mert az a miénk!

Álltak. Hogy minek szenvedni egyáltalán, ez Bahr El Szudánban nem volt értelmes kérdés.

- Sokan jönnek ellenünk, hogy más kint hozzanak! De mi franciák vagyunk, és franciául akarunk szenvedni! Mert másképp nem tudunk, és mert ez a szenvedés nagyon jó!

- Ez jó szenvedés - mondta A Vörös, Akinek Táskája Volt, és megcsörrentek Az Idő bádögörtönében raboskodó kavicsok is.

- Eddig rátok nem volt szükség! Most azt üzeni Franciaország, hogy harcolni kell! Felveszitek hát a fegyvert és a szuronyt, hogy harcoljatok!

Nagy zúgás támadt.

- Parancsunk jött, hogy Bekzat völgyében felszabadítsunk egy pelotont, és helyreállítsuk az összeköttetést az ezreddel.

- És aztán?... - kérdezte Akinek Pálcája Lett, és A Vörös, Akinek Táskája Volt, szintén odafurakodott a válaszáért.

- Aztán visszajövünk a Csákányhoz, Ami A Miénk! - felelte Fécamp keményen, mintha bárdal csapta volna le a kérdés fejét.

- Indulás! - vezényelt Az Őrvezető, Akinek Szíja Van.

Fécamp odaállt a felvonóhoz. És szép sorban beszálltak. Volpi, Aki A Dorong Volt, A Kétfogú, Akinek Kalapja Van és Figaro, A Kés. Azután a többi is mind... A felvonó bűgött, alászállt, feljött... És odalent Gerard osztogatta a holmikat. Az Őrvezető, Akinek Szíja Van, felsorakoztatta a menetoszlopot.

Már csak egy ember volt, de ezt Fécamp visszatolta.

- Maradj... Terád nem vonatkozik a parancs.

- Én megyek a többivel! Harcolni fogok!

És beszállt a felvonóba. A Vak, Akinek Lámpása Volt!

A Pokoltető magányos síkján, mint alvadt jégtakaró, megtörten sugárzott a lekúszó hold kihunyó fénye.

Sima és szabályos volt az elhagyatott tönk, mint egy roppant, fehér sírkő.

A sivatag felett szétterülő nap első, szelíd sugárnyalábjai e különös csapatra hullottak megbékélten. A *Csontbrigád* kettős rendjei fedezve, egyenletesen, némán, teljes felszereléssel, szorosán csatlakozva, erőltetett, de szabályos meneteléssel vonultak a Szaharában...

A bagaráknak, akik Berlac árulására számítottak, kemény fogadtatásban volt részük. A kis létszámú helyőrség a falak mögött keményen állta a küzdelmet.

Libourne főhadnagy fejlődéssel lefordult a bástyáról. A kapitány vállát érte találat, de a golyó súrolta a tüdejét is. Alkonytájt a reménytelennek látszó harcot eldöntötte a Bekzat felől beérkező peloton és a *Csontbrigád*.

Duron marsall két nap múltán teljes rendben találta a támaszpontot, miután egy század szudáni és egy szpáhi osztag kíséretében megérkezett.

Közben a megrongált vonalat helyreállították, és így a vezérkar mindent tudott az erődben lejátszódó eseményekről. A marsall szemlét tartott.

Csak egy tiszt állt lábon a helyőrségben az ezredorvos kivételével: Gouillaume. De az is hogy!... Vacogva, reszketve a láztól, zöldes ajakkal, egy halálfej rohamsisakban. De azért állt a lábán.

- Létszám... ha... harminc ember... és segédszolgálatban a rabok...

Duron a vállára tette a kezét.

- Jó... jó... Magát a hatvanhármas vallomása alapján áthelyezzük, illetve majd... Szóval, leváltják.

És azután ott állt a *Csontbrigád*!

Az ősz katona nyelt, és lehunyta a szemét egy másodpercre. De azután odalépett Az Örvezetőhöz, Akinek Rangja Lett, és feltűzte a Becsületrendet.

- Katonák! A köztársasági elnök úr elrendelte, hogy rehabilitáljanak benneteket, és előterjesztettem a *Csontbrigád*-ot a Becsületrendre!

Megszólalt a kürt, lendült a trikolor, és a *Csontbrigád* mozdulatlanul állt.

Fáztak.

Megszokták a 60 fokos meleget.

- Hol akartok letelepedni? - kérdezte a marsall. - Az állam segítségekre lesz.

Összenéztek.

- Nekünk itt jó... - szólt Volpi, Aki a Dorong Volt. - Itt van a mi szenvedésünk.

- Hm... jó. Most lépjen ki a hatvanhármas!

- A hatvanhármas. Monsieur le maréchal.

- Rólad azt mondják, hogy ártatlan vagy.

- Az vagyok, monsieur le maréchal.

- És a te érdemed, hogy megmenekültünk a legrosszabbtól.

Fécamp hallgatott.

- Egy óra múlva jelentkezel nálam.

A kapitányhoz ment. Sirone önkívületben feküdt a sebével. Colette és Minkiew voltak mellette.

- Súlyos? - kérdezte Duron. Az ezredorvos aprót hördült.

- A seb nem... De gyenge nagyon.

- Kibírja, hogy elszállítsák?

- Ha kibírta, hogy ittfelejtsek... - felelte rezignáltan, mert a kis orvos nem volt különös megtestesülése a katonás beszédmódnak.

A marsall mosolygott.

- Éles nyelve van. Maga hová kívánczik?

- Miért akarnék?

- Ez az erőd kissé messze van.

- Nekem? Honnan? - És búsan felvonta vagy hússzor a két vállát.

Duron nem tűrte a fegyelmeztelenséget, de tudta jól, sivatagmarta idegrendszerekkel áll szemben.

Végül Fécamp került sorra.

- Henry Fécamp!

- Oui, Monsieur le maréchal.

- Magát most Oranba kísérik. Én is hiszem, hogy ártatlan. De a törvény, törvény. Most a Szolgálaton a sor. Ha valaha rehabilitálják, akkor a Köztársasági Érdemkeresztet kapja hűségéért, bátorságáért és hősiességéért. Én hiszem, hogy így lesz... A kezét...

És ő is kezet fogott a rabbal.

Henry Fécamp az oráni fogházban igen szép világos cellát kapott, és gondoskodtak, hogy semmiben sem legyen hiánya, mert még a fegyházigondnok nyolcéves fia is megfertőződött valahonnan, és tudta: a 63-as rab ártatlan.

3.

Ulogi-oázisban száz meg száz zarándok tolongott a csodatevő Hagir koporsója körül.

Egy sebekkel borított dervis és egy szakállas, zöld turbános marabu reggel óta verdesték homlokukat a kőpadlóhoz, a kiásott cédrusláda szomszédságában.

Délben körülhordták a koporsót.

Kiáltozó, üvöltő hívők tömege ment utána. Minden öreg mohamedán háza előtt letették, hogy az az aggastyán is érthesse, aki a templomig már nem bírt volna elmenni.

Most a vak Bochur kávéházánál kifordul a menet. Leállítják a szarkofágot. A vén Kávéházas és még három hívő leborulnak, burnuszukat ráborítják, és sírva imádkoznak.

Azután továbbviszik a koporsót. A sebhelyes dervis azonban nyakon ragadja az egyik arabot.

- Aux armes! Aux armes!...

Míntha jeladást vártak volna, katonák rohanják meg az utcákat.

- À terre!

Aki nem kushad a földre, azon csattan a puskatús! A megcsípett arab visszalöki a sebhelyest, egy ugrással a mellékutcában van, kis sikátor... Egy mohamedán zarándok áll ott.

- Vigyázz!... Lököd az út elejére azt a követ...

De nem folytathatja, mert a zarándok ökke fejbe csapja, hogy hátraszédül, és érzi, amint elkapják a táskát a burnusza alól.

- Mi?... - ordítja rémulten. - Te francia vagy?!

- Hát persze! - rikoltotta a másik. - Maga csúf táskalopó! Most bezzeg majd lebüntetik...

Már akkor hátra is kötötték az álruhás Carew karját.

Huszonkettedik fejezet

1.

Fécamp a köztársasági érdemkeresztén kívül a nyomra vezető jutalmát is megkapta: 500 000 frankot.

- Honnan tudta a táska rejtekét? - kérdezte Duron.

- Dugó azt mondta, hogy delet harangoztak, amikor az őrző megállította a gyilkosság után Hagir koporsóját. És én is láttam délben a koporsót.

- Na és?

- Dugó a Raghíb-Amur téren látta, és *tizenkettőt csilingeltek* az erőd kápolnájában. Én Bochor kávéházában voltam, amikor arra jött a menet Hagir koporsójával, egyazon a napon és *ugyancsak tizenkettőt csilingeltek*.

- Ezt nem értem.

- Pedig világos, Monsieur maréchal: *két menet volt, és két koporsót vittek*, egymástól igen távol. Az *egyiket* az óvárosrészen keresztül, Bochor kávéházát érintve, a *másikat* a Raghíb-Amur téren, szántszándékkal az őrzővel szemben (mert erre mindég őrző cirkált).

- És ez a másik?

- Ez nem volt az igazi Hagir-koporsó. Amit én láttam, az volt az eredeti. A vak kávé, Carew cinkosa, amíg ráborult a koporsóra, belecsúszta a táskát. Ezt a koporsót a templomban elásták. A Raghíb téren a másik hamvvederrel történtek után tudhatták, hogy a koporsóban nem fogják keresni a zsákmányt.

A marsall megveregette a szépen dekorált *szakaszvezető* vállát.

- Tehát leszerel? Jó. De egy parancsot még teljesítenie kell, már civilben: a lábadozó Sirone ezredes Rómában várja önt. Alors! Au revoir, mon ami!

2.

Sirone ott lakott a Quattro Fontane szomszédságában, és ablakai a Quirinaléra nyíltak. Megviselt külseje és ősz haja örökre rávésték a Coin de l'Enfer emlékét, de sebéből és alkoholizmusából kigyógyult.

Innen balra kilátás nyílt a tégig, ahol Feidiászra gyanakvó régészek igen nagyra értékelnek egy lovas szobrot, és balra, végig a lejtőn, a Piazza Barberiniig láthatott, ahol egy gombán térdelő ifjú a forrástól csillogó testtel hátrahajolva a szökőkút táncoló vizét issza.

És éppen most Bahr El Szudán is létezik bizonyára, és Tiguer, a vörös bajuszú káplár egy lószagú, vizes pokrócot terít az ablakra.

Ez félelmetesen furcsa tudat.

Sirone egy pálcát ráz, melynek végén a bőrt figyelni még mindég, mintha e fityegő rejtélye ma is kísértene.

És ott van vele Minkiew, aki ismét a kékhuszárok uniformisát hordja, de törzsorvosi rangban.

- Ligert írt - mondja az ezredes, a pálca végét figyelve.

- Mit?

- Kér, hogy pártoljam a kérvényét, mert szeretne újabb nyolc évre maradni, és elérte a korhatárt.

Minkiew két szája széle lefelé ráng, és tollászkodó hattyú módjára csavargatja a nyakát.

- Ez a ló... ló... ez... szeret ott le...henni - mondja négy részletben, több hördüléssel megszakítva. Újabban kissé dadog is.

- Igen - sóhajt Sirone. - Nagyszerűen érzi magát Tiguerrel együtt.

- Mit íh...hír még? - kérdezte két visszahököléssel, és sűrűn hunyorított hozzá.

- A *Csontbrigád*-dal szaporodott a létszám. Küldött egy csoportképet, és ő áll közében, egy harmonikával. Mert azt írja, hogy kvarcolás helyett harmonikázni tanul. Jelenti, hogy a két csíkos huzat ügyét áttette az ezredruhatárhoz.

Mіндеzt igen komolyan, kissé recitálva mondja, mint aki verset tanult, és néhányszor megrázza a pálca végén ugráló bőrt. Azután félig lehuny bal szeme előtt feltartja vállmagasságig.

- Gouillaume felől érdeklődtem. Egy nizzai idegsza... szanatórium végleges lakója - mondta Minkiew. - Itt van az értesítés - és előhúzta felső zsebéből a C. J. T. utazási iroda *Róma Éjszaka* című térképét.

Közben kihullott a szemüvege, és összetört.

- Ez nem az - mondta Sirone, de amikor Minkiew egy újabb zsebéhez nyúlt, már megbánta, és ijedten kérte, hogy csak mondja el a saját szavaival.

- De itt kell lenni valahol - szólt, és erős cukorkái szétgurultak az íróasztalon, amitől csuklás fogta el, annyira, hogy felszaporodott kitüntetései vésszesen csörögtek, mintha türelmetlen porkolóba rázná valahol a kulcsomóját. Na, megvan!

És előhúzott egy hosszú bőrpórázt. Két napja elhatározta, hogy vesz egy foxit, de miután beszerezte mindazt, ami a fajeb tartásához elengedhetetlen, mégis inkább kutya nélkül maradt, gazdátlan embernek. A fő oka erre az volt, hogy Sirone betársult a bélyeggyűjteményéhez és elhagyatottságához, tehát a törzsorvos nem érezte szükségét a kényszeregyezésnek, amellyel a társasélet és a társadalom közötti tétovázás dilemmájában az állatbarátság közös nevezőjén konvertálnak egyes lelki növényevők.

Az ezredes régi pénzeket is szívesen gyűjtött volna, de erről az ezredorvos hallani sem akart.

- Mé... Még az új pénz gyű...hűűjtéséhez sem értettünk soha.

Ekkor jött Fécamp, és szabályszerűen lejelentkezett.

- Henry Fécamp, obsitos szakaszvezető, mon colonel!

Ragyogó, kerek, intelligens, csinos férfiarc, két világító, nagy, barna szemmel! Azért szerény, de örök megemlékezésül, néhány ősz szál ütöget a halántéka táján: mélységes és titokzatos emberi kínok korán fehéredő primőr termése...

Az ezredes rázta a pálcát, és furcsa grimasszal nézte.

- Hát maga az? Mit szólna, Minkiew?

- Ke... kehedves... - És előreütött háromszor a fejével. És csuklott.

Az ezredes aggódva szólt:

- Érdekes ez az idegességeddel...

- U... hú... ugye?! Azért javult ennyire az állapotom, mert egy pszichoterápiás... orvoshoz járok... öö... aki... Héé! Újfajta analízissel... gyógyít.

Három elnyomott csuklástól felrezdült a gyomra tája, azután egy hosszú, csodálkozót hörgött, végül pedig kinyújtotta mereven a nyelvét, majd újra bekapta, és nagyot koccant a protézise.

- Egészség? - kérdezte Fécampot Sirone.

- Mint a vas, mon colonel!

- Leülni! Rágyújtani!

- Oui, mon colonel.

És nevettek a kommandón, miközben Sirone tüzet adott a fiúnak. Minkiew még azután is sokáig nevetett, mivel nem tudta abbahagyni. Ez nem volt vele a pszichoterápia előtt.

- Hát te egy egészen prima kölyök vagy, és örülök, hogy sok pénzt kaptál, mert az ilyen megérdemli.

- A jutalmat én nem érdemeltem, ezredes úr... Hanem egy Jakab nevű. Aki kecske. Mert a rejtekhelyre úgy jöttem rá, hogy Jakab leleplezte. A Pokoltetőn Dugó elbeszéléséből, a kecske nyírását illetően megtudtam, hogy Carew a tettes! A többi már könnyű volt!

- De miért vállaltad te, mi?! - kérdezte, mintha csak az erődben lenne, fenyegetően és az asztalt csapkodva folytonosan. Fécamp arca elborult.

- Mert sorsot húztunk, hogy egyikünk vállalja a tettet, és a másik mint feljelentő megszabadul. *Fej vagy írás!*

- Micsoda örület!!

- Vesztettem, és ön a tanú, mon colonel, hogy fizettem is.

Az ezredes az orvosra nézett, onnan a bot végére, majd a fiúra, nagyra nyitott szemmel.

- Te egy veszett gentleman vagy. Szervusz!

És kezet nyújtott.

- És... - mondta sóhajtva Fécamp - itt az ötsous, amit Carew erre a célra szerzett.

Amikor az ezredes az átnyújtott éremre pillantott, ijedt kiáltással eldobta a pálcát.

- Egek!... Minkiew, nézd meg!!

- Mondtam, hogy régi pénzzel nem foglalkozom - felelte vállát vonogatva a doktor, és az íróasztalon szétgurult draszték közül a szájába tett egyet, de vesztül köpdösött, mert egy tintás sörétszembe harapott, mivel a tollrögzítő üvegcsésébe nyúlt.

- És mindezt sajnálsz? Vagy... élmény volt??

Fécamp nem felelt. Szomorú várakozással nézett az ezredesre. Ez hidegen pillantott vissza.

Nézték egymást. És így szemtől szembe szóltak is szótlánul, de kegyetlen nyíltsággal, ahogy ott hallgattak.

- Uzsonna! - vezényelt hirtelen Sirone. - A Via Venetóra megyünk! En avante!

Ahol a dús Borghese park kezdetén legmagasabb pontjához kanyarog a pálmákkal szegett, előkelő út, megállt a taxi, és kiszálltak egy kávéháznál.

- Pronto? - kérdezte a sofőr, a taxi órája felé nyúló kézzel, tudni akarva, hogy befejezték-e az utat.

- Várjon. Mindjárt megmondom. - Körülnézett a teraszon, azután Fécamphoz fordult.

- Szakaszvezető!

- Oui, mon colonel!

- À... droite!

Jobbra fordult.

- Parancs: a bejárat melletti második asztal elfoglalása és megszállása! Gardez vous! En avante! March!!

Fécamp indult, és ekkor meglátta, hogy nedvesen fénylő szemmel Colette áll a bejárat melletti második asztalnál, mosolyogva és sírva, és jobb kezét kinyújtva; mindenki őket nézte, de ők nem törődtek senkivel...

- Most Pronto - mondta Sirone a sofőrnek búsan, és kifizette.

3.

Alig pár szót beszéltek, Colette és Fécamp. Karonfogva bolyongtak, le a Pincio pereméig, ahonnan a Piazza del Popolo szabályos körét csodálták, mintha nem volna semmi sem nagyobb ennél.

Később Minkiew és az ezredes is feltűntek. Elkerülték volna őket, de Colette nem hagyta. Egyenesen hozzájuk sietett. Az ezredes árkádiai gúnymosolyával átkarolta Minkiew vállát.

- Colette, magának meg kell értenie, hogy kettesben akarunk maradni Minkiew-val, két egymásra talált filatelista, első boldog óráiban.

- Csak még... összeállítju... hukk! - és úgy felkapdosta a fejét, hogy egy málnaszörpöt áruló gyerek rémülten elugrott a szomszédságából. - Összeállítjuk... a gyűjtemény leltárát.

Colette aggódva kérdezte:

- Mi van a neurózisával, Minkiew doktor?

- Mit szól? - felelte ragyogva. - Egy pszichoterápi... pihás kezeléstől ennyire csökkent... Hiii!

Felhördült, és orra körül vadul vonogatta a bőrt. Közben hunyorított is.

A nap ferde, piros fénye dús, sáfrányszínű koronákon siklott egyre mélyebbre.

- Mi hír az erődbeliekről? - kérdezte Fécamp.

- Guillaume-ról hírt kaptam... - lihegte az orvos. - Te... he... tessék!

És átadott egy szájkosarat.

Amikor kijelentette, hogy ez nem az, és a belső zsebe felé nyúlt, Sirone nyomban erélyesen közbelépett.

- Megyünk. - És a félig kihúzott cipőfüzőt visszaerőszakolta Minkiew zsebébe, de egy töltőtoll így is kiesett. - Átnézzük a leltárát. Már készen van... Pronto!

Colette és Fécamp továbbra is karon fogva egymást, a kőkorlátra könyököltek. Rézszínű borongásban lángolt a Piazza del Popolo.

- Nagyon szeretlek - mondta a leány.

És zengve, zúgva, egymásba olvadtan megszólaltak Róma harangjai. Riadt galambok rebbentek fel a Pantheon kupolájáról, esetlen szárnyalással ebben a mennydörgésszerű, hatalmas, félelmetes és nagyszerű harangozásban, két ember boldogsága felett.

Párizsban Fécamp azt mondta a feleségének.

- Délelőtt engedd, hogy egyedül legyek. Mennem kell valahová.

Elment Madam Alfrédhoz. Illetve valakijéhez, ha van hozzátartozója vagy barátja szegénynek.

Mi van báró Naftalinnal?

Ősz, töpörödött asszony állt előtte. A szalon egykori tulajdonosának az anyja.

- A fiával, Madame, mi van? Én Afrikából jövök... beszéltem vele.

Az ősz asszony ijedten nézett rá.

- Uram! Az én fiam, szegény, sohasem volt Afrikában. Egy éve, hogy meghalt. Leugrott az emeletről.

Mi?!

Szinte úgy érezte, hogy mellbe csapták.

- Bocsánat... de azt hittem, hogy a Villiers leány kelengyéje... miatt... elutazott... és...

- Abba ment tönkre. És azért zavarodott meg...

Az asszony sírva fakadt.

- Itt egy képe... Tessék.

Leakasztott egy fényképet, megtörölgette. Fécamp halottsápadt lett.

Ő az!

A haj! A szakáll! A fejtartás!... Ez Madam Alfréd!

- Ké... kérem... biztos ön... - elharapta a kérdést. Mégsem kérdezheti egy anyától, hogy biztos-e a fia halálában.

- Én minden vasárnap virágot viszek a sírjára... uram...

És sírt. És Fécamp riadtan szédelgett le az emeletről... Egy konyakot!...

Úgy érezte, rosszul lesz! Mi ez??!

Colette-nek nem szólt. De az asszony látta, hogy Fécampot bántja valami.

És szépen kivallatta. Azután nevetett.

- Ó! Hát te nem tudtad?

- Mit?

- Hiszen Carew elfogatásában is segített.

- Kicsoda?

- Villiers öccse, a híres színész! Villiers szerette a bolondos szabót, és eljátszotta ezt a szegényt, mint egy szerepet. Részint, hogy szabadabban mozoghasson, részint, hogy a lelkiismerettedre hasson, mert eleinte azt hitte, hogy te vagy a gyilkos...

Két nap múlva egy mosolygós, széles vállú, kifogástalanul öltözött úrral hármásban vacsoráztak.

Fécamp nem akarta hinni, hogy az illető azonos Madam Alfréddal.

- Madam Alfréd alakja sok szenvedést takarított meg - mondta Villiers mosolyogva. - Hálás szerep volt. Emlékszik, amikor egyszer szegény fivéremről beszélt, és nem bírtam türtőztetni magamat, megrohantam önt?...

- Igen... igen...

- És pompásan knockoutolt.

- És később maga is hitt az ártatlanságomban?

Villiers felrántott szemöldökkel, lelkesen süvöltötte:

- Hát persze!

Ekkor Fécamp felismerte.

- Uram! Ön nagy művész.

Derekasán megszorította egykori rabtársa kezét...

...Nincs tovább!

Villiers és Fécamp még egyszer elszánták magukat a hosszú útra, és egy tipikus estén, amikor a villanyossággal telt levegő baljós grafikonokat rajzolt percenként az égre, megjelentek az erőd kapujában ketten: Madam Alfréd zarándokszerűen, de esernyővel, és egy szakaszvezető, aki Becsületrendet és Köztársasági Érdemkeresztet is viselt.

A *Csontbrigád*-ból is volt néhány őrségen. A Kétfogú, Akinek Kalapja Van és A Vörös, Akinek Táskája Volt.

A Pokoltető platóján füstölgött a holdfény. Szállongó, finom portól volt ez így.

Egészen az őrig mennek. A Kétfogú szuronyt szegez:

- Halt! Qui va la!

Fécamp felelt:

- Az Ököl, Akinek Kisfia Lett.

Erre beengedték.

A történetben most mindenkiről elmúlt a szenvedés, azonban A Térben vándorló fény, ha átsiet valahol, azért nem szűnik meg. Emlékeznek rá, félnek tőle, és tudják, hogy mindig áthalad, de örökké visszatér.

A titok itt van előttünk, és a forró évszak villamos feszültsége percenként rajzolja fenyegető grafikonjait a Szudán fölötti sötétre.

És senki sem érti.

De aki látja, hogy az ég, mintha maga is imádkozna, ájtatosan leborul a sivatag szegélyén, az hisz és remél, és alázattal várja az ítéletét.

.oOo.